

T.C.
SIIRT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
BÖLGESEL KALKINMA İKTİSADI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YOKSULLUK VE GÖÇ İLİŞKİSİ: YÜKSEKOVA ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sibel CANAN

Doç. Dr. Arzdar KİRACI

Haziran/2017

Siirt

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Siirt Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “Yoksulluk ve Göç İlişkisi: Yüksekova Örneği” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../2017

Sibel CANAN
Sibel Canan

T.C.
SIIRT ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

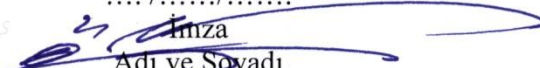
TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Doç. Dr. Arzdar KİRACI danışmanlığında, Sibel CANAN tarafından hazırlanan bu çalışma 08/05/2017 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından İktisat Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan (Tez Yöneticisi) : Doç. Dr. Arzdar KİRACI   İmza:
Jüri.Üyesi : Prof. Dr. Yüksel BİRİNCİ   İmza:
Jüri.Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Hamza ŞİMŞEK   İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir.

...../...../.....
İmza
Adı ve Soyadı
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET	IV
ABSTRACT	V
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	VI
ŞEKİLLER	VII
TABLolar	X
EKLER	XIV
ÖNSÖZ	XVII
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	11
YOKSULLUK VE GÖÇ	11
1.1. YOKSULLUK	11
1.1.1. Yoksulluğun Tanımı	11
1.1.2. Yoksulluğun Sebepleri	16
1.1.3. Yoksulluğun Türleri	19
1.1.3.1. Mutlak Yoksulluk	19
1.1.3.2. Göreli Yoksulluk	20
1.1.3.3. Gelir Yoksulluğu	21
1.1.3.4. İnsani Yoksulluk	21
1.1.3.5. Objektif Yoksulluk	22
1.1.3.6. Subjektif Yoksulluk	22
1.1.3.7. Kırsal Yoksulluk	22
1.1.3.8. Kentsel Yoksulluk	23
1.1.3.9. Nöbetleşe Yoksulluk	24
1.1.4. Yoksulluğun Maliyeti	25
1.1.4.1. Yoksulların Maruz Kaldığı Olumsuzluklar	25
1.1.4.2. Yoksulluğun Toplumsal Maliyeti	27
1.1.5. Yoksulluğun Etkisini Azaltma veya Ortadan Kaldırma Çözümleri	28
1.1.6. Türkiye’de Yoksulluk	35
1.2. GÖÇ	38
1.2.1. Göç Tanımı	38
1.2.2. Göç Sebepleri	40
1.2.2.1. Ekonomik Göç Teorileri	40
1.2.2.2. Ravenstein’in Göç Kanunları	41

1.2.2.3. İtme-Çekme Kuramı	42
1.2.2.4. William Petersen'in Göç Tipi	43
1.2.2.5. Tarihsel-Yapısalcı Yaklaşım	44
1.2.2.6. Göç Sistemleri Teorisi	44
1.2.2.7. İlişkiler Ağı Teorisi (Sosyal Ağlar Kuramı)	45
1.2.2.8. Kesişen Fırsatlar Teorisi	46
1.2.3. Göç Türleri	47
1.2.3.1. İç Göç	47
1.2.3.2. Dış Göç	47
1.2.3.3. Sürekli Göç-Mevsimlik Göç	47
1.2.3.4. Zorunlu Göç	48
1.2.3.5. Gönüllü Göç	48
1.2.3.6. İşgücü (Emek) Göçü	48
1.2.3.7. Beyin Göçü	48
1.2.4. Göçün Maliyeti	49
1.2.4.1. Göç Edenlerin Maruz Kaldığı Olumsuzluklar	49
1.2.4.2. Göçün Toplumsal Maliyeti	51
1.2.5. Göç Etmeyi Erteleyen Sebepler	52
1.2.6. Göç Etkisini Azaltma veya Ortadan Kaldırma Çözümleri	52
1.2.7. Türkiye'de Göç	54
1.2.7.1. Türkiye'de İç Göç	55
1.2.7.2. Türkiye'den Diğer Ülkelere Göç	57
1.2.7.3. Diğer Ülkelerden Türkiye'ye Göç	58
1.2.7.4. Türkiye'ye Transit Göç	59
1.3. YOKSULLUK VE GÖÇ İLİŞKİSİ	59
1.3.1. Türkiye'de Yoksulluk ve Göç	61
1.3.2. Yoksulluk ve Göç Sorunlarına Çözüm Yöntemleri	62
1.4. YOKSULLUK, GÖÇ VE EĞİTİM İLİŞKİSİ	63
1.4.1. Göçten Etkilenen Eğitim	63
1.4.2. Eğitimden Etkilenen Göç	66
1.4.3. Eğitimden Etkilenen Yoksulluk	67
1.4.4. Yoksulluktan Etkilenen Eğitim	67
İKİNCİ BÖLÜM	69
YÜKSEKOVA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER VE ANKET DEĞERLENDİRMELERİ	69

2.1. YÜKSEKOVA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER	69
2.1.1. Yüksekova Tarihi	69
2.1.2. Yüksekova'nın Coğrafi Yapısı ve İklimi	70
2.1.3. Yüksekova'nın Demografik Yapısı	70
2.1.4. Yüksekova'nın Ekonomik Faaliyetleri	70
2.1.5. Yüksekova'nın En Önemli Sorunları	71
2.1.5.1. Ekonomik Sorunlar	71
2.1.5.2. Çevre Sorunları	72
2.1.5.3. Eğitim Sorunu	73
2.1.5.4. İşsizlik	74
2.1.5.5. Sağlık Sorunu	74
2.1.6. Yaşam Memnuniyeti ve Mutluluk Kaynağı Değerler	74
2.1.7. Yüksekova'da Göç	76
2.1.8. Yüksekova'da Yoksulluk İle İlgili Gözlem ve Tecrübeler	77
2.1.9. Yüksekova'da Yoksulluk ve Göç İlişkisi	78
2.2. YÜKSEKOVA İÇİN ANKET DEĞERLENDİRMELERİ	78
2.2.1. Anket İle İlgili Tanıtıcı Bilgiler	78
2.2.1.1. Anakütle Büyüklüğü	79
2.2.2. Anket Sonuçları	81
2.2.3. χ^2 Bağımsızlık Analizi	123
2.2.4. Grupların Uyumu	125
2.2.4.1. Yorumlar	126
2.2.5. Yüksekova'daki Göçmenler ve Yerleşiklerin Karşılaştırılması	126
2.2.6. Analizlerle İlgili Önemli Not	145
2.2.7. Yoksulluk Verilerinin İncelenmesi	146
SONUÇ VE ÖNERİLER	148
KAYNAKÇA	158
EKLER	177
ÖZGEÇMİŞ	280

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YOKSULLUK VE GÖÇ İLİŞKİSİ: YÜKSEKOVA ÖRNEĞİ

Sibel CANAN

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Arzdar Kıracı

2017, 279 Sayfa

Juri: Prof. Dr. Yüksel BİRİNCİ**Doç. Dr. Arzdar KİRACI****Yrd. Doç. Dr. Hamza ŞİMŞEK**

Bu çalışmanın amacı uluslararası gündemin ana maddelerinden biri olan göç, eğitim ve bununla birlikte yoksulluk olgusunu inceleyerek, bu incelemeyi Hakkari ili Yüksekova ilçesi için değerlendirmektir. Bu nedenle, tez için belli aralıklarla gözlemler yapılmış, yerel halkla görüşmeler ve yüz yüze anket çalışmaları uygulanmıştır. Uyguladığımız anket çalışmasıyla Yüksekova ilçesi için göç, eğitim ve yoksulluk sebep sonuçları tespit edilmeye, göç ve yoksulluk etkisinde çalışanların büyüklüğü saptanmaya çalışılmıştır. Yüksekova'da ihtiyaç sahiplerini pasif alıcı konuma iten karşılıksız ve sadece günlük ihtiyacı karşılayabilen yardım biçimlerinin varlığı ve büyüklüğü tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışma inceleme açısından Yüksekova ilçesi için ve kapsam genişliği açısından Hakkari ili için bir ilk olmaktadır.

Göçmenlerin demografik nitelikleri, sosyoekonomik özellikleri, göçten sonraki durumları ve Yüksekova ilçesi ile ilgili algıları incelenmiştir. Bu çalışma hane reisleri ile yapılan derinlemesine görüşmelerin ve yüz yüze anketlerden elde edilen sayısal verilerin detaylı analizine dayandığı için göç ve yoksulluk olgularının yarattığı sorunların çözümü için önemlidir. Çalışmanın en önemli bulgusu yoksulluğun; güvenlik, eğitim ve göç sorunlarına sebep olduğudur.

Anahtar Kelimeler: Göç, Yoksulluk, Yüksekova, Anket

Bu çalışma Siirt Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (SİÜBAP) Koordinatörlüğü tarafından desteklenmiştir. Proje Kodu: 2017-SİÜSOS-15.

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

POVERTY AND MİGRATION: THE CASE OF YUKSEKOVA

Sibel CANAN

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Arzdar Kiracı

2017, Page: 279

Jury: Prof. Yüksel BİRİNCİ**Assoc. Prof. Arzdar KİRACI****Asst. Prof. Hamza ŞİMŞEK**

The purpose of this thesis is one of the main topics of international agenda; namely, investigate the relation between migration, education and poverty and to evaluate this relation for the Yüksekova district of Hakkari province. In order to obtain data for the district on the subjects of interest face-to-face surveys and interviews with local people were performed; observations were collected at regular intervals.

For the district of Yüksekova with our survey study we tried to detect the causes and effects of migration, education and poverty topics and the size of the population affected by migration and poverty. The size and existence of forms of help, unrequited and only able to meet daily necessities that makes people passive consumers Needowners in Yüksekova been tried to be determined. This study is a first for Hakkari Province in terms of scope and scope of scope for Yüksekova District. For this purpose, demographic characteristics of immigrants, socioeconomic characteristics, states after migration and the perceptions of immigrants Yüksekova distirict is examined. This work is important because it is based on a detailed analysis of the numerical data obtained from face-to-face surveys and in-depth interviews with households as a solution to migration and poverty. The most important finding of the study is that poverty leads to security, education and migration problems.

Keywords: Migration, Poverty, Yüksekova, Survey

This work was supported by Research Fund of the Siirt University. Project code: 2017-SİÜSOS-15

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
DAP	: Doğu Anadolu Projesi
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
FAO	: Gıda ve Tarım Örgütü
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
GSYİH	: Gayrisafi Yurt İçi Hasıla
IMF	: Uluslararası Para Fonu
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
İGR	: İnsani Gelişme Raporları
KGSM	: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
SYDV	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
SODES	: Sosyal Destek Programı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TESEV	: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı
TGYONA	: Türkiye Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması
TSO	: Ticaret ve Sanayi Odası
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSİAD	: Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
UNCHS	: Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

ŞEKİLLER

Şekil 1.1. Az Gelişmiş Ülkelerin Talep Yönlü Yoksulluk Kısır Döngüsü.....	18
Şekil 1.2 Az Gelişmiş Ülkelerin Arz Yönlü Yoksulluk Kısır Döngüsü.....	19
Şekil 2.3. Yaşanan ve Göç Edilecek Yerlerdeki Faktörler ve İşe Karışan Engeller.	43
Şekil 2.1. Ankete Katılan Bireylerin Cinsiyetleri.....	81
Şekil 2.2. Katılımcıların Yaş Frekansları	82
Şekil 2.3. Ankete Katılan Bireylerin Öğrenim Durumu	82
Şekil 2.4. Ankete Katılan Bireylerin Meslekleri	84
Şekil 2.5. Ankete Katılan Bireylerin Hane Reisi Olup Olmadığı.....	85
Şekil 2.6. Hane Reisinin İşsiz Olma Nedenleri	86
Şekil 2.7. Hane Reisi Dışında Çalışanın Olup Olmadığı.....	87
Şekil 2.8. Düzenli Gelirin Olup Olmadığı	87
Şekil 2.9. Ortalama Aylık Hanehalkı Geliri	88
Şekil 2.10. Oturulan Evin Mülkiyeti.....	89
Şekil 2.11. Oturulan Evin Niteliği	90
Şekil 2.12. Hanede Yaşayan Kişi Sayısı.....	90
Şekil 2.13. Evlendiği Halde Evde Yaşamaya Devam Eden Çocuk.....	91
Şekil 2.14. Evde Kaç Oda Olduğu.....	92
Şekil 2.15. Evi Isıtma Yöntemi	93
Şekil 2.16. Okul Çağında Olmasına Rağmen Okula Gitmeyen Çocuk Varlığı.....	93
Şekil 2.17. Okula Devam Etmeme Nedenleri.....	94
Şekil 2.18. Okul Çağındaki Çalışan Çocuk Varlığı.....	95
Şekil 2.18. Sosyal Güvence	95
Şekil 2.19. Hanede Kronik Hastanın Olup Olmadığı	96
Şekil 2.20. Evde Olmayan Ya da Yetersiz Olan Eşyalar.....	97
Şekil 2.21. Yemek Yeme Düzeni.	98
Şekil 2.23. Kırmızı Et Tüketme Sıklığı	99
Şekil 2.22. Zengin Olma İsteği	99
Şekil 2.25. Ne Kadar Parayla Zengin Hissedileceği.....	100
Şekil 2.26. Kendini Yoksul Hissetme.....	101
Şekil 2.27. En Çok Hangi Konuda Yoksul Hissedildiği.....	102

Şekil 2.28. Katılımcılara Göre Yoksulluğun Temel Nedeni.....	102
Şekil 2.29. Yoksul Olduğu İçin Dışlanma	103
Şekil 2.30. Elinize Para Geçse Bu Parayla Ne Yaparsınız	104
Şekil 2.31. Katılımcılara Göre Yoksulların Yoksulluktan Kurtulma Yolu	105
Şekil 2.32. Herhangi Bir Kuruluştan Yardım Alınıp Alınmadığı.....	106
Şekil 2.33. Alınan Yardımın Niteliği.....	106
Şekil 2.34. Araba Varlığı	107
Şekil 2.35. Daha Önce Tatile Gidilip Gidilmediği	107
Şekil 2.36. Kredi Kartı Kullanılıp Kullanılmadığı	108
Şekil 2.37. Herhangi Bir Nedenle Kredi Çekilip Çekilmediği	108
Şekil 2.38. Katılımcıların Borç Durumu	109
Şekil 2.39. Gelirin Yetmemesi Durumunda Neyden Vazgeçileceği.	110
Şekil 2.40. Kentte Bulunma Süreleri	111
Şekil 2.41. Kente Göç Sonucu Gelinip Gelinmediği.....	111
Şekil 2.42. Kente Nereden Geldikleri.....	112
Şekil 2.43. Kaç Yıl Önce Göç Edildiği.....	112
Şekil 2.44. Kendi İsteğinizle mi Göç Ettiniz	113
Şekil 2.45. Göç Etme Nedeni	114
Şekil 2.46. Göç Etmeden Önce Evin Mülkiyet Durumu	115
Şekil 2.47. Göçmenlere Göre Göçten Sonra Evin Durumu.....	115
Şekil 2.48. Göçten Önceki Geçim Kaynağı.....	116
Şekil 2.49. Göç Ettikten Sonra En Çok Hangi Konularda Sıkıntı Çekildiği	117
Şekil 2.50. Göçmenlerin Göç Etmeden Önce Kendilerini Nasıl Tanımladıkları	118
Şekil 2.51. Daha Önce Yaşanan Yere Geri Dönme İsteği.....	118
Şekil 2.52. Geri Dönmek İstememe Nedeni	119
Şekil 2.53. Maddi İmkânın Olması Durumunda Başka Yere Göç Edilip Edilmeyeceği.....	120
Şekil 2.54. Boş Zamanların Değerlendirilme Şekli	121
Şekil 2.55. Başınıza Gelmesinden En Çok Korktuğunuz Şey Nedir?	122
Şekil 2.56. Gelecekle İlgili Beklentiniz Nedir.....	123
Şekil 2.57. Eğitim Durumları.....	127
Şekil 2.58. Meslekler	127

Şekil 2.59. Ev Kaç Odalıdır.....	132
Şekil 60. Yoksulluk ve Göç Sebep Sonuç İlişkisi	150
Şekil 61. Eğitim Eksikliği, Yoksulluk ve Güvenlik Sorunu Kısır Döngüsü	151

TABLolar

Tablo 2.1. Yüksekova Nüfusu	70
Tablo 2.2. 2013-2014 Öğretmen Başına düşen Öğrenci Sayısı (İlkokul)	73
Tablo 2.3. İşsizlik ve İstihdam Oranı 2013 (%).....	74
Tablo 2.4. Hakkari’de Yüz Bin Kişi Başına Düşen Hastane Yatak Sayısı.....	74
Tablo 2.5. Türkiye ve Hakkari Kamu Hizmetleri Memnuniyeti	75
Tablo 2.6. Türkiye ve Hakkari Mutluluk Kaynağı Kişiler ve Değerler (%).....	76
Tablo 2.7. Hakkari İli ve Yüksekova İlçesi Nüfus ve Göç Bilgileri.....	79
Tablo 2.8. Daha Önce Göç Etmışlerin Göç Niyetleri.....	80
Tablo 2.9. Yüksekova’da Biriken Göçmen Nüfus Tahmini.....	80
Tablo 2.10. Ankete Katılan Bireylerin Cinsiyetleri.....	81
Tablo 2.11. Ankete Katılan Bireylerin Öğrenim Durumu.....	83
Tablo 2.12. Ankete Katılan Bireylerin Meslekleri	83
Tablo 2.13. Ankete Katılan Bireylerin Meslekleri (Diğer).....	84
Tablo 2.14. Ankete Katılan Bireylerin Hane Reisi Olup Olmadığı.....	85
Tablo 2.15. Hane Reisinin İşsiz Olma Nedenleri	85
Tablo 2.16. Hane Reisi Dışında Çalışanın Olup Olmadığı.....	86
Tablo 2.17. Düzenli Gelirin Olup Olmadığı.....	87
Tablo 2.18. Ortalama Aylık Hanehalkı Geliri	88
Tablo 2.19. Oturulan Evin Mülkiyeti	89
Tablo 2.20. Oturulan Evin Niteliği.....	89
Tablo 2.21. Hanede Yaşayan Kişi Sayısı	90
Tablo 2.22. Evlendiği Halde Evde Yaşamaya Devam Eden Çocuk Varlığı	91
Tablo 2.23. Evde Kaç Oda Olduğu.....	91
Tablo 2.24. Evi Isıtma Yöntemi	92
Tablo 2.25. Okul Çağında Olmasına Rağmen Okula Gitmeyen Çocuk Varlığı.....	93
Tablo 2.26. Okula Devam Etmeme Nedenleri.....	94
Tablo 2.27. Okul Çağındaki Çalışan Çocuk Varlığı.....	94
Tablo 2.28. Sosyal Güvence	95
Tablo 2.29. Hanede Kronik Hastanın Olup Olmadığı	96
Tablo 2.31. Evde Olmayan Ya da Yetersiz Olan Eşyalar (Diğer).....	97
Tablo 2.32. Yemek Yeme Düzeni	98

Tablo 2.34. Zengin Olma İsteği	99
Tablo 2.35. Ne Kadar Parayla Zengin Hissedileceği.....	100
Tablo 2.36. Kendini Yoksul Hissetme.....	101
Tablo 2.37. En Çok Hangi Konuda Yoksul Hissedildiği	101
Tablo 2.38. Katılımcılara Göre Yoksulluğun Temel Nedeni	102
Tablo 2.39. Yoksul Olduğu İçin Dışlanma	103
Tablo 2.40. Elinize Para Geçse Bu Parayla Ne Yaparsınız?	103
Tablo 2.41. Katılımcılara Göre Yoksulların Yoksulluktan Kurtulma Yolu	104
Tablo 2.42. Herhangi Bir Kuruluştan Yardım Alınıp Alınmadığı.....	105
Tablo 2.43. Alınan Yardımın Niteliği.....	106
Tablo 2.44. Araba Varlığı.....	107
Tablo 2.45. Daha Önce Tatile Gidilip Gidilmediği	107
Tablo 2.46. Kredi Kartı Kullanılıp Kullanılmadığı	108
Tablo 2.47. Herhangi Bir Nedenle Kredi Çekilip Çekilmediği.....	108
Tablo 2.48. Katılımcıların Borç Durumu	109
Tablo 2.49. Gelirin Yetmemesi Durumunda Neyden Vazgeçileceği	109
Tablo 2.50. Kentte Bulunma Süreleri	110
Tablo 2.51. Kente Göç Sonucu Gelinip Gelinmediği.....	111
Tablo 2.52. Kente Nereden Geldikleri.....	112
Tablo 2.53. Kaç Yıl Önce Göç Edildiği	113
Tablo 2.54. Göçün Gerçekleşme Şekli (Gönüllü-Zorunlu)	113
Tablo 2.55. Göç Etme Nedeni	114
Tablo 2.56. Göç Etmeden Önce Evin Mülkiyet Durumu	115
Tablo 2.57. Göçmenlere Göre Göçten Sonra Evin Durumu.....	115
Tablo 2.58. Göçten Önceki Geçim Kaynağı.....	116
Tablo 2.59. Göç Ettikten Sonra En Çok Hangi Konularda Sıkıntı Çekildiği	117
Tablo 2.60. Göçmenlerin Göç Etmeden Önce Kendilerini Nasıl Tanımladıkları	117
Tablo 2.61. Daha Önce Yaşanan Yere Geri Dönme İsteği.....	118
Tablo 2.62. Geri Dönmek İstememe Nedeni	119
Tablo 2.63. Maddi İmkânın Olması Durumunda Başka Yere Göç Edilip Edilmeyeceği.....	119
Tablo 2.64. Katılımcılara Göre Kentin En Önemli Sorunu	120

Tablo 2.65. Boş Zamanların Değerlendirilme Şekli.....	121
Tablo 2.66. Başınıza Gelmesinden En Çok Korktuğunuz Şey Nedir?	122
Tablo 2.67. Gelecekle İlgili Beklentiniz Nedir.....	123
Tablo 2.68. Uyum sonuçları $\alpha = \%5$ anlamlılık düzeyinde.....	125
Tablo 2.69. Cinsiyetler	126
Tablo 2.70. Eğitim Durumları	127
Tablo 2.71. Meslekler	128
Tablo 2.72. Hane Reisi	128
Tablo 2.73. Hane Reisi İşsizse Nedeni	129
Tablo 2.74. Hane Reisi Dışında Çalışan.....	129
Tablo 2.75. Düzenli Gelir	129
Tablo 2.76. Ortalama Aylık Hane Halkı Geliri	130
Tablo 2.77. Evin Mülkiyeti.....	130
Tablo 2.78. Evin Niteliği	130
Tablo 2.79. Hanede Kaç Kişi Oldukları	131
Tablo 2.80. Evlendiği Halde Bu Hanede Yaşamaya Devam Eden Çocuk	131
Tablo 2.81. Ev Kaç Odalıdır.....	132
Tablo 2.82. Evi Isıtma Yöntemi	132
Tablo 2.83. Okul Çağında Olmasına Rağmen Okula Gitmeyen Çocuk.....	133
Tablo 2.84. Çocukların Okula Devam Etmeme Nedeni/Nedenleri?	133
Tablo 2.85. Okuma Çağında Olup da Çalışan Çocuk.....	133
Tablo 2.86. Sosyal Güvence	134
Tablo 2.87. Hanede Kronik (Devamlı) Hasta Varlığı.....	134
Tablo 2.88. Evde Olmayan Ya da Yetersiz Olan Eşyalar.....	135
Tablo 2.89. Yemek Yeme Düzeni	135
Tablo 2.90. Kırmızı Et Tüketme Sıklığı	136
Tablo 2.91. Zengin Olmak İsteği.....	136
Tablo 2.92. Kendini Yoksul Hissetme Durumu	136
Tablo 2.93. En Çok Hangi Konuda Yoksul Hissedildiği	137
Tablo 2.94. Yoksullüğünüzün Temel Nedeni.....	137
Tablo 2.95. Yoksul Olduğu İçin Dışlanma.....	138
Tablo 2.96. Elinize Para Geçse Bu Parayla Ne Yaparsınız?	138

Tablo 2.97. Yoksulların Yoksulluktan Kurtulma Yolu	138
Tablo 2.98. Herhangi Bir Kuruluştan Yardım Alınıyor mu, Alınıyorsa Bu Yardımanın Kaynağı.....	139
Tablo 2.99. Alınan Yardımın Niteliği.....	139
Tablo 2.100. Araba Varlığı.....	140
Tablo 2.101. Daha Önce Tatile Gitme Durumu	140
Tablo 2.102. Kredi Kartı Kullanımı	140
Tablo 2.103. Daha Önce Bankadan Kredi Çekme Durumu	141
Tablo 2.104. Esnafa veya Akrabalara Borçlu Olma Durumu.....	141
Tablo 2.105. Gelirin Yetmemesi Durumunda Neyden Vazgeçileceği	141
Tablo 2.106. Maddi İmkânın Olması Halinde Göç Etme Durumu.....	142
Tablo 2.107. Boş Zamanların Değerlendirilme Şekli	142
Tablo 2.108. Başınıza gelmesinden en çok korktuğunuz şey nedir?	143
Tablo 2.109. Gelecekle İlgili Beklenti.....	143
Tablo 2.110. Bulduğunuz kente nerden geldiniz?	143
Tablo 2.111. Kendi isteğinizle mi göç ettiniz?	144
Tablo 2.112. Göç etme nedeni nedir?	144
Tablo 2.113. Göç etmeden önce evinizin mülkiyeti size mi aitti?.....	144
Tablo 2.114. Göçten sonra evinizin durumunu nasıl değerlendirirsiniz?	144
Tablo 2.115. Göçten önce geçim kaynağımız neydi?	144
Tablo 2.116. Göç ettikten sonra en çok hangi konuda zorlandınız?.....	145
Tablo 2.117. Göç etmeden önce kendinizi nasıl tanımlarsınız?	145
Tablo 2.118. Daha önce yaşadığımız yere dönmek istiyor musunuz?.....	145
Tablo 2.119. Geri dönmek istememe nedeniniz nedir?	145
Tablo 2.120. Gruplar için Yoksulluk Sınırı Değerleri.....	146
Tablo 2.121. Göçmen ve Yerleşikler için Yoksulluk Sınırı Değerleri	146
Tablo 2.122. Grupların Açlık Sınırı Önsav Değerleri	147
Tablo 2.123. Göçmen ve Yerleşikler Açlık Sınırı Önsav Değerleri.....	147
Tablo 124. Kişi Başına GSYH ve Net Göç Oranları	152

EKLER

Ek 1. Soru 1 Bağımsızlık testi sonuçları _____	177
Ek 2. Soru 3 Bağımsızlık testi sonuçları _____	178
Ek 3. Soru 4 Bağımsızlık testi sonuçları _____	179
Ek 4 Soru 5 Bağımsızlık testi sonuçları _____	180
Ek 5 Soru 6 Bağımsızlık testi sonuçları _____	181
Ek 6 Soru 7 Bağımsızlık testi sonuçları _____	182
Ek 7 Soru 8 Bağımsızlık testi sonuçları _____	183
Ek 8 Soru 9 Bağımsızlık testi sonuçları _____	184
Ek 9 Soru 10 Bağımsızlık testi sonuçları _____	185
Ek 10 Soru 11 Bağımsızlık testi sonuçları _____	186
Ek 11 Soru 12 Bağımsızlık testi sonuçları _____	187
Ek 12 Soru 13 Bağımsızlık testi sonuçları _____	188
Ek 13 Soru 14 Bağımsızlık testi sonuçları _____	189
Ek 14 Soru 15 Bağımsızlık testi sonuçları _____	190
Ek 15 Soru 16 Bağımsızlık testi sonuçları _____	191
Ek 16 Soru 17 Bağımsızlık testi sonuçları _____	192
Ek 17 Soru 18 Bağımsızlık testi sonuçları _____	193
Ek 18 Soru 19 Bağımsızlık testi sonuçları _____	194
Ek 19 Soru 20 Bağımsızlık testi sonuçları _____	195
Ek 20 Soru 21 Bağımsızlık testi sonuçları _____	196
Ek 21 Soru 22 Bağımsızlık testi sonuçları _____	197
Ek 22 Soru 23 Bağımsızlık testi sonuçları _____	198
Ek 23 Soru 24 Bağımsızlık testi sonuçları _____	199
Ek 24 Soru 26 Bağımsızlık testi sonuçları _____	200
Ek 25 Soru 27 Bağımsızlık testi sonuçları _____	201
Ek 26 Soru 28 Bağımsızlık testi sonuçları _____	202
Ek 27 Soru 29 Bağımsızlık testi sonuçları _____	203
Ek 28 Soru 30 Bağımsızlık testi sonuçları _____	204
Ek 29 Soru 31 Bağımsızlık testi sonuçları _____	205
Ek 30 Soru 32 Bağımsızlık testi sonuçları _____	206
Ek 31 Soru 33 Bağımsızlık testi sonuçları _____	207
Ek 32 Soru 34 Bağımsızlık testi sonuçları _____	208
Ek 33 Soru 35 Bağımsızlık testi sonuçları _____	209

Ek 34 Soru 36 Bağımsızlık testi sonuçları	210
Ek 35 Soru 37 Bağımsızlık testi sonuçları	211
Ek 36 Soru 38 Bağımsızlık testi sonuçları	212
Ek 37 Soru 39 Bağımsızlık testi sonuçları	213
Ek 38 Soru 41 Bağımsızlık testi sonuçları	214
Ek 39 Soru 42 Bağımsızlık testi sonuçları	215
Ek 40 Soru 44 Bağımsızlık testi sonuçları	216
Ek 41 Soru 45 Bağımsızlık testi sonuçları	217
Ek 42 Soru 46 Bağımsızlık testi sonuçları	218
Ek 43 Soru 47 Bağımsızlık testi sonuçları	219
Ek 44 Soru 48 Bağımsızlık testi sonuçları	220
Ek 45 Soru 49 Bağımsızlık testi sonuçları	221
Ek 46 Soru 50 Bağımsızlık testi sonuçları	222
Ek 47 Soru 51 Bağımsızlık testi sonuçları	223
Ek 48 Soru 52 Bağımsızlık testi sonuçları	224
Ek 49 Soru 53 Bağımsızlık testi sonuçları	225
Ek 50 Soru 55 Bağımsızlık testi sonuçları	226
Ek 51 Soru 56 Bağımsızlık testi sonuçları	227
Ek 52 Soru 57 Bağımsızlık testi sonuçları	228
Ek 53 Soru 1 Analiz Sonuçları	229
Ek 54 Soru 3 Analiz Sonuçları	230
Ek 55 Soru 4 Analiz Sonuçları	231
Ek 56 Soru 5 Analiz Sonuçları	232
Ek 57 Soru 6 Analiz Sonuçları	233
Ek 58 Soru 7 Analiz Sonuçları	234
Ek 59 Soru 8 Analiz Sonuçları	235
Ek 60 Soru 9 Analiz Sonuçları	236
Ek 61 Soru 10 Analiz Sonuçları	237
Ek 62 Soru 11 Analiz Sonuçları	238
Ek 63 Soru 12 Analiz Sonuçları	239
Ek 64 Soru 13 Analiz Sonuçları	240
Ek 65 Soru 14 Analiz Sonuçları	241
Ek 66 Soru 15 Analiz Sonuçları	242
Ek 67. Soru 16 Analiz Sonuçları	243

Ek 68 Soru 17 Analiz Sonuçları	244
Ek 69 Soru 18 Analiz Sonuçları	245
Ek 70 Soru 19 Analiz Sonuçları	246
Ek 71 Soru 20 Analiz Sonuçları	247
Ek 72 Soru 21 Analiz Sonuçları	248
Ek 73 Soru 22 Analiz Sonuçları	250
Ek 74. Soru 23 Analiz Sonuçları	251
Ek 75. Soru 24 Analiz Sonuçları	252
Ek 76. Soru 26 Analiz Sonuçları	253
Ek 77 Soru 27 Analiz Sonuçları	254
Ek 78 Soru 28 Analiz Sonuçları	255
Ek 79 Soru 29 Analiz Sonuçları	256
Ek 80 Soru 30 Analiz Sonuçları	257
Ek 81 Soru 31 Analiz Sonuçları	258
Ek 82 Soru 32 Analiz Sonuçları	259
Ek 83 Soru 33 Analiz Sonuçları	260
Ek 84 Soru 34 Analiz Sonuçları	261
Ek 85 Soru 35 Analiz Sonuçları	262
Ek 86 Soru 36 Analiz Sonuçları	263
Ek 87 Soru 37 Analiz Sonuçları	264
Ek 88 Soru 38 Analiz Sonuçları	265
Ek 89 Soru 39 Analiz Sonuçları	266
Ek 90 Soru 53 Analiz Sonuçları	267
Ek 91 Soru 55 Analiz Sonuçları	268
Ek 92 Soru 56 Analiz Sonuçları	269
Ek 93 Soru 57 Analiz Sonuçları	270
Ek 94 Anket Soruları	271

ÖNSÖZ

Göç temelinde yatan sosyal bir hareket, coğrafi yer değiştirme olmasına karşın aslında kültürel, sosyal, iktisadi, ruhsal ve güvenlik de dâhil olmak üzere birçok unsurla ilgilidir. Göçle ilgili yapılmış çalışmaların çoğu göç edenlerin kentlere uyumu, göçün olumlu ve olumsuz etkilerine değinmiştir. Fakat göçün çıkış noktası mekânlarla ilgili yerinde yapılmış çok fazla çalışmayla karşılaşılmamıştır.

Bölgeyle ilgili göç ve yoksulluk çalışmaları olmasına rağmen Hakkari özelinde bir tane çalışma mevcuttur. Yıldız ve Alaeddinoğlu'nun 2007 yazında Hakkari kentinde 160 haneye uyguladığı anket çalışması ve analizlerinin tezim için yol gösterici bir kaynak olduğu yadsınamaz. Ancak göçün anlık bir olay olmaması ve dinamik olması bu çalışmanın daha kapsamlı bir örneklem düzeyinde yapılması ihtiyacını doğurmuştur.

Yoksulluk ve göç kavramlarıyla ilgili çok sayıda çalışma yapılmış olmasına rağmen bu iki kavramın birlikte ele alındığı ve değerlendirildiği çalışmaların sayısı oldukça azdır. Göç yoksulluğun sebebi mi, sonucu mu? Yoksulluk göçe neden mi olur, engel mi olur? Bu sorularla ilgili kesin yanıtların olmaması bu iki kavramın birbiri ile ne kadar ilişkili olduğunu ortaya koyuyor. Bu kavramların birbirinden bağımsız incelenememesi beni böyle bir çalışma yapmaya itmiş ve doğup, büyüdüğüm kentin sorunlarının bu konuyla ilgili tipik bir örnek oluşturması Yüksekova özelinde konuyu araştırmamı sağlamıştır.

Eğitim hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen ve her zaman yanımda olan çok sevdiğim anneme, babama ve kardeşlerime teşekkür ediyorum. Kendisini tanıdığımdan beri beni çalışmaya teşvik etmiş, sonsuz sabrı, anlayışı, ilgisi ve katkıları sayesinde tamamladığım bu çalışma için Danışman Hocam Doç. Dr. Arzdar KİRACI'ya sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Anketlerin uygulanması aşamasında göçmen aileleri tespit etmemizi sağlayan Yüksekova TOKİ Anadolu Lisesi Müdür Yardımcısı Sayın Kenan CANAN'a, tezin düzenlenmesi safhasında benden çok değerli katkılarını esirgemeyen kıymetli çalışma arkadaşım Mehmet Sadık KİŞİ'ye çok teşekkür ederim.

GİRİŞ

Basit bir tanımlama ile kişilerin bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine doğru hareketini tanımlayan göç olgusu aslında oldukça karışık ve girift bir yapıya sahip olduğu için birçok bilim dalının ilgilendiği bir konu olmuştur. Göçler nedenleri ve sonuçları her ülkede farklılık gösterse bile her dönemde meydana gelmiş nüfus hareketleridir. Zorunlu-gönüllü göç, iç-dış göç, geçici ve sürekli göç gibi ayrımlarla sınıflandırılan göç olgusu sosyal, ekonomik, kültürel, politik birçok nedenle ortaya çıkmaktadır. Çalışmamız Hakkari ili Yüksekova ilçesini kapsadığı için daha çok iç göç kavramı üzerinde durulacaktır. Köylerdeki “itici” hayat koşulları kentlerdeki “çekici” unsurlarla bir araya gelerek göç olgusunu hızlandırmıştır. Günümüzde kitle iletişim araçlarının gelişmesi ve ulaşım imkânlarının artmasıyla göç hareketleri büyük boyutlara varmış ve hem göçün kalkış noktasında hem de varış noktasında büyük sorunlara neden olmuştur. Niteliği ya da sebebi ne olursa olsun bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine doğru gerçekleşen süreli ya da süresiz yer değiştirmeye göç denir (Kara, 2015).

Diğer bir önemli konu ise yoksulluktur. Yoksulluk iktisadi bir sorun olmasının dışında bireysel ve toplumsal bir sorundur. Günümüzde kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ile bu sorun daha fazla görünür olmuştur. Yoksulluk ülkelerin ve uluslararası kuruluşların ana gündem maddelerindedir. Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu (IMF), yoksullukla mücadele eden kurumların başında gelmektedirler. Ancak yoksullukla mücadele etmelerine rağmen, yoksulluğun en yoğun yaşandığı ülkelerin Dünya Bankası ve IMF politikalarını dikkate alan ülkeler olması politikaların tartışılması gerektiğini ortaya koymaktadır (Memiş, Kara ve Tayfur, 2010:325).

Toplumun genel seviyesi olarak belirlenen sınırın aşağısında gelir veya harcamaya sahip olan hanehalkı ya da kişiler görece olarak yoksul sayılmaktadırlar (Türkiye İstatistik Kurumu; TÜİK, 2016b). Bu sınırın altında kalan hanehalkı ve bireyler yoksul olarak sınıflandırılır. Bireylerin hayatlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan temel gıda maddelerinden oluşturulan sepetin maliyeti “açlık sınırı” olarak belirlenmiştir. İyi beslenmenin dışında giyim, barınma, ulaşım gibi ihtiyaçlar için satın alınan mal ve hizmetlere ödenen minimum harcama miktarı da “yoksulluk sınırı” olarak belirlenir (TÜİK, 2008:35).

Şenses (2006) çalışmasında yoksul olarak kabul edilen insanları, toplumsal refah seviyesi ve toplumsal hayat standardının mutlak ya da görelî bir şekilde asgari bir düzeyin altında insanlar olarak değerlendirmiştir. Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD), göç veren bölgelerin sorununun Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'da 'yoksulluk' özelliğiyle dikkat çektiğini belirtmiştir (TÜSİAD, 2016:124). Hakkari ili Yüksekova ilçesi için bu sorunlar bu çalışmada incelenmiş ve bu çalışma Yüksekova'da bu sorunun varlığını ortaya koymuştur.

Erkan ve Bağlı (2005), 1990 ve 2003 yılları arasında kırsal kesimden Diyarbakır'a göç edenlerin kentleşme sürecini ve ekonomik durumlarını incelemek amacıyla bu tarihlerde Diyarbakır'a göç eden ailelerden 200 örneklem grubuna anket tekniği uygulamıştır. Bu veriler Diyarbakır gibi yeterince gelişmemiş bir kente; sermayesi, uzmanlığı ve eğitimi olmadan kırsaldan göç edenlerin günlük yaşamlarını bile idame ettirecek bir gelir düzeyine sahip olmadıklarını göstermiştir. Bu çalışma Erkan ve Bağlı (2005), Kiracı ve Canan (2016:408) çalışmasının bulgularını desteklemektedir. Ancak, göçün yoksulluğa neden olabilecek etkilerinin dışında çalışmamızda yoksulluğun göçü ne yönde etkilediği de araştırılacaktır.

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı'nın talebi ve koordinatörlüğünde, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından planlanmış ve uygulanmış "Türkiye Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması" (TGYONA), göç veren 14 il, yoğun göç alan 10 il ile diğer 57 ilin kentsel ve kırsal alanlarını temsil eden yaklaşık 6000 hane halkından oluşan, ülkeyi temsil eden bir örneklem üzerinde yapılmış bir çalışmadır. Bu çalışmaya göre Hakkari'nin de içinde bulunduğu 14 ilin kırsal alanlarından 1986-2005 yılları içerisinde göç eden nüfusun büyüklüğü tahmini olarak 728.000 ile 946.000 aralığındadır. Bu araştırma, sadece niceliksel verilerin açıklanması, niteliksel araştırmanın sonuçlarının gizli kalması, anket soru formunun kamuoyuyla paylaşılmaması ve bölgede 70 kişi ile gerçekleştirilmiş derinlemesine görüşmelerle ilgili bilgilerin açıklanmaması yönünde eleştirilere hedef olmuştur (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2006). Ancak, Hakkari'nin de bulunduğu 14 ilde yapılan araştırmalara dayanan çalışmaya göre, güvenlik nedeni ile göç eden göçmenlerin %87'si göçün kendi istekleri dışında gerçekleştiğini ifade etmişlerdir. TESEV'in 18-21 Ekim 2005 tarihleri arasında Hakkari il merkezi ve Çukurca ilçesinde gerçekleştirdiği alan

araştırması ilin en büyük ilçesi olan Yüksekova’da da kapsamlı çalışmaların yapılmasını gerektirmiştir (TESEV, 2008:147).

Diyarbakır ve İstanbul’da yapılan bir alan araştırmasının sonucu Yüksekova’da göçmenlerle yapmış olduğumuz yüz yüze görüşmelerle çok benzer sonuçlar içermektedir. 1990’lı yılların ilk yarısında yaşanan zorla göç ve köy boşaltmalar, köylerde yaşayan yüzbinlerce kişiyi “geleneksel” yaşamlarından kopartmış, hanehalkının ihtiyaçlarını karşılayan geçimlik tarım ve meralarda küçükbaş hayvancılığın yapılamaması insanları il veya ilçe merkezlerinde en temel ihtiyaçlar da dâhil olmak üzere piyasa ekonomisine bağlı duruma getirmiştir (Yükseker, 2012:235). Yerinden edilmiş aileler aynı zamanda geleneksel geçim kaynaklarından da uzaklaşmışlar ve göç ettikleri kentlerde yoksullukla yüzleşmişlerdir. Hayvanlarını, tarlalarını bırakıp göç etmek zorunda kalan aileler önceden ürettikleri temel ihtiyaçlarını kentte satın almak zorunda kalmışlardır. Köye dönüşler için yapılan yardımların gecikmesi ve dönülen yerlerde okul olmaması, tarlaların yakılmış olması, hayvanların telef olması bu yoksulluğu derinleştirmiştir (Aker, 2006). Yüksekova’da görüştüğümüz kişilerin asıl yakındığı konulardan biri de budur: Köyde yaşarken işsiz olmasına rağmen geçim sıkıntısı yaşamadıklarını ancak zorunlu olarak göç ettikten sonra gıda dâhil olmak üzere birçok konuda sıkıntı yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Yüksekova için uyguladığımız anket çalışmasında göç ve yoksulluk etkisinde çalışan çocukların büyüklüğü saptanmaya çalışılacaktır. Devlet Planlama Teşkilatı’nın hazırlamış olduğu Orta Vadeli Program 2006-2008’in “Sosyal İçerme ve Yoksullukla Mücadele” adlı çalışmasında sosyal yardımlar yapılırken işgücüne katılımın sağlanması ile kişilerin muhtaç edilmesinin önüne geçilmesi, bireylerin kazançlarını elde etmelerinin sağlanması ile yoksulluk kültürünün gelişmesini engelleyen politikaların öncelikli olacağı ifadesi yer almaktadır (DPT, 2005:11). Güneş, gelir dağılımındaki eşitsizliğin büyümesiyle yoksullukla mücadele stratejilerinin ‘hayır işleri’ biçiminde yapılandırıldığını konu edinmiştir (Güneş, 2012:178). Yüksekova’da ihtiyaç sahiplerini pasif alıcı konumuna iten karşılıksız ve sadece günlük ihtiyacı karşılayabilen yardımların durumu incelenecektir. Yardım ile geçinmeye çalışan bir kültürün Yüksekova için varlığı incelenecektir.

Yamak ve Yamak (1999) Türkiye’de gelir dağılımı ve iç göç konusunu incelemiş, Türkiye’de 67 ilin 1980-1990 yılları arasındaki net göç oranları ile kişi başına düşen gelir arasındaki ilişkiyi istatistiksel olarak incelemişlerdir. Yapılan bu çalışmayla net göç veren illerde kişi başına düşen ortalama gelirin, Türkiye ortalamasına yakınsaması ile birlikte bu illerde net göç oranının %25 oranında azalacağı sonucuna varılmıştır (Yamak ve Yamak, 1999:27). Yüksekova’da yapılan anket sonuçları analizi, katılımcıların 49,07’si maddi imkânı olsa başka yere göç etmek istemediklerini ortaya çıkarmıştır. Yüksekova’daki çalışma, insanların zorunlu olmadıkça yaşadıkları yeri bırakmak istemedikleri noktasında bu çalışmayı desteklemektedir.

İzmir’in aldığı iç göç hareketlerinin özelliklerini incelemek amacıyla 2002’de yaptığı çalışma ile Üçdoğru (2002), kişilerin göç etmelerinde yaş ve eğitim durumlarının çok önemli faktörler olduğu sonucuna varmıştır. Gençlerin ve eğitilmiş kişilerin göç kararını daha kolay aldıkları Yüksekova’da da gözlemlenmiştir. Göçmenlerin seçkin niteliklere sahip kişilerden oluştuğu fikrine dayanan, “seçkinlik yaklaşımı analizi” ile Çelik (2002), çalışmasında göçmenleri yaş, cinsiyet, eğitim gibi nitelikleri ile incelemiş ve Türkiye’deki göçmenlerin bu nitelikleri itibari ile seçkin oldukları sonucuna varmıştır.

Gürbüz ve Karabulut (2008:49), kırsal göçlerle; yeşil kart kullanım oranı, bebek ölüm oranı ve ilkokula gitmeyenlerin oranı gibi unsurlarla sosyal yardımlardan yararlananların oranı arasında pozitif bir ilişki olduğunu, bu faktörlerin yoksullukla ilgili olduğunu ve daha çok sosyal olanakların olmadığı kırsal kesimlerde görüldüğünü savunmuşlardır. Buna göre sosyal yardım kuruluşlarından faydalananların oranı arttıkça kırsal göçler de artmaktadır. Gürbüz ve Karabulut (2008), bu oranın Türkiye’nin kuzey ve doğu bölgelerinde artarken kırsal göçlerin de arttığını, Şanlıurfa, Diyarbakır, Şırnak ve Hakkari illerinde ise sosyal yardım kuruluşlarından faydalananların oranının düşük olmasına rağmen kırsal göç oranının yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Yüksekova’da kırsal göçün gerçekleşmesinde birçok faktörün etkili olduğu yaptığımız analizlerde ortaya çıkmıştır. Bu faktörlerin tespiti göçlerin neden olduğu sorunların çözümü aşamasında kullanılabilir.

Çelik (2006) çalışmasında, Türkiye'deki göç hareketlerinin itici ve çekici faktörler yaklaşımı ile belirlendiğini, ancak son zamanlarda iticiliği artıran bir faktör olarak güvenlik sorununa dikkati çekmiştir.

Birleşmiş Milletler (BM), göçü eğitim amacıyla, mesleki bilgi ve tecrübe kazanmak amacıyla, vasıflı kişilerin ve işadamlarının yaptığı göç, anlaşmalı göç, barınma ve iltica amacıyla göç, yerleşmek amacıyla göç ve yasadışı göç olmak üzere 7 şekilde sınıflandırmıştır (Öztürk, 2006:15). Yüksekova'da köylerde eğitim alma kısıtları nedeniyle göç edenlerin, güvenlik nedeniyle göç edenlerin ve kent merkezindeki sosyal ve kültürel olanaklardan faydalanmak amacıyla göç edenlerin varlığı, Birleşmiş Milletlerin yapmış olduğu 3 sınıflama şekline örnek olarak verilebilir. Uygun ortam ve koşullar oluşmadan gerçekleşen bu coğrafi hareketlilik, gidilecek yerlerde kişilerin mesleki konularda risk almalarına, konut ve barınma konularında sıkıntı çekmelerine neden olmuştur.

Yükseker (2012:243) yaptığı bir çalışmanın bulguları Yüksekova'da yaptığımız çalışmayı doğrular niteliktedir. Bu çalışmada, Diyarbakır'da görüşülen bazı kişiler kente ilk geldiklerinde bir süre akrabalarının yanında misafir olduklarını, bir evde birden çok ailenin birlikte yaşamak zorunda kaldığını ve bu nedenle aylarca 20-30 kişilik bir nüfusun 3-4 odalı bir evde bir arada kaldığını ifade etmişlerdir. Aynı çalışmada, köyünü terk etmek zorunda kalıp Diyarbakır'a ve Van'a göç eden bazı kişiler ise, göçün ilk aşamalarında boş bir araziye çadır kurduklarını, sonrasında ise aynı yere gecekondular inşa ettiklerini anlatmışlardır. Yüksekova'da görüşülen ailelerin çoğu 2016 Mart ayında şiddetlenen çatışmalar nedeni ile can güvenliklerini korumak amacıyla çevre il olan Van'a, diğer illere, ilçelere ve köylere göç etmek zorunda kaldıklarını belirterek neredeyse bir günde verilen göç kararına hazır olmadıklarını, gidilen yerlerde konut sıkıntısının olması gibi nedenlerle bir evde 3-4 aile olarak kaldıklarını ifade etmişlerdir. Sokağa çıkma yasağının kısmi olarak kaldırılmasının ardından ilçe merkezine geri dönenlerin evlerinin yanması veya hasar görmesi nedeni ile aynı sorunun devam ettiği ve bazı ailelerin barakalarda yaşadığı gözlemlenmiştir.

Çalışmamızda Yüksekova'da yaşayan insanların göç öncesi ve sonrası yaşam standartları karşılaştırılarak göçün yoksulluğu ne yönde etkilediği incelenecektir.

Göçün yoksulluğa neden olabilecek etkilerinin dışında çalışmamızda yoksulluğun göçü ne yönde etkilediği de araştırılacaktır. Diyarbakır'da ailelerin yoksul olması ile çocukların sokakta çalışması arasında direkt bir ilişki olduğu konusuna dikkat çeken Bilgin (2009), sokakta çalışan çocuklara sahip ailelerde ortalama aylık gelirin 325.75 TL olarak saptandığına ve çocukların sokakta çalışma nedenleri arasında özellikle göç ve yoksulluk gibi durumların etkili olduğuna değinmiştir. Bu tez Yüksekova için de benzer bir durumun olduğunu göstermektedir.

Yoksulluk beraberinde göç hareketlerini getirmektedir. İtme ve çekme teorileri, göç konusunu inceleyen göç teorileri olarak bilinir. Göçün nedenleri olarak insanların doğdukları yerlerden ayrılmasına neden olan itici faktörler olduğu gibi insanları yoğun göç alan mekânlara doğru çeken faktörler de vardır. Bu teoriler tezin birinci bölümünde açıklanmaktadır. Düşük yaşam standartları, demografik büyüme, ekonomik fırsat yoksunluğu ve siyasal baskılar itici faktörleri oluştururken; işgücüne olan talep, boş arazilerin varlığı, uygun iktisadi olanaklar ve politik özgürlükler çekici faktörlerdir (Castles ve Miller, 2008:31). Bu tezde Hakkari ili Yüksekova ilçesi için başka önemli faktörlerin varlığı incelenmektedir.

Yıldız ve Alaeddinoğlu (2011), çalışmalarında bir kentte var olan göç hareketlerinin yarattığı iktisadi, kültürel, psikolojik ve toplumsal etkiyi anlayabilmek ve göç eden kişilerin göçten önceki ve sonraki hayat şartlarında meydana gelen farklılıkları belirlemek için en uygun yöntemin göçten etkilenen kişilere yapılacak anket ve yüz yüze görüşmeler olduğu fikrini savunarak ve anket tekniğini uygulayarak sadece Hakkari kenti için göç ve yoksulluk ilişkisini incelemişlerdir. Bu çalışmada bu inceleme Yüksekova için genişletilecektir.

Hakkari ili için uyguladığımız anket çalışmasında göç ve yoksulluk etkisinde çalışan çocukların büyüklüğü saptanmaya çalışılmıştır. Devlet Planlama Teşkilatının hazırlamış olduğu Orta Vadeli Program 2006-2008'in "Sosyal İçerme ve Yoksullukla Mücadele" adlı çalışmasında sosyal yardımlar yapılırken işgücüne katılımın sağlanması ile kişilerin muhtaç edilmesinin önüne geçilmesi, bireylerin kazançlarını elde etmelerinin sağlanması ile yoksulluk kültürünün gelişmesini engelleyen politikaların öncelikli olacağı ifadesi yer almaktadır (DPT, 2008). Bu tezde yardım ile geçinmeye çalışan bir kültürün Yüksekova için varlığı incelenecektir.

Güneş (2012) gelir dağılımındaki eşitsizliğin büyümesiyle yoksullukla mücadele stratejilerinin 'hayır işleri' biçiminde yapılandırıldığını konu edinmiştir. Bu tezde Yüksekova'da ihtiyaç sahiplerini pasif alıcı konumuna iten karşılıksız ve sadece günlük ihtiyacı karşılayabilen yardımların durumu incelenecektir.

Ekonomik olarak Türkiye'nin alt sıralarında olması ve yeterince çalışma yapılmamış olması sebebi ile bu çalışmada Hakkari ili Yüksekova ilçesi incelenmektedir. Çalışmanın amacı Yüksekova ve dolaylı olarak Hakkari ili için göç ve yoksulluk ilişkisinin tespit edilmesi ve çözüm önerilerinin geliştirilmesidir.

Ülkemizde güvenlik sorunlarından dolayı yerinden olan nüfusun büyüklüğü önemlidir. Yerinden olan nüfusun yoğun olduğu illerden biri de Hakkari'dir. Kırsalda ortaya çıkan güvenlik sorunları nedeni ile binlerce insan kent merkezlerine ya da başka illere göç etmiştir. Yüksekova'da 1990'lı yıllarda köy boşaltmalar nedeni ile köylerden kent merkezine doğru gerçekleşen göçün etkileri sindirilmeden 2016 yılı Mart ayında güvenli bir ortam bulma amacı ile binlerce aile Yüksekova'dan göç etmiştir (Wikipedia, 2017). Göç edenlerin bir kısmı geri dönmesine rağmen önemli bir kısmının geri dönmediği bilinmektedir. Bu karmaşık göç yapısı Yüksekova'daki göç durumunun kendine has bir özelliğe sahip olduğunu ve bu nedenle önemli olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmanın cevaplamak istediği sorular şunlardır: Yüksekova'da göç etme hareketinin ekonomik, sosyal, kültürel ve psikolojik arka planı nedir? Göç edenler hangi sorunlarla mücadele etmek zorunda kalmışlardır? Göç ne zaman başlamış ve potansiyel göçmenlerin oranı nedir? Göç edenlerle göç etmeyenler arasındaki sosyoekonomik farklar nelerdir? Çalışmamızda göç ve yoksulluğun kesişim noktaları belirlenmeye çalışılmıştır. Göç ve yoksulluk arasında ortaya çıkan zemin, göçün sonuçları veya yoksulluğun sonuçları çerçevesinde meydana gelmektedir. Bu iki olgunun birbirine göre şekillenip ortaya çıkması bu çalışmanın konusunu da meydana getirmiştir. Çalışmanın amaçlarından biri göç ve yoksulluk ilişkisinin ele alınarak uygulanmakta olan politikaların nasıl işlendiğini incelemek ve daha iyi bir sistemin nasıl oluşabileceğine yönelik öneriler geliştirmektir.

Bu amaçlar doğrultusunda yoksulluk ve göç konuları ile ilgili kapsamlı literatür çalışması yapılmış, TÜİK, DPT, SYDV, TÜSİAD gibi kuruluşların istatistiki verilerinden ve konuyla ilgili daha önce yapılan çalışmalardan yararlanılmıştır.

Hakkari ilinin nüfusu 2015 yılında 278'775 kişi (TÜİK, 2015a) iken Yüksekova ilçesinin nüfusu 118'147 kişi (TÜİK, 2015d) olup ilin %42.38 oranını ve Yüksekova ilçe merkezi nüfusu 68'757 kişi (TÜİK, 2015d) olup ilin %24.66 oranını oluşturmaktadır. Tablo 2.7'de gösterildiği gibi 2015 yılında 8'216 kişi Hakkari'ye göç etmiştir. Hakkari iline göç eden nüfusun aynı oranda Yüksekova ilçe merkezine de göç etmesi durumunda Yüksekova şehir merkezine göç eden kişi sayısı 2026 kişi etmektedir.

Ülkemizde yoksulluk ve göçle ilgili yapılan çalışmaların analizlerle yapılması uygun olduğundan çalışmamız için anket yöntemine başvurmak amaçlanmıştır. Yoksulluk ve göçle ilgili araştırmalar yapılırken ve bu her iki durumun olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak için programlar oluşturulurken araştırma kapsamında olan bireylerin değişken profilleri de ön planda tutulmalıdır. Çalışmamızda böyle bir yol izlenmiştir.

Araştırmada göçün yoksulluk üzerindeki gücünü ve yönünü tespit edebilmek için görüşme yolu ile anket uygulanmıştır. Yüksekova ilçe merkezinde gerçekleştirilen çalışma için belli aralıklarla gözlemler, yüz yüze anket çalışmaları ve yerel halkla görüşmeler yapılmıştır.

Anket çalışması Hakkari ilinin Yüksekova ilçesinde yapılmış ve göç hareketinin yoğun olduğu bütün bölgelere odaklanılmıştır. Belirlenen bölgelerden gözlem seçimi bütün anakütle (populasyonun) gözlemlerini toplayacak biçimde yapılmıştır. Anket uygulanacak bireyin (denek) hane reisi olmasına özen gösterilmiş, ancak hane reisinin evde bulunmaması durumunda, hane reisinin yerine cevap verebilecek kişinin verdiği cevaplar değerlendirilmiştir. Anket çalışmasında farklı tarihlerde kente göç eden insanlarla mülakat tarzı görüşmeler yapılmış ve insanların göç etmelerinde etkili olan faktörler, göç öncesi ve sonrası yaşam tarzlarında ve kalitesinde meydana gelen farklılıklar, yeni hayatlarında uyum problemleri yaşayıp yaşamadıkları bu görüşmelerle irdelenmiştir. Araştırma alanında gerçekleştirilen anketlerin işlenmesi ve analiz edilmesinde Microsoft Excel ve SPSS istatistik programları kullanılmış; programa yüklenmiş veriden, frekans ve çapraz analizler gerçekleştirilmiş ve elde edilen bulgular değerlendirilmiştir.

Bu çalışma için Yüksekova ilçe merkezinde araştırma bütçesinin yettiği ve göç durumundan etkilenen ve ulaşılabilen bütün ailelere anket uygulanmış ve 1028 aileye anket yapılmıştır. Anket soruları hazırlanırken çalışmamıza uygun sorular tespit edilmeye çalışılmış, “göç” ve “yoksulluk” ile ilgili olan yerli kaynaklardan yararlanılmıştır. Katılımcıların demografik, sosyokültürel, ekonomik durumlarını öğrenmek amaçlı 57 sorudan oluşan anket hazırlanmıştır. Yüksekova’da göç edenlerin yoğun olarak yaşadığı Güngör, Cumhuriyet, Yeni Mahalle, Dize ve Esentepe mahallelerinde oturan ailelere anket uygulanmıştır.

Yüksekova’daki göç ve yoksulluk olgularıyla sınırlandırılan bu çalışmada göç ve yoksulluk ile ilgili kavramlara değinildikten, neden ve sonuçlarına yer verildikten sonra ülkemizdeki göç ve yoksulluk durumuna değinilerek göç ve yoksulluğun sonuçları ile çözüm önerilerine yer verilmiştir. Köyden kente göç ülkemizin gerçeği olarak kabul edilse bile bu göçlerin nedenleri ve büyüklükleri her yerde aynı değildir. Köyden kente göçün yoğun olarak yaşandığı Hakkari ili Yüksekova ilçesi bu bağlamda değerlendirilmiştir.

Göç olgusunun karmaşık bir yapısının olması ve her göç hareketinin ayrı bir çalışma konusu olduğu düşünüldüğünden çalışmamızda, Yüksekova’ya doğru gerçekleşen göçler ve bu göçlerle yoksulluk ilişkisi incelenmiştir.

Bu tez iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kalkınma iktisadının önemli alanlarından bir olan yoksulluk olgusu, tanımı ve kavramı ele alınmıştır. Türkiye’de yoksullukla ilgili yapılan çalışmalara yer verildikten sonra yoksulluğun nasıl ölçüldüğü, yoksullukla mücadelede uygulanan politika ve yöntemlere değinilmiştir. Bu politika ve yöntemlerin Yüksekova’da uygulanabilirliğini tartışmak ve önerilerde bulunmak için bu konu ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu bölümde yer alan diğer konu ise göç olgusudur. Göç ve göç olgusu kavramsal olarak ele alınarak göçe ilişkin akademik yazına yer verilmiştir. Yüksekova’daki iç göç durumunu inceleyen çalışmamızın teorik zeminini hazırlayan, Türkiye’deki ve çalışma alanımızdaki göç durumunu anlamamıza yardımcı olacak göç kuramlarına yer verilmiştir. Bu çerçevede göç hareketleri türlerine ayrılmış ve göç sonuçlarına değinilmiştir. Göçlerin olumlu ve olumsuz etkileri ile göçün göç edenlere ve topluma maliyetleri açıklanmaya çalışılarak göçün olumsuz etkilerini azaltmak için yapılması gerekenlere yer verilmiştir. Son olarak ülkemizin göç durumu

ele alınmış ve zaman içinde geçirdiği dönüşümler açıklanmıştır. İki mekân arasında gerçekleşen yer değişim hareketi olarak kabul edilen göç olgusunun günümüzde sosyal, ekonomik ve siyasi yapı üzerinde etkileri önemli derecede artmış ve bu olgu bu yönde tartışılmıştır.

Göç ve yoksullukla ilgili elde edilen bilgiler ışığında yoksulluk ve göç ilişkisi açıklanmaya çalışılarak aynı zamanda yoksulluk ve göç kavramlarının eğitimle olan ilişkisi ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

İkinci bölümde Yüksekova ile ilgili genel bilgiler verilmiştir. Yüksekova'nın en önemli sorunları ikinci bölümün konuları arasındadır. Bu bölümde anketlerden elde ettiğimiz veriler ve Yüksekova ilçesi için elde edilmiş bulgular teorik açıklamaların ışığında yorumlanmış ve analiz edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

YOKSULLUK VE GÖÇ

“Yoksulluk acıdır; az yiyecekten ve uzun çalışma saatlerinden gelen fiziksel acıdır; günlük ilişkilerde aşağılanmaktan ve güçsüzlükten gelen duygusal acıdır; en temel ihtiyaçları karşılamak için yapılmak zorunda kalınan çaresiz seçimler nedeniyle ahlaki acıdır“ (Koray, 2001:1, Mbonda, 2004:278’den naklen).

Bu bölümde uluslararası gündemin önemli konularından olan yoksulluk ve göç olguları ele alınmaktadır. Her iki kavram ile ilgili literatür taraması bu bölümde özetlenmiştir. Her iki kavramın sebepleri, sonuçları, türleri, bu sorunlarla ilgili mücadele yöntemleri ve ülkemizdeki genel durumuyla ilgili bilgiler elde edebilmek amacıyla bu yönde birinci bölüm, alt başlıklara ayrılmıştır.

1.1. YOKSULLUK

Yoksulluk konusu bu altbölümde ele alınarak, literatürdeki yoksulluk tanımlarına, kesin bir tanımlama yapmanın zorluğuna ve yoksulluğun nasıl ölçüldüğüne yer verilmiştir. Yoksulluğu artıran ve ortaya çıkaran unsurlar tespit edilmeye çalışılarak, yapılan tanımlamalar, ölçümler ve nedenler çerçevesinde yoksulluk türleri açıklanmıştır. Yoksulluğu, yapısal veya bireysel nedenlere bağlayan yaklaşımlar bağlamında yoksulların ve toplumun yoksulluktan etkilenme durumları bu altbölümün önemli bir konusudur. Ulusal ve uluslararası kuruluşlarca önemli olduğu kabul edilen yoksulluğun Dünya Bankası raporlarına değinilerek IMF ve diğer kuruluşların yoksullukla ilgili çözüm önerilerine, yoksullukla mücadelede yararlanılan çeşitli politikalara yer verilmiştir. Son dönemlerde yapılan çalışmalardaki veri ve bulgularla ülkemizdeki yoksulluğun genel durumu ile ilgili bilgilere de bu altbölümde yer verilmiştir.

1.1.1. Yoksulluğun Tanımı

Küreselleşme kavramı beraberinde birçok tartışmayı gündeme getirmiştir. Küreselleşme taraftarları olduğu gibi küreselleşmenin fakir ülkeleri daha çok yoksullaştırdığı zengin ülkelere ise zenginlik kattığı görüşü yaygındır (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012:78). Yoksulluk, küreselleşme ile ilişkilendirilen kavramların başında

gelir. Küreselleşme ile ilgili diğer kavramlarda olduğu gibi literatürde yoksulluk konusunda da mutabakat sağlanamamıştır. Yoksulluğun küreselleşme etkisindeki boyutuyla ilgili farklı görüşler olsa da bu konuda politika üreten ve veri sağlayan iki kurum Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletlerdir (Coşkun ve Tireli, 2010:42). Dünya Bankası'nca yoksulluğun Dünya Kalkınma Raporlarında temel sorunlardan biri olarak ele alınması konunun önemini göstermektedir. Konuya olan ilginin yansımaları akademik literatürde de görülmektedir (Arpacıoğlu ve Yıldırım, 2011; Güneş, 2012). Küreselleşmeye ivme kazandıran neoliberal politikalarla birlikte zengin ve yoksul ülkeler arasındaki uçurum giderek büyümüştür. Yoksullarla daha çok karşılaşmış ve yoksullarla ilgili bilgiler daha fazla paylaşılmaya başlanmıştır. Bazen yoksullarla ilgili verilen bilgiler toplumda yoksulların tembel, suçlu insanlar olarak algılanmasına neden olmaktadır. Oysa yoksulluk tek başına yaşanan bir süreç değildir. Tarihsel bir sorun olarak yoksulluk, sadece ekonomik büyüme, gelir dağılımı kavramlarıyla ilgili olmayıp eğitim ve sağlık hizmetlerine sınırlı düzeyde erişme, bazı siyasi ve kültürel koşullarla da ilgilidir. Yoksulluk tarihinin çok eski olmasına karşın yoksulluğun gündeme gelmesi yeni bir durum sayılır. Yoksulluk gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerin ortak sorunudur (Bal, 2011).

Yoksulluk, tanımının yapılması zor bir kavramdır ve bu nedenle yoksulluk tanımıyla ilgili ortak bir görüş bulunmamaktadır. Yoksulluk, insanların en temel ihtiyaçlarını (gıda, giyim, barınma) karşılayamaması durumudur diyebiliriz. Yoksulluğun ekonomik ölçütlerinin mi sosyal ölçütlerinin mi olacağı konusunda net bir görüş yoktur. Ancak yoksulluk tanımlamalarında temel olarak gelirin ölçütü alındığı görülmektedir. Dünya Bankası yoksulluk tanımı da buna işaret etmektedir. Dünya Bankasının yoksulluk tanımı daha çok gelir yönlüdür (Uzun, 2003:157).

Uzun (2003:156) tarafından aktarılan ve konu ile ilgili geniş çalışmasında Todaro (2000) mutlak yoksulluk tanımına yer vermiştir. Buna göre, yoksulluk veya mutlak yoksulluk, bir halkın veya belli bir kesimin minimum seviyede bir hayatı devam ettirebilmesi için yalnızca en basit ihtiyaçlar olan giyim, gıda, barınma gibi ihtiyaçları karşılayabilmesi durumudur. Yoksul insanların sayısına bu en düşük gelir seviyesinin altında kalan insanların sayısı ile ulaşılır. Bu gelir seviyesi milli gelir seviyesi ile ilgili olmayıp günlük 1 dolardan az gelir seviyesine sahip insanların sayısı ile yoksul insanların sayısı tespit edilmektedir. Dünyanın her yerinde olan mutlak yoksulluk

seviyesine sahip insanların tespiti için mutlak yoksulluk sınırına bakılmaktadır. 1985 yılında yoksulluk sınırı, 370 doların aşağısı olarak belirlenmiştir. Belirlenen bu sınırın altında kalan insanların sayısı 1987 yılında 1.2 milyar kişi olarak dünya nüfusunun %30.1'lik kısmını oluşturmaktaydı. 1993'te bu oran %29,4'e düşerek bu oranı oluşturanların %80'ini dünyanın on iki ülkesi oluşturmaktaydı (Aktaran: Uzun, 2003:156).

Dünya Bankası'nın tespit ettiği günde iki dolar olarak kabul edilen yoksulluk sınırının aşağısında yaşayan insanların sayısı iki milyar sekiz yüz milyon kişidir. Yoksulluğun tanımlanmasında birçok yaklaşım kullanılmaktadır. Bunlardan ilki ve en yaygın kullanılanı gelir yaklaşımıdır. Bu yaklaşıma göre gelir ve tüketim yoksulluk sınırını belirler ve bu sınırın altında olmak yoksulluk sorununu ortaya çıkarır. Tüketim harcamasının toplamı ve gelir, refah seviyesinin ölçülmesinde kullanılmaktadır (Kabaş, 2009:9).

Bir ülkede belli bir dönemde üretilen ulusal hasılanın ülkenin bireyleri, grupları ve üretim unsurları arasındaki dağılımına gelir dağılımı denir. Fonksiyonel gelir dağılımı, kişisel gelir dağılımı, sektörel ve bölgesel gelir dağılımları gelir dağılımının temel türlerindedir. Görüldüğü gibi gelir dağılımı yoksulluktan farklı olarak nüfusun belli bir kesimini değil tüm nüfusu kapsadığı için yoksulluk kavramından daha geniş bir kavramdır. Yoksulluğun gelir dağılımı eşitsizliği ile aynı doğrultuda olması bu iki kavramın birbiri ile ne kadar ilişkili olduğunu gösterir. Gelir dağılımı eşitsizliğini belirleyen faktörlerin tespiti yoksulluğun nedenlerini belirlememize yardımcı olacaktır (Aktan ve Vural, 2002:2). Dolayısıyla gelir dağılımı eşitsizliğini azaltmak için uygulanacak politikalar aynı zamanda yoksullukla mücadelede de etkili olacaktır.

Yoksulluk, elde edilen gelirle hayatı devam ettirebilmek için gereken ihtiyaçların karşılanamaması halidir (Bircan, 2002:119). Yalnızca gelir yetersizliği ekseninde yoksulluğu ele almanın yeterli olmadığı, yoksulluğu belli başlı insani yapabilirliklerden mahrum olma olarak dikkate alma sürecinde Amartya Sen'in kapasite (capability) yaklaşımı önemli bir etkiye sahiptir. Sen, bu yaklaşımında gelir yetersizliğinin yoksulluğun düşük gelirden ziyade önemli yoksulluklar üzerinde yoğunlaşmasıyla kapasite yoksulluğu bakımından makul biçimde saptanabileceğini belirtmiştir. Sen (2004) çalışmasına göre gelir, yoksulluğu ortaya çıkaran yegâne araç değildir. İnsani

Gelişme kavramının teorik temeli Amartya Sen'in kapasite (capability) yaklaşımına dayanmaktadır. 1990'da Pakistanlı iktisatçı Mahbub ul Haq'ın geliştirdiği ve bu yıldan itibaren UNDP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) yıllık Gelişme Raporu'nda kullanılan İnsani Gelişme Endeksi (İGE) bir ülkeyi gelişmişlik yarışında değerlendirirken gelir ağırlıklı ölçümlerin dışında üç farklı kıstası dikkate alır. İnsani gelişim; doğumda yaşam beklentisi ile ölçülen sağlıklı yaşam süresi, okuma-yazma bilen yetişkin oranı ve ilk-orta-yüksek öğretimde okula gitme oranı kombinasyonu ile hesaplanan eğitim seviyesi, satın alma gücü paritesi ile ölçülen kişi başına düşen Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH)'yı içerir. Endeks bir ülkenin kalkınmışlık düzeyini değerlendirirken geliri tek kıstas olarak almamakta, yaşam kalitesi açısından diğer unsurları da değerlendirmektedir (Kabaş, 2009:11-15).

Asgari bir hayat seviyesinde yaşamak için gerekli olan gıda, giyim, barınma gibi temel gereksinimlere ulaşamayan bireyleri yoksul olarak kabul etmek ve yoksulluğu sadece bu ihtiyaçları karşılayamamak olarak tanımlamak eksik ve dar bir tanımlama yapmamıza neden olacaktır. Yoksulluk; sağlık, eğitim, hayat beklentisi gibi alanların yoksunluğunu, toplumla bütünleşememe ve dışlanma gibi durumları da göz önünde bulunduran daha geniş bir kavramdır (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012:80).

Adaman ve Keyder yoksulluk tanımlamasını yaparken Avrupa Topluluğu'nun tanımlarını tercih ettiklerini çalışmalarında belirtmişlerdir. Bireyler yaşadıkları toplumda kabul edilebilir bir hayat standardı düzeyine, gelir ve kaynaklarındaki yetersizliklerden dolayı ulaşamıyorlarsa yoksulluğu yaşamaktadırlar. Bu durum yoksulluk içindeki insanların işsizlik, düşük gelir, kötü yerleşim şartları, kamu hizmetlerinden ve sosyokültürel olanaklardan yararlanamama gibi sorunlar ile karşılaşmalarına ve temel haklar konusunda sıkıntılar yaşamalarına neden olur (Adaman ve Keyder, 2006:6).

Mingione (2013) çalışmasında Rowntree'nin yoksulluk tanımlamasına yer vermiştir. Buna göre Rowntree yoksulları, yaşamak için zaruri ve fiziki gereksinimleri karşılayamayan insanlar olarak tanımlamış, her toplumda geçerli sayılabilecek objektif bir yoksulluk ölçütü geliştirmeyi amaçlamıştır. Fiziki olarak verimli ve sağlıklı bir bireyin ihtiyacı olan minimum enerji seviyesinin ölçüt alınmasıyla belirlenen ve gerekli olduğu kabul edilen tüketim maddelerinden oluşan sepet, bu kriteri oluşturmaktadır.

Maddelerin fiyatlarının belirlenmesi ile oluşturulan sınır değer ile yoksullar tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu değer aynı zamanda asgari geçim sınırı olarak kabul edilmiş ve bu sınırın altında kalanlar yoksul kabul edilmiştir (Mingione, 2013:9).

Her toplumda insan ihtiyaçlarının farklılık gösterebileceği ve hayat döngüsü, cinsiyet, yaş, aile biçimi, gelenekler ve beğeniler gibi unsurların varlığı düşünüldüğünde standart bir sepet oluşturmanın zorluğu kesin bir yoksulluk tanımı yapmayı zorlaştırmaktadır (Mingione, 2013:10). Townsend (1979), kişinin içinde bulunduğu topluma göre bir yoksulluk tanımı yapma tezini savunmuştur. Buna göre ekonomik kaynakların dışında mevcut tüm kaynaklara göre yoksulluk anlaşılmalı çalışmalıdır. Maddi olarak ihtiyaçları karşılarken aynı zamanda toplumda kabul gören bir hayat standardına sahip olma, etkinliklere katılma ve kamu hizmetlerinden faydalanma kapsamında yoksulluk ele alınmalıdır (Mingione, 2013:11). Bircan'ın çalışmasına göre yoksulluk, hayatı idame ettirebilmek için elde edilen gelire zorunlu olan küçük gereksinimleri karşılayamama durumudur (Bircan, 2002:119).

Yoksulluk sadece açlık ya da yeterli beslenememe durumu değildir. İnsan ihtiyaçları çok çeşitlidir ve sadece maddi değildir. Hatta bazı yazarlar sorunu insan hakları ve demokrasi sorunu olarak adanmışlardır (Metin, 2014). 1990 yılından beri Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından yayımlanan İnsani Gelişme Raporları (İGR), insani gelişmeyi, gelir muhasebesinin ötesinde sağlık, bilgi ve eğitim gibi temel unsurlarla da ilişkilendirmiştir. Bu unsurlar siyasal ve sosyal amaçlara ulaşmak için kilit unsurlardır (Arpacıoğlu ve Yıldırım, 2011:63-64). Bauman'ın (1999:10) çalışmasında vurguladığı gibi “her bir yetişkin üyesini üretici emeğe katmak zorunda olan bir toplumda fakir olmakla, yüzyıllar boyu emekle biriken güç sayesinde, üyelerinin geniş bir bölümü katılmadan gerekli her şeyi üretebilecek bir toplumda fakir olmak” farklı durumlardır.

Üzümcü ve Korkat (2014:134) yoksulluk için farklı bir tanımlama yapmışlardır: Dar anlamda yoksulluk açlıktan ölme ve barınma ihtiyacından mahrum olma halini ifade ederken, hayatlarını sürdürebilmek için barınma, gıda, giyim gibi temel ihtiyaçlara ulaşmasına rağmen toplumun genel seviyesinin altında olma durumu geniş anlamda yoksulluğu tanımlamaktadır.

Şenses (2006) yoksulluk durumunda olan insanları, sosyal refah seviyesi ve sosyal hayat standardı diğer insanlara göre kıyaslandığında mutlak olarak düşük olan insanlar olarak değerlendirmiştir.

Yaşamak için bir veya iki dolarlık geliri kullananların yoksulluk hallerini anlamak ve iki doların üstü bir gelire yoksulluktan kurtularak yoksul kabul edilmeyenlerin durumlarını anlamak imkânsız. Önemli derecede yoksulluk yaşayanlar sağlık ve eğitim gibi hizmetlerden yoksun olmakta ama bunun dışında önemli bir kesimin yoksulluktan çok açlık yaşadığı, hayatlarının büyük bölümünü şiddet ve savaş içinde geçirdiği gibi acı hakikatler var (Koray, 2010:6).

1.1.2. Yoksulluğun Sebepleri

Yoksulluğun sebeplerini belirlemeye çalışan çalışmalar yapısal ve bireysel açıklamalar olarak iki grupta toplanmaktadır. Yoksulluğu bireylerin kabiliyetlerine, sorumluluklarına, gayretlerine ve disiplinlerine bağlayan görüşler yoksulluğun bireysel özellikler nedeniyle ortaya çıktığına dayanır. Burada birey hem yoksulluktan olumsuz etkilenen hem de yoksulluktan sorumlu olan kişidir. Yoksulluğu sosyoekonomik etkilere bağlayan yapısal görüş ise yoksulluğun düşük ücret, işsizlik, eğitimsizlik ve dışlanma gibi kişinin elinde olmayan nedenlerden dolayı ortaya çıktığını savunmuştur. Yoksulluğun nedenlerinin aynı zamanda yoksulluğun sonuçları olarak kabul edilebilmesi yoksulluğun nedenlerini ortaya koymayı zorlaştırmaktadır (Şenses, 2006). Birçok neden yoksulluğa yol açmaktadır. Üretimin az olması ve üretilenlerden elde edilen değerlerin kişiler, sektörler ve bölgeler bazında eşit bölüştürülmemesi yoksulluğun nedenleri arasındadır (Öztürk ve Çetin, 2009:2668). Yoksulluğa neden olan bir faktör aynı zamanda yoksulluğun sonucu olabilmektedir. İşsiz yoksullara ek olarak çalışmalarına rağmen geçinemeyen, bilgi ve beceri istemeyen vasıfsız işlerde uğraşan “çalışan yoksullar” sorunu da vardır. Birleşik Milletler İnsan Yerleşimleri Merkezi (UNCHS)’nin gündeme getirdiği bu kavramdan bu kategorideki yoksulların hepsinin çalıştığı anlamı çıkarılmamalıdır. Çünkü çalışma potansiyeline sahip yoksullar da bu gruba dâhil edilmişlerdir. Bu kişilerin eğitim seviyelerinin düşük olması ve vasıfsız işgücünü oluşturmaları genel özelliklerdir. Çalışan yoksullara daha çok gecekondular mahallelerinde rastlanmaktadır. Bu kesim çalışmalarına rağmen temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanan ve düzenli yardıma ihtiyacı olan işgücüdür (DPT, 2001:105).

Çalışmanın kişinin refahı için tek başına yeterli olmayacağı bu durumla anlaşılmaktadır. İstihdamın enformel sektörlerde yoğunlaşması, gelirin düzensiz olması, asgari ücretin düşük olması gibi birçok neden çalışan yoksullar sorununu meydana getirmiştir (Adaman ve Keyder, 2006:23). Neoliberal politikalarla gerçekleştirilen ekonomik yeniden yapılanma yoksulluğu iki yönde etkilemektedir. İlk olarak, işçi sınıfının örgütlülük gücü azaltılarak doğrudan ücretlerin düşmesiyle bu sınıfın daha da yoksullaşması; ikinci olarak, dolaylı ücret kategorisinde sayılabilecek bazı kamu harcamalarının sınırlanmasıyla yoksulluğun yaygınlaşmasıdır (Kaygalak, 2001:128).

Amartya Sen, bir anısını anlatırken aşırı yoksulluk şeklindeki iktisadi özgürlük yoksunluğunun başka özgürlük türlerinin ihlali şeklinde kişiyi çaresiz bir av haline getirebileceğine dikkat çekerek iktisadi özgürlük yoksunluğunun sosyal özgürlük yoksunluğunu doğurabileceğini, sosyal veya siyasal özgürlük yoksunluğunun da iktisadi özgürlük yoksunluğuna neden olacağını vurgulamıştır (Sen, 2004:23).

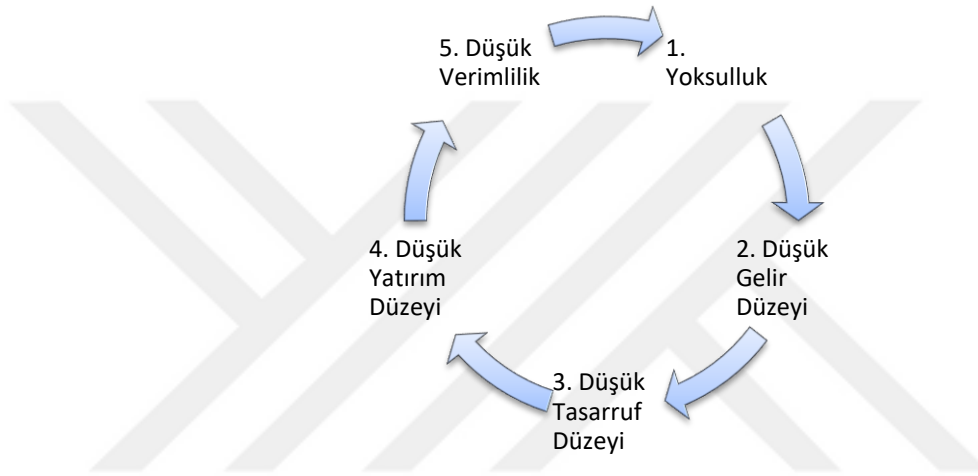
Gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğun artmasının bir nedeni enformel üretim sürecine erkeklerin dışında en fazla sömürülen nüfus grubu olan kadın, çocuk ve yaşlıların da katılmasıdır. İçinde bulunulan durumdan kurtuluş umudu olarak düşünülen bu süreç aslında hanehalkı için sıkıntılı durumların yaşanmasına neden olmakta, çocukların işgücüne katılmasından dolayı çocuklar eğitimlerini yarıda kesmektedirler. Ayrıca fason üretim sistemleri, parça başına iş yapma, enformel sektörde çok düşük ücretlerle çalışma şartları yaratmaktadır. İş gücü arzının çok fazla olması ücretleri kolayca düşürmektedir (Sönmez, 2002:250).

Yoksulluğun daha çok az gelişmiş bölgelerde olması bu bölgelerin özelliklerine bakmayı zorunlu kılmıştır: Az gelişmiş bölgelerde gelir dağılımı eşitsizliği vardır. Ayrıca eğitimle ilgili sorunlara rastlanır, araştırma ve geliştirme çalışmaları düşük düzeydedir, emeğin verimliliği az olmakla birlikte yetersiz beslenme ve sağlık problemleri mevcuttur. Bu bölgelerde tarımsal üretime ağırlık verilmektedir (Ersungur, 2016).

Az gelişmiş ülkelerin sosyal özellikleri şöyledir: Sosyal yapıda geleneksel toplum yapısı mevcuttur. Geniş aile düzeni yaygın olup çocuk işçiliği de fazladır. Orta sınıf az, tasarruf eğilimi ve girişimcilik düzeyi yetersizdir (Ersungur, 2016). Ersungur, yoksulluğun nedenlerini anlamaya çalışırken aslında yoksulluğun bir kısır döngü

içerisinde kendini tekrar ettiğini Nurkse'nin yoksulluk kısır döngüsü ile açıklamaya çalışmıştır. Yoksulluğu, “az gelişmiş bölgeler yoksul oldukları için yoksuldurlar” şeklinde niteleyen Nurkse, az gelişmiş ülkelerin yoksulluk çemberi içinde yer aldıklarını belirterek yoksulluk kısır döngüsüyle az gelişmiş ülkelerin arz ve talep yönlü yoksulluğunu açıklamaya çalışmıştır. Ayrıca bu teori az gelişmiş ülkelerde kişi başına düşen gelirin neden artırılamadığını açıklamaktadır (Ersungur, 2016).

Talep yönünden az gelişmiş ülkeler incelendiğinde Şekil 1.1’de yer alan şu döngü ortaya çıkmaktadır.

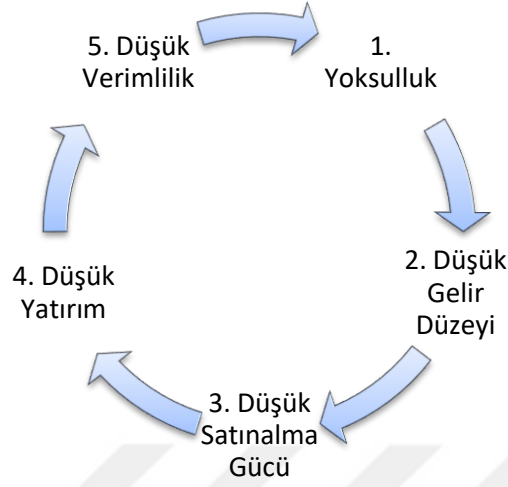
Şekil 1.1. Az Gelişmiş Ülkelerin Talep Yönlü Yoksulluk Kısır Döngüsü

Kaynak: Ersungur (2016)

Buna göre kişi başına düşen reel gelirin düşük olması tasarrufların düşük olmasına neden olmaktadır. Tasarrufların düşük olması yatırımları olumsuz etkileyerek sermayenin kıt olmasına ve dolayısıyla verimliliğin düşük düzeyde olmasına yol açmaktadır. Düşük seviyede kalan verimlilikten dolayı kişi başına düşen reel gelir düşerek kısır döngüyü meydana getirir ve tekrar başa döner.

Arz yönünden yoksulluk ise şu şekilde açıklanmıştır: Az gelişmiş bölgelerde reel gelir düşüktür. Reel gelirin düşük olması sonucu satın alma gücü yetersiz kalır, piyasa daralır. Daralan piyasada girişimcilerin yatırım yapma istekleri de olumsuz etkilenir. Düşük kapasitelerle oluşan yatırımlar sonucunda verimlilik düşer ve ilk aşamadaki gibi reel gelir yine düşük kalır (Ersungur, 2016).

Arz yönünden az gelişmiş ülkeler incelendiğinde Şekil 1.2’de yer alan şu döngü ortaya çıkmaktadır.

Şekil 1.2 Az Gelişmiş Ülkelerin Arz Yönlü Yoksulluk Kısır Döngüsü

Kaynak: Ersungur (2016)

Az gelişmiş bölgelerin gelişmelerini engelleyen faktörlerden biri nüfus artışıdır. Bu bölgelerin yıllık nüfus artış hızları, gelişmiş sanayi bölgelerine göre daha yüksektir. Neo-Malthusyen modellerle açıklanan bu duruma göre bu bölgelerde kişi başına düşen gelir zaten düşük düzeydedir. Ekonomide sağlanan bir gelir, aynı zamanda nüfusun artmasına da neden olacaktır. Artan bu nüfus, ilk aşamada gerçekleşen gelir artışını emerek kişi başına düşen gelir en başta olduğu gibi tekrar düşük düzeyde seyredecektir. Bu görüş aynı zamanda Azalan Verimler Kanunu ile ilgilidir (Ersungur, 2016).

1.1.3. Yoksulluğun Türleri

1.1.3.1. Mutlak Yoksulluk

Yoksulluğun ölçülmesinde yaygın olarak kullanılan metot mutlak yoksulluk yaklaşımıdır ve yoksullar hesaplanan yoksulluk sınırına göre tanımlanırlar. En temel ihtiyaçların karşılanması mutlak yoksullar için oldukça zordur (Kabaş, 2014:20).

Yoksulluk, kişinin ve hanehalkının hayatını devam ettirebilmesi için minimum refah seviyesine ulaşamama durumudur (Bircan,2002:119)

TÜİK, kişilerin veya hanelerin hayatlarını fiziki anlamda devam ettirebilmeleri amacıyla gerekli olan asgari tüketim seviyesini mutlak yoksulluk olarak tanımlamıştır. Yoksulluğu mutlak olarak belirlemek için ise gıda ya da gıda dışı bileşenleri ayrı ayrı değerlendirmiştir. TÜİK, her bir hanehalkının bir ay boyunca harcadığı toplam değeri o hanede yaşayan eş değerde olan yetişkin bireylerin sayısına bölerek eşdeğer her fert için ortalama tüketim harcamasını hesaplayarak bu değeri hanehalkının yoksul olup olmadığını belirlemek için açlık ya da yoksulluk sınırları ile kıyaslamaktadır. Bu sınırın altında kalan hanehalkı ve bireyler yoksul olarak sınıflandırılır. Bireylerin hayatlarını sürdürebilmeleri için gerekli temel gıdalardan meydana gelen sepetin maliyeti “açlık sınırı” olarak belirlenmiştir. İyi beslenmenin dışında giyim, barınma, ulaşım gibi ihtiyaçlar için satın alınan mal ve hizmetlere ödenen minimum harcama miktarı da “yoksulluk sınırı” olarak belirlenir (TÜİK, 2008:35).

TÜİK, 2003 hanehalkı bütçe anketi verilerini kullanarak 3. ve 4. %10'luk hanehalkı dilimlerini referans grubu olarak bu haneler için elzem nitelikte olan 80 maddeyi gıda sepetine eklemiştir. Kişinin alması gereken günlük 2100 kaloriyi 80 maddeden oluşturmuş ve fiyatlandırmayı ise aynı anketten elde edilen ortalama piyasa birim fiyatlarını kullanarak tespit etmiştir. Bu sepetin maliyetini açlık (gıda yoksulluk) sınırı olarak belirlemiştir (TÜİK:2008:48).

1.1.3.2. Göreli Yoksulluk

Toplumda var olan ortalama refah seviyesinin altında kalma halidir (Bircan, 2002:119). Bu tanım insanın toplumsal bir varlık olması yönüyle ilgilidir. Sanayileşmiş ülkelerde kullanılan bu kavrama göre gelirlerine veya tüketimlerine göre sıralanan haneler belirli bir noktanın altında kalıyorsa yoksuldur. Mutlak yoksulluktan farklı olarak göreli yoksullar temel ihtiyaçlarını karşılama kapasitesine sahiptirler fakat toplumdaki refah düzeyinin altında kaldıkları için topluma katılmaları engellenmiştir. Toplumda mutlak yoksul olan kimse olmayabilir ancak gelir eşitsizliğine dayanan göreli yoksulluk toplumda varlığını her zaman korur. Eşitsizliği azaltmak göreli yoksulluğu azaltmayı sağlayacaktır (Kabaş, 2014:20). Göreli yoksulluk toplumdaki gelir dağılımını esas alır. Yani, göreli yoksulluk bir toplumun üyelerinin hayat standartları ile mukayese edilmesi sonucu ortaya çıkan yoksulluk halidir (Kaygalak, 2001:125).

Görelî yoksulluk, gıda, giyim, barınma gibi temel ihtiyaçların dışında temiz içme suyu, eğitim, sağlık gibi hizmetlerden yararlanma ve doğumda yaşam beklentisi gibi durumları da içerir. Mutlak yoksulluk, ailelerin veya kişilerin minimum hayat standardının ve yoksulluk sınırının altında olmasını tanımlarken genellikle gelir dağılımı ve tüketim harcamalarına dayanarak refah devleti politikalarında kullanılmaktadır. Görelî yoksulluk ise az gelişmiş ülkelerde kalkınma göstergelerinden birini oluşturmaktadır (Kalaycıoğlu ve Tılıç, 2002:200).

1.1.3.3. Gelir Yoksulluğu

Bu yoksulluk türü bir insanın yaşamını devam ettirebilmesi için minimum seviyede gerekli gelikle ölçülür. Yani, kişinin satın alma gücünden mahrum olması gelir yoksulluğunu açıklamaktadır (Hız ve Hız, 2011:146).

1.1.3.4. İnsani Yoksulluk

Birleşmiş Milletler tarafından ortaya atılan bu kavram mutlak ve görelî yoksulluk kavramlarından daha kapsamlıdır. Mutlak yoksulluk temel ihtiyaçlardan yoksun kalma durumunu açıklarken görelî yoksulluk bunların yanında sosyal ihtiyaçları da kapsamına almıştır. Bu iki kavramdan farklı olarak insani yoksulluk, kişilerin insanlığa yakışır bir hayatı devam ettirebilmelerini engelleyen yoksunlukları ön planda tutmuştur (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012:86). İnsani yoksulluk, anne ve çocuk sağlığının yetersizliği, okuryazarlık, yeteri kadar beslenememe, kısa hayat süresi, önlenmesi mümkün olan hastalıklara yakalanmak gibi temel insani yapabilirliklerden mahrumiyet şeklinde tanımlanabilir (DPT, 2007:1).

İnsani Gelişmişlik Endeksi, yetişkin okuryazar sayısı, okullaşma oranı, doğumda yaşam beklentisi ve kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hasılanın verileri ele alınarak oluşturulan eğitim endeksi, yaşam beklentisi endeksi ve gelir endeksinin aritmetik ortalaması alınarak oluşturulur. Her ülkenin insani yoksulluk oranına göre ölçülen İnsani Yoksulluk Endeksi 40 yaşına kadar doğumda yaşam beklentisi olmayan nüfus oranı, okuryazar olmayan yetişkinlerin oranı, sağlık hizmetlerine ve temiz içme suyuna ulaşamayan nüfus, beş yaşın altında ve düşük ağırlıklı olan çocuk sayısı, GSİYH'den en yoksul %20 ile en zengin %20'nin aldığı pay oranı ve günlük 1 dolar ve ulusal

yoksulluk sınırına göre hesaplanan yoksulluk sınırının altında olan nüfus verilerine göre hesaplanan endekstir. İnsani Yoksulluk Endeksi'ne göre %35 ile Mardin ve Hakkari, %45 ile Şırnak illeri en alt sırada yer almaktadırlar (DPT, 2001:125).

1.1.3.5. Objektif Yoksulluk

Objektif yaklaşım, yoksulluğu meydana getiren unsurları ve bireyleri yoksulluktan kurtarmak için gerekenleri belirlemeye yönelik değerlendirmeleri içerir (Aktan ve Vural, 2002). Yoksulluk çizgisinin, toplumda kabul edilebilecek asgari bir hayat standardı seviyesinden yola çıkarak tespit edilmesi ile ilgilidir (Bircan,2002:119).

1.1.3.6. Subjektif Yoksulluk

Yoksulluğun tanımlanmasında bireylerin tercihlerine önem veren yaklaşımdır. Ancak bu yaklaşım bireylerin toplam faydasının hesaplanması zorluğu nedeniyle objektif yaklaşıma göre daha az benimsenmiştir. Bu yaklaşımı benimseyenlere göre, kişiler kendileri için en iyi olanı değerlendirme kapasitesinden yoksundurlar ve her bireyin tükettiği malın türü ve çeşidi ile ilgili farklı değerlendirmeler yapabilmesinden dolayı genel bir değerlendirme yapmak söz konusu değildir (Aktan ve Vural, 2002). Bu tanımlamalara göre subjektif yoksulluğun içinde bulunulan dönem için toplumun kabul edeceği hayat standardının seviyesi ile bağlantılı olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle yoksulluğu tanımlama aşamasında anketlerde yer alan verilere göre bireyler tarafından iyi bir gelir seviyesi ve yoksulluk için yeterli görülen gelir önemli görülmektedir (Üzümcü ve Korkat, 2014:139).

1.1.3.7. Kırsal Yoksulluk

Birçok ülkede var olan ve daha çok kırsal alanlarda görülen yoksulluk, iletişim, ulaşım, sağlık, eğitim gibi kamu hizmetlerine gerektiği kadar ulaşamama, bireysel tüketim konusunda sıkıntılar çekme gibi yoksulluğun niteliksel boyutu ile ilgilidir (Üzümcü ve Korkat, 2014:140). Dünyada 1.2 milyar olan yoksul insan sayısının %75'i (yaklaşık 900 milyon) kırsal bölgelerde yaşamaktadır ve bunların büyük bir bölümü tarımsal faaliyetlerle geçinmektedir. Az gelişmiş ülkelerde temel istihdam alanı olan tarım bu ülkelerin en büyük ihracat kalemidir. Kırsal kalkınma ile ilgili literatürde tarım

yoksulluğunu önlemek önemli bir konudur. Son 30 yıldır neoliberal politikalarla uygulanan tarım politikaları ve devletin tarım sektörünü desteklemekten uzaklaşması nedeniyle küçük tarım işletmeleri ve aile işletmeleri uygun bir düzeyde hayat standardı elde edebilecek gelirden yoksul olmaktadır (Öztürk, 2008:612-613).

1.1.3.8. Kentsel Yoksulluk

Kentsel yoksulluk, küreselleşme sürecinin etkisiyle kentsel mekânlardaki yoksulluğun belli bölgelerde yoğunlaşma eğilimiyle ilgilidir (Bıçk1, 2005:105). Kentsel yoksulluk kavramında yetersiz tüketim seviyesinin dışında, yetersiz gelir gibi kantitatif değerler ön plandadır (Üzümcü ve Korkat, 2014:140).

Kalaycıoğlu ve Tılıç (2002) kentsel yoksulluğun 1980’li yıllardan itibaren artış göstermesini şu nedenlere bağlamışlardır: Neoliberal ekonomik anlayışın yaygınlaşması ile küreselleşmenin artması, 1985 yılından sonra göç edenlerin değişmesi ve yeni göç edenlerin daha önce göç edenlere oranla dezavantajlı durumda olması, işe girişlerin zorlaşması ve formel sektörlerde iş bulmanın azalması, büyük şehirlerde reel ücretlerin düşmesiyle gelir dağılımında kayıpların ortaya çıkması, 1990’dan sonra göç edenlerin kentin imkanlarından yararlanamaması, endüstri sektöründe postfordist üretimin yaygınlaşması ile işsizliğin artması ve parça başı iş, eve iş verme gibi yöntemlerle çocuk ve kadın emeğinin enformel şekilde kullanılması gibi nedenler yoksulluğu artırmıştır (Kalaycıoğlu ve Tılıç, 2002:201-202; Kaygalak, 2001). Köyden kente gelenlerin yaşadığı en önemli sorunlardan biri konut sorunu olmuştur. Kentte barınacak yeri olmayanlar barınma sorunlarına gecekondular yapma ile çözüm bulmaya çalışmışlardır. Ancak bu durum çarpık kentleşmeye neden olmuştur. 1950’li yıllardan sonra ilk göç hareketini başlatanlar daha sonraki dönemlerde göç edenlere göre konut edinme konusunda daha avantajlıydılar. Siyasi aktörler tarafından getirilen imar afları ve gecekondular sahiplerinin çeşitli yöntemleriyle gecekondular yayılmış ve rant aracı olarak kullanılmışlardır. 1980 sonrası göç edenler ise önceden göç edenler kadar şanslı değillerdi. Gecekondular sahibi olmak için yeterince fırsatın olmaması bu dönemdeki göçmenlerin kiracı olmalarına ya da kent içine dağılmalarına neden olmuştur (Açıkğöz ve Yusufogđlu, 2012:102).

Geçimlerini sağlamakta zorlanan kentsel yoksullar kırsal yoksullardan, gelecekle ilgili fikirleri ve yoksulluklarına buldukları çözümler noktasında ayrılmaktadır. Kentsel yoksullar geçinebilmek için ya sosyal yardım ağlarına bağlanırlar ya da yasal olmayan yollar denerler. Kırsal yoksullar ise başka çözümlere sahiptirler: İş bulmak ve geçimlerini sağlayabilmek için büyük kentlere göç etmek (Kartal ve Demirhan, 2011:570). Kır yoksulu kent yoksuluna göre hizmetler bakımından daha yoksundur. Kır yoksulu, eğitim, sağlık, teknoloji ve kültürel faaliyetler gibi kamu hizmetlerine sahip değildir ya da bu hizmetlere uzaktır (Tekeli, 2015).

1.1.3.9. Nöbetleşe Yoksulluk

Daha iyi bir hayat kurma hayaliyle göç eden yoksul göçmenlerin formal yaşama girmeleri zor olduğu için enformel yaşamda mücadeleyi sonuna kadar sürdürmektedirler. Bu zorluklar karşısında belli bir girişimcilik kapasitesinin oluşması da muhtemeldir. Yeni gelenler bu alanda başarılı olmuş girişimlere işgücü sağlayarak hayatta kalmaya, az da olsa sermaye biriktirmeye çalışmaktadırlar. Yeni gelenlerin en zor koşulları göze almaları ve daha önce gelenlerin başarı öykülerinin yarattığı motivasyon, sürecin işlemesine neden olmaktadır (Işık ve Pınarcıoğlu, 2008:75).

Yoksullar, hayatta kalma mücadelesi ve azimle, pasif izleyici olmak yerine yerel gelenekleri hayatlarına uydurarak ‘yapabilirlik’lerini ortaya koyan stratejiler oluşturmuşlardır. Bu stratejiler genellikle enformel iş piyasalarında ve gecekondu oluşumunda gözlenen ağ örgütlenmeleri şeklinde gerçekleşmiştir. Türkiye’de giriş-çıkış koşullarının kolay olduğu formal olmayan istihdam ve gecekondulaşmanın yarattığı emlak ve arsa pazarında meydana gelen getirilerin yaygın bir kesime geçişi yoksulluktan kurtulmayı hatta yoksulların zenginleşmesini sağlamıştır. 1980’li yıllardan sonra imar affı ile kazanılanların kendinden sonra gelenlere kiralık ev olarak sunulması yoksulluğun yeni gelenlere devredilmesi olarak sürdürülmüş ve bu döngüsel sisteme, nöbetleşe yoksulluk adı verilmiştir (Işık ve Pınarcıoğlu, 2008:77). Yoksul enformel kesimin dahil olduğu bu sistem hemşehri geleneğini ve etnik unsurları kullanarak oluşturulan dayanışmacı ağlarda katılımcılar birbirlerinin üzerinden para kazanmışlardır. Bu döngünün asıl dinamiği arsa işgali, parselleme ve satış sürecidir. İlk işgalciler paranın büyük kısmını elde ederken döngüye en son katılanlar ise daha uygun

kira ve formel olmayan istihdama dahil olma gibi imkanlara kavuşmaktadır (Işık ve Pınarcıoğlu, 2008:78).

1.1.4.Yoksulluğun Maliyeti

1.1.4.1. Yoksulların Maruz Kaldığı Olumsuzluklar

Engels (2013) Londra'nın kalabalığını tarif ederken toplumsal olarak yaşanacak kaos ve kargaşa ortamının, katı bir egoistliğin olmasının ve adsız bir sefaletin yaşanması durumunda yaşamın ve üretimin dolaylı ve dolaysız kontrol aracı olan sermayenin toplumsal savaşın silahına dönüşmesi itibariyle tüm olumsuzluğun yoksulların üstüne çökmesiyle sonuçlanacağını ifade etmiştir (Engels, 2013:63).

Engels, Malthus'un her zaman artık bir nüfusun olduğuna ve dünyada her zaman çok fazla insanın yaşadığı görüşüne katılmakla birlikte mevcut geçim yollarıyla muhafaza edilebilecek olandan daha fazla insan olduğu noktasında ayrıldıklarını belirtmiştir. Artık nüfusun, her işçiyi günde gücünün elverdiği kadar çalışmaya zorlayan işçiler arası rekabet tarafından yaratıldığını, bir imalatçının günde dokuz saatten on işçi çalıştırabilecekken her birini on saat çalıştırarak dokuz işçi istihdam ettiğini ve sonuncusunun aç kaldığı örneğiyle anlatmıştır. Onuncu işçiyi işten çıkararak tasarruf eden işverenden ülke düzeyinde büyük çapta işleyen sürecin küçük görüntüsünün oluştuğunu ve en üst seviyede olan verimlilik, işbölümü ve makineleşme nedeniyle birçok işçinin ekmeklerinden yoksun bırakıldığını, bu işçilerin piyasa ilişkilerinden de uzaklaştırıldıklarını, hiçbir şey satın alamadıklarını, dolayısıyla eskiden ihtiyaç duydukları tüketim mallarına talep etmemeleriyle bu malların üretilmediği ve bunları üretmek için işe alınmış işçilerin de çıkarılmak zorunda oldukları gibi kısır bir döngüden söz etmiştir (Engels, 2013:109).

Tek başına bireylerin veya ülkelerin durumlarıyla açıklanması mümkün olmayan yoksulluk durumları vardır. Toplumdaki genel algı, yoksulluğu ve onun yarattığı illegal faaliyetleri, kişilerin yetersizliklerine, yanlışlarına, ahlaksızlıklarına ya da tembelliklerine bağlama yönündedir. İnsanların başka bir yoksulluk acısı çekmesine sebep olmadan yoksulluğun kişilerin seçimi olmadığı unutulmamalıdır. Yoksul, işsiz ve çaresiz kesimlere karşı hayırseverlik ve suçlama dolu duygulara sahip olmaktan fazlasını yapmak ve

tüm bunları sorgulamak gerekir. Bunları uygulamak zor olduğu için çoğu zaman yoksullar görmezlikten gelinerek veya ötekileştirilerek bir toplum yaratılmaktadır. Oysa, yoksulluğun olumsuz etkilerinin azaltılmasında ve bireylerin insani ölçülerde yaşamasını sağlayacak koşulların sağlanmasında bireylerin gücünü aşan sorunların varlığı olağandır (Koray, 2001:218-219).

Yoksulları suçlama eğilimi, yoksullardan rahatsız olmanın bir yansımasıdır. Yoksulluğu bireysel özelliklere bağlı olarak açıklamak, yoksulu tembellikle, hesabını bilmezlikle, çok çocuk yapmakla, kötü alışkanlıklara sahip olmakla, aile hayatının düzensiz olmasıyla suçlamak tarihsel bir eğilimdir. Yoksulluğun coğrafi, etnik veya ulusal açıdan çoğunluktan farklı bir grubun, mesela köyden yeni gelenlerin, Romanların, Kürtlerin veya göçmen işçilerin arasında yaygın olduğu durumlarda, suçlama nesnesi bireyden “kültür”e kayma aşamasındadır. Suçun, şiddetin kaynağı olarak görülen ve acınan yoksulların da her vatandaş gibi sosyal hakları olduğu unutulmamalıdır (Buğra, 2008:11).

Toplumsal dışlanma, mahrumiyeti üreten veya sürdüren oluşumlara vurgu yaparak bir bireyin hayatının sadece birkaç yönünü değil neredeyse tamamını ifade eder. Dışlanma, birkaç yönden yoksul veya düşük gelirli olmanın dışında birçok farklı özellik taşımakta, sadece toplumun diğer kesimlerinden derece farklı olma ve gelirin az olması sorunu değil, çoğu insanın sahip olduğu olanaklara sahip olamama sorunudur. Dışlanma ekonomik olmanın ötesinde toplumdaki birçok farklı alanla bütünleşememe, bütünleşmenin engellenmesi sorunudur (Tümtaş ve Ergun, 2016:143-144).

Semerci (2011), ayrımcılık bağlamında Türkiye’de yoksullara yönelik kalıp yargılar ve ayrımcı yaklaşımların varlığından ve bunların arasında yoksulların cahil, tembel, suçlu olduğu veya yoksulların kötü anne baba oldukları düşüncesinin yaygın olduğunu belirterek yoksulluğun, ebeveynlerin çocuklarına karşı kötü ve ilgisiz olmasından ziyade siyasi, ekonomik ve sosyal koşulların meydana getirdiği yapısal bir durum olarak ele alınıp çözümlenmesi ve bu duruma uygun sosyal politikalar geliştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Yapmış olduğumuz anket sonuçlarına göre Yüksekova’da kendini yoksul hissedenen insanların % 22,47’si yoksul olduğu için dışlandığını belirtmiştir.

Kente göç olayını yeni gerçekleştiren kişiler girişimci özelliklerini ve enformel sistemleri kullanarak kentin imkanlarından yararlanabiliyorken, bu özelliklere sahip olmayanlar hemşehrilik ağlarını kullansalar bile bunu maddi kazanımlara çevirememekte ve yoksulluğu yaşamaya devam etmektedirler (Şatıroğlu, 2003:119). Benzer toplumsal, kültürel, ekonomik durumları ve siyasi duruşları paylaşarak hemşehrilikten, aynı il veya bölgeye ait olmaktan farklı olan etnik, dini ve siyasi dayanışma ağları 1980'ler sonrasında belirginleşmiş, hemşehrilik dayanışmasının önüne geçmiştir. Siyasetteki patronaj ilişkileri daha eskilerden var olmakla birlikte, kentlerdeki iş ve eğitim imkânlarının giderek azalması ile önem kazanarak kendilerini belli siyasi görüşlere ait hissedenler bazen bundan yararlanarak imkânlara ulaşabilirken, bazen de bu durumdan zarar görmüşlerdir (Kalaycıoğlu ve Tılıç, 2002:215).

Mekânsal olarak gerçekleşen hareketlilik sonucu yoksul insanlar kentin dış kısımlarına doğru yerleşmektedirler. Bu durum, ekonomik olarak birbirine daha yakın olan grupların aynı mekânsal noktalarda toplanmalarına ve ayrılmaya neden olmaktadır. Ayrıca mekânsal olarak yer değiştiremeyenler ve dönüşüm alanlarından uzaklaşamayanlar, oluşan yaşam standardı farklarından etkilenerek dışlanma sürecini yaşamışlardır (Şentürk, 2012:147).

Günümüzde medyanın toplumsal sorunlarla ilgili haberleri sunma şekli oldukça ilginçtir. Savaşların film gibi sunulduğu, yoksulluğun sempatik hikâyelerle anlatıldığı bu durumla söz konusu sorunlar gösteriye dönüşmektedir. Neredeyse her haber programında ülkemizden verilen yoksulluk örnekleri içselleştirilmez, genelleştirilmez, düzenle ilgili bir çıkarsama yapılmaz. Asıl sorunlar yardım edebiyatıyla görmezden gelinir. Ülkemizdeki işsizlik problemi, intihar etme girişimiyle haber olan adamın hikâyesiyle görmezden gelinir (Koray, 2001:219).

1.1.4.2. Yoksulluğun Toplumsal Maliyeti

Yoksulluk, baskının ve şiddetin ortaya çıkmasında önemli bir faktördür. Yoksulluk içinde yaşayan ailelerde şiddet sorunu alışlagelmiş bir durum olarak görülmektedir. Yoksullarla ilgili önemli bir sorun olarak aile içi şiddetin yaygın olması istatistiklere de yansımıştır. 2008 yılında Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün (KSGM) yaptığı araştırmaya göre birlikte olduğu erkek tarafından

cinsel veya fiziksel şiddete maruz kalan kadınların oranı %41.9 olmakla birlikte sadece fiziksel şiddet yaşayanların oranı %39.3'tür. Bu araştırma refah düzeyi düşük olan kadınların refah düzeyi yüksek olan kadınlara oranla daha fazla fiziksel ve cinsel şiddeti yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Düşük hayat standardına sahip kadınların % 49,9'u; refah düzeyi orta olanların %41.6'sı ve refah düzeyi yüksek olan kadınların %28,7'si eşinden veya birlikte olduğu erkek tarafından şiddete maruz kalmıştır (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012:107-108).

Güler, Tel ve Özkan-Tuncay (2005:54) çalışmasının Sivas'ın Alibaba Mahallesi'nde ikamet eden 15-49 yaş arası 162 evli kadından oluşan örneklem grubuyla yapmış olduğu anket ve yüz yüze görüşme çalışmalarının sonuçlarından biri aile içi şiddet ve ekonomik yetersizlikle ilgilidir. Bu çalışmada kadınların %55.5'ine göre aile içi şiddeti artıran etmenlerden biri ekonomik yetersizliktir.

1.1.5. Yoksulluğun Etkisini Azaltma veya Ortadan Kaldırma Çözümleri

İktisatçılar arasında yoksulluk sorununun çözümüyle ilgili farklı iki temel düşünce vardır. Bunlar sosyal refah devletini savunan ve liberal devlet felsefesini savunan iki ayrı düşüncedir. Sosyal refah düşüncesini savunanlar devletin maliye politikası araçlarını kullanarak yoksulluk sorununu çözebileceğini savunmuşlardır. Vergi politikası önerileri arasında negatif gelir vergisinin ve artan oranlı vergi tarifesinin uygulanması, servet gelirlerine ağırlık verilmesi, asgari ücretin vergi dışında bırakılması, gelir vergisi uygulamasında ücretliler için özel indirim uygulanması vardır. Harcama politikaları olarak devletin sağlık, eğitim ve sosyal güvenlik hizmetlerini bedava sunması gerektiğini, geri kalmış bölgelerin kalkınabilmesi için bu bölgelerde kamu yatırım harcamalarının artırılmasını, tam istihdamın sağlanmasını, tarım kesimine sübvansiyonlar verilerek tarımsal destekleme alımları politikasının uygulanmasını, esnaf ve sanatkârlara yönelik teşviklerin sağlanması gerektiğini, işsizlik sigortası oluşturulmasını ve yoksullara nakdi yardımların yapılmasını savunmuşlardır. Müdahaleci devlet anlayışından farklı olarak liberal devlet tafaftarları devletin yoksulluk sorununa çözüm bulmaktan ziyade yoksulluğun kaynağı olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bu yaklaşıma göre yoksulluğu azaltmak için yeniden dağıtıcı maliye politikalarının uygulanmasının önemli derecede sosyal maliyetleri olacaktır (Aktan, 2002).

Yoksullukla mücadelenin dünya gündemine dâhil olması 1990'lı yıllarda başlamıştır (Uzun, 2003:159; Özdek, 2002:2). Birleşmiş Milletler tarafından 1995 yılında gerçekleştirilen Toplumsal Kalkınma Dünya Zirvesi'nde yoksulluğun yok edilmesi zorunluluk olarak kabul edildi. Yoksulluğu serbest piyasa ideolojisi içerisinde yerleştiren zirve diğer taraftan küresel sistemi teşvik eden politikaya önem vermiştir. Zengin ve fakir ülkeler arasındaki açığın kapatılması amacıyla gelişmiş ülkelere az gelişmiş ülkelere kalkınma yardımlarının aktarılmasının yoksulluğun azaltılmasında etkili olmadığı görüldü. Dünya Bankası da yoksulluğun azaltılması amacıyla piyasa yanlısı reformları benimsedi (Özdek, 2002:2-3).

Yoksullukla ilgili üç ana yaklaşım vardır. Dolaylı yaklaşıma göre ekonomik büyümenin sağlanmasıyla yoksulluk dolaylı olarak azaltılabilir. Bu yaklaşıma göre, eğitim, sağlık alanlarında iyileşme, işsizliğin azalması ve gelir dağılımı eşitsizliğinin azalmasıyla dolaylı olarak yoksulluğun azalması mümkündür. Yani, büyümenin sağlanması ile dolaylı olarak birçok konuda iyileşmeye gidilecektir. Büyümenin gelir dağılımı, eğitim ve sağlık gibi konularla ilgisinin olması, istihdam imkânlarını artırması yoksulluk üzerinde de etkili olacaktır (Şenses, 2006:219-222). Doğrudan yaklaşım, yoksulların yaşam standartlarıyla ilgili olan barınma, beslenme, eğitim ve sağlık gibi önemli ihtiyaçlar için devletin sağladığı transferleri kapsamaktadır. Bu yaklaşımın somut örneği ise Avrupa'da ve ülkemizde sosyal koruma amaçlı gerçekleştirilen sosyal harcamalardır. Üretim ilişkilerinin ve üretim araçları mülkiyeti gibi konuların radikal şekilde yapılandırılması üçüncü yaklaşım olan radikal reformlardır. Radikal reformlarla Çin, Küba gibi ülkeler ile Doğu Avrupa'nın sosyalist ülkelerinde başarılı sonuçlar elde edilmiştir (Kaya, 2009:22). Sen, eğitim ve yoksulluğun birbirini etkileyen ve besleyen iki kavram olduğunu ifade etmiştir. Eğitimsizliğin, kişilerin yoksulluktan kurtulmalarını engellediği gibi kişilerin kendilerini geliştirerek yoksulluğun etkilerini azaltmalarını da engellediğini belirtmiştir (İlhan, 2013:177).

Yoksullukla mücadelede Dünya Bankası'nın politikaları giderek farklılaşma göstermiştir. Yoksulluğun azaltılması için en etkin politikaların gelişmekte olan ülkelerin endüstrileşmesini hızlandırmak ve altyapı hizmetleri için yatırımları artırmanın önemini vurgulayan düşüncenin yerini 1970'li yıllarda kırsal kesimlerin gelişmesine önem vermek almıştır. 1980'li yıllarda gelişmekte olan ülkelerin borç miktarlarının artarak döviz gelirlerinin azalması politikaların da tamamen değişmesine neden

olmuştur. Banka bu nedenle yoksullukla mücadeleden ziyade makroekonomik dengenin sağlanması ile ilgilenmiş, kamunun rolünün azaltılarak neoliberal politikaları desteklemiştir (Uzun, 2003:159).

Ingham (1995) çalışmasının bir bölümüne çalışmada yer veren Uzun (2003), Dünya Bankası'nın 1990 yılında hazırladığı Dünya Kalkınma Raporu'nda ele alınan konuları şu şekilde özetlemiştir: Ülkelerin ekonomik büyümeyi gerçekleştirmeden yoksullukla mücadele edemeyecekleri savunularak ekonomik büyüme konusunun önemi vurgulanmıştır. Büyümenin gerekli olduğu yadsınamaz bir gerçektir, fakat büyümenin nasıl olacağı da önemli bir konudur. Emek yoğun sanayi ve tarımsal kalkınmaya dayalı büyüme stratejisi nüfusunun yaklaşık %90'ı tarımla geçinen Afrika'da başarılı olabilir. Diğer gelişmekte olan ülkelerde bu yönde bir büyümenin ne ölçüde başarılı olacağı tartışmalıdır. Banka insana yatırım yapmak politikasıyla yoksulların büyümenin fırsatlarından yararlanabilmesi için sağlık, eğitim ve aile planlamasına önem vermektedir. Ekonomik reform ve makroekonomik denge sağlanmaya çalışılırken bu politikaların yoksulları negatif yönde etkilememesi için yoksullara yönelik hizmetler artırılmıştır. Katılım ve çevre diğer önemli hususlardır. Yoksullukla mücadele yoksul olan kesimlerin projelere ve uygulama aşamalarına katılımlarının sağlanması amacıyla sivil toplum kuruluşları güçlendirilmelidir. Yoksulların da yönetime aktif bir şekilde katılabilmeleri için demokrasi güçlendirilmeli ve yoksulların zarar görmemesi için çevre korunmalıdır. Banka sıralanan bu hedefleri gerçekleştirmek için borç verme politikasını daha fazla uygulamıştır. Kırsal bölgelerin altyapı sorunlarının çözülerek beşeri kaynakların sağlanması, sosyal sektörlere daha fazla kaynak aktarılması ve çevrenin korunması gibi amaçlar için kaynak sağlamayı hedeflemiştir (Uzun, 2003:160-161).

Kişilerin aktif bir şekilde iş aramalarına rağmen iş bulamamaları işsizliğin varlığını göstermektedir. 2005 ve ondan önceki Dünya Kalkınma Raporlarına göre yeni iş olanakları yaratmak insanları yoksulluktan kurtarır. Gençlere yapılan yatırımların yoksullukla mücadelede etkili olacağına ve genç işsizliğine 2007 raporunda değinilmiştir. Kırsal bölgelerde projeler geliştirilmesi gerektiğine 2008 raporunda, iktisadi faaliyetlerin coğrafi olarak dağıtılmasıyla yoksul kesimlerin faydalarına sunulması düşüncesine ise 2009 raporunda yer verilmiştir (Öztürk ve Çetin, 2009:2683). Gelişmekte olan ülkelere avantaj sağlayabilecek şekilde uluslararası ticaretin

serbestleşmesi, kamu harcamalarının yoksul yanlısı şekilde yapılması, yoksulların finans sektörlerine erişimlerdeki engellerin kaldırılarak kolaylıkların sağlanması ve altyapının sağlanması yoksulluğun azaltılmasında kullanılabilir. Altyapı yatırımlarının yapılması bu altyapıdan yararlanan grupların yapacağı yatırımları artıracak, sosyal sermayesi iyi olan bölgelere yapılan yatırımlar yoksulluğu azaltacaktır (Kabaş, 2009).

Kabaş (2009) çalışmasında yoksullukla mücadelede kullanılacak birçok politikaya değinmiştir. OECD ve IMF gibi çokuluslu kurumlar yoksul yanlısı büyümeyle yoksulluğun azaltılabileceğini savunmuşlardır. Yoksul yanlısı büyümenin etkin bir şekilde gerçekleşebilmesi için üretim faktörleri yoksul kesimin sahip olduğu faktörler arasından seçilmeli, makroekonomik istikrar sağlanmalı, tarımsal üretimin ve gelir artırılmalıdır. Ayrıca insanların seçimlerinin artmasıyla daha mutlu bir yaşama sahip olmaları insani gelişim olarak tanımlanmaktadır. İnsanların insani gelişme (eğitim, sağlık) için ayırdıkları gelir arttıkça yoksullukları azalacaktır.

Yoksulluğun azaltılabilmesi için Dünya Bankası ve IMF gibi kuruluşların önerilerini dikkate alan ülkelerde iyileşme görülmediği gibi bazı bölgelerde durumun kötüye gitmesi belirlenen amaçlara ulaşma noktasında ümitleri de azaltmaktadır (Uzun, 2003:156). Dünya Bankası'nın yoksullukla mücadele politikaları birçok yönden eleştirilmiştir. Uzun, bu konuda yapılmış iki önemli eleştiriyi Easterly ve Joseph'in çalışmalarını inceleyerek açıklamıştır. Easterly yoksullukla mücadele politikalarının başarısız olması ile ilgili bankanın, hızlı nüfus artışı ve hükümetlerin yoksulluğu azaltmak için yeterli fon ayırmamalarını neden olarak göstermesinin efsaneden ibaret olduğunu açıklamıştır. Çünkü Easterly, nüfusu kontrol altında tutmanın ekonomik kalkınmayla zaten gerçekleşeceğini belirtmiştir (Uzun, 2003:161). Diğer eleştiri ise Joseph'ten gelmiştir. Buna göre, Dünya Bankası'nın yoksullukla mücadele gibi bir amacı yoktur.

Banka makroekonomik istikrarı sağlayarak borç krizlerini aşmayı yoksulluk konusundan daha önemli saymış ve bu doğrultuda gelişmekte olan ülkelere borç verilip yardımlar yapmayı tercih etmiştir (Uzun, 2003:161). Yoksulluğun yapısal sorunlarıyla ilgilenmek yerine sadece olumsuz etkilerini azaltmak amaçlı ayni veya nakdi sosyal yardımlar yoksulluğu tamamen ortadan kaldırmamaktadır.

Uzun (2003), yoksullukla mücadelede başarısız olmanın tüm sorumluluğunu Dünya Bankası ve IMF gibi kuruluşlara mal etmenin yanlışlığına değinmiştir. Dünyada IMF ve Dünya Bankası'nın yoksulluğu küreselleştirdiği görüşü oldukça yaygındır. Bu kuruluşların geliştirmekte olan ülkelere reform amacıyla verdiği kaynaklar hükümetler tarafından amacına uygun şekillerde kullanılmamıştır.

Yoksulların faydalanması amacıyla gönderilen kaynaklar iktidar çevrelerince kullanıldığı için yoksulluk ve ülke borçları artarak devam etmiştir (Uzun, 2003:162). Uzun'a göre ekonomik büyüme ve ekonomik politikaların sürdürülebilirliği için yatırımların teşviki son derece önemlidir. Ancak yoksulluğun azaltılması veya giderilmesi için ekonomik büyüme yeterli değildir. Yoksulluğu azaltmak için kullanılan bütün araçlar büyüme olmadan yetersizdir. Yüksek tasarruf oranları Asya krizine engel olmasa bile sağlam bir finansal sistemin kurularak ekonominin dış şoklardan etkilenmemesi için zorunludur. Ayrıca bir ülkenin hayat standartlarının artmasında özel yatırımları çekmesi önemli bir unsurdur (Uzun, 2003:167).

Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler tarafından Üçüncü Dünya Sorunu olarak görülen yoksulluk, kalkınma gündemine de bu şekilde yerleşmiştir. Bankanın bu yaklaşımı yoksulluk sınırını 1 dolar gelir ölçütüyle belirlemesi yoksulluğun gerçek boyutunun gizlenmesi, yoksulların azınlık olarak gösterilmesi, kuzeydeki güneyi göz ardı etmesi, günde bir dolarlık eşikle dünya nüfusunun sadece 1.2 milyarlık kısmının yoksul olduğu gibi yanıltıcı bir sonuç elde edilmesi ve bu nedenle dünyada yoksulluğun azaldığı düşüncesine zemin hazırladığı noktasında eleştirilmiştir. Ayrıca günde 1 dolarlık gelire Milenyum Zirvesi hedeflerine ulaşılması da şaşırtıcı olmayacaktır. Dünya Bankası'nın 2000/2001 Raporuna "Yoksulluğa Saldırı" adını vermesi bankanın gündeminde yoksullukla mücadelenin önemini arttırdığını göstermektedir (Özdek, 2002:3-4). 1999 yılına kadar söylemden öteye gidemeyen yoksulluğun azaltılması programı bu süreçte kapsamlı kalkınma çerçevesine dönüşmüştür. IMF ve Dünya Bankası borçlu ülkelerin ulusal yoksulluğu azaltma stratejisi belgelerini hazırlamalarını talep etmiştir. Kapsamlı kalkınma çerçevesinin ülkeler düzeyinde uygulanması, ulusal eylem stratejilerinin belirlenmesi için bu belgeler gereklidir. Bu dönemden sonra kalkınma, yoksulluğun azaltılması ile aynı anlama gelmiştir. 2000'li yıllarda ise "yerelleşme" ile yoksulluğu azaltma yoluna gidilmiştir. Bu politika, ulus devletlerin rolünün azaltılarak Üçüncü Dünya hükümetlerinin kalkınma rollerinin kaldırılıp yerel

birimler ile uluslararası sermaye arasında doğrudan bir bağ kurmaya yöneliktir. Yeni kalkınma stratejilerinin uygulanması için gerekli ikinci husus “özellik”tir. Hükümetlerin kalkınma aşamasındaki rolü, hukuksal çerçevenin yaratılması ve sürdürülebilmesi ile sınırlıdır. Çok taraflı ve iki taraflı katılımcılar, sivil toplum, yerli ve yabancı özel sektör kalkınmanın diğer oyuncularıdır. Bu durum kalkınmanın özelleşme ağırlıklı olduğunu göstermektedir. Daha önce uygulanan program ve projelerin eşgüdümlü bir şekilde uygulanmasına önem verilmesi yeni kalkınmanın üçüncü ilkesidir. Dünya Bankası’nın yoksulluğu azaltma yöntemlerinden biri de sosyal sermayenin geliştirilmesidir. Bu kavram yoksulların özel yaşamlarındaki dayanışma ve ağlarla ilgilidir. Aile üyeleri, komşular, arkadaşlar ve cemaatler arasındaki ilişkiler yoksulluğu azaltmak amacıyla geliştirilmelidir. Bu yöntemde yoksulların hayatta kalabilmeleri için devletin aldığı sosyal tedbirler yoktur. Yoksullukla mücadelede kullanılan diğer strateji kamusal çalışma programlarıdır. Bu girişimin dayandığı temel ilke, çalışma programlarının ucuz olmasıdır. Bu programda işçilere ödenen ücretler, piyasada niteliksiz emeğe ödenen en düşük ücrete göre belirlenmektedir. Uzun dönemde altyapı geliştirmeyi amaçlayan çalışma programları fiziksel olarak yorucu olan emek-yoğun işleri kapsamakta ve ağır çalışma şartları uygulanmaktadır (Özdek, 2002).

“Yoksulluğa neden olan kurumlara ve politikalara yoksulluğu yok etme görevi verilemez” diyen mikro kredi fikrinin kurucusu olan Muhammed Yunus (2003), yoksullarla ilgili önyargıların bir tarafa bırakılması gerektiğini, yoksulların potansiyel güçlerinin olduğunu savunmuştur ve yoksullukla mücadelede kalıcı bir çözüm olarak sosyal iş kavramına dikkat çekmiştir. Yoksulluğun etkilerinin barışa engel olabilecek kadar büyük olduğunu belirten Yunus (2007), hayırseverliğin yoksulluğa çözüm olmadığını, insiyatifi yoksulların elinden alıp yoksulluğu devam ettirdiğini savunur (Açıkgöz, 2013:386).

Aşırı yoksullukla mücadele etmek amacıyla Birleşmiş Milletler tarafından Bin Yıl Kalkınma Amaçları ve Hedefleri çerçevesinde zaman sınırı ile kantitatif hedefler belirlenmiştir. 2015 yılında belirlenen bu hedeflere ulaşılması durumunda yarım milyardan fazla insan yoksulluktan kurtulacak, üç yüz milyon insan açlık yaşamayacak, iki milyon anne ve 30 milyon çocuk ölmekten kurtulacaktır (Kabaş, 2009).

Yoksulluk yardımlarından faydalanma gelişmiş ülkelerde vatandaşlık hakkı olarak görülmüştür. Ülkemizde 1961 yılından itibaren sosyal devlet ilkesi anayasamızda yer almasına rağmen bu yardımların devletin imkânları çerçevesinde vatandaşa refah sağlayacağı belirtilerek bir hak olarak görülmemiştir (Sallan-Gül, 2002:112-113). Sosyal destek programları ile toplumda diğer kesimlere göre dezavantajlı durumda olanların yoksulluğu devam ettirmeleri önlenmeye çalışılmıştır. Yoksulluğun azaltılması için mevcut olan sınırlı kaynakların verimli kullanılması gerekmektedir. SODES ile GAP (Güneydoğu Anadolu Projesi) ve DAP (Doğu Anadolu Projesi) kapsamında kaynakların etkin kullanımı sağlanarak bölgesel olarak kalkınma ile birlikte tüm ülkede sosyal kalkınma gerçekleşebilecektir. Yoksulların beşeri sermayesinin artırılarak kişilerin yeteneklerini kullanmaları, yoksulluk kültüründen de uzaklaşmalarını sağlayacaktır (Güder ve Kurtipek, 2011:58). Ülkemizde 2000’li yıllarda faaliyet gösteren kurumsal sosyal sorumluluk, ticari bir faaliyet olmasına karşın, yardımseverlik konusuna önem verir ve bunu uygulamaya çalışır. Böylece bir yandan markanın değeri artırılırken bir yandan ilgili alanlar için toplumsal mesajlar verilir. Ülkemizde başarılı örnekleri olsa bile, bu sayı çok fazla değildir. Kâr endişesi içinde olup kurumsal imaja önem veren marka algısını tüketicide oluşturmaya çalışan şirketlerin asıl amacı yoksullukla mücadele olmalıdır. Ahlaki açıdan anlamlı ve erdemli bir eylem ticari açıdan ise akıllıca olan bu girişim zıt aktörlerin birlikte hareket etmesiyle güzel sonuçlar elde edilebileceğini ve yoksullukla mücadelenin başka bir çözümünün mümkün olduğunu göstermektedir (Orçan, 2007).

Türkiye için önerilen yoksullukla mücadele politikalarından biri, makroekonomik politikaların finansal veya ödemeler dengesi krizlerinin gerçekleşme ihtimalini azaltacak biçimde istikrarı hedeflemesidir. Yoksul insanların reel gelirini düşüren yüksek enflasyonun yerine enflasyon oranlarının %10’un altında tutulmasına gayret edilmeli, büyük bütçe ve cari işlemler açıkları kontrol altında tutulmalıdır. Kamu harcamalarının azaltılmasını gerektiren durumlarda eğitim ve sağlık gibi kritik hizmetlerin aksamasına neden olacak sosyal harcamalardan kesinti yapılmamalıdır. Cari işlemler açığının büyümesine yol açacak aşırı değerli döviz kuru politikasından kaçınmalı, kur politikası, ihracat ve istihdamın artmasını sağlayacak; işsizlik ile yoksulluğu ise azaltacak şekilde takip edilmelidir (Kabaş, 2014:35).

Fonksiyonel gelir dağılımına göre, vasıfsız işgücü ile toprak gibi yoksul kesimin sahip olduğu üretim faktörlerinin daha fazla kullanılması gerekir. Ülkemizde yoksulların büyük bir kısmı kırsal alanlarda yaşamakta ve tarımsal üretime bağlı olmaktadır. Yoksul yanlısı büyüme için tarım kesiminin gelirleri artırılarak kırsal kesim hedeflenmelidir. Asgari ücretin yapay olarak piyasadaki denge fiyatının üstünde tutulması ekonomik büyümeyi yavaşlatır, verimlilik artışının sağlanması için vasıfsız işgücü eğitilmelidir (Kabaş, 2014:35).

Gelirin yeniden dağıtımını sağlayan maliye politikalarını bazı liberal iktisatçılar sert bir şekilde eleştirmiştir. Liberal devlet taraftarları devletin yoksulluk sorununun çözümünden ziyade kaynağı olduğu fikrindedir. Bu düşünceye göre, yoksullukla mücadele eden sosyal refah devletinde kalitesiz hizmet, kaynakların israf edilmesi, verimsizlik ve savurganlık gibi sorunlar ortaya çıkar; ağır vergi yükleri nedeniyle yatırımlar düşerek işsizlik sorunu meydana gelir. Gelirin yeniden dağıtımını amacıyla belirlenen vergilerin, vergi mükelleflerinin yeni yatırım faaliyetlerine girişmelerini engelleyeceğini, ekonomide yatırımların azalması ile işsizliğin ve yoksulluğun artacağını belirtmişlerdir. Bu yaklaşıma göre, transfer ödemeleri nedeni ile çalışmadan elde edilen gelir bireyleri tembelliğe sevk edebilir. Üretim faaliyetinde bulunmadan elde edilen gelirin toplumun yoksullaşmasına neden olacağına ve kişilerin kendilerine güvenlerinin azalarak devlete bağımlı hale geleceklerine dikkat çekmişlerdir. Ayrıca bu kişilerin topluma kötü örnek olacakları görüşü liberal devlet anlayışını savunanların eleştirdiği alanlardır (Aktan, 2002). Ülkemizde sosyal bir sorumluluk olarak yoksullukla mücadele kamu politikaları çerçevesinde 1930'lerden 1970'lerin ortalarına kadar refah devleti anlayışı ile uygulanmıştır. Ülkemizde yoksullukla mücadeleye, geleneksel dayanışma ağlarının bireyleri her türlü risklere karşı koruyacağı düşüncesiyle yeterince önem verilmemiştir.

1.1.6. Türkiye'de Yoksulluk

Yoksulluk uzun zamandır ülkemizi ilgilendiren bir sorundur. 1980 yılından sonra Türkiye ekonomisinde neoliberal yaklaşımların benimsenerek ekonomide devletin rolünün azaltılması, kırdan kente göç, işsizlik gibi sosyoekonomik değişimlerin yaşanması yoksulluğun artmasına neden olmuştur. Gecekondulaşma, yolsuzluk, kayıt dışı sektörlerin varlığı gibi sorunlara bu dönemde daha çok rastlanmıştır. Yoksullukla

mücadelede sosyal politika oluşturma ve kamu kuruluşları kurma yoluna gidildiyse de yoksulluk hala büyük bir sorun olarak devam etmektedir (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012:80). Ülkemizde yoksul olarak kabul edilen kişilere yapılan ayni ve nakdi yardımları içeren sosyal yardımlara olan talep giderek artmaktadır. Ancak bu sosyal yardımların uygulanmasında birçok sorunla karşılaşmıştır. Bunlar: Sosyal yardımların uygulanmasında devamlılık sorunu, sosyal yardımların ulaştırılması için herhangi bir yoksulluk kriterinin olmaması nedeniyle yardımlardan faydalananların suistimali, gerçek ihtiyaç sahiplerine yardımların ulaştırılmaması, istihdamı teşvik eden sosyal yardımların olmaması ve bu yardımların yoksullarda bağımlılık yaratacağı düşüncesidir.

Boratav (1991), 1980'li yıllarda ülkemizdeki gelişmeleri şu şekilde açıklamıştır: 1980'li yıllar, dünyadaki gelişmeler sonucu ortaya çıkan radikal değişimler nedeniyle Türkiye için adeta bir dönüm noktası olmuştur. Ödemeler dengesi krizinin ardından açıklanan ve 24 Ocak Kararları diye anılan istikrar programı ile 1960'lı yıllarda takip edilen ithal ikameci politikalardan vazgeçilerek serbest piyasa kurallarının egemen olduğu, ihracata dayalı endüstrileşmeyi amaçlayan politikalar amaçlanmıştır. Özelleştirmeye yönelik politikalar bu dönemde benimsenmiştir. İhracatı artırmak için talebin azaltılması ve maliyetlerin düşürülmesi politikaları sonucunda çalışanların gelirleri doğrudan azalmıştır. Gerçek ücretlerin 1970'lerin son yıllarında düşmeye başlamasının ardından 1980'li yıllarda bu düşüş %40 oranına dayanmıştır. Ayrıca tarımın ticaret hadlerinde yaklaşık olarak %40-50 oranında dramatik düşüşler ortaya çıkmıştır (Aktaran: Gürses, 2007:61-62).

Neoliberal politikaların 1980 sonrasında uygulanmasıyla ülkemizde küreselleşmenin etkileri daha çok hissedilmiştir. Dünya piyasalarında üretilen ürünlerin ülkemizde de rağbet görmesi üretim güçlerini ellerinde bulunduranlar için fırsata dönüşmüş ve zenginliklerini katlamışlardır. Zenginleşmenin önünde herhangi bir engelin bulunmamasıyla gelir dağılımındaki eşitsizlik giderek artmış ve bu durumdan en çok yoksullar etkilenmiştir. Sadece işsiz olanlar yoksulluğu yaşamamış, çalışan yoksulların sayısı da bu dönemde artmıştır. Sosyal devlet ilkesi uygulanmaya çalışılsa bile sorunların çözümünde etkili olamamıştır (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012:89).

1987-1994 yılları arasında Türkiye ekonomisi için Körfez Savaşı'nın ardından daralan dış ekonomik ilişkiler, iç politikamızdaki gelişmeler altında ekonomik istikrar

programlarına başvurmayı gerektirecek kadar zorlu geçmiştir. Bu dönemde ülkemizde yüksek enflasyon oranları ve ekonomik büyümede sağlanamayan istikrar, köyden kente göç sonucu ortaya çıkan işsizlik sorunu, kentleşmenin meydana getirdiği gelir dağılımındaki eşitsizlik gibi sorunların varlığı bilinmektedir. 1987 yılında en düşük gelire sahip yüzde 20'lik kesim milli gelirin %5,24'ünü alırken, 1994 yılında bu oran %4,86'ya gerilemiştir. Aynı dönemlerde en yüksek gelire sahip yüzde %20'lik kesimin milli gelirden aldığı pay %49,94'ten %54,88'e yükselmiştir (Dağdemir, 2002:1).

Gelişmiş veya gelişmekte olan bir ülkede yaşamak kişinin tüm hayatını etkilemektedir. Kişi yeteneklerini sistemin kendisine sağladığı olanaklar kadar ve ülkenin gelişmişlik düzeyine bağlı olarak üretime dâhil edebilir. Yoksulluk ülkemizin önemli bir sorunudur. Aslında ülkemiz zengin bir ülke olmasına rağmen yoksul kesimlerin varlığı göz ardı edilemez. Bu durum insanı merkeze almayan ve gelir dağılımı eşitsizliğini körükleyen bir sistem tarafından oluşturulmuştur. Ülkemizde yoksulluğun giderek artması bu nedenlere bağlıdır. Ülkemiz az üreten bir ülke olmasıyla birlikte sistem, gelir dağılımı eşitsizliğine izin vermektedir (Taş ve Özcan, 2013:296). TÜİK'in 2015 yılında yapmış olduğu çalışma da bu durumu doğrular niteliktedir: Ülkemizde en düşük gelire sahip %20'lik grubun toplam gelirden aldığı pay %6,1 iken en yüksek gelir grubunun toplam gelirden aldığı pay ise %46,5 olarak açıklanmıştır. 0'a yaklaştıkça gelir dağılımındaki eşitliği, 1'e yaklaştıkça da gelir dağılımındaki eşitsizliği açıklayan Gini katsayısı 2015 yılında 0,397 olarak tahmin edilmiş ve bir önceki yıla göre 0,006 puan artmıştır. Medyan gelirin %60'ı kullanılarak tespit edilen yoksulluk sınırına göre yoksulluk oranı %21,9 olmuştur (TÜİK, 2016).

Kira ve faturaların ödenmesi, evin ısınma ihtiyacının karşılanması, iki günde bir et, balık veya protein bakımından eşdeğer gıdaların tüketilmesi, evden uzakta bir haftalık tatil harcamalarının karşılanabilmesi, beklenmedik harcamaların yapılabilmesi, araba, çamaşır makinesi, renkli televizyon ve telefona sahip olunması gibi kişilerin yaşamlarını düzgün bir biçimde sürdürebilmeleri için gereken bu ihtiyaçların karşılanamaması maddi yoksunluk ölçütüdür. Bu dokuz kriterden dördünün yerine getirilememesi durumu, ciddi maddi yoksunluk olarak kabul edilir ve ülkemizde bu oran 2015 yılı için %30,3'tür.

1.2. GÖÇ

Bu altbölümde kavramsal olarak göç olgusu ele alınmıştır. Göçlerin ortaya çıkma nedenleri incelenerek bu nedenlere göre göçler sınıflandırılmıştır. Nedenler kadar sonuçların da önemli olduğu gerçeğiyle göçlerin, göç edenlere ve topluma maliyetleri bu altbölümde yer almaktadır. Göç etmeye niyetli kişilerin hareketlerini engelleyen unsurlar açıklanmaya çalışılmış, göç etmenin yarattığı olumsuzluklar için literatürde sunulan önerilere yer verilmiştir. Son olarak Türkiye'deki göç hareketleri açıklanmıştır.

1.2.1. Göç Tanımı

Onat göç için genel bir tanımlama yaparak göçü, kişilerin kendilerine has nedenlerle bir yerden başka bir yere doğru yer değiştirmesi olarak tanımlamıştır (Onat, 1993:3). Oysa göç kararının verilmesinde dışarıdan birçok faktörün de etkili olabileceği bilinmektedir.

Çeşitli sebeplerle yapılan göç her şeyden önce yer değiştirme hareketidir. Göçlerin amacı kalıcı olarak yerleşme olabileceği gibi geçici süreyle de yapılabilir. Bu süreler aynı zamanda göçün özelliklerinin ölçüsü olmaktadır. Kısa süreli çalışma amacıyla ya da eğitim almak amacıyla gerçekleşen geri dönüşlerin göç olarak kabul edilip edilmeyeceği tartışmalıdır. Mesafe, göçle ilgili başka bir ayrımın yapılmasına neden olmuştur. Göçler kısa veya uzun mesafeli olabilmektedir. Aynı şehir içinde yapılan yer değiştirmelerin göç sayılması göçün fiziki niteliğinin dışında kültürel değişikliklere neden olmasını ölçüt kabul etmektedir. Bu durum metropoller için geçerlidir. Büyük bir şehirdeki gecekondu mahallesinden ekonomik seviyesi yüksek ve sosyal olarak daha gelişmiş bir semte taşınmak kültürel nedenlerle yapılan göç olarak kabul edilebilir (Sağlam, 2006:34).

Keleş (1998), Kentbilim Terimleri Sözlüğü'nde göçü, yerleşmek amacıyla bir mekândan başka bir mekâna yer değiştirme hareketi olarak tanımlamıştır.

Göç, çevresel, kişisel, politik, iktisadi sebeplerle bir mekândan başka bir mekâna sürekli yerleşmek amacıyla veya geri dönmek üzere yapılan kısa, orta veya uzun vadeli olabilecek yer değiştirme eylemidir (Yalçın, 2004:13).

Türk Dil Kurumu (TDK)'nın güncel sözlüğünde göç için yapılan tanımlamalardan biri şöyledir: “Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret” (TDK, t.y).

Özer'e göre göç, sonuçları itibariyle toplumun yapısını değiştirecek kitlesel olarak mekân değiştirmeden fazlasıdır. Psikolojik, sosyal, ekonomik ve politik sonuçları olan nüfus hareketliliğidir (Özer, 2004:11).

Bazı yazarlar göçün toplumsal ve ekonomik dönüşümler sonucu meydana gelmesinden dolayı sonuç olarak kabul edilebileceğini ancak göçün kendisinin de toplumsal ve ekonomik dönüşüme sebep olması noktasında neden olarak da kabul edilebileceğine dikkat çekmişlerdir (İçduygu ve Sirkeci, 1999:250).

Göç, göç alan ve göç veren ülkeler için yapısal uyumsuzluğun göstergelerinden biridir. Göç alan ülkelerde, sektörler için verilen tekeli giriş izinlerinin esnek olmayan insan emeği arzına dayanması bu uyumsuzluğun sonucudur. Göçmen emek arzının esnek olmamasının sebebi, göç veren ulus devletlerin şekillendirilmesidir. Bir ülkenin göç vermesi, o ülkenin az gelişmişliğinin göstergesi olarak görülür. Göçü çeken ülkelerin gelişmişliği için göç veren ülke ekonomisi gelişmemiştir. Yoksula yardım ederek yoksullaştırma durumu söz konusu olup bu duruma göre az gelişmişlik göçün hem sebebi hem de sonucudur (Sunata, 2012:474).

Göç ile ilgili değinilmesi gereken başka bir kavram; bir ülke, bölge veya şehrin aldığı göç sayısı ile o ülke, bölge veya şehrin vermiş olduğu göç sayısı arasındaki farkı ortaya koyan net göç kavramıdır (Başar, 2015:5).

Uluslararası Göç Örgütü (IOM) tarafından yayımlanan Dünya Göç Raporu'nun sonuçları göçün boyutlarının ne kadar önemli düzeyde olduğunu ortaya koyuyor. Raporda, her hafta 3 milyon insanın kırsal bölgelerden kentsel bölgelere doğru göç ettiği bildirilerek günümüzde 3.9 milyar kişinin kentlerde yaşadığı bu sayının 2050 yılına kadar 6.4 milyar kişiye ulaşmasının beklendiği ifade edilmiştir. (Yenidüzen, 2015).

1.2.2. Göç Sebepleri

Göçün seçici bir süreç olduğu göçe ait gözlemlerde ortaya çıkmıştır. Göç eden kişiler ile göç deneyimine sahip olmayan kişiler arasında fark vardır. Göç olayı fırsatlar sunmasının yanı sıra göç edenlerin belirsizliklerle karşılaşmasına neden olur ve göç edene maliyetler yükler. Göç eden kişi bu riskleri almaya gönüllü olmakla birlikte ayrıca göçün gerçekleşmesi için göç edeceği yerde kendisinden beklenen faaliyetleri yapabilecek potansiyele de sahip olmalıdır (Öztürk, 2006:196-197). Risk almaya açık olmak kişinin yaşam döngüsü içindeki yeri ile ilintilidir. Önlerinde değerlendirebilecekleri uzun bir yaşam olan genç insanlar özellikle iş kurma dönemindelerse risk almaya daha açıktırlar ve göç ederlerken iş imkânlarının yoğun olduğu yerlere yönelirler. Oysa hayatlarının belli bir aşamasına gelmiş emeklilik safhasında olan bireylerin davranışları daha farklı olacaktır. Bu kişiler ise iklimi ve doğa koşulları iyi olan yerleri seçecektir (Tekeli, 2015:179). Kişilerin göç etmeden önce belli bir beklenti seviyesi vardır ve göç kararı bu beklentilere göre verilir. Kişiler fırsatlar içerisinden beklentilerine uygun olanları arar. Bu esnada kişi çok fazla fırsatla karşılaşılıyorsa beklenti düzeyi yükselir, hiçbir fırsat bulamıyor veya bu fırsatlara seçilmiyorsa kişinin beklenti düzeyi de düşer. Ayrıca kişinin yeteneklerinin çokluğu ve kendisine özgü olması beklentilerinin de yüksek olmasına neden olur. Beklenti seviyesinin içinde bulunulan fırsatlara entegre olacak şekilde düşmesi kişinin içinde bulunduğu şartlara bağlıdır. Kişinin geç uyum sağlaması güvenli bir statü içinde olmakla aynı yöndedir (Tekeli, 2015:30).

1.2.2.1. Ekonomik Göç Teorileri

Neo-klasik ekonomi yaklaşımı göçle ilgili ilk sistematik teorileri içerir. Ekonomik göç teorilerine göre göçün asıl nedenleri ekonomik kaynaklıdır. Göç edilecek yerle ilgili daha iyi bir yaşam standardı, yüksek gelir beklentisi, kamu hizmetlerinden daha iyi istifade etme gibi beklentiler bireylerin göç etme isteklerini artırmaktadır (Güllüpnar, 2012).

Ekonomik göç teorileri genellikle itme ve çekme kuramları olarak bilinir. İnsanların doğdukları yerlerden ayrılmalarına neden olan itici faktörler olduğu gibi onları göçe çeken ve bu mekânlara gitmeye teşvik eden çekici faktörler de vardır.

Nüfusun artması, hayat standartlarının düşük olması, ekonomik olarak fırsatlardan yoksun olma ve politik baskılar itici faktörleri oluştururken, işgücü talebinin olması, boş araziler ve ekonomik fırsatların varlığı, siyasi özgürlükler çekici faktörleri oluşturur. Bu teori göç kararının bireysel bir tercih sonucu verilip rasyonel davranmaya bağlı fayda maliyet analizine dayanır. Castles ve Miller'a göre, Ravenstein'in göç teorileri, bireyselci ve tarih dışıdır (Castles ve Miller, 2008:31). Bu teorilerin eleştirildiği diğer bir konu ise nüfus hareketliliğinin, yoğun nüfusun olduğu alanlardan nüfusun az olduğu yerlere doğru gerçekleşmesidir. Ancak Almanya ve Hollanda gibi ülkelerin durumu düşünülürse bu teorilerin geçerliliği ile ilgili kuşklar ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bu model göçmenlerin bir ülkeye göç ederken neden o ülkeleri tercih ettiğini de açıklayamamaktadır (Castles ve Miller, 2008:31-33). Ülkemizde de göç boş alanların olduğu mekânlara doğru değildir. İstanbul buna örnek olarak gösterilebilir

İki ülke arasında gerçekleşen göç sadece gelirlerinin farklı olmasıyla ilgili değildir. Göçler, yatırım sermayesine erişim ve uzun vadede risk yönetimi ihtiyacı, güvenli iş imkânları gibi unsurlarla da açıklanmalıdır. Massey ve diğerlerinin söz ettiği gibi, Meksikalı çiftçilerin yeterli arazileri olsa bile bu arazilerini verimli kılacak sermayeden yoksun olmaları onların ABD'ye göç etmeleriyle sonuçlanabilir. Tarihsel-yapısalcı yaklaşım ise göç hareketini ucuz işgücü hareketi, zenginleri daha zengin yapan, eşit olmayan kalkınmanın kaynağı, yoksul ülkelerin kaynaklarını sömüren bir hareket olarak görüyordu. Tarihsel-yapısalcı yaklaşım göç eden bireylerin göçe istekli olmasına önem vermeyip tüm eylemlerin sermayenin çıkarlarına uygun olarak belirlendiğini varsaymıştır (Castles ve Miller, 2008).

1.2.2.2. Ravenstein'in Göç Kanunları

Corbett'e göre, Dr. William Farr'ın göçün herhangi bir kesin kanuna bağlı olmadığı düşüncesini yanıtlamak amacıyla Ravenstein, 1881 İngiliz nüfus sayımı verilerinden yararlanarak başlattığı çalışmasında 7 göç kanunu oluşturmuştur (Özyakışır, 2013:45).

İlk kanun göç ve mesafe ile ilgilidir. Buna göre, gidilen yerde göç dalgalarına neden olan göçmenler kısa mesafeli yerlere göç etmeyi tercih ederler. Bu göç hareketlerinin yönü göç edenleri kapsayacak büyük sanayi ve ticaret merkezlerine

doğrudur. İkinci kanun göçün basamaklarını kapsar. Bir kentte oluşan hızlı iktisadi gelişme kentin çevresinden göçmenlerin hızlı bir şekilde bu kente gelmesine neden olur. Sonuç olarak, nüfusu azalan yerler daha uzak yerlerden gelen göçmenler tarafından doldurulur. Bu durum tüm ülkede hissedilene kadar aşamalı olarak sürer (Özyakışır, 2013:45-46).

Göç ve onu yutan sürecin birbirinden farklı olduğu, bu iki sürecin benzer noktasının ise ulaşılmak istenen amaç olduğu belirtilmiştir. Buna göre göç kendi başına amaç olamaz. Göç edenler kentte gelişen ekonomik ve ticari imkânlardan faydalanmak isterler. Göç sonucunda oluşan yayılma süreci ve bu yayılmayı yutan süreç bu noktada uyumlu olup sadece göçle amacına ulaşabilir. Kentin hızla gelişen ekonomisi için göç işgücü yaratacak ve kişiler de göç ile birlikte iş sahibi olacaklardır. Yayılma ve emme süreci olarak adlandırılan bu süreç, üçüncü kanundur (Çağlayan, 2006:70).

Dördüncü kanuna göre, yoğun göç alan yerler aynı zaman da göç de verir. Göç dalgaları birbirini tetikler. Bir sonraki kanunla, uzun mesafeye göç edenlerin genellikle sanayi ve ticaret merkezlerini tercih edecekleri vurgulanmıştır. Göç edenler daha önceki göç kanunlarından farklı olarak basamaklı veya zincirleme bir şekilde değil doğrudan göçü gerçekleştireceklerdir (Çağlayan, 2006:70).

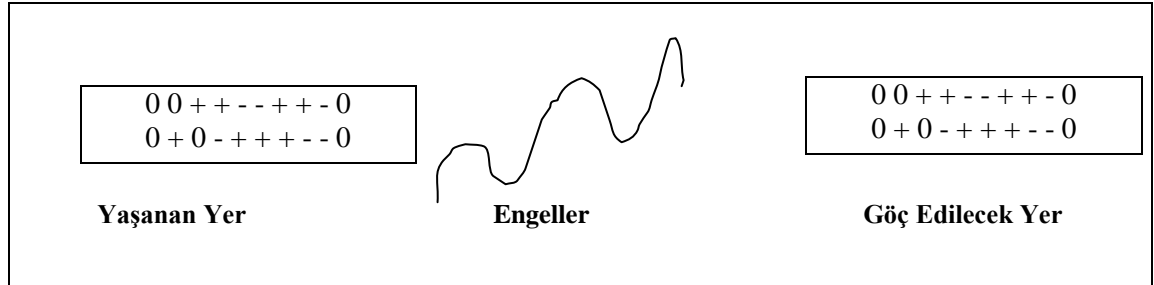
Kırsal kesim yerlileri ile kentsel kesim yerlilerinin göç etme eğilimleri arasındaki fark altıncı kanunla belirtilmiştir. Buna göre, kentin yerli kesiminin, kırsalın yerli kesimine göre göç etme eğilimi daha azdır. Göç çeken bir kentte yerliler göç etmeye meyilli değildir (Çağlayan, 2006:70).

Yedinci kanun cinsiyet farklılığı ile ilgilidir. Kadınların erkeklere oranla daha çok göç eğilimine sahip olduğunu savunan Ravenstein daha sonraki yıllarda bunun kısa mesafeli göçler için geçerli olduğunu vurgulamıştır (Yalçın, 2004:25).

1.2.2.3. İtme-Çekme Kuramı

Lee'ye (1966) göre göç, yaygın olarak gerçekleşen kalıcı ya da yarı kalıcı olarak yaşanılan yer değişikliğidir. Lee'nin çalışması göçün kaynak noktası ile göçün varış noktasındaki sorunları ele aldığı için önemlidir. Buna göre göçün kaynak (kalkış) noktası ile varış noktası içerisinde bireyleri göçe iten (-), göçe çeken (+) ve bireylerin kayıtsız kaldığı sınırsız unsur mevcuttur (Bal, Aygül, Oğuz ve Uysal, 2012:199). Bu

unsurlardan bir kısmı insanları aynı biçimde etkilerken bazıları farklı şekilde etkiler. Ayrıca Everett Lee'ye göre göç olayında 4 ana faktör vardır: Yaşanan yerle ilgili faktörler, göç edilmesi düşünülen yerle ilgili faktörler, işe karışan engeller ve bireysel faktörler.

Şekil 2.3. Yaşanan ve Göç Edilecek Yerlerdeki Faktörler ve İşe Karışan Engeller.

Buna göre yaşanan ve göç edilen yerlerle ilgili itici ve çekici unsurlar mevcuttur. İtici faktörler “-“ çekici faktörler de “+” sembolleriyle gösterilmiş olup herkes için eşit olan ve nötr olan faktörler ise “0” olarak sembolize edilmiştir. Bu faktörlerin bazıları çok etkileyici olmakla birlikte bazı faktörler kişiler üzerinde farklı etkiler yaratır. Çocuklu bir aile için göç edilecek yerdeki iyi eğitim olanakları çekici olabilecekken, çocuğu olmayan bir aile için bu faktör aynı öneme sahip değildir. İtici ve çekici faktörler farklı durumlarda farklı değerlere sahiptir. Lee'ye göre göç etme olayı sadece artıların toplamının, eksilerin toplamından fazla olması olayı değildir. Bu sadece ilk koşul olmakla birlikte iki artı puan arasında kendini göstermeyen engeller de vardır. Bu engellerin başında ise gidilecek yere uzaklık vardır (Aktaran: Yalçın, 2004:31). Demografik büyüme, yaşam standartlarının düşük olması, ekonomik olarak fırsat eksikliği ve siyasi baskılar göç veren alanlar için itici faktörlerdir. İşgücü talebi, boş arazilerin bulunması, ekonomik fırsatlar ve siyasi özgürlükler ise göç alan alanlar için çekici faktörlerdir (Castles ve Miller, 2008:31).

1.2.2.4. William Petersen'in Göç Tipi

Petersen (1958) itme-çekme unsurları üzerine çalışmış ve beş tane göç tipi geliştirmiştir. Doğal çevrenin olumsuz etkileri üzerine gerçekleşen göç tipi Petersen'in ilk göç tipidir ve ilkel göç tipi olarak adlandırılmıştır. Göçebe insanların ilk dönemlerde gerçekleştirdikleri göç de bu gruba girer fakat burada asıl vurgulanmak istenen doğal

afet ve iklim şartları gibi fiziki sorunlar nedeniyle gerçekleşmiş göçlerdir. Zoraki göç ve yönlendirilen göç olarak adlandırılan ikinci ve üçüncü göç tiplerini ayırt etmek için Petersen, potansiyel göçmenler üzerindeki sosyal baskıyı kullanmıştır. Sosyal bir baskının varlığına rağmen kişi, göç edip etmeme tercihini elinde bulunduruyor ve bu kendisinin kararına bağlıysa bu göç tipi yönlendirilmiş göç tipini kapsar. Ancak potansiyel göçmen göç kararını almakla ilgili tercihini belirtemiyorsa zoraki göç tipini bu durumla açıklayabiliriz. Petersen zoraki göç tipini açıklamak için Nazilerin Yahudiler üzerindeki baskısını örnek vermiştir. Dördüncü göç tipi serbest göç tipidir. Bu göç tipinde göç kararı, ikinci ve üçüncü göç tiplerinden farklı olarak herhangi bir baskı sonucu verilmemiştir ve kitlesel değil bireysel tercihler sonucu ortaya çıkmıştır. Beşinci göç tipi olarak kitlesel göçler dünyadaki teknolojik gelişmelere bağlı olarak gerçekleşmiştir. Ulaşım olanaklarının artması ve göçmen ağlarının varlığı göçü kitleselleştirmiştir (Aktaran: Çağlayan, 2006:76).

1.2.2.5. Tarihsel-Yapısalcı Yaklaşım

Dünya ekonomisindeki eşit olmayan iktisadi ve politik güç dağılımlarına vurgu yaparak uluslararası göçü açıklamaya çalışan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre ucuz emek hareketi sonucunda göç ortaya çıkıyordu. Göçlerin tarihsel arka planını göz ardı edip devletin önemini azaltan neoklasik göç yaklaşımı gibi sermayenin çıkarını her şeyin önünde tutup bireylerin ve grupların istekleriyle ilgilenmeyen tarihsel-yapısal yaklaşım da eleştirilmiştir (Castles ve Miller, 2008:34-35).

1.2.2.6. Göç Sistemleri Teorisi

Bu teoriye göre, göç veren ve alan ülkeler arasındaki göç hareketleri, ticarete, sömürgeciliğe, siyasi veya kültürel bağlara dayanır. Göç hareketleri makro ve mikro yapıların etkileşimleriyle ortaya çıkar. Büyük ölçekli kurumsal unsurlar makro yapıları oluştururken; ağlara, uygulamalara ve göçmenlerin kendi düşüncelerine mikro yapılar yer verir. Meksika'dan ABD'ye yaşanan göç, Amerikalı işverenlerin Meksikalı işçilere olan talebine dayanarak gerçekleşmiş olup Dominik Cumhuriyeti'nden ABD'ye; Kore ve Vietnam'dan ABD'ye doğru göçler ise aynı nedenlerle olmuştur. İngiltere'deki Hint, Pakistan, Bangladeş göçü İngiltere'nin Hint coğrafyasındaki sömürgeci varlığıyla,

Karayıplı göçmenlerin ise kendi eski sömürgeci güçlerine göç etmeleriyle ilişkilidir. Bu duruma Jamaika'dan İngiltere'ye, Martinique'den Fransa'ya, Surinam'dan Hollanda'ya pek çok örnek verilebilir. Cezayir göçü Fransa'nın Cezayir'deki sömürgeci mevcudiyeti ile ilişkilendirilirken, Türkiye'den Almanya'ya doğru gerçekleşen göç Almanya'nın 1960'lar ve 1970'lerdeki emek talebi ile açıklanabilir. Bu teori diğer göç teorilerine getirilen eleştiriler nedeniyle çok disiplinli bir anlayışın sonucunda göçün tüm boyutlarını araştırmayı amaçlayan düşünceyle ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşımın temelinde makro ve mikro yapıların etkileşimi sonucu göçün ortaya çıkması vardır. Büyük ölçekli kurumsal faktörler makro yapıların kapsamına girerken, mikro yapılar göç ve yerleşme ile ilgili olumsuz durumlarla başa çıkmada kullanılan sosyal ağlara, uygulamalara ve göç edenlerin fikirlerine dayanır (Castles ve Miller, 2008:36-37).

1.2.2.7. İlişkiler Ağı Teorisi (Sosyal Ağlar Kuramı)

Herhangi bir yere doğru gerçekleşen göç hareketinin neticesinde yerleşen grupların meydana getirdiği iletişim ağlarını konu edinmiştir (Bal vd., 2012:194). Göç alan yere yapılan göç hareketinin öncülere göç alan ve göç veren yerleri birbirine bağlayan ağlar kurar ve bu ağlar göç veren yerlerdeki insanları etkileyerek onlara da göç imkânı sunar. Son gelenler, ilk gelenlerin deneyimlerinden faydalanır (Yalçın, 2004:46).

Abadan-Unat'a göre bu teori, göç alan ve göç veren ülkeler arasında göç edenlerin göç ettikleri ülkede kurdukları sosyal ağlara ve bu ağlarla devam eden karşılıklı göçlerin etkisine dayanır (Çağlayan, 2006:85).

Ortak göç deneyiminin varlığı, kültürel değer ve kimliklerin korunması ihtiyacı göçmen toplulukları arasındaki dayanışmayı güçlendirerek göçmen dayanışma ağı oluşturur. Bu ağ, görünmez bir toplumsal sözleşmeye veya göçmenin göç esnasında yaşadığı zorluklar karşısında onu ayakta tutan bir güvenlik ağına benzer (Ihlamur-Öner, 2012:312). Ülkemizin herhangi bir büyük kentinde yaşayan kitleler, köken kentleri veya köyler ile göç ettikleri kent arasında hemşehrilik ağı oluşturarak ürettikleri veya taşıdıkları sosyal sermaye ile ayakta kalmaktadırlar. Bu süreçte en önemli referans kaynakları dayanışmacı ilişkiler ve cemaatçi toplumsal yapı olmakla birlikte, dayanışmanın biçimi değişerek geleneksel örüntülerin yerini, sivil toplumun dayanışmacı yeni çerçevesi alır (Akbaş, 2012:337). Bir kentteki akraba ve tanıdıklar o

kente göç etmeyi planlayanlar için bilgi sunmakla birlikte özellikle göçün ilk aşamasında barınma ve beslenme ile ilgili kolaylıklar da sağlar. Bu nedenle göç edilecek kentteki akraba ve tanıdıklar çekici unsur olur (Çelik, 2006:161).

Dünyada olduğu gibi ülkemizde de kenar yerleşim alanları göçlerle meydana gelmiş, ekonomik yapıları ve fırsatları açısından içinde buldukları bölgelerin merkezi olabilecek özelliklere sahip şehirlere (İstanbul, Ankara, Bursa, İzmit) göç etmek tercih edilmiştir. Bu durumun yarattığı en büyük sıkıntı devamlı barınmayı sağlamaktır. Bu nedenle göç edenler barınma, iş bulma ve kente adapte olma aşamasına gelene kadar o kentte bulunan akraba ve hemşehrilerine sığınır. Yeni gelenlerin asgari ihtiyaçlarını karşılamak ve bazı zorlukları aşmalarına yardımcı olmak amacıyla oluşturulan bu dayanışma ağları ile yeni gelenlere maddi yardım ve barınma konusunda kolaylıklar sağlanarak kentte tutunabilmeleri ile ilgili tüyolar verilir. Hemşehrilik ve akrabalık ilişkileri göç esnasında ve göçten sonra kentle bütünleşme, yerleşme, iş bulma ve karşılaştıkları sorunlara çözüm bulmada kullanılmıştır. Kişinin göç etmeye karar vermeden önce daha önce göç etmiş yakınlarının görüşleri ve verdikleri bilgilere başvurması, göç edilecek hedef bölge için motive edici etkiye sahiptir. Göç, bireylerin sosyal durumlarını eskiye oranla zedeleyebilecek bir süreç olma riskini de taşır (Bircan, 2002:210).

1.2.2.8. Kesişen Fırsatlar Teorisi

Göçü mesafe yönüyle ele almış olan Stouffer, göç ve mesafe arasında bir bağlantının gerekli olmadığını kesişen fırsatlar teorisiyle savunmuştur. Göçün varış noktasındaki fırsatların nicel olarak artması o alana göç edecek insanların sayısını da artırmaktadır. Göç edecek insanların sayısı, gidecekleri yerlerdeki fırsatların sayısı ile doğru orantılıyken kesişen fırsatlar sayısı ile ters orantılıdır (Özyakışır, 2013:48). Buna göre bir şehirde, bölgede veya ülkede yaratılacak iş fırsatlarının çekiciliği bu teoriyi doğrular niteliktedir.

1.2.3. Göç Türleri

1.2.3.1. İç Göç

Üner'e göre iç göç, bir ülkenin bölge, kent ve köy gibi yerleşim alanlarının birinden başka bir yerleşim alanına doğru yerleşmek amacıyla gerçekleşen nüfus hareketidir (Aktaran: Özdemir, 2008:9). Bir ülkenin nüfusunun kendi içinde mekân değiştirmesi iç göç kapsamındadır. İç göçler bölgeden bölgeye, şehirden şehire, köyden kente veya kentten köye daimi veya geçici süreli olabileceği gibi ülkenin nüfusunda değişime neden olmaz. İç göçlerle bölgeler ve iller arasında nüfus oranı değişebilir. İç göçlerin yönü geri kalmış bölge ve şehirlere gelişmiş bölge ve şehirlere doğrudur (Özer, 2004:24).

1.2.3.2. Dış Göç

Ülke sınırlarının aşılmasıyla başka ülkelere göç etmeye uluslararası göç ya da diğer adıyla dış göç denmektedir. Ülkelerin birbirleri ile yaptığı anlaşmaların dışında, savaş ve kaos ortamından kaçma, siyasi nedenler ve iktisadi nedenlerle ülke dışına yapılan göçlerdir (Başar, 2015:7). Üner çalışmasında uluslararası göç için şu tanımları yapmıştır: Sürekli veya belli bir süre için bir ülkenin sınırlarının aşılmasıyla çalışmak veya yerleşmek amacıyla başka bir ülkeye doğru gerçekleşen nüfus hareketidir (Aktaran: Özdemir, 2008:21).

1.2.3.3. Sürekli Göç-Mevsimlik Göç

Sürekli yerleşmek amacıyla insanların bir yerleşim alanından başka bir yerleşim alanına gitmelerine sürekli göç denir. Burada zaman unsuru sürekli göçü mevsimlik göçlerden ayıran temel unsurdur. Geri dönmek üzere yapılan ve uzun süreyi kapsayan sürekli göçler, kısa bir zamanı kapsayan ve geçici olarak yapılan mevsimlik göçlerden farklıdır (Koçak ve Terzi, 2012:170).

1.2.3.4. Zorunlu Göç

Akkayan'a (1979) göre zorunlu göç, muhtelif güçlerin etkisiyle bireylerin kendi isteklerinin dışında yer değiştirmek zorunda kalmalarıdır. Bazı ekonomik, sosyal ve güvenlik politikalarının uygulanması amacıyla devletlerin yarattıkları hareketlilik zorunlu göçe neden olur (Öztürk, 2006:18). Yaşanan doğal afetler, kaynakların yetersiz olması, coğrafi şartlar, iklim ve başka medeniyetlerin tehdit ve saldırıları ilkel dönemlerde göç etmek için zorunlu unsurlar olmuştur (Yalçın, 2004:1-3).

Zorunlu göçte mülteci, sığınmacı ve yerinden edilmiş insanlar göçe maruz kalmış kişilerdir ve bu insanlar hayatta kalmak uğruna toplumsal, siyasi, ekonomik nedenler ile çatışma, doğal afet, kıtlık, salgın hastalık, etnik baskılar gibi etkenlerle toplu olarak yer değiştirirler (Ihlamur-Öner, 2012:17).

1.2.3.5. Gönüllü Göç

Gönüllü göçlerde göçmenler göç etmeye isteklidirler ve bu göçler zorunlu göçlerden farklıdır. Göç kararını bireyin kendisinin verdiği bu tür göçlerin en yaygın örnekleri çalışma amacıyla ve aile bütünlüğünün korunması amacıyla yapılan göçlerdir (Öztürk, 2006:19).

1.2.3.6. İşgücü (Emek) Göçü

Göç türleri içerisinde en yaygın olanıdır. Daha iyi çalışma koşullarını sağlayarak daha iyi iş bulma amacıyla gerçekleşen göçlerdir (Öztürk, 2006:21).

1.2.3.7. Beyin Göçü

Beyin göçü, yüksek mesleki niteliğe sahip işgücünün çalışmak amacıyla kendi ülkelerinden başka ülkelere göç etmesi olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım yükseköğrenim görmüş, mesleğinde belli bir yetkinliğe ulaşmış, üstün zekâyâ sahip yetenekli insanların farklı sebeplerle ülke dışına göç etmesi şeklinde genişletilebilir. Beyin göçü kavramının ortaya çıkmasından önce sömürgecilik aracı ile dünyadaki doğal kaynakları ve işgücü potansiyelini kullanarak kalkınmalarını gerçekleştiren gelişmiş

lkeler bugün de gelişmekte olan ülkelerdeki beyin gücü üzerinden gelişmeye devam etmektedirler (Kurtulmuş, 1992:205-206).

1.2.4. Gn Maliyeti

1.2.4.1. G Edenlerin Maruz Kaldığı Olumsuzluklar

Her g, insanları ruhsal streslerle karşılaştırır. Kişinin uzun bir kuşaklar tarihi ile kökleşip uyum sağladığı, çevresinde oluşturduğu dengenin, ağır veya hafif, geçici veya sürekli olsun yeni çevrede bozulmaması ihtimali çoktur (Balcıoğlu, 2007:145). Türkiye'nin 'coğrafi sınır' şartıyla taraf olduğu 1951 Sözleşmesi mültecilerin sığındıkları ülkelerdeki haklarını koruma altına almıştır. Nitekim 33. Madde ile sözleşmeye taraf olan ülkeler, mültecileri, ırkı, dini, tabiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri gndermemeyi ya da iade etmemeyi garanti etmiştir (G, 2017). Avrupa dışından gelenleri mülteci olarak kabul etmemeye ilişkin coğrafi sınır koyularak kabul edilen ancak 1967'de ek protokolle kaldırılan bu sınır, Avrupalı ve Avrupalı olmayan ayırımına neden oluyordu. Ülkemize Avrupa dışından göç etmiş milyonlarca insanın hukuki statüsü bu sınır nedeniyle mülteci olarak değil sığınmacı olarak kabul edilmiş ve doğal olarak bu kişiler mültecilerin haklarından yararlanamamaktadırlar (Barkın, 2014).

Birleşmiş Milletler'in mülteci tanımı şöyledir: Mülteci ve göçmen tanımları birbirinden farklı tanımlamalar olup, ülkelerinden ayrılmak zorunda kalan mülteciler göçmenler gibi bu durumu semezler. Daha iyi bir hayat bulmak amacı ile ayrılan göçmenler mültecilerden bu anlamda farklıdırlar (Karadağ ve Altıntaş, 2010:55). "Sığınmacılar, uluslararası sınırlar içinde koruma arayışında olan ancak mülteci statüleri henüz karara bağlanmayan kişilerdir" (Castles ve Miller, 2008:145; Karadağ ve Altıntaş, 2010:55).

lkelerindeki savaştan kaçıp Türkiye üzerinden kaçak ve tehlikeli yolları kullanarak Avrupa ülkelerine gitmeye çalışan göçmenlerin trajik hikyelerini hemen hemen her gün duyuyoruz. Son yıllarda ülkelerindeki i savaştan kaçıp başka ülkelere sığınan mültecilerin sayılarının milyonları bulduğu ifade ediliyor. Oysa yaşanan bu acı

olaylara rağmen Avrupa ülkeleri mültecileri görmezden gelmekte üstelik göçmen karşıtı söylemler, batı ülkelerinde artan terör saldırıları nedeniyle ivme kazanmaktadır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 14. Maddesi ise herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı olduğunu vurgulamaktadır (Ombudsman, 2017).

“1960’lardan 1990’lı yıllara kadar Batılı ülkelerin birçoğunda sığınma başvurusunda bulunanların, başvurduğu ülkede sınırsız süreyle kalacağı, çeşitli haklardan yararlanacağı ve en sonunda vatandaşlık alacağı yaygın olarak varsayılırken; son on beş yılda bu yaklaşım değişmiş ve daha sınırlı sayıda sığınma başvurusu kabul edilip, eğer yapılabiliyorsa gönüllü olarak veya yetkililerin çağrısı üzerine sığınmacıların menşe ülkeye geri gönderilmesi öncelikli olarak hedeflenmeye başlanmıştır” (Akis, 2012:394).

Bir ülkeden başka bir ülkeye, bir şehirden başka bir şehire ya da aynı şehrin sınırları içinde bile olsa göç, göç edenler üzerinde derin etkiler bırakmaktadır. Göçlerle birlikte kentlerde görülmeye başlayan gecekonducularla kurulan kenar mahallelerde gelir eşitsizliği, işsizlik ve adaletten yoksul olma gibi olumsuz durumların varlığı bilinmektedir. Bu mahallelerde yaşayan ve “öteki” olarak tarif edilen kişi kentte tutunamamakta, mahalleye olan aidiyet duygusunu toplumda şiddet şekliyle yansıtmaktadır (Akkaya, 2002). Köyden kente göç eden insanların bilgi ve becerileri kırsal çalışmaya uygun olduğu için kentlerde vasıfsız insan olarak değerlendirilirler ve uygun iş bulmakta zorlanırlar. Hayat standardının ve kalitesinin artırılması amacıyla kentlere doğru gerçekleşen göçlerde kırsalda daha önce üretici konumunda olanların kentlerde tüketici konumuna geçişiyle geçim sıkıntıları yaşanmaktadır.

Sultanbeyli özelindeki bulgular 1990’lı yılların başında gönülsüz olarak ve kendi belirleyemedikleri koşullar altında Güneydoğu’dan göç etmiş kitlenin nöbetleşe yoksulluğun en zor halini yaşadığını ve kente daha önce göç eden göçmen grupların, kitlenin yaşadıkları olumsuzlukları sonuna kadar kullandığını ortaya koymuştur (Işık ve Pınarcıoğlu, 2008:100). Ülkemizde yerinden edilme durumunun yarattığı çok boyutlu toplumsal dışlanma süreçlerini anlatmak amacıyla Yüksek’in, İstanbul ve Diyarbakır’da zorunlu göç mağduru olan 50 kadar hanenin üyeleriyle derinlemesine

görüşmelerden elde ettiği bulgulara göre zorla göç ettirilen Kürtler, aynı zamanda sosyal dışlanmaya uğradılar (Yükseker, 2012:234).

1.2.4.2. Göçün Toplumsal Maliyeti

Basit bir bireysel eylem olarak düşünülen göç olayı, yer değiştirme olayından ziyade toplum ve bireyler üzerinde büyük etkiler yaratmaktadır.

Kalkınma Planı'nda göçle birlikte kentleşme olgusunun bir kültür değişimi sorununu meydana getirdiğine değinilmiştir. Buna göre kente göç edenlerin kent hayatına uyum sağlayamamaları gibi birçok sorun kalkınma ve gelişmeyi olumsuz etkilemektedir. Kentlere doğru yoğun nüfus hareketlerinin altyapı sorunları, çevre kirliliği ve kültür çatışmalarına neden olduğu belirtilerek bu durumun özellikle gençlerin içe kapanmalarıyla sonuçlandığı ya da tam tersi bir durum olarak gençlerin illegal örgütlere ve suça yönlendiği belirtilmiştir (DPT, 1997:17).

Kente göç eden insanlar kentteki köylüler olarak algılanmış ve kentte uzun zamandır bulunan eskiler, onları sanal köylerinde hapsedmek istemişlerdir. Kentin eskileri, göçmenlerin kendi özgün kültürlerinden vazgeçerek kentin modern kültürünü benimseyeceklerini beklemişlerdir. Bu beklenti gerçekleşmeyince de kentteki sorunların kaynağı köylülükten kurtulmamak olarak kabul edilmiştir (Tekeli, 2015:62). Göçler sonucu meydana gelmiş kenar mahallelerin en bilinen özelliği ne tam olarak kır kültürüne ne de kent kültürüne sahip olmalarıdır. Çeşitli bölgelerden gelen, farklı özellikler taşıyan bu insanlar üçüncü bir alan oluşturmaktadırlar ve çoğunlukla bu mahalleler tam olarak kayıt altına alınmadığı için kontrolün sağlanması gerektiği, tehlikeli insanların yaşadığı mahalleler olarak anılmaktadırlar (Aytaç, 2013:111). Dinçer (1997), göçlerle genişlemiş kentlerde su, elektrik, kanalizasyon, eğitim, sağlık, ulaşım hizmetlerinin sağlanmasının zorlaştığına dikkat çekerek plansız bir şekilde büyümüş ve kontrolün kaybedildiği kentlerde kaybedilen çevrenin tekrar kazanılmasının imkânsızlığını vurgulamıştır (Üçdoğruk, 2002:163). Oktik, köylerden kentlere yapılan göçlerde göçmenlerin geleneksel üretim alışkanlıklarını sürdürmelerinin köy ve kent kültürü arasında ara bir kültür oluşturmalarına neden olduğunu savunmuştur. Köyde meşgul oldukları işleri kentlerde devam ettiremeyen insanlar göçün kaynağı olan köyle bağlantılarını kesmemektedirler. Bu şekilde şehirlerde köyden gelen insanlardan

etkilenen kesim artarken kırsalda nüfus azalarak göç edenler kentin gelişimlerinden etkilenmektedirler (Üçdoğruk, 2002:162).

Göçün olumsuz bir başka etkisine de kırsaldaki çözümler örnek gösterilmiştir. Köyden kente yapılan göçler sonucunda Türkiye, hayvansal ve tarımsal ürünleri ithal eden bir ülke olmuştur. İnsanlarla birlikte yeteneklerin, sermayenin, gelenek ve kültürlerin fiziki hareketliliği, göç kaynağı yerler kadar göçün varış noktalarını da etkilemektedir (Yıldırım, 2004:37-38).

Ekonomik nedenli iç göçlerden farklı olarak güvenlik nedeniyle ülkenin doğusundan diğer bölgelere doğru yaşanan göçler, başlarda büyük kentlere doğru olan göçlere yeni kentlerin eklenmesine neden olmuştur. Bu iç göçlerle Türkiye’de en büyük mekânsal değişim yaşanmıştır. İç göçle Ankara, İzmir, İstanbul, Bursa gibi büyük metropollerde yaygın olarak görülen gecekondu mahallelerinin benzerleri Adana, Mersin, Diyarbakır, Şanlıurfa ve Van gibi illerde de oluşmuştur (Taş ve Özcan, 2013:293).

1.2.5. Göç Etmeyi Erteleyen Sebepler

Zaim (1997) çalışmasına göre, göç kararı çok zor ve riskli bir süreç olmakla beraber, bu kararı almak birçok engelle karşılaşmaya neden olur. Göç etmek için karar almanın dışında uygun ortam ve koşulların da olması gerekmektedir. Gidilecek yerdeki çalışma ve hayat şartları ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmamak, mesleki açıdan yetersiz olmak, yer ve meslek değiştirmenin yaratacağı maliyet, bazı sanatlara girmeyi engelleyen faktörler, bir bölgedeki ücretler ile çalışma şartlarında, hayat pahalılığında diğer bölgeler arasında oluşan farklar ve gidilecek yerdeki konut durumu göç etmeyi zorlaştıran engellerdir (Aktaran: Öztürk, 2006:15-16).

1.2.6. Göç Etkisini Azaltma veya Ortadan Kaldırma Çözümleri

Ülkemizde yoğun olarak gerçekleşen iç göç hareketinin nedenlerinden biri bölgeler arası gelişmişlik farklarıdır. Bölgeler arası gelişmişlik düzeylerinin farklı olması sebebiyle ülkemizde gelişen sorunlar 1960’lı yıllarda merkezi planlama politikalarıyla çözülmeye çalışılmıştır. Ancak bu sürecin iyi yönetilememesi, koordine

edilememesi, yetki karmaşası ve finansal kaynakların verimli kullanılmaması gibi nedenlerden dolayı istenen sonuca ulaşamamıştır (Işık, Baysal ve Ceylan, 2010:2).

Köyden kente göçün yarattığı sorunların çözümü için pek çok yöntem denenmesine rağmen bu yöntemler, sorunların kaynağının tam olarak araştırılmaması ve tespit edilememesi, uygulanan iktisadi ve sosyal politikaların tarım politikalarına paralel olacak şekilde geliştirilememesi, sorunlardan etkilenenlerin çözüme katkı sağlayamamaları ve uygulanan politikaların geçici olması nedeniyle başarılı olamamıştır (Güreşçi, 2012:42-43).

Sorunları ile birlikte köyden kente gelen nüfusla sorun alanları genişleme sürecine girmiştir. Köylerde artan nüfus, tarım alanlarının miras yoluyla parçalanması ve gelirin azalması gibi unsurlar köylerde yaşayanların birçok konuda sıkıntı yaşamalarına neden olmuştur. Bu sorunların çözümü için tarım sektöründeki sorunların çözülmesi gerekmektedir. Bu çözümler: Miras yoluyla tarım arazilerinin küçültülmesini önlemek amacıyla kanuni tedbirlerin alınması, ortakçılık ve kiracılık sisteminin etkinleştirilmesi, arazilerin toplulaştırılması, piyasaya uygun tarımsal ürünlerin üretilmesi, üretimle ilgili desteklerin artması, tarımsal altyapı sorunlarının giderilmesi ve alternatif üretim yöntemlerinin yaygınlaştırılmasıdır. Hayvancılıkla uğraşanlar için ise ahır, ağıl gibi sorunların çözülmesi gerekmektedir. Ayrıca köylerde eğitim, sağlık, ulaşım ve iletişim hizmetlerinin tam olarak sağlanmasıyla mevcut olan sıkıntılar giderilmelidir. Farklı ekonomik faaliyetlerin teşviki de köylerden kentlere doğru gerçekleşen göçleri azaltmada etkili olabilir. Köylerde uygulanabilecek bu çözüm önerilerinin başarılı olabilmesi için bütünleştirici olması ve tüm kesimlerin bu önerilere katkı sağlaması gerekmektedir (Güreşçi, 2012:49-50).

Güreşçi ve Yurtaş (2008), hane başına arazi miktarının ve hayvan başına çayır-mera arazisi kullanım miktarının artması, sulama olanaklarından daha fazla yararlanılması, modern tarım aletlerinin kullanımı ve kiracılık sistemi ile çiftçinin ödediği bedelin azalması gibi tarımsal değişimler ve köyden kente göç sonucu kırsal nüfusun azalması gibi çekici faktörlerin oluştuğunu Erzurum'un bir bölgesinde yapmış oldukları çalışma ile ortaya koymuşlardır (Güreşçi, 2010).

Köyden kente göçlerin kentlerde yarattığı olumsuz durumların etkisini azaltmak amacıyla kentler için çözüm önerileri şunlardır: Kentsel dönüşüm çalışmalarının

yapılması, köyden kente gelen insanların nitelikli işgücü tanımına uymaması nedeniyle göçmenlere mesleki eğitimlerin verilmesi sonucu bu kişilerin vasıflandırılması, kentin dokusuna uygun şekilde imar ve iskan politikalarının uygulanması, göçmenlerin tüm kamu hizmetlerinden etkin şekilde yararlanmalarının sağlanması (Güreşçi, 2012:50).

Kentlerdeki sorunların çoğunun köyden kente göç sonucu ortaya çıktığı görüşü yaygındır. Bu sorunların başında ise işsizlik gelmektedir. Kırsaldan gelen bu göçü önlemek için kırsal alanların verimli olmasına yönelik çalışma alanları yaratılmalıdır. Böylece kır ve kent arasındaki gelir farklılığı nedeniyle gerçekleşen göç bölgesel farklılığın azaltılmasıyla engellenebilir ya da azaltılabilir. Kentlerde artan nüfusla birlikte ortaya çıkan konut sorunuyla ilgili de bir dizi önlem alınmalıdır. Kırsal göçün dengelenerek yeni kent ve yerleşim bölgelerinin oluşturulması, konut yapımlarında kültürel değerlerin önemsenmesi ve toplu konut projelerinin ucuz şekilde gerçekleşmesi gerekir. Bu sayede gecekonduların sorunlarına da çözüm bulunacaktır. Ancak, tek başına kentleşme politikaları gecekonduların sorununa çözüm olamaz. Gecekonduların sorununun köyden kente göç ile birlikte ortaya çıktığı düşünüldüğünde kırsal alanlarda alınacak ekonomik ve sosyal politikalar çözüm için çok önemlidir. Göçlerle birlikte kentlerde yaşanan sorunlardan biri de kente uyum sağlama sürecinde yaşanan sosyal patlamalardır. Bu sorunları çözmek için sahip olduğumuz değerlerden yararlanılabilir. Bu geçiş sürecinin en az hasarla atlatılması için gerekirse gecekondular, marjinal sektör ve aile gibi mekanizmalar tampon olarak kullanılabilir. Marjinal sektör, kentlerde işsizliği azaltabiliyor, aile, sosyal patlamaların önüne geçebiliyor ve gecekonduların konut problemlerine bir nebze de olsa çözüm olabiliyorsa bu mekanizmalardan gecekondular ve marjinal sektörü sadece sorun olarak değerlendirmemek, bu mekanizmaları iyileştirmek gerekir (Es ve Ateş, 2004:233-240).

1.2.7. Türkiye’de Göç

Tekeli (2015) çalışmasında Türkiye’deki göçleri anlatırken bunları kronolojik olarak anlatmaktan kaçınmış bu göçleri özelliklerine göre kategorize etmiştir. Bu göçlerden ilki, 1860-1927 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu’nun ulus devletlere bölünmesi ile küçülen topraklarda barınamayan büyük bir nüfusun Anadolu’ya göç etmesi ile ortaya çıkan Balkanlaşma göçleridir. İkinci kategori ise 1945-1950 yıllarını kapsar. Bu dönemde Türkiye’deki göç, köyden kente nüfusun yer değiştirmesiyle

gerçekleşmiştir. 1975 yılı sonrası yaygınlaşmaya başlayan kentler arası göç, üçüncü kategoriyi oluşturmaktadır. Bu göçler, kentleşme oranının artması ile göçün kentler arasında olacağı gibi mantıksal bir sonuç doğurabilir fakat burada göçü etkileyen etkenler çok önemlidir ve Tekeli'ye göre bu göçler ekonomik imkânların mekân bakımından eşit olmaması ile ilgilidir. Son kategoride ise güzergâh kavramına değinilmiştir. Buna göre insanlar hayatları boyunca sürekli yer değiştirmekte ve bu aşamada göç kavramı etkinliği kaybetmekle birlikte yaşam güzergâhları kavramı önem kazanmaktadır.

1.2.7.1. Türkiye'de İç Göç

1950'li yıllarda sanayileşmenin ortaya çıkmasıyla kentlerdeki fabrika sayılarının artması kırdaki iş bulamayan insanların kente göç etmelerine ve kentleşme sürecinin başlamasına neden olmuştur (Koçak ve Terzi, 2012:164). Yine aynı dönemde Türkiye'de gerçekleşen sosyal ve iktisadi dönüşüm sürecinde kırsal alanlarla kentsel alanlar arasındaki nüfus oranlarında değişim görülmüştür (Üçdoğruk, 2002; Taş ve Özcan 2013; Adaman ve Keyder, 2006). Nüfusun %19'unun kentlerde yaşadığı 1950'li yıllarda bu oran, 1970 yılında %36 ve 1990 yılında %56 olmuştur. 1950'li yıllarda kırsal alanların iticiliği ile başlayan iç göç, 1960'lı yılların sonundan 1980'li yılların başlarına kadar kentlerin çekiciliğinden etkilenerek devam etmiştir. 1990'lı yıllardaki iç göç ise iletişim ve ulaşımdaki gelişmelerden etkilenmiştir (İçduygu ve Sirkeci, 1999:250). Türkiye'de göçü artıran başka bir unsur 1950 yılında başlayan kalkınma hareketidir. İller arasındaki göç bu şekilde başlamış olup geri kalmış bölgelerden gelişmiş bölgelere doğru olmuştur (Üçdoğruk, 2002:157).

1950'lerde başlayan ilk göç dalgasını çok fazla serveti olmayan ancak ilk göç edenlerin sahip olacağı fırsatlara sahip olan yoksul kesim oluşturmuştur. 1960-1970'li yıllarda gelenler ise daha önce hazırlıklarını yapmış, bir gecede tek katlı ev yapabilecek kadar taşınma maliyetlerini üstlenen zenginlik yapısına sahiptirler. 1990'lı yılların ortalarında zorunlu göçle gelen yeni bir dalga ilk göç dalgalarının yerini almıştır. Bir milyonun üzerinde insanın göç etmek zorunda kaldığı bu kesim Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yaşanan çatışmalardan devletin güvenlik politikaları nedeni ile ya da çatışmaların ortasında kalmamak amacıyla kırsal kesimden büyük şehirlere doğru göç

etmiştir (Adaman ve Keyder, 2006:23). Göçü hazırlıksız gerçekleştiren bu kesim birçok sorunla karşı karşıya kalmıştır.

Ülkemizde Karadeniz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden kişi başına gelir seviyesinin ve gelişmişlik düzeyinin daha yüksek olduğu batı bölgelerine doğru gerçekleşen göçler sosyoekonomik kaynaklıdır. İlk dönemlerde köylerden kentlere doğru olan göç artık kentlerden kentlere doğrudur. 1995-2000 yılları arasında 23 ilimiz göç almasına rağmen 58 ilimiz de göç vermiştir. Ayrıca aynı dönemde kentlerden köylere doğru göçün bir önceki döneme göre iki kat arttığı gözlenmiştir (Bülbül ve Köse, 2010:76). 2000'li yıllarla birlikte kentlere doğru devam eden göçler, kentlerin iticiliğini artırmış ve nüfusun çok olduğu yerlerden az olan yerlere doğru hareketlenme gözlenmiş bu da kentlerden köylere doğru göçlerin görülmesine neden olmuştur (Güreşçi, 2010:78).

Gürbüz ve Karabulut'un çalışmasından elde edilen sonuca göre, ülkemizde kırsal ve kent arasında sosyal ve ekonomik alanlarda önemli derecede dengesizlik vardır. Bu dengesizliğin sosyal fırsat eşitsizliğine ve ekonomik eşitsizliklere neden olmasından dolayı kırsal alanlardan kentlere doğru göçler artış göstermektedir. İç Anadolu, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun kırsal alanlarında hane başına düşen arazi miktarı fazla olmasına karşın geleneksel tarım uygulamalarının devam etmesi, sulama olanaklarının yetersiz olması ve girdilerin pahalı olması; verimliliğin düşmesine, maliyetlerin artmasına neden olurken kırsal alanlarda yaşayanlar için oluşan bu itici unsurlar kırsal alanlarda yaşayanların kentlere göç etmesine de neden olmaktadır (Gürbüz ve Karabulut, 2008:58).

Peker (1999) çalışmasında, 1945-1950'li yıllardan bugüne kadar olan iç göçlerin ve kentleşme durumunun iki şekilde geliştiğini açıklamıştır. Bunlardan ilkinde göre kalkınma politikalarının yerine liberal yaklaşımın önem kazandığı, ancak kamunun etkinliğinin devam ettiği 1950-1980'li yıllarda göçler hakim kentlere doğru kırsal-kent yönlü olmuştur. İkinci örüntü ise, ekonomik liberalizme geçişle birlikte ekonominin uluslararası özellik kazanması sonucunda kentten kırsal doğru göçler olmuştur. Bu her iki durumda da yaşanan göçler gönüllü niteliklidir. Fakat 1990'lı yıllarda Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki güvenlik sorunları nedeni ile gerçekleşen göçler ihmal

edilemeyecek boyutta olan zorunlu göçlerdir (Aktaran: Bal, Aygöl, Oğuz ve Uysal 2012:198).

Ülkemizde göçün temel yönü olan kırdan kente göç azalma durumundayken kentlerden kentlere doğru hareketlilik artmaktadır. Bu durum göçün aşamalı bir süreç olduğunu göstermektedir. İlk başlarda köylerden kentlere doğru göç edenler, daha sonra kentten kente göç etmişlerdir ve bu durum 1975’li yıllardan sonra görülmeye başlamıştır. 1995-2000 yılları arasında bu oran %62.2’den %57’ye düşmüştür. Ayrıca kentten köye göç, bir önceki döneme göre artmıştır. %12.6 olan kentten köye göç oranı %20.0 olmuştur. Köye göç eden kişiler genellikle emekliler ve kentte istediğini bulamayanlardır. Kentteki işgücünün belli bir doyuma ulaşması göçün yönünü değiştirmiştir. Bu durum üretim ve emek seçiminde daha akılcı seçimler yapılacağını gösterir. Kentten kente göç genellikle nitelikli olan emeğin göçüdür. Bu durum, piyasa kurallarının işlediğini, sermaye ve emeğin kendileri için uygun alanı bularak o alana yöneldiklerini göstermektedir. Liberal ekonomi politikalarının uygulanması sonucu gerçekleşen göç, işgücünün toplam üretimi verimli kılabilmesi için, sermayeye gerekli olan işgücünün temini için gereklidir. Fakat ülkemizde kırdan kente gerçekleşen göçlerin düzensiz olması sebebiyle etkileri de olumsuzdur (Bal vd., 2012:199).

1.2.7.2. Türkiye’den Diğer Ülkelere Göç

Cumhuriyetin kuruluş yıllarında Yunanistan’da yaşayan Müslümanların Türkiye’ye gönderilmesi karşılığında Türkiye’den Yunanistan’a bir milyon civarında Yunan Ortodoks gönderilmiştir. Lozan Antlaşması gereğince yapılan bu mübadele büyük bir göç hareketine neden olmuştur. Yunan göçmenler gibi Ermeni ve Yahudilerin de Türkiye’den ayrıldığı bilinen bu göçlerle ilgili sayısal veriler bulunmamaktadır. 1960’lı yıllara değin Türkiye’den yurtdışına doğru olan göçü, daha çok Müslüman olmayanlar gerçekleştirmiştir. Bu nedenle bu göçler ekonomik yönlü olmaktan çok politik ve kültürel nedenlerden kaynaklanmıştır. İsrail Devleti’nin kurulduğu 1948 yılında ve sonraki dört yılda 35 bin Yahudinin İsrail’e göç ederek ülkemizden ayrılması bu duruma örnek gösterilebilir. 1942 yılında çıkarılan Varlık Vergisi’nin de dış göçlerde etkisinin olduğu unutulmamalıdır. 1962-1967 yıllarını kapsayan Birinci Beş Yıllık Kalkınma planında belirtilen işgücü fazlalığının Batı Avrupa ülkelerine ihraç edilmesinin politika olarak belirlenmesi için 1961 yılında Almanya ve Türkiye arasında

göç anlaşması imzalanmıştır. 1960’larda başlayan bu dönem başta önemli bir göç hareketine neden olmasa da 1970’lerin sonu ve 1980’lerde ciddi bir boyuta ulaşmış 1990’ların ortalarında ise bu göç miktarı 3 milyon kişiye ulaşmıştır (İçduygu ve Sirkeci, 1999:254-255). 1960’lı yıllarda gelişmekte olan Alman ekonomisi Türkiye’de artan işsiz gücün ihraç edilmesiyle çok sayıda vasıfsız işçiyi besledi. Daha sonra Avusturya, Belçika, Hollanda, Fransa ve İsveç’le aynı durum yaşanmıştır. Türk “misafir-işçiler” in gerekli becerileri ve eğitimleri aldıktan sonra zamanla dönecekleri ve Türkiye’deki endüstriyel ekonominin gelişimine katkıda bulunacakları düşüncesi vardı. Fakat Türk” misafir-işçiler” dönmek yerine ailelerini de yanlarına alarak Avrupa’ya yerleşmeyi tercih ettiler. 1973 petrol krizinden sonra ekonomik bir çöküş yaşayan Batı Avrupa ülkeleri Türkiye’den işçi almaya son vermiştir. Avrupa’ya göç aile birleşmeleri şeklinde devam etmiştir (İçduygu ve Biehl, 2012:13).

1.2.7.3. Diğer Ülkelerden Türkiye’ye Göç

1877-1878 Osmanlı Rus-Savaşı ya da başka bir adıyla 93 Harbi, Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı’nın ardından Balkanlarda yaşayan yüzbinlerce insan Anadolu’ya göç etmek zorunda kalmıştır. Ayrıca ulusçuluk ve bağımsızlık anlayışının yayılmaya başlaması ve Osmanlı Devleti’nin toprak kaybetmesi nedeniyle Balkanlarda yaşayan Müslüman Türkler de yurtlarından ayrılmak zorunda kalmışlardır. 1944 yılında Bulgaristan’da rejimin değişmesinin ardından tek ulus yaratılması politikasının uygulanabilmesi için bu ülkeden Türkiye’ye 250.000 Türk göç ettirilmiştir (Geçikli, 2016).

Diğer ülkelerden Türkiye’ye olan göçlerin en büyük kaynağını Yunanistan’dan gelenler oluşturmuştur. 1923-1939 yılları arasında Yunanistan’dan Türkiye’ye 384.000 dolayında kişi göç etmiştir. 1950li yılların başından 1969 yılına kadar aile bütünlüğünün sağlanması amacıyla 25.889 göçmenin Türkiye’ye göç etmesi kabul edildi. İkinci dünya Savaşı’ndan sonra Yugoslavya’da komünist rejimin kurulması ile 1954-1960 yılları arasında 150.659 göçmen Yugoslavya’dan Türkiye’ye göç etmiş olup 1970-1980 yılları arasında Yugoslavya’daki ekonomik ve siyasi durumun düzelmesi ile göç edenlerin sayısının önemli derecede azaldığı gözlenmiştir. Ancak 1992-1995 yılları arasındaki Bosna Savaşı nedeni ile 25.000 civarında Boşnak Türkiye’ye sığınmıştır. 1978 yılında Afganistan’daki Sovyet devrimi sonucunda gerçekleşen Sovyet askeri müdahalesinin

ardından milyonlarca insan Pakistan'a sığınmış 1982 yılında dönemin Cumhurbaşkanı olan Kenan Evren'in Pakistan'ı ziyaretinin ardından 4165 Türk kökenli Afgan, mülteci olarak kabul edilerek Doğu Anadolu'ya yerleştirilmiştir (Kirişçi, t.y, s. 112-115).

1.2.7.4. Türkiye'ye Transit Göç

Türkiye'ye Avrupa ülkeleri dışından gelen transit göçmenlerin sayısı oldukça fazladır. İran İslam Devrimi'nden sonra Batı ülkelerine göç etmeyi amaçlayan yaklaşık 1.5 milyon İranlının ülkemizden transit olarak geçtiği ve bunların bir kısmının halen Türkiye'de yaşadığı tahmin edilmektedir. 1988-1991 yıllarında ise Iraklılar büyük bir mülteci grubunu oluşturmuşlardır. 1988 yılında İran-Irak Savaşı'nın sona ermesinden sonra Irak ordusunun sıkıştırdığı 50.000'den fazla Kürt asıllı Iraklı Türkiye'ye gelmiştir. Bunlardan bir kısmı Kuzey Irak'taki güvenli bölgeye sevk edilmiş, bir kısmı İran ve Suriye'ye geçmiş, bir kısmı ise mülteci statüsü ile batıda tekrar iskan edilmişlerdir. Irak'tan gelen ikinci göç dalgasını ise Irak ve Kuveyt arasındaki Körfez Krizi nedeni ile bu ülkelere ayrılmak isteyen yabancı işçiler ve aileleri oluşturmuştur. 60.000'den fazla olan bu kitle Irak-Türkiye arasındaki kamplarda geçici olarak yerleştirilmişlerdir. Son göç dalgası ise 1991 yılında Irak ordusundan kaçan yarım milyon Kürt'ün Türkiye'ye gelmesi ile gerçekleşmiştir. Bu dönemde Türkiye'ye gelen Iraklıların tek amacı Türkiye'ye yerleşmek değildir. Batı ülkelerine göç etmek amacı ile ülkemizden transit olarak geçmek amaçları arasında olmuştur (İçduygu ve Sirkeci, 1999:265-266). 15 Mart 2011 tarihinde Suriye iç savaşı ile başlayan süreç ülkemize en fazla göçün yapıldığı dönemi oluşturmuştur (Kaypak ve Bimay, 2016:91-92)

1.3. YOKSULLUK VE GÖÇ İLİŞKİSİ

Yoksulluk ve göç arasında sıkı bir ilişkinin olduğu bu bölümde açıklanmaya çalışılmıştır. Bu iki olgu birbirlerinin sebebi olabileceği gibi, birbirlerinin sonucu da olabilirler. Literatürde yoksulluğun göçe sebep olabileceği, göçün de yoksulluğa sebep olabileceğine dair birçok çalışmaya rastlanmıştır.

Yoksulluk ve göç kavramları etkileşim halinde olup birbirini besleyen süreçlerdir. Çağlayan, göç ve yoksulluk olguları arasındaki ilişkinin dört eksen üzerinde şekillendiğini belirtmiştir. Bunlardan ilkinde göre göç etmek için yoksulluk itici bir

unsurdur; ikincisi, yoksulluk göç etmeyi düşünenlerin hareketlerini engeller; üçüncüsü, göç yoksulluğa neden olur ve son olarak göç olgusu ile yoksulluk azaltılır (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012:94).

Göç ve yoksullukla ilgili iki temel düşünce vardır. Bunlardan ilki insanların gelirlerini artırmak ve iş bulmak amacıyla kentlere göç etmesinden sonra kentlerdeki istihdam artışının göç hızından daha düşük olması nedeni ile yoksulluğun artması. Bu süreç aynı zamanda ekonomide enformelleşme süreçlerini de artırarak yoksulluğu artırmaktadır. Kırsal alanda var olan yoksulluğun etkisini azaltmak amacıyla kentlere yapılan göçler bu kez kentsel yoksulluk kavramını ortaya çıkarmıştır. İkinci tez ise, göç etmek için yeterli gelire sahip olmamanın göç etmeyi engellediğini, göç etme maliyetlerinin karşılanamaması ile göç etme hareketinin zorlaştığını açıklamaktadır (Şenses, 2006). Yani ilk yaklaşıma göre iş imkânlarının yetersiz olması ve gelirin düşük olması insanların kentlere göç etmesine yol açtığı için yoksulluk, göçü hızlandırır. Ancak, kentlere göç eden insanlar kentlerdeki bazı sorunlar nedeniyle tekrar yoksullaşmaktadırlar. Kentlerde göç hızının istihdam artışlarından daha büyük olması, kentsel yoksulluğu ve enformelleşme süreçlerini ortaya çıkarmaktadır. İkinci yaklaşıma göre, insanlar yoksul olduklarında göç maliyetlerini karşılayamazlar ve göç edemezler (Güneş, t.y.:188).

Yoksulluk her ne kadar az gelişmiş ülkelerin sorunu olarak görülse de gelişmiş ülkeler için de önemli bir sorundur. Daha çok işsiz, çok sayıda çocuğa sahip ve geçinemeyen ailelerin yoksulluğu özellikle kentin göç alanlarında varlığını sürdürmektedir (Taş ve Özcan, 2013:290).

Kentteki mekânsal ayrışmaların etkilerini artıran bir etken olarak göç, mekânsal olarak yoksulluğun artmasına da neden olmuştur. Kentlerdeki yoksulluk olgusu göçlerle tekrar şekillenmeye başlamıştır. Göçmenler geldikleri kentlerde tutunamadıkları için kentin dışında kalan az gelişmiş mahalleleri, yaşamak için tercih etmişlerdir. Kentin dışında kalmakla aynı anlama gelen kentin sosyal, iktisadi ve kültürel olanaklarından faydalanamamak göçmenlerin iş bulamamalarına, gelirlerinin olmamasına ve dolayısıyla yoksulluğun artmasına neden olmaktadır (Taş ve Özcan, 2013:290).

Her göç, kendisiyle birlikte yoksulluk ve şiddeti de getirmektedir. Nöbetleşe yoksulluk ve nöbetleşe şiddet göç süreci boyunca yaşanmaktadır (Bircan, 2002:204).

Yeni kentsel yoksulluk ile göç olgusu birbiri ile sıkı bir ilişki içerisindedir. Ancak bu ilişki çift yönlüdür. Az gelişmiş ülkelerin kentlerinde yoksulluğun ortaya çıkmasında göç unsuru büyük öneme sahipken kentlerde yoksulluktan en çok etkilenenler de göçmenler olmuştur (Kaygalak, 2001:132). İşsiz bir insanla kendi işini kurmuş birinin göç kararı birbirinden çok farklı olabilir. Göç ve yoksulluk konularında genellemeler yapmak yanlıştır.

1.3.1. Türkiye’de Yoksulluk ve Göç

Kaygalak (2001:134-165) yoksulluğun, mekânsal olarak yoğunlaşmasında göçün rolünü irdelemeye çalışmış, “yeni kentsel yoksulluk” kavramına vurgu yapmıştır. Kaygalak’a göre göç, ‘mekânsal yoğunlaşma’ özelliğiyle dikkat çeken yeni kentsel yoksulluğun bu özelliğini ortaya çıkaran en önemli dinamiklerden biridir. Mersin’in Demirtaş Mahallesinde yapılan alan araştırmasının bulgularını değerlendirmek amacıyla çeşitli grup ve alt gruplar oluşturulmuştur. Bu çalışmada göçmenlerin kendi içinde etnik ve dinsel kimlik farklılaşmalarının olduğu, bu farklılaşmaların göç etme biçimine göre oluştuğu, bu gruplaşmaların görünüşte coğrafi köken ayrımına dayandığı, gerçekte ise etnik ve dinsel olarak ortaya çıkan daha derin kimlik farklılaşmalarına ve kentte kalış sürelerine dayandığı açıklanmıştır.

Ülkemizde sanayinin gelişmesiyle köyden kente göç ülke nüfusunun büyük çoğunluğunun kentlerde yaşamasına bağlı olarak kentleşme sürecini başlatmıştır. Kentleşme süreci ülkemizdeki yoksulluğun önemli bir nedenidir. Yani, ülkemizde yoksulluk ve göç için doğrudan bir ilişkinin ve kısır bir döngünün olduğu söylenebilir. Türkiye’deki göç hareketlerinin büyük kısmı zorunlu göçü oluşturduğu için etkileri de buna bağlı olarak daha çok olumsuz özelliktedir. Kent yoksulluğu, informel sektörlerde çalışanların ve iş bulamayanların sayısında artış, suç ve şiddet olaylarının artması, köylerde yaşamının çekiciliğinin azalması, tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin azalması, kentte yaşama alışamama ve toplumsal dışlanma zorunlu göçle birlikte ortaya çıkan sorunlardır (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012:91-92).

1.3.2. Yoksulluk ve Göç Sorunlarına Çözüm Yöntemleri

Kentlerde artış gösteren işsizlik, yoksulluk gibi olumsuz durumlara karşı belediyeler etkili olmaktadır. Kente yeni göç eden ve iş sahibi olmak için uygun niteliklere sahip olmayan göçmenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanmasında belediyeler aktif rol almaktadır. Yerel yönetimlerin sosyal devlet deneyimleri ve yerleşme özellikleri refah belediyeciliğine olan talebi oluşturmuştur. Halka en yakın ve halkın kolaylıkla ulaşabildiği kurum olarak yerel yönetimler yoksullara yönelik sosyal yardımları sağlamışlardır. Özellikle göç ve kriz dönemlerinde artan yoksulluğa karşı yerel yönetimler duyarsız kalmadılar ve kendi alanlarında mecburi olarak sosyal belediyeciliği uyguladılar. Bu durum, yasaların sosyal belediyecilik uygulamalarını zorunlu kılması sonucuyla değil fiili durumun yarattığı sorunlar nedeniyle ortaya çıkmıştır. Ülkemizde büyük kentlerin nüfuslarının göçler sonucu giderek artması alt yapı ihtiyaçlarını da giderek artırmıştır. Belediyelerin rol, kapasite ve misyonları bu problemlerle mücadele yeteneklerini ortaya koymaktadır (Kesgin, 2012:175-177).

Tarımsal üretim hem kırsal alanda hem de kentsel alanda yoksulluğun azaltılmasında etkilidir. Bu düşünceye göre, tarımsal üretimin ve verimliliğin artması ilk olarak gıda fiyatlarını düşürecektir. İkinci olarak kırsal alanda yapılan yatırımlar ve tarım sektörünün desteklenmesi iş alanları yaratacaktır. Gerçek ücretler ve tarım gelirleri artacaktır (Öztürk, 2008). Lipton, çalışmasında tarım sektöründeki büyümenin yoksulluğu azaltacağı düşüncesini şu nedenlere bağlamıştır: Tarım sektöründe çalışanlar genellikle çok fazla hünere sahip olmayan insanlardır ve bu sektörün büyümesi bu vasıfta olan işçilere olan talebi artıracığı için işsizlik azalacaktır. Artan işçi talebi nedeniyle işçi ücretleri de artacaktır. Tarımsal üretimin artması ile birlikte tarımsal ürünlerin fiyatı düşecek ve yoksul olanlar ucuz gıdaya ulaşarak gıda ihtiyaçlarını karşılayabileceklerdir (Aktaran: Öztürk, 2008:617). FAO'nun 2004 yılı raporu tarım sektöründe yaşanan gelişmelerin Endonezya'nın kırsal alanlarında yoksulluğu %50 oranında, kentsel alanlarında %36 oranında azalttığını ortaya koymuştur (Öztürk, 2008:618).

Göçle birlikte ortaya çıkan en büyük sorunlardan biri işsizliktir. Göçlerin hareket noktası genel olarak kırsal alanlar olduğu için bu alanlarda tarım ve hayvancılığa uygun işlerde çalışanlar, kentlerde bu vasıflarda iş bulamadıkları için işsiz kalarak yoksulluğu

yaşamaktadırlar. Göç edenler bu durumdan en çok etkilenenler olurken yeni geldikleri mekânlarda yaşayan diğer insanlar da olumsuz etkilenmektedirler. Bu durumların yaşanmaması için devletin, zorunlu olarak göç edenleri belli eğitim programlarından yararlandırması gerekmektedir (Taş ve Özcan, 2013:297).

1.4. YOKSULLUK, GÖÇ VE EĞİTİM İLİŞKİSİ

Bu alt bölümde göç, eğitim ve yoksulluk konularını farklı açılardan irdeleyen çalışmaların bulgularına yer verilmiştir. Daha önce yapılan çalışmalar incelenerek göç eden ve göç etmeyen bireylerin eğitim durumlarının karşılaştırılmasıyla göçün eğitim üzerindeki etkisi, eğitim amacıyla yapılan göç, eğitim durumlarına göre yoksulluk oranlarının incelenmesiyle eğitimin yoksulluğa etkisi ve yoksulluğun eğitimi ne yönde etkilediği gibi konulara yer verilmiştir.

1.4.1. Göçten Etkilenen Eğitim

Kırsal alanlarda yaşamanın yarattığı olumsuzluklar ve maddi olarak yeterli olanaklara sahip olamadıkları için yeterli eğitim alamayan göçmenler, göç ettikleri kentlerde vasıfsız işgücünü oluşturmuşlardır. Bu göçmenlerin küçük bir kısmı iş bularak çalışmalarına rağmen, büyük bir kısım göçmen ise iş bulamamakta ve yoksullukları artmaktadır (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012:92).

Sevim, Elazığ'a çevre illerden ve kırsal kesimden göç edenlerin eğitim durumlarını inceleyen çalışmasında, göçmenlerin %19,5'inin göç olayının çocuklarının eğitimini olumsuz yönde etkilediği görüşüne sahip olduklarını belirtmiştir (Sevim, 2001:267). 1980 sonrası yaşanan güvenlik sorunları nedeni ile Van'a göç eden göçmenlerin kent hayatına uyum süreçlerini ele alan çalışmanın eğitim ile ilgili bulgularına göre göç, okul çağındaki çocukların %85'lik kesiminin eğitimini olumlu etkilerken, %15'ini olumsuz etkilemiştir (Deniz ve Etlan, 2009:496). Okuldaki uyum ve başarıyı iç göçün ne yönde etkilediğini saptamayı amaçlayan çalışmada, göç eden çocukların ev ve okul ortamında farklı davrandıkları ve okulda içine kapanık oldukları, göç eden çocuklarda daha fazla nevroitik bozukluklara rastlandığı, göçmen çocuklarda okula uyum sorununun %37 olduğu ve bu oranın göç etmemiş olan çocuklarla anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği sonuçlarına varılmıştır. Aynı çalışmada öğretmenlerin

bildirdiklerine göre, göç eden çocuklardaki uyum problemlerinin okuldaki yansıması okulda başarısız olma, tik bozukluğu ve tırnak yeme şeklindedir (Uluocak, 2009:35).

Yoğun göç almış Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki 18 okul idarecisine yapılmış bir araştırmaya göre; okul idarecilerinin göç eden ailelerin çocuklarına ayırıştırılmış ortamlarda eğitim verilmesi kanaatinde oldukları, idarecilerin göçmen çocukların kendi okullarında eğitim alması ile ilgili negatif düşüncelere sahip oldukları, göçmenlere karşı toplumdaki tedirginlik ve dışlanmaya yapısal sorunların da eklenmesiyle göçmen çocukların eğitim almaları ile ilgili olumsuzlukların arttığı sonucuna varılmıştır (Sakız, 2016:65).

Tezcan, köyden kente göçün, eğitimi iki yönlü etkilediğini savunmuştur. İç göçün eğitimi olumlu yönde etkilediği yaklaşımına göre köyde eğitim imkânlarının olmaması veya sınırlı olması nedeni ile aileler kentlerde çocuklarını okula gönderebilme imkânına sahip olmuşlardır. Aslında kente göç etme nedenlerinden biri de budur. İç göçün eğitimi olumsuz etkilediği diğer yaklaşıma göre ise kalabalık sınıflarda eğitimin niteliği düşmektedir (Tezcan, 1974:62).

Göçmenlerin eğitim ortalamalarının genel ortalamanın altında olmasına birçok çalışmada değinilmiştir. Van'a çevre il ve ilçelerden göç edenlerin sorunlarını araştırmaya yönelik yapılan çalışmada ilkokul ikinci sınıfa kadar Türkçe öğrenemeyen çocukların eğitim konusunda sıkıntılar yaşadıkları vurgulanmıştır (Şensoy, 2005). İzmir ilinde göç alan bölgelerdeki ilköğretim okullarında yapılan çalışmanın da bulguları aynıdır: Göç etmiş ailelerin çocuklarının Türkçe öğretimlerinde öğretmenlerinin meslekteki yılı, cinsiyeti ve görev yaptığı ilçe arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Ancak araştırma yapılan okullarda göçle gelen öğrencilerin oranı arttıkça öğretmenlerin bu gruptaki öğrencilerin Türkçe dersindeki sorunlarını görmeleri kolaylaşmış ve göç eden ailelerin maddi durumuna göre öğrencilerin Türkçe dersindeki anlama sorunları farklılaşmıştır (Uşaklı, 2005). Van iline göç etmiş ailelerin çocuklarının eğitiminde karşılaşılan sorunları belirlemeye yönelik araştırmada çalışmanın katılımcı grubunu oluşturan, sınıf ve branş öğretmenleri ile yöneticilere göre, göç eden ailelerin çocukları eğitim hakkına sahip olmalarına rağmen bu haktan yeterince yararlanamamaktadırlar. Katılımcılar, öğrencilerin göç sonucu şehir kültürünün etkisinde kaldıkları ve aileden uzaklaştıkları konularında hemfikirdirler (Keçe, Merey ve Topsakal, 2013). Göç ve

eğitim konusundaki bir çalışmanın ilginç bir bulgusu şoyledir: Göç eden ailelerde kız ve erkek çocuklarının eğitimi hakkındaki görüşler farklılık göstermektedir. Göç eden ailelerde kız çocuklarını okula gönderme konusundaki engeller erkek çocuklarına oranla daha fazladır (Tomar, 2007).

Gn eğitimi ne yönde etkilediğini Dilovası özelinde ortaya koymaya çalışan araştırmada, göçle gelen öğrencilerin arkadaşları tarafından dışlandığı ve tekileştirildiğine yer verilmiştir. Dil ile ilgili sorunlara diğer çalışmalarda olduğu gibi bu çalışmada da yer verilmiş, çevresi ile iletişim problemi yaşayan öğrenciler içine kapanmış ve şiddete meyilli olmuşlardır. Temel ihtiyaçlarını karşılamakta bile zorluk çeken göç etmiş ailelerin önceliği, beslenme ve barınma olmuştur. Eğitimin ikinci planda olduğu, hatta ailelerin çoğunun çocuklarını okutmayı düşünmedikleri aynı çalışmanın bulguları arasındadır. Çalışmada bu sorunların öğretmenlerin meslek doyumlarının azalmasına neden olduğu belirtilmiştir (Nar, 2008). Farklı bir çalışmada ğretmen görüşlerine göre, g almış bir bölgede okul öncesi eğitim alan öğrenciler okul öncesi eğitim almayan öğrencilere oranla daha başarılıdır (Yıldız, 2010:96).

Yoğun göç alan bölgelerdeki eğitim sorununu araştırmada, öğrenciler ele alındığı kadar öğretmenler de araştırmanın diğer tarafı olmuşlardır. Öğrencilerin ğrenme konusunda yaşadıkları zorluklara ilişkin ğretmen görüşlerinin, öğretmenlerin yaş, cinsiyet, kıdem, daha önce g alan bir okulda çalışıp çalışmama durumu gibi birçok değişkenin test edildiği çalışmanın bulguları ilginçtir: Buna göre güç alan okullarda okuyan öğrencilerin çok okul değiştirdikleri için özel ilgiye ihtiyaç duydukları, öğrencilerin derste anlama, yazma ve kendini ifade etme gibi konularda sıkıntı çektikleri konusunu kadın öğretmenler erkek öğretmenlere göre daha önemli bulmuş ve çalışmada bu durum kadınların iş konusunda daha titiz olması ile ilişkilendirilmiştir. Bir başka ilginç nokta; öğretmenlerin daha önce g almış bir okulda çalışıp çalışmaması ve öğrenme güçlüğü arasında anlamlı fark olduğu, bu farkın daha önce g alan bir okulda çalışmamış öğretmenlerin lehine anlamlı olduğudur (Tok, 2010).

Öğrencilerin psikolojik sorunları, çalışma sorunları, velilerin okula ilgisizliği, dil sorunları gibi sorunlara bu çalışmada da yer verilmiştir. Başka bir çalışmada Bozan ve Kaştan (2016) Antalya'nın Kepez ilçesine gerçekleşen yoğun gn eğitime etkisini, bütüncül çoklu durum deseni ile ortaya koymaya çalışmışlardır. Bu çalışmaya göre

yöneticilerin çoğu göçle gelen ailelerin sosyokültürel açıdan okula bir etkisinin olmadığını ve veli-öğretmen-öğrenci bağının kurulamadığını belirtmişlerdir (Bozan ve Kaştan, 2016:105). Çuhadar ve Sarı (2007), göçün en çok çocukları etkilediğini, göç ile birlikte nüfus patlaması ile karşı karşıya kalan şehirlerde sınıfların kalabalıklaşması ve okulların fiziksel kapasitelerinin yetersiz kalması ile eğitimin olumsuz etkilendiğini belirtmişlerdir (Çuhadar ve Sarı, 2007:184). Diyarbakır ili merkez ilçelerinde orta ve yüksek düzeyde göç alan okullardaki 30 yöneticiye yapılan araştırmanın sonuçları şöyledir: Öğrencilerde davranış bozukluğu, velilerde uyum problemi, dil sorunları ve ekonomik sıkıntıların varlığı veli-öğretmen-öğrenci arasında iletişim sıkıntısını meydana getirmektedir. Hatta ekonomik olarak sıkıntı çeken aileler okul yöneticilerinin kendilerinden maddi yardım isteyeceği endişesi ile yöneticilerden ve okul ortamından uzak durmaktadırlar. Yöneticilerin çoğu göçle gelen öğrencilerin okul başarısını olumsuz etkilediği görüşündedirler. Yöneticilere göre göçmen öğrenciler hem sınıf başarısını hem de ülke düzeyinde yapılan sınavlarda okulun başarısını düşürmektedirler (Avcı, Koçoğlu ve Ekici, 2013).

1.4.2. Eğitimden Etkilenen Göç

TÜİK verilerine göre 1995-2000 yılları arasında göç eden nüfusun %12'si eğitim amacıyla göç etmiştir. Eğitim amacıyla yapılan göçler, üniversitelerde okuyan öğrencilerin sayısında meydana gelen artışa bağlı olarak gerçekleşmiştir. Eğitim amaçlı gerçekleşen göç bağımlı göçün bir kısmını da oluşturmaktadır. Eğitim için il değiştiren öğrenciye refakat etmek amaçlı bir yakını da göç sürecine dâhil olabilir (Işık, 2009:29-30).

Kentlerde var olan eğitim imkânları göçün önemli bir nedenidir. İnsanlar eğitim düzeylerini artırmak veya çocuklarının eğitim ihtiyaçlarını daha iyi karşılayabilmek için eğitim olanaklarının olduğu yere doğru göç eder (Çelik, 2005:169). Eğitim, küreselleşme aşamasında karşılaşılan göç ve işsizlik gibi sorunların çözümünde kullanılabilir etkili bir araçtır (Günder ve Tatlıdil, 2013:264). Eğitimli kişilerin sahip oldukları eğitimi yaşadıkları yerlerde değerlendirememeleri sonucu göç ettiklerini çalışmada vurgulayan Pazarlıoğlu, bu görüşünü şu çalışmalarla desteklemiştir. Hendorson (1986) eğitimli kişilerin yaşam kalitelerini artırmak amacıyla göç ettiklerini çalışmasının sonucu olarak ifade etmiştir. Mc Cormick-Wahba (1997) ise küçük

yerleşim yerlerinin eğitim seviyesi yüksek bireyleri tutmayı başaramadıklarını ifade ederek bu bireylere büyük kentlerdeki çalışma koşullarının, ileri teknoloji ve alt yapı hizmetlerinin çekici gelmesinden dolayı bu kişilerin büyük kentlere göç ettiklerini açıklamıştır (Aktaran: Pazarlıoğlu, 2007:129).

İzmir'in aldığı iç göç hareketlerinin özelliklerini incelemek amacıyla 2002'de yaptığı çalışma ile Üçdoğruk (2002), kişilerin göç etmelerinde yaş ve eğitim durumlarının çok önemli faktörler olduğu sonucuna varmıştır. Üçdoğruk'un çalışmasında belirlenen hipotezlerden biri göçmenlerin eğitilmiş kişilerden oluştuğunu ortaya koymaktadır. Göçmenlerin seçkin niteliklere sahip kişilerden oluştuğu fikrine dayanan, "seçkinlik yaklaşımı analizi" ile Çelik (2002), çalışmasında göçmenleri yaş, cinsiyet, eğitim gibi nitelikleri ile incelemiş ve Türkiye'deki göçmenlerin bu nitelikleri itibari ile seçkin oldukları sonucuna varmıştır.

1.4.3. Eğitimden Etkilenen Yoksulluk

İşsizlik, gelir yetersizliği, zorunlu göçler, hanede engelli ya da kronik hasta bireylerin olması, parçalanmış aileler ve eğitimsizlik gibi faktörler ülkemizde yoksulluğun temel nedenleri olarak kabul edilirken bunların en önemlisi eğitimsizliktir. Genel olarak eğitim alamayan birey ya da aileler yardıma muhtaç kişilerdir. Eğitim seviyesi arttıkça yoksulluğun azaldığı, eğitim seviyesi azaldıkça da yoksulluğun arttığı yapılan araştırmalarda da görülmüştür (Açıkgöz ve Yusufoğlu, 2012:91-92).

TÜİK'in 2009 yılındaki araştırmasına göre, 6 yaşından küçük olan çocukların yoksulluk riski %24,04 iken, herhangi bir okul bitirmeyen veya okuma yazma bilmeyenlerin yoksulluk oranı %29,84, ilkokul mezunu olan kişilerde bu oran %15,34, lise ve dengi meslek okullarında mezun olanların yoksulluk oranı %5,34, yüksekokul, fakülte veya lisansüstü mezuniyeti olan kişilerin yoksulluğu %0,71 düzeyindedir. Bu durum eğitimin yoksulluk üzerindeki etkisini açıkça ortaya koyuyor. Görüldüğü gibi, eğitim düzeyi arttıkça yoksulluk azalmaktadır (TÜİK, 2011:2).

1.4.4. Yoksulluktan Etkilenen Eğitim

Adaman ve Keyder'in 6 büyük ilde gerçekleştirdikleri alan çalışmalarının sonucu yoksulluk ve eğitim ilişkisini ortaya koymaktadır. Araştırma kapsamında olan kişilerin

üçte ikiye yakın bir kesimi okul masraflarını karşılayamadıkları için çocuklarını okula göndermediklerini ve dolayısıyla eğitime ulaşmada engellerinin olduğunu dile getirmişlerdir. Ayrıca katılımcıların dörtte birinden fazlası da okuryazar değildir (Adaman ve Keyder, 2006:85-86).

Yoksulluk ve göç arasındaki ilişki aynı şekilde yoksulluk, göç ve eğitim arasında da vardır. Göç eden aileler yoksulluğu yaşamakta ve bu durum aynı zamanda eğitimi de etkilemektedir. Karakuş'un belirttiği gibi göçmenlerin çoğu düşük gelire sahip oldukları için çalışan çocuk sorunu da vardır. Geçim sıkıntısı eğitime gereken önemin verilmemesine neden olmuştur. Çalıştığı için okuldan geri kalan çocuklar okulda başarısız olmaktadır. Dil ile ilgili sorunlara bu çalışmada da değinilmiş olup öğretmenlerin göç alan bölgelerdeki okullarda çalışmak istemedikleri belirtilmiştir (Karakuş, 2006).

Göçmen ailelerle yapılan görüşmelerde göç sonrası maddi ve manevi anlamda zorluk çeken aileler gelecekte çocuklarının aynı sıkıntıları yaşamaması ve iyi kazanç sahibi olmaları için eğitim almaları gerektiğini belirtmişlerdir (Han, 2010:153).

İKİNCİ BÖLÜM

YÜKSEKOVA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER VE ANKET DEĞERLENDİRMELERİ

Bu bölümde Yüksekova ile ilgili genel bilgilere yer verilmiştir. Yapılan anketlerde katılımcıların dile getirdiği sorunlarla kesişen yönleri tespit edebilmek için Yüksekova'nın en önemli sorunlarına bu bölümde değinilmiştir. Ayrıca bu bölümde önce anketin içeriği ile ilgili bilgi verilecek, sonra anakütlenin ne kadarı ankete dahil edilmiş tahmin edilecektir. Tablo olarak verilen grupların uyumu ve sonraki bölümde göç edenlerin ve yerleşiklerin uyumu χ^2 bağımsızlık analizi verildikten sonra karşılaştırılacaktır. Son alt bölümde tez ile ilgili önsavlar sınanacaktır.

2.1. YÜKSEKOVA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

2.1.1. Yüksekova Tarihi

Kılıç Kökten, 1961 yılında Yüksekova'da bulunduğu Obsidyen-Volkanik cam gereçlerinden yola çıkarak bölgedeki ilk yerleşmelerin MÖ 100000-40000'lere tarihlenen orta Paleolitik dönemli kısa yerleşmeler olduğunu belirtmiştir (Aktaran: Kaplan, 2015:20). Yüksekova'da sürekli yerleşimin MÖ 7000'lere kadar uzandığı kesin olarak bilinmekle birlikte MÖ 1000'de yörede Urartu Uygarlığı yaşamış ve bu uygarlığın en kalıcı kanıtı ise ünlü Ordu Yolu'dur (Hakkari Valiliği, t.y). 1870 (1287) tarihli ilk defa yayımlanan Erzurum Vilayet Salnamesinde (1870) Van Sancağı Erzurum'a bağlı iken Van'ın 9 kazasından biri Colemerik, biri de Gevar'dır. Bu tarihte Gevar kazasında 250 köy, 3365 hane ve 33 kilisenin olduğu kayıtlara geçmiştir (Aktaran: Yıldız, 2014:194). Yüksekova 1936 yılında Hakkari'nin il olmasıyla Hakkari'ye bağlı bir ilçe olmuştur (Alaeddinoğlu, 2015:88). Eski adı Gever olan Yüksekova'nın Osmanlı topraklarına katılması Kanuni Sultan Süleyman döneminde gerçekleşmiştir. 1915 yılında Rusya tarafından işgal edilen Yüksekova, 5 Mayıs 1919'da işgalden kurtulmuştur (Hakkari Valiliği, t.y.).

2.1.2. Yüksekova'nın Coğrafi Yapısı ve İklimi

Yüksekova, ülkemizin güneydoğu köşesinde yer alan Hakkari ilinin ilçelerinden biridir. Doğuda İran ve Şemdinli ilçesi, batıda Çukurca ve idari olarak bağlı olunan Hakkari, kuzeyde Van'ın Başkale ilçesi ve İran, güneyde de Irak ile çevrili bir ilçedir. Yüksekova, Irak-İran sınırlarının kesiştiği noktada yer alması nedeniyle önemli bir kenttir (Gökburun, 2014:101). Yaklaşık olarak 1900 m yüksekliğe sahip Yüksekova Ovası'nda kışlar çok sert ve uzun geçer. Yüksek dağlarla çevrili ovada atmosfer hareketleri seyrek olmakla birlikte ağır soğuk hava ovanın yüzeyine çöker. İklim şartlarının olumsuz olması ve yükselti nedeniyle ovanın tamamı tarım yapmaya uygun değildir (Alaeddinoğlu, 2015:58). Şahin (2002), çalışmasında Yüksekova ile ilgili şu bilgilere yer vermiştir: 2291 kilometrekareye sahip ilçe Hakkari il merkezine 80 km uzaklıktadır. Etrafı dağlarla çevrili ovanın kenarında Zap Nehrinin bir kolu olan Nehil Çayı bulunmaktadır. 1950 m rakımı olan Yüksekova ilçesi Nehil Çayı'nın iki yakası boyunca kurulmuştur. Ova, genişliği 15 km, uzunluğu ise 40 km olan bir çöküntü alanıdır (Aktaran: Gökburun, 2014:101). Cilo-Sat dağlarının kuzey yamaçlarında ve Yüksekova ilçe sınırları içinde olan Sat Gölleri yüksek turizm potansiyeline sahiptir. Ayrıca Karadağ eteklerinde sirk gölleri bulunmaktadır (Alaeddinoğlu, 2015:68).

2.1.3. Yüksekova'nın Demografik Yapısı

Tablo 2.1. Yüksekova Nüfusu

Dönem	Yüksekova Nüfus	Yüksekova Merkez Nüfus
2011	113871	65635
2012	115966	68230
2013	116327	67831
2014	117440	68757
2015	118147	70497
2016	112826	67557

Kaynak: TÜİK (2015c) verilerinden alınmıştır.

2.1.4. Yüksekova'nın Ekonomik Faaliyetleri

Yüksekova besi sığırcılığı süt sığırcılığı açısından önemli çayır ve meralara sahiptir. Ovadaki köylerin en önemli geçim kaynağı sığırcılıktır. Hakkari ilindeki

küçükbaş hayvan varlığının büyük bölümü Şemdinli ve Yüksekova ilçesindedir (Hakkari İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2014:21).

İlçe sınırları içinden hammaddenin sağlandığı bir süt fabrikası mevcuttur. Ancak, bu fabrika da kış aylarında üretimin aksamaması için Iğdır'dan ilçeye süt taşımaktadır. İlçede bir et entegre tesisi olmasına rağmen tesisin, üretim faaliyetleri yoktur. Mevcut olan altı küp şeker fabrikası ise İran'dan ithal edilen toz şekerin küp şekere dönüştürülmesi şeklinde faaliyet göstermekte ve bu imalathanelerde en çok dört veya beş kişi istihdam edilmektedir (Gökburun, 2014:101).

Ulaşımın zor olması, ilçenin fiziki yapısı, güvenlik sorunları ve iklim şartlarının olumsuz olması gibi durumlar nedeniyle ilçede ekonomik faaliyetler yerel düzeydedir. Ancak, Hakkari şehir merkezi, Çukurca ve Şemdinli ile kıyaslandığında Yüksekova'da ekonomik faaliyetler daha çok ilerlemiştir. İlçeyi bu merkezlerden ekonomik olarak daha çekici kılan unsur ise Türkiye-İran sınırında bulunan Esendere Sınır Kapısıdır. Bu gümrük kapısında sınır ticareti yapılıyor olsa bile kentin geçimini sağlayacak düzeyde değildir (Gökburun, 2014:101).

2.1.5. Yüksekova'nın En Önemli Sorunları

Yüksekova'nın en önemli sorunlarına ve diğer önemli konulara değinirken il bazında yapılan çalışmalarda Hakkari için verilen göstergelerin Yüksekova için de geçerli olduğu kanaatiyle Hakkari verilerine bakılacaktır.

2.1.5.1. Ekonomik Sorunlar

Yüksekova ilçesinin bağlı olduğu Hakkari ili, cari fiyatlarla bölgesel gayri safi katma değer hesaplamalarında TÜİK istatistiki bölge birimleri sınıflaması (düzey 2) TRB2 koduna göre Van, Muş, Bitlis ile birlikte 2011 yılında 26 bölge içinde tarımda 2.7 milyar TL ile 18. (Türkiye 103 milyar TL), sanayide 1.8 milyar ile 24. (Türkiye 316 milyar TL), hizmetlerde 7.4 milyar TL ile 23. (Türkiye 730 milyar TL) ve gayri safi katma değer sıralamasında 12 milyar TL ile 23. (Türkiye 1150 milyar TL) sırada yer almaktadır (TÜİK, 2011). Hakkari ili için 2013 yılında il bazında temel işgücü göstergeleri incelendiğinde Türkiye'de 81 il içinden %45.2 (Türkiye %48.3) işgücüne katılma oranı ile 71. %11.7 (Türkiye %9) işsizlik oranı ile 70. ve % 39.9 (Türkiye

%43.9) istihdam oranı ile 73. sıradadır (TÜİK, 2016a; TÜİK, 2013a). Kısaca Hakkari ili ekonomik olarak Türkiye'nin az gelişmiş illeri arasında yer almaktadır.

Hakkari Ziraat Odası Başkanı, 1980'li yıllarda Hakkari'nin Türkiye'de hayvan ihraç eden tek il olmasına rağmen son yıllarda ilin en önemli geçim kaynağı olan hayvancılığın, köylerin boşaltılması nedeniyle azaldığını dile getirmiştir. Yaşanan et krizine çözümün et ithalatında arandığını ifade eden Önal, meraların yasaklanması, köylerin boşaltılması nedeniyle Hakkari'de insanların hayvanlarını yok pahasına satarak sefalet içinde bir yaşam sürdürdüklerini belirtmiştir (Dara, 2010). Bu durum Yüksekova için de geçerlidir.

Hakkari Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürü, geçmiş dönemlerde ilde yaklaşık olarak 3-4 milyon küçükbaş hayvan olmasına rağmen bu sayının 600-700 bin civarına düştüğünü belirtmiştir. Çiftçi İbrahim Dağdeviren, yaylaların boşaltılması nedeniyle insanların mağdur olduklarını, köylülerin bir kısmının kalıp bir kısmının ise şehre göç ettiklerini, eskiden 500 koyunu olan insanların artık bir koyuna bile sahip olamadıklarını ifade etmiştir (Haberler.com, 2013). Ayrıca, bölge ekonomisine canlılık getiren Esendere sınır kapısı ülkeler arasındaki siyasi gelişmelerin etkisiyle çoğu zaman sınır ticaretine kapatılmaktadır (Deniz ve Doğu, 2011:68). İhracatın en önemli unsurlarından olan bu sınır kapısında ihraç edilen ürünlerin tamamına yakını başka illerde üretilmekte, Hakkari'deki şirketler ise bu ihracata aracılık etmektedirler (DAKA, 2014:23). Yüksekova'nın Esendere Beldesi'nde bulunan sınır kapısı birinci derece sınır kapısı olmasına rağmen kentin geçimini sağlayamamaktadır (Gökburun, 2014:104).

2.1.5.2. Çevre Sorunları

Yüksekova'nın bağlı olduğu Hakkari il sınırları içerisinde katı atıkların düzenli olarak depolandığı bir saha bulunmamakta, ilçe merkezlerinde ortaya çıkan atıklar vahşi çöp depolama alanlarına gelişigüzel bir şekilde depolanmaktadır. Bu sahalarda ortaya çıkan atık sular yüzeysel su kaynakları havzasında yer aldığı için sulara kirlilik meydana gelmektedir (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2014:25). Yüksekova'da dâhil olmak üzere Hakkari ilinde içme suyu arıtma tesisi bulunmamaktadır (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2014:27). Atık su arıtma tesisi hizmeti veren belediye bulunmamaktadır.

2012 yılı itibariyle kanalizasyon şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı ülkemizde %92 iken Hakkari’de bu oran %34’tür. İlde kanalizasyon şebekesi ile hizmet veren belediye sayısı 3’tür (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2014:28). Ancak, Yüksekova’da kanalizasyon şebekesi bulunmamaktadır. Atık sular yeraltı sularına ve yüzeysel sulara deşarj olmaktadır (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2014:100). İlde organize sanayi bölgeleri bulunmamaktadır (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2014:28).

Eskiden kuş cenneti olarak anılan ve Yüksekova’da bulunan Nehil Sazlığı 1985 yılına kadar dünyanın sayılı platoları arasında yer alıp, Uluslararası Ramsar Sözleşmesi’yle de koruma altına alınmasına rağmen günümüzde Nehil Sazlığı’nın büyük bir kısmı yok olmuş durumdadır. Sazlığın canlı kalan küçük kısmı ise yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Yüksek sazlık ve kamışlarla kaplı Nehil Sazlığı tarım alanları yaratmak amacıyla tahrip edilmiştir. Ayrıca sazlığa dökülen tonlarca kömür külünün suya karışmasıyla doğal ortam yok olmuş, ekolojik denge bozulmuştur (Gökburun, 2014:116).

İlde yok denecek kadar az fabrika olmasına rağmen mevcut hava kirliliği ilin yoksulluğunu açıklar nitelikte. 2015 yılında Çevre ve Şehircilik İl Müdürü Osman Kazgan, Hakkari’nin, Türkiye’de hava kirliliği en fazla olan illerin başında geldiğini belirtmiştir (Sabah, 2015). Yüksekova’da da hava kirliliği sorunu vardır.

2.1.5.3. Eğitim Sorunu

Sosyoekonomik kalkınmayı gösteren en önemli unsurlardan biri eğitimidir. 2013-2014 döneminde ülkemizde öğretmen başına 19 öğrenci düşerken Yüksekova ilçesinin bağlı olduğu Hakkari’de bu oran ülke ortalamasının üstündedir. Bu ortalama ile öğretmen başına öğrenci sayısının en fazla olduğu ikinci il konumundadır (TÜİK, 2013:24).

Tablo 2.2. 2013-2014 Öğretmen Başına düşen Öğrenci Sayısı (İlkokul)

Yıl	Türkiye	Hakkari
2013-2014	19	30

Kaynak: TÜİK (2013a)

TÜİK'in 2013 Seçilmiş Göstergelerle Hakkari çalışmasında “2013 yılında Türkiye’ de 6 yaşın üzerinde okuma yazma bilmeyen (bilinmeyen hariç) nüfus, 6 yaşın üstündeki toplam nüfusun %3,9’dur. Yine aynı yıl Hakkari’de okuma yazma bilmeyen (bilinmeyen hariç) nüfus, toplam nüfusun %8’i olmuştur” (TÜİK, 2013:87).

2.1.5.4. İşsizlik

2013 yılında ülkemizde işsizlik oranı %9.7 iken %11.7’lik işsizlik oranı ile Hakkari, işsizlik oranı en yüksek 13. il olmuştur. Türkiye’de istihdam oranı %45.9 iken Hakkari’de bu oran %39.9’dur (TÜİK, 2013:29).

Tablo 2.3. İşsizlik ve İstihdam Oranı 2013 (%)

	Yıl	Türkiye	Hakkari
İşsizlik Oranı (%)	2013	9.7	11.7
İstihdam Oranı (%)	2013	45.9	39.9

Kaynak: TÜİK (2013).

2.1.5.5. Sağlık Sorunu

Ülkemizde yüz bin kişiye düşen hastane yatak sayısı 265 iken Hakkari’de bu sayı ülke değerinin altındadır (TÜİK, 2013:23).

Tablo 2.4. Hakkari’de Yüz Bin Kişi Başına Düşen Hastane Yatak Sayısı

Yıl	Hastane Yatak Sayısı	Hekim Sayısı	Hemşire Sayısı
2012	137	235	304

Kaynak: TÜİK (2013:49).

2.1.6. Yaşam Memnuniyeti ve Mutluluk Kaynağı Değerler

Tablo 2.5’e göre TÜİK’in 2013 yılında yapmış olduğu yaşam memnuniyeti araştırmasına göre Hakkari ili kamu hizmetleri memnuniyeti açısından 81 il içinden sosyal güvenlik kurumu hizmetleri memnuniyetinde 71., sağlık hizmetleri memnuniyetinde 81., eğitim hizmetleri memnuniyetinde 81., adli hizmetler memnuniyetinde 29., asayiş hizmetleri memnuniyetinde 80. ve ulaştırma hizmetleri memnuniyetinde 81. sırada yer almaktadır (TÜİK, 2013b). Tablo 2.5’den de görülebileceği gibi adli hizmetler memnuniyeti dışında il en memnuniyetsiz il

olmaktadır. Yaşam memnuniyeti anketi sağlık hizmetlerinden, ulaştırma ve eğitim hizmetlerinden, kanalizasyon ve şebeke suyu hizmetinden, toplu taşıma hizmetinden, ışıklıandırma hizmetinden ve sokak levhaları hizmetinden memnuniyetin en düşük olduğu ilin Hakkari olduğu bilgisini verirken AB üyeliğine destek vereceğini belirtenlerin oranının en yüksek olduğu il de yine Hakkari olmaktadır (TÜİK, 2013d).

Tablo 2.5. Türkiye ve Hakkari Kamu Hizmetleri Memnuniyeti

	Türkiye Sıralaması	Memnun	Orta	Memnun Değil	Fikri Yok
Türkiye		69.62	8.29	9.56	12.52
SGK hizmetleri	71				
Hakkari		57.69	7.85	13.45	21.01
Türkiye		74.66	10.6	14.74	
Sağlık hizmetleri	81				
Hakkari		54.55	7.62	37.83	
Türkiye		69.65	13.5	16.85	
Eğitim hizmetleri	81				
Hakkari		48.18	9.13	42.69	
Türkiye		52.76	6.52	9.53	31.19
Adli hizmetler	29				
Hakkari		59.56	11.67	20.16	8.61
Türkiye		79.44	9.48	11.08	
Asayiş hizmetleri	80				
Hakkari		61.79	11.94	26.27	
Türkiye		76.39	8	12.57	3.04
Ulaştırma hizmetleri	81				
Hakkari		50.15	11.25	36.7	1.9

Kaynak: TÜİK (2013b) verilerinden türetilmiştir.

Buna ilaveten, Tablo 2.6'da görülebileceği gibi TÜİK'in 2013 yılında yapmış olduğu illere göre mutluluk kaynağı kişiler ve değerler araştırmasında Türkiye'deki 81 il içinden Hakkari ili için aile ile ilgili konular olan tüm aile, eş, sevgi önemli bir yere sahipken; ilin maddi imkansızlıkları sebebi ile başarı ve iş bu ilin insanları için diğer önemli konular olmaktadır (TÜİK, 2013c). Ekonomik sebepler ve halkın hayata bakışı birlikte incelenecek olursa göç yapıldığı zaman bunun mümkünse aile olarak toplu yapılacağı sonucunu doğurmaktadır.

Tablo 2.6. Türkiye ve Hakkari Mutluluk Kaynağı Kişiler ve Değerler (%)

		Mutluluk Kaynağı Olan Kişiler							
	Tüm Aile	Çocuklar	Eş	Anne/Baba	Kendisi				
Türkiye	73,0	12,9	5,2	2,9	2,5				
Hakkari	78,9	4,1	9,6	4,2	2,5				
		Mutluluk Kaynağı Değerler							
	Torunlar	Diğer	Sağlık	Sevgi	Başarı	Para	İş	Diğer	
Türkiye	1,7	1,9	68,0	15,2	8,6	4,1	2,3	1,8	
Hakkari	0,1	0,7	57,5	23,7	10,4	3,2	5,0	0,2	

Kaynak: TÜİK (2013c) verilerinden türetilmiştir.

2.1.7. Yüksekova'da Göç

Yüksekova'daki göç hareketleri genellikle güvenlik kaynaklıdır. Göç olayları genellikle iktisadi nedenli veya işsizliğe bağlı olmasına rağmen Yüksekova'da yapılan anket ve mülakatlar sonucunda bu faktörlerin etkili olma oranı %12 civarındadır. Güvenlik olaylarının yoğun olarak yaşandığı dönemlerde köy ve mezra yerleşmelerinin %78'e yakını şehirlere göç etmişlerdir. Büyük çapta gerçekleşen yer değişimleri Hakkari ve Yüksekova kent merkezlerine kaldırılabileceklerinden daha fazla nüfusu yüklemiştir. Yaylalarda ve mezralarda barınamayan göçmenler şehirlerin çevresinde fakirlik çemberini meydana getirmiştir (Kaya, 2015:84).

2016 yılı Mart ayında Yüksekova'da ilan edilen sokağa çıkma yasağından önce çok sayıda aile Yüksekova kent merkezini terk ederek köylere, il merkezine, diğer ilçelere ya da farklı illere göç etmek zorunda kalmışlardır. Yüksekova'daki çatışma ortamından kaçıp en yakın il olan Van'a göçlerin başladığı bir dönemde Yüksekovalıların ve diğer göç edenlerin yaşadığı sorunlara ilişkin Van Ticaret ve Sanayi Odası yazılı bir açıklama yapmak zorunda kalmıştır. Bu açıklama ile Van'a yapılan göçlerin gözlemlenerek bu göç dalgasının kitlesel olmayıp münferit olduğu, buna rağmen göç edenlerin barınma konusunda sıkıntılar yaşadığı ifade edilmiştir. Gayrimenkul kiralalarında rayiç bedeller üzerinden spekülatif artışların kamuoyuna yansıdığı, göç hareketini fırsat bilerek göç eden ailelere uygulanan yüksek kiralama ve satış işlemlerinin ticari ahlakla bağdaşmayacağına dikkat çekilmiştir. Aynı zamanda 2011 Van Depremi'nde Van'dan göç eden insanların yaşadığı sıkıntılar hatırlatılmış, bu mağduriyetlerin Van'a göç edenlere yaşatılmaması konusunda vicdani sorumluluk ile hareket edilmesi konusunda çağrı yapılmıştır (Yüksekova Haber, 2016). 1990'lı yıllarda köylerden kentlere zorunlu olarak göç etmiş kişilerin şu an yaşanan çatışma ortamından

kaçarak tekrar köylere ve il dışına gerçekleştirdikleri göçler göçün yönünü olabildiğince karmaşık bir hale getirmiştir.

Takip eden bölümlerde elde edilen bilgilere göre köylerdeki tarım alanlarının daralması ve güvenlik sebebiyle köylerde meydana gelen iticilik ve kentlerdeki ekonomik canlılığın yarattığı çekicilik zamanla değişmiş, kente yeni gelenleri sindiremeyen altyapı sorunları ve diğer birçok sorun ile birlikte halkı yeni çekim merkezleri aramaya itmiştir. Köyden kente gelen göç kentte yoğun nüfus baskısına neden olmuştur. Kentin iticiliğinin bir sebebi de köyden gelen göçlerdir. Göçün zincirleme olarak gerçekleştiği, göç alan kentin aynı zamanda göç verdiği de gözlenmiştir. Yüksekova'da gözlemlediğimiz kadarıyla köylerden gelen göç dalgalarıyla daha da kalabalıklaşan kent eğitim, sağlık hizmetleri, su, elektrik, çevre kirliliği, altyapı hizmetlerinin yetersiz olması ve trafik sıkışıklığı gibi sorunlarla adeta yaşanamaz bir kent olmuştur.

2.1.8. Yüksekova'da Yoksulluk İle İlgili Gözlem ve Tecrübeler

Siyasi istikrarsızlık ve çatışmalar ekonomik büyümeye engel olduğu için yoksulluğu artırmaktadır. Hakkari Türkiye'nin küçükbaş hayvan ihracatını gerçekleştiren il konumundan hayvan ve hayvan ürünlerini ithal etmek zorunda kalmıştır.

Ağır kış şartlarının yaşandığı Yüksekova'da ucuz kömür kullanmaktan kaynaklanan hava kirliliğinin boyutu çok fazladır. Kömür alamayan dar gelirli ailelerin kaçak elektrik kullanmasından kaynaklanan, bütün kenti etkileyen elektrik kesintileri bazen günlerce sürmekte ve yaşamı oldukça zorlaştırmaktadır.

Güvenlik sebebiyle kırsal alanlara girişlerin engellenmesi, kırsal alanlarda hayvan otlatma yasağının getirilmesi halkı büyük bir yoksulluğa sürüklemiştir. Can güvenliği nedeniyle köylere geri dönüşlerin yaşandığı şu günlerde okul, cami, kamu hizmetleri ve yeterli altyapı bulunmadığı için kalıcı bir dönüşten söz edilemez. Yüksekova'da yaşayan insanlar farklı bölgelerde yaşayan insanlara göre iş bulma, istihdam edilme, sağlık, eğitim, sosyokültürel olanaklardan yararlanma gibi pek çok konuda sıkıntı çekmektedirler.

2.1.9. Yüksekova'da Yoksulluk ve Göç İlişkisi

Yukarıda incelenen istatistiklere bakarak Yüksekova'nın ekonomik yetersizliklerinin, yoksulluğunun ve insanların hayata bakış açısının göçe neden olduğunu söyleyebiliriz. Yoksulluk ve göç bağlantısı yukarıda anılan bilimsel kaynaklar tarafından onaylanmıştır fakat Yüksekova için özel başka sebepler nelerdir ve buna çözüm önerileri ne olabilir ancak bir anket çalışması ile göçün yoksulluk üzerindeki gücü ve yönü tespit edilebilmektedir. Ekonomik olarak az gelişmişlik, beraberinde halkın yaşam koşullarına memnuniyetsizliğini, demografik olumsuzlukları ve göç sorununu getirmektedir.

2.2. YÜKSEKOVA İÇİN ANKET DEĞERLENDİRMELERİ

2.2.1. Anket İle İlgili Tanıtıcı Bilgiler

Araştırmada göçün yoksulluk üzerindeki gücünü ve yönünü tespit edebilmek için görüşme yolu ile anket uygulanmıştır. Göç hareketinin sosyal, ekonomik, kültürel sonuçlarını ortaya koymanın ve göç eden insanların göç öncesi ve sonrası yaşam koşullarını karşılaştırmanın en iyi yollarından biri anket çalışmalarıdır. Bu nedenle Hakkari ili Yüksekova ilçe merkezinde gerçekleştirilen çalışma için belli aralıklarla gözlemler, yerel halkla görüşmeler ve yüz yüze anket çalışmaları yapılmıştır.

Bu tez çalışması için 57 sorudan oluşan toplam 1028 adet anket toplanmıştır. Farklı zamanlarda yapılması sebebi ile anketlerin tutarlı olup olmadıklarını incelemek için anketler iki grup olarak incelenmiştir. Birinci grup 2016 Haziran ayında yapılmış 637 anketten oluşmaktadır ve 6 ay sonra yapılan ikinci grup 391 anketten oluşmaktadır. Birinci grup ağırlıklı olarak Cumhuriyet ve Dize başta olmak üzere Yeni Mahalle, Esentepe ve Güngör mahallelerinde yapılmış, ikinci grup ağırlıklı olarak Yeni Mahalle, Cumhuriyet ve Güngör mahallelerinde yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre anket yapılan 798 hane Yüksekova'ya göç ile geldiğini bildirirken 229 hanenin Yüksekova'da yerleşik olduğu tespit edilmiştir.

Anket çalışması Hakkari ilinin Yüksekova ilçesinde yapılmış ve en fazla zorunlu göçe maruz kalan bütün bölgelere odaklanılmıştır. Belirlenen bölgelerden gözlem seçimi bütün anakütle (populasyonun) gözlemlerini toplayacak biçimde yapılmıştır.

Evde bulunan kişi seçiminde ise hane reisi anket uygulanacak birey (denek) olarak dikkate alınmış, ancak hane reisinin evde bulunmadığı durumlarda, onun yerine cevap verebilecek kişinin cevapları dikkate alınmıştır. Anket çalışmasında çeşitli tarihlerde kente göç etmiş insanlarla mülakat tarzı görüşmeler yapılmış ve bu görüşmelerde göç nedenleri, göç öncesi ve sonrası yaşam tarzı ve kalitesi ile buradaki yeni yaşama uyum süreçleri özellikle irdelenmiştir. Araştırmada alanında gerçekleştirilen anketlerin işlenmesi ve analiz edilmesinde Microsoft Excel ve SPSS istatistik programları kullanılmış; programa yüklenmiş veriden, frekans ve çapraz analizler gerçekleştirilmiş ve elde edilen bulgular değerlendirilmiştir.

2.2.1.1. Anakütle Büyüklüğü

Yüksekova ilçesinde yaşayan göçmenlerin toplam sayısı ile ilgili bir bilgi yoktur ve bu sayının tespit edilmesi için ayrı bir anket yapılması gerekmektedir. Buna rağmen uygun varsayımlar altında anakütle büyüklüğü ile ilgili tahminler TÜİK verileri kullanılarak alttaki gibi yapılabilir.

Hakkari net göç veren bir ildir. Hakkari ilinin nüfusu 2015 yılında 278'775 kişi (TÜİK, 2015a) iken Yüksekova ilçesinin nüfusu 118'147 kişi (TÜİK, 2015d) olup ilin %42.38 oranını ve Yüksekova ilçe merkezi nüfusu 68'757 kişi (TÜİK, 2015d) olup ilin %24.66 oranını oluşturmaktadır.

Tablo 2.7. Hakkari İli ve Yüksekova İlçesi Nüfus ve Göç Bilgileri

Dönem	Hakkari nüfus	Aldığı göç	Verdiği göç	Net göç	Yüksekova nüfus	Yüksekova merkez nüfus	Tahmini Yüksekova merkeze göç
2011	272165	8775	9133	-358	113871	65635	2116.169
2012	279982	5622	10137	-4515	115966	68230	1370.049
2013	273041	8007	10293	-2286	116327	67831	1989.162
2014	276287	7187	10897	-3710	117440	68757	1788.562
2015	278775	8216	12983	-4767	118147	70497	2077.673
2016	267813	5945	16067	-10122	112826	67557	1499.652

Kaynak: TÜİK (2015c) verilerinden alınmıştır.

Tablo 2.7'de gösteriliği gibi 2015 yılında 8'216 kişi Hakkari'ye göç etmiştir. Hakkari iline göç eden nüfusun aynı oranda Yüksekova ilçe merkezine de göç etmesi durumunda Yüksekova şehir merkezine göç eden yeni kişi sayısı 2078 kişi etmektedir.

Aynı şekilde hesaplama Yüksekova'dan göç edenler için yapılacak olursa 3283 kişinin ilçe merkezinden göç ettiği tahmin edilebilir. Dolayısıyla şehirden 1205 kişinin net göç etmesi beklenebilir. 2016 yılı hariç Hakkari nüfusu artmış bulunmaktadır, bunun sebebi de ölümler, net göçten fazla olan doğumlar ve 2016 Mart ayında Yüksekova'da yaşanan çatışma ortamının yarattığı göç olabilir.

“Maddi imkanınız olsa başka bir yere göç eder misiniz?” sorusundan elde edilen anket sonuçlarından yerleşik Yüksekovalıların %48.9 oranı ve göç ile Yüksekova'ya gelenlerin %51.5 kadarı maddi imkanları olması durumunda göç edeceklerini beyan etmişlerdir. Göç edenlerin %65.36 ise daha önce yaşadıkları yere dönmek istemediklerini belirtmişlerdi. Tablo 2.8 ile gösterildiği gibi göç etmişlerin %31.65 kadarı göç etmek istediklerini ama bunun geldikleri yer olmamasını diledikleri ve %33.67 kadarı hiçbir yere göç etmek istemedikleri görülmektedir.

Tablo 2.8. Daha Önce Göç Etmişlerin Göç Niyetleri

	Maddi imkanı olsa			Maddi imkanı olsa %		
	Göç etmek istiyor	Göç etmek istemiyor	Toplam	Göç etmek istiyor	Göç etmek istemiyor	Toplam
A	157	117	274	19.87%	14.81%	34.68%
B	250	266	516	31.65%	33.67%	65.32%
Toplam	407	383	790	51.52%	48.48%	100.00%

Not: A: Yaşadığı yere geri dönmek istiyor, B: Yaşadığı yere geri dönmek istemiyor

Tablo 2.9. Yüksekova'da Biriken Göçmen Nüfus Tahmini

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Toplam
2011	2116						
2012	1026	1370					
2013	498	664	1989				
2014	241	322	965	1789			
2015	117	156	468	867	2078		
2016	57	76	227	421	1008	1500	3327

Not: Satırlar yeni gelen göç ya da bir önceki yıldan Yüksekova'da kalan göçmen miktarını vermektedir. Örneğin 2011 sütununda 2011 yılında 2116 göçmen gelmiştir ve 2016 yılında bu ilk gelenlerden sadece 57 kişisi Yüksekova'da kalmıştır.

Tablo 2.9. ile her sene göçmelerin %48.5 kadarının Yüksekova'dan başka yerlere gitmesi durumunda 2011-2016 yılları arasında Yüksekova'ya gelen yeni göçmenlerin toplam 3327 kişisinin hala Yüksekova'da kaldığı tahmin edilebilir. TÜİK 2014 yılı için Hakkari'nin ortalama hanehalkı büyüklüğünü 6.6 olarak tespit etmiş bulunmaktadır. 3327 kişinin kaç hanehalkı olduğu bu varsayımla hesaplanacak olursa bu rakam 504

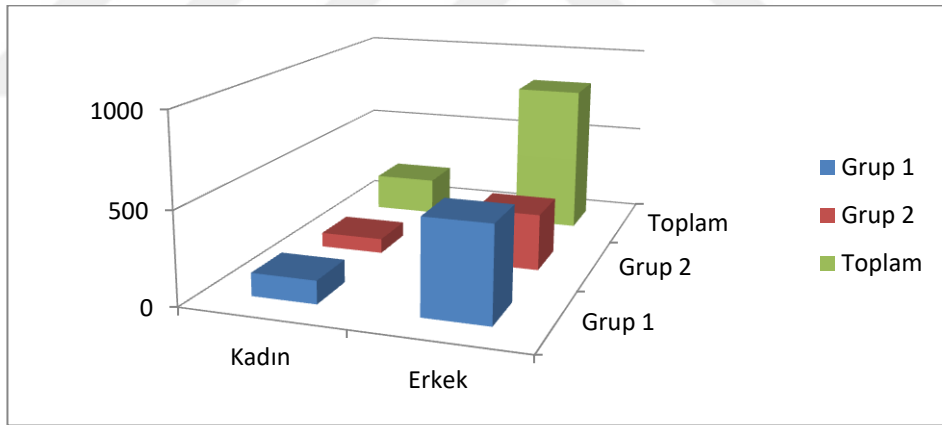

hanehalkı etmektedir (TÜİK, 2014b). Hesaba katılmayan 2011 yılından önceki yılların etkisi en kötü ihtimal dikkate alınarak hesaplandığında kişi sayısı 3408 ve hanehalkı sayısı 516 etmektedir. Göç edip Yüksekova’da kalanların sonradan çocukları olduğu ve köye geri gidenlerin tekrar şehre göç etmesi düşünülecek olursa Yüksekova’da göç sonucu bulunan kişi ve hanehalkı sayısı daha yüksek olacaktır. Fakat bunlar için tahmin yapma verisi bulunmamaktadır. Bu sebeple, tespit edilen ve anket yapılan 798 göçmen hanenin anakütlenin tamamına çok yakın bir değer olduğu tahmin edilebilir.

2.2.2. Anket Sonuçları

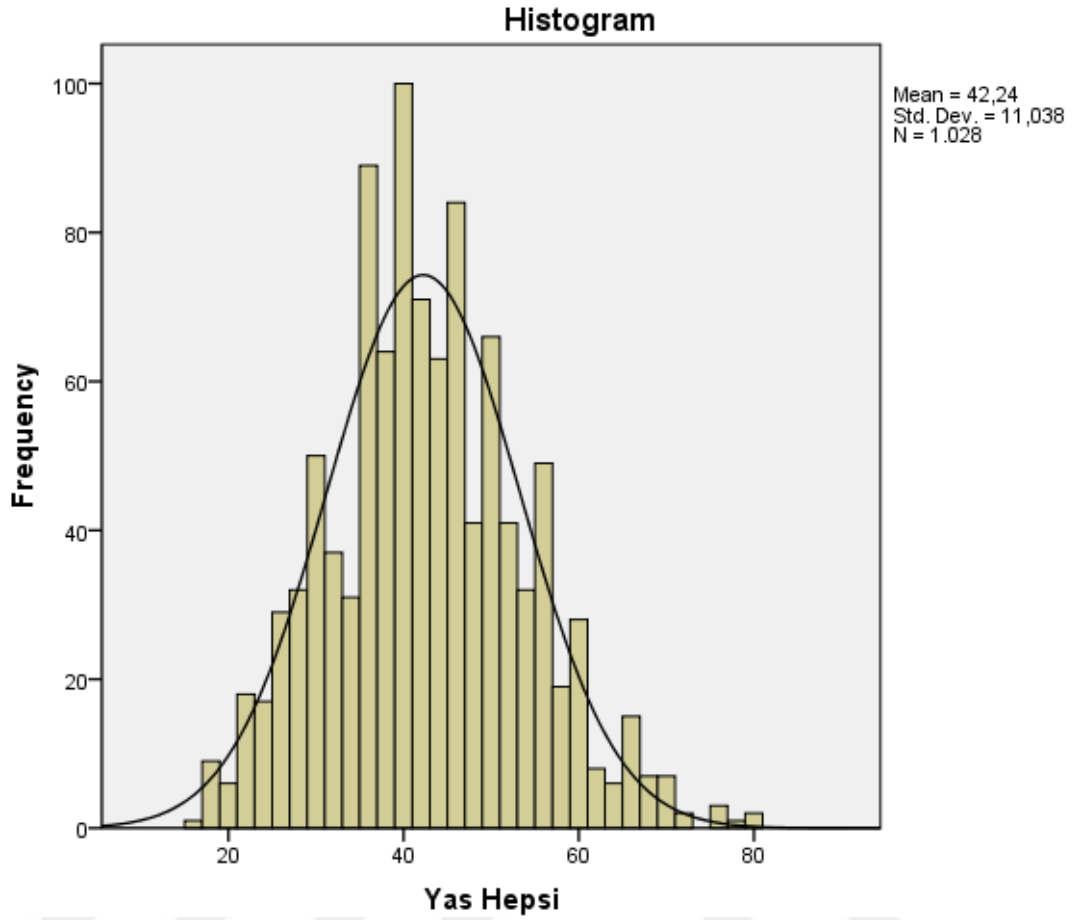
Tablo 2.10. Ankete Katılan Bireylerin Cinsiyetleri

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
Kadın	125	81	206	12,16%	7,88%	20,04%	19,62%	20,72%
Erkek	512	310	822	49,81%	30,16%	79,96%	80,38%	79,28%
Toplam	637	391	1028	61,96%	38,04%	100,00%	100,00%	100,00%

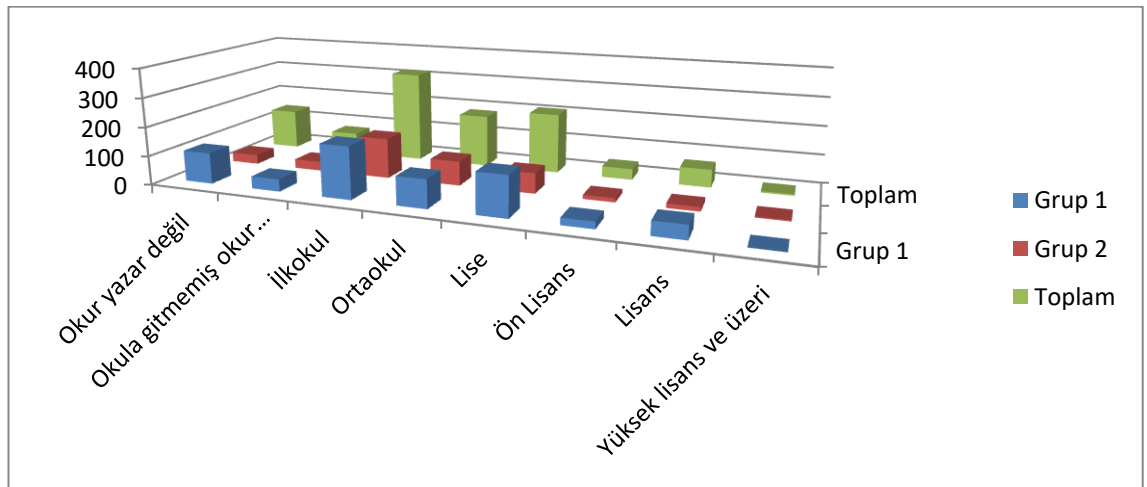
Şekil 2.1. Ankete Katılan Bireylerin Cinsiyetleri

Katılımcıların % 79,96’sı erkektir. Anket uygulanacak bireyin hane reisi olmasına özen gösterilmiştir. Anket uygulanan hanelerde hane reisi kadınların da olmasına karşın genel olarak hane reisi erkekler olduğu için oranlar bu şekildedir. Ancak hane reisinin evde bulunmaması durumunda, hane reisinin yerine cevap verebilecek kişinin verdiği cevaplar değerlendirilmiştir.

Şekil 2.2. Katılımcıların Yaş Frekansları

Katılımcıların yaş frekansları incelendiğinde normal dağılımdan gelmediği görülmektedir. Büyük çoğunluk 24-60 yaşları arasından katılmış bulunmaktadır. Yaş ortalamasının 42.24 olduğu gözlenmektedir.

Şekil 2.3. Ankete Katılan Bireylerin Öğrenim Durumu

Tablo 2.11. Ankete Katılan Bireylerin Öğrenim Durumu

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
Okuryazar Değil	107	33	140	10,41%	3,21%	13,62%	16,80%	8,44%
Okula Gitmemiş Ama Okuryazar	42	32	74	4,09%	3,11%	7,20%	6,59%	8,18%
İlkokul	179	139	318	17,41%	13,52%	30,93%	28,10%	35,55%
Ortaokul	98	84	182	9,53%	8,17%	17,70%	15,38%	21,48%
Lise	139	70	209	13,52%	6,81%	20,33%	21,82%	17,90%
Ön Lisans	24	14	38	2,33%	1,36%	3,70%	3,77%	3,58%
Lisans	47	15	62	4,57%	1,46%	6,03%	7,38%	3,84%
Yüksek Lisans ve Üzeri	1	4	5	0,10%	0,39%	0,49%	0,16%	1,02%
Toplam	637	391	1028	61,96%	38,04%	100,00%	100,00%	100,00%

Tablo 2.11. ve Şekil 2.3'ten de görülebileceği gibi katılımcıların eğitim seviyeleri düşüktür. İlkokul mezunu bireylerin oranı %30,93 ile ilk sıradayken, yükseköğrenim görmüş bireylerin oranı oldukça düşüktür. Ayrıca katılımcılar içerisinde okuryazar olmayanların sayısı yükseköğrenim görmüş bireylerin sayısını aşmaktadır.

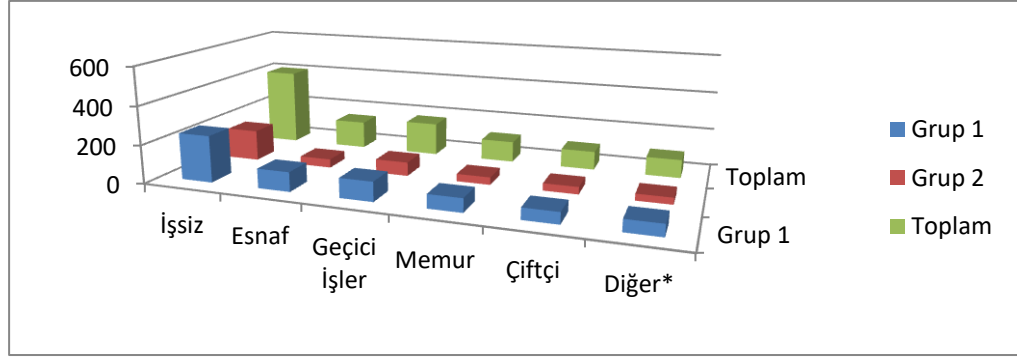
Tablo 2.12. Ankete Katılan Bireylerin Meslekleri

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
İşsiz	243	162	405	23,66%	15,77%	39,44%	38,21%	41,43%
Esnaf	101	45	146	9,83%	4,38%	14,22%	15,88%	11,51%
Geçici İşler	101	72	173	9,83%	7,01%	16,85%	15,88%	18,41%
Memur	71	39	110	6,91%	3,80%	10,71%	11,16%	9,97%
Çiftçi	59	38	97	5,74%	3,70%	9,44%	9,28%	9,72%
Diğer*	61	35	96	5,94%	3,41%	9,35%	9,59%	8,95%
Toplam	636	391	1027	61,93%	38,07%	100,00%	100,00%	100,00%

Not: A: * Ev hanımları işsiz olarak alınmıştır

Tablo 2.12. ve Şekil 2.4. incelenirse katılımcıların %39,44'ü işsizdir. İşsizlerden sonra diğer önemli grup geçici işlerle uğraşanlardır. Bu durum yoksul olan kentlerde enformel işlerde çalışan kesimin önemli düzeyde olmasına uygundur. Esnaf olduğunu belirtenlerin sayısı üçüncü önemli oranı oluşturmaktadır.

Tablo 2.13.'te anket soru formunda seçeneklerde belirtilmeyen "diğer" meslek gruplarındaki katılımcılarla ilgili bilgilere yer verilmiştir.

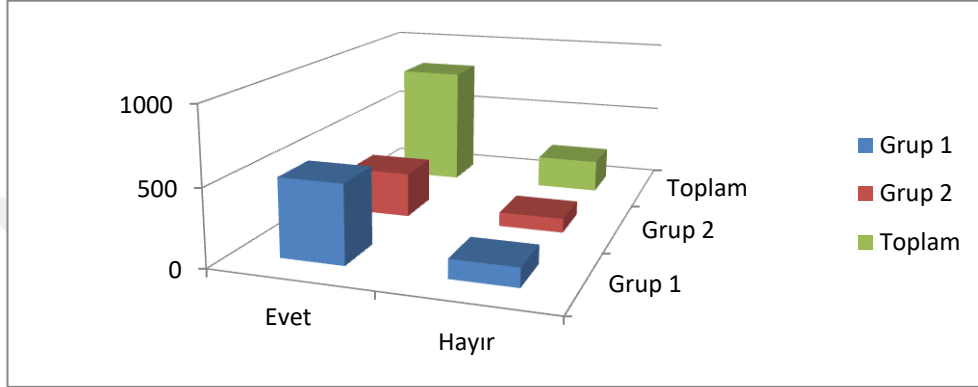
Şekil 2.4. Ankete Katılan Bireylerin Meslekleri

Tablo 2.13. Ankete Katılan Bireylerin Meslekleri (Diğer)

Diğer	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
Anestezi Teknikeri	1	0	1	0,10%	0,00%	0,10%	0,16%	0,00%
Arıcı	0	3	3	0,00%	0,29%	0,29%	0,00%	0,77%
Arzuhalci	1	0	1	0,10%	0,00%	0,10%	0,16%	0,00%
Aşçı	2	1	3	0,19%	0,10%	0,29%	0,31%	0,26%
Bağkur Emeklisi	1	0	1	0,10%	0,00%	0,10%	0,16%	0,00%
Eczacı	1	0	1	0,10%	0,00%	0,10%	0,16%	0,00%
Eczane Teknikeri	1	0	1	0,10%	0,00%	0,10%	0,16%	0,00%
Eğitmen	1	0	1	0,10%	0,00%	0,10%	0,16%	0,00%
Elektrik Teknikeri	0	1	1	0,00%	0,10%	0,10%	0,00%	0,26%
Emekli	5	5	10	0,49%	0,49%	0,97%	0,79%	1,28%
Emekli Korucu	1	0	1	0,10%	0,00%	0,10%	0,16%	0,00%
Ev Hanımı	63	43	106	6,13%	4,19%	10,32%	9,91%	11,00%
Hizmetli	1	0	1	0,10%	0,00%	0,10%	0,16%	0,00%
Süt Sağıcı	1	0	1	0,10%	0,00%	0,10%	0,16%	0,00%
İnşaat İşçisi	3	0	3	0,29%	0,00%	0,29%	0,47%	0,00%
İnşaat Ustası	2	1	3	0,19%	0,10%	0,29%	0,31%	0,26%
İş Makinesi Operatörü	0	1	1	0,00%	0,10%	0,10%	0,00%	0,26%
İşçi	5	2	7	0,49%	0,19%	0,68%	0,79%	0,51%
Kalfa	1	0	1	0,10%	0,00%	0,10%	0,16%	0,00%
Kalorifer Ustası	0	1	1	0,00%	0,10%	0,10%	0,00%	0,26%
Köy Korucusu	1	0	1	0,10%	0,00%	0,10%	0,16%	0,00%
Köy Korucusu	0	6	6	0,00%	0,58%	0,58%	0,00%	1,53%
Muhasebe	1	0	1	0,10%	0,00%	0,10%	0,16%	0,00%
Muhasebeci	0	1	1	0,00%	0,10%	0,10%	0,00%	0,26%
Muhtar	3	0	3	0,29%	0,00%	0,29%	0,47%	0,00%
Mühendis	4	0	4	0,39%	0,00%	0,39%	0,63%	0,00%
Müziyen	1	0	1	0,10%	0,00%	0,10%	0,16%	0,00%
Öğrenci	7	9	16	0,68%	0,88%	1,56%	1,10%	2,30%
Özel	1	0	1	0,10%	0,00%	0,10%	0,16%	0,00%
Özel Güvenlik Personeli	3	0	3	0,29%	0,00%	0,29%	0,47%	0,00%
Serbest	0	1	1	0,00%	0,10%	0,10%	0,00%	0,26%
Seyyar Satıcı	1	0	1	0,10%	0,00%	0,10%	0,16%	0,00%
Siyaset	1	0	1	0,10%	0,00%	0,10%	0,16%	0,00%
Stilist	1	0	1	0,10%	0,00%	0,10%	0,16%	0,00%
Şirket Elemanı	1	1	2	0,10%	0,10%	0,19%	0,16%	0,26%
Şoför	6	3	9	0,58%	0,29%	0,88%	0,94%	0,77%
Takı Tasarımcısı	1	0	1	0,10%	0,00%	0,10%	0,16%	0,00%
Taşeron İşçi	1	0	1	0,10%	0,00%	0,10%	0,16%	0,00%
Tekniker	1	0	1	0,10%	0,00%	0,10%	0,16%	0,00%
Toplam	124	79	203	12,07%	7,69%	19,77%	19,50%	20,20%

Tablo 2.14. Ankete Katılan Bireylerin Hane Reisi Olup Olmadığı

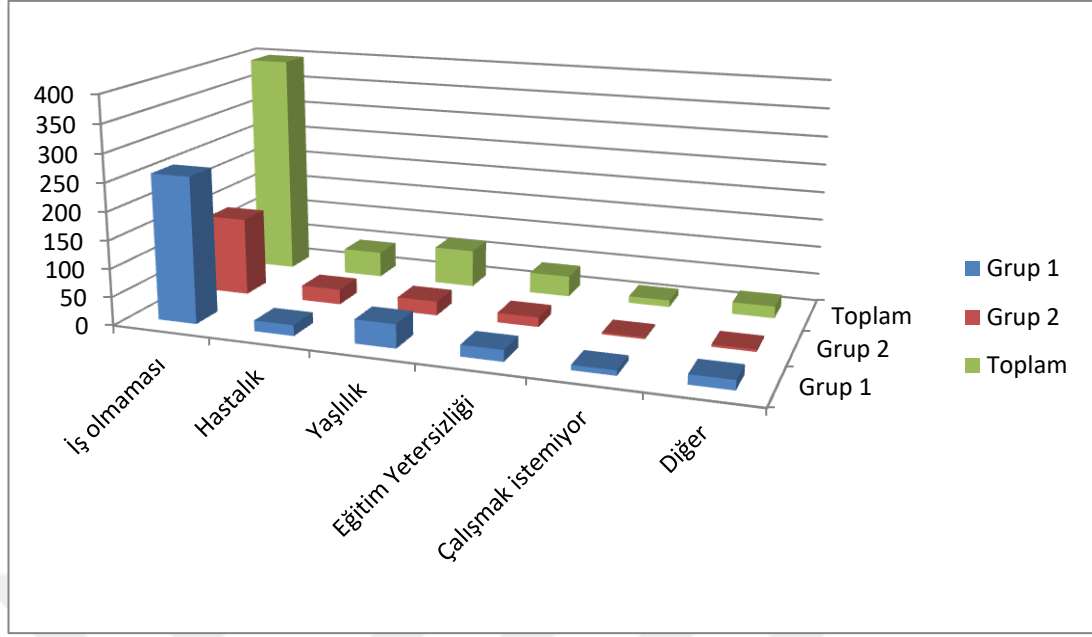
	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
Evet	512	297	809	49,85%	28,92%	78,77%	80,50%	75,96%
Hayır	124	94	218	12,07%	9,15%	21,23%	19,50%	24,04%
Toplam	636	391	1027	61,93%	38,07%	100,00%	100,00%	100,00%

Şekil 2.5. Ankete Katılan Bireylerin Hane Reisi Olup Olmadığı

Tablo 2.14. ve Şekil 2.5.'te görüldüğü üzere katılımcıların büyük çoğunluğu (%78,77) hane reisidir.

Tablo 2.15. Hane Reisinin İşsiz Olma Nedenleri

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
İş Olmaması	259	139	398	44,58%	23,92%	68,50%	70,77%	64,65%
Hastalık	19	27	46	3,27%	4,65%	7,92%	5,19%	12,56%
Yaşlılık	42	25	67	7,23%	4,30%	11,53%	11,48%	11,63%
Eğitim Yetersizliği	20	17	37	3,44%	2,93%	6,37%	5,46%	7,91%
Çalışmak İstemiyor	9	3	12	1,55%	0,52%	2,07%	2,46%	1,40%
Diğer	17	4	21	2,93%	0,69%	3,61%	4,64%	1,86%
Toplam	366	215	581	62,99%	37,01%	100,00%	100,00%	100,00%

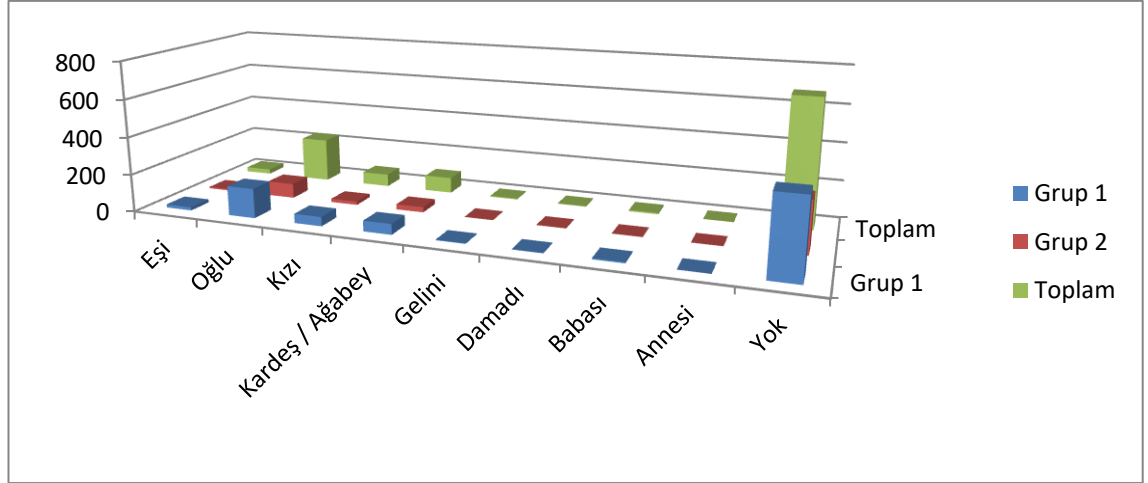

Şekil 2.6. Hane Reisinin İşsiz Olma Nedenleri

Tablo 2.15. incelenecek olursa katılımcılara göre “iş olmaması” işsiz olmanın en önemli nedenidir.

Tablo 2.16. Hane Reisi Dışında Çalışanın Olup Olmadığı

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
Eşi	17	8	25	1,54%	0,72%	2,26%	2,44%	1,96%
Oğlu	157	78	235	14,21%	7,06%	21,27%	22,53%	19,12%
Kızı	49	18	67	4,43%	1,63%	6,06%	7,03%	4,41%
Kardeş / Ağabey	56	28	84	5,07%	2,53%	7,60%	8,03%	6,86%
Gelini	3	2	5	0,27%	0,18%	0,45%	0,43%	0,49%
Damadı	2	1	3	0,18%	0,09%	0,27%	0,29%	0,25%
Babası	6	1	7	0,54%	0,09%	0,63%	0,86%	0,25%
Annesi	1	0	1	0,09%	0,00%	0,09%	0,14%	0,00%
Yok	406	272	678	36,74%	24,62%	61,36%	58,25%	66,67%
Toplam	697	408	1105	63,08%	36,92%	100,00%	100,00%	100,00%

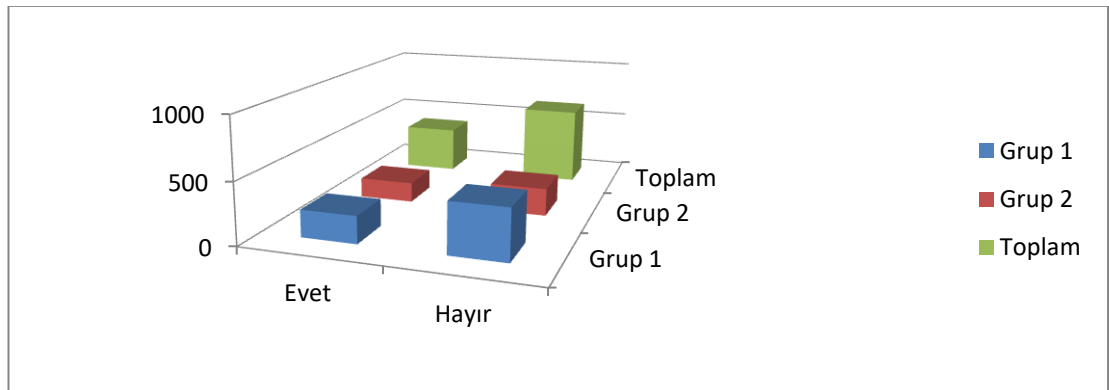

Şekil 2.7. Hane Reisi Dışında Çalışanın Olup Olmadığı

Katılımcıların %61,36'sı hane reisi dışında çalışanın olmadığını belirtmişlerdir. Hane reisi dışında çalışanın olduğu durumlarda çalışan kişi olarak en çok “oğlu” cevabı verilmiştir.

Tablo 2.17. Düzenli Gelirin Olup Olmadığı

Düzenli geliriniz var mı?	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
Evet	222	164	386	21,62%	15,97%	37,59%	34,91%	41,94%
Hayır	414	227	641	40,31%	22,10%	62,41%	65,09%	58,06%
Toplam	636	391	1027	61,93%	38,07%	100,00%	100,00%	100,00%

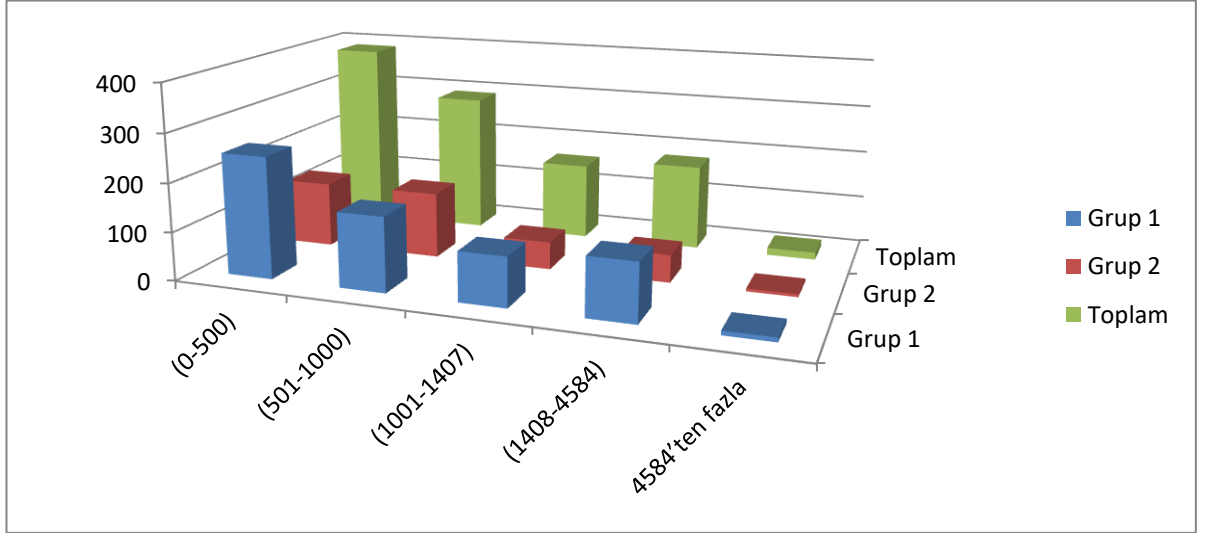

Şekil 2.8. Düzenli Gelirin Olup Olmadığı

Tablo 2.17.'ye göre katılımcıların büyük çoğunluğu düzenli gelire sahip değildir. Bu durum Tablo 2.12.'den elde edilen %48.79 oranında olan işsizlerin ve 16,85 oranında olan geçici işlerde çalışan katılımcıların varlığına uygundur.

Tablo 2.18. Ortalama Aylık Hanehalkı Geliri

	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2
(0-500)	251	135	386	24,44%	13,15%	37,59%	39,47%	34,53%
(501-1000)	154	136	290	15,00%	13,24%	28,24%	24,21%	34,78%
(1001-1407)	102	57	159	9,93%	5,55%	15,48%	16,04%	14,58%
(1408-4584)	120	57	177	11,68%	5,55%	17,23%	18,87%	14,58%
4584'ten fazla	9	6	15	0,88%	0,58%	1,46%	1,42%	1,53%
Toplam	636	391	1027	61,93%	38,07%	100,00%	100,00%	100,00%
			Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %		
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2
4584'ten az	627	385	1012	61,05%	37,49%	98,54%	98,58%	98,47%
4584'ten fazla	9	6	15	0,88%	0,58%	1,46%	1,42%	1,53%
Toplam	636	391	1027	61,93%	38,07%	100,00%	100,00%	100,00%
			Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %		
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2
1407'ten az	507	328	835	49,37%	31,94%	81,30%	79,72%	83,89%
1407'ten fazla	129	63	192	12,56%	6,13%	18,70%	20,28%	16,11%
Toplam	636	391	1027	61,93%	38,07%	100,00%	100,00%	100,00%

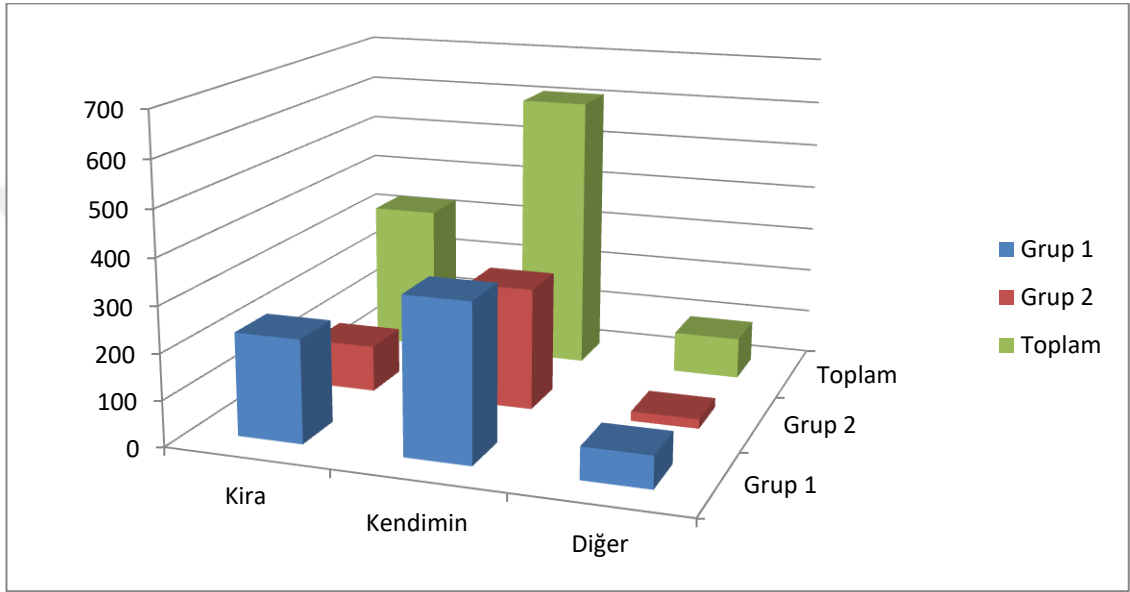
Şekil 2.9. Ortalama Aylık Hanehalkı Geliri

Anket sorularının hazırlandığı Şubat 2016 ayında TÜRK-İŞ araştırmasının sonucuna göre dört kişilik ailenin açlık sınırı 1.407 TL ve yoksulluk sınırı 4.584 TL'dir. Tablo 2.18.'e göre katılımcıların %81,30'u 1407 TL'den az, % 98,54'ü 4584 TL'den az ortalama aylık hane halkı gelirine sahiptir.

Tablo 2.19. Oturulan Evin Mülkiyeti

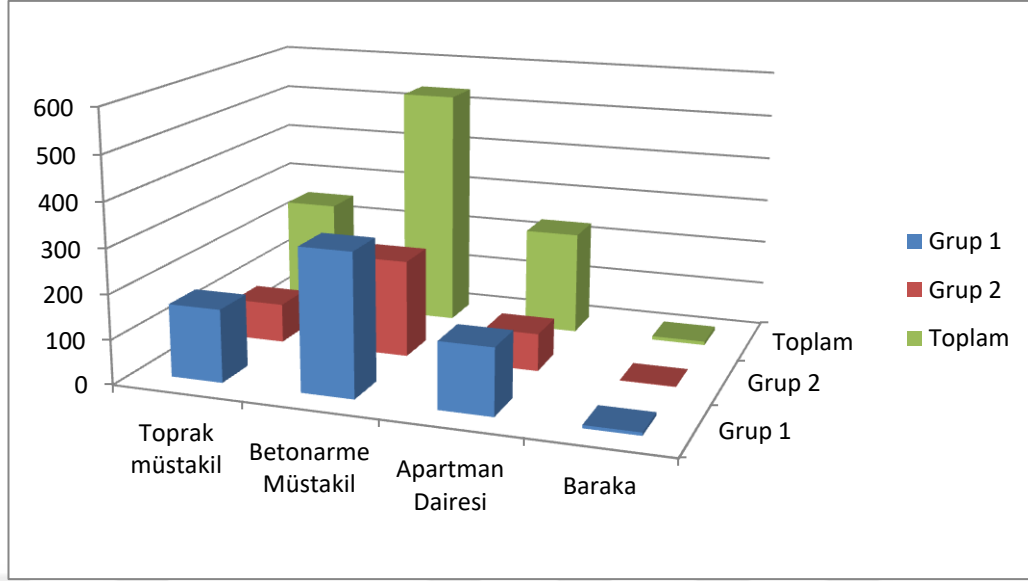
	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
Kira	225	102	327	21,91%	9,93%	31,84%	35,38%	26,09%
Kendimin	341	268	609	33,20%	26,10%	59,30%	53,62%	68,54%
Diğer	70	21	91	6,82%	2,04%	8,86%	11,01%	5,37%
Toplam	636	391	1027	61,93%	38,07%	100,00%	100,00%	100,00%

Şekil 2.10. Oturulan Evin Mülkiyeti

Katılımcıların %59,30'u kendi evlerinde oturduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 2.20. Oturulan Evin Niteliği

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
Toprak Müstakil	163	88	251	15,87%	8,57%	24,44%	25,63%	22,51%
Betonarme Müstakil	318	218	536	30,96%	21,23%	52,19%	50,00%	55,75%
Apartman Dairesi	148	84	232	14,41%	8,18%	22,59%	23,27%	21,48%
Baraka	7	1	8	0,68%	0,10%	0,78%	1,10%	0,26%
Toplam	636	391	1027	61,93%	38,07%	100,00%	100,00%	100,00%

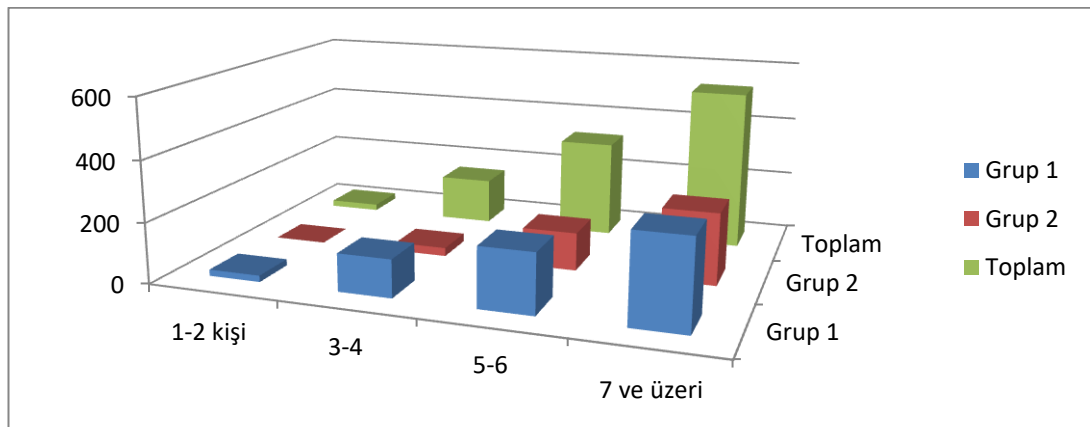

Şekil 2.11. Oturulan Evin Niteliği

Katılımcılar genel olarak betonarme müstakil başta olmak üzere, toprak müstakil ve apartman dairesi niteliğindeki evlerde oturmaktadırlar.

Tablo 2.21. Hanede Yaşayan Kişi Sayısı

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %	
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2
1-2 kişi	21	0	21	2,04%	0,00%
3-4	125	28	153	12,17%	2,73%
5-6	197	126	323	19,18%	12,27%
7 ve üzeri	293	237	530	28,53%	23,08%
Toplam	636	391	1027	61,93%	38,07%

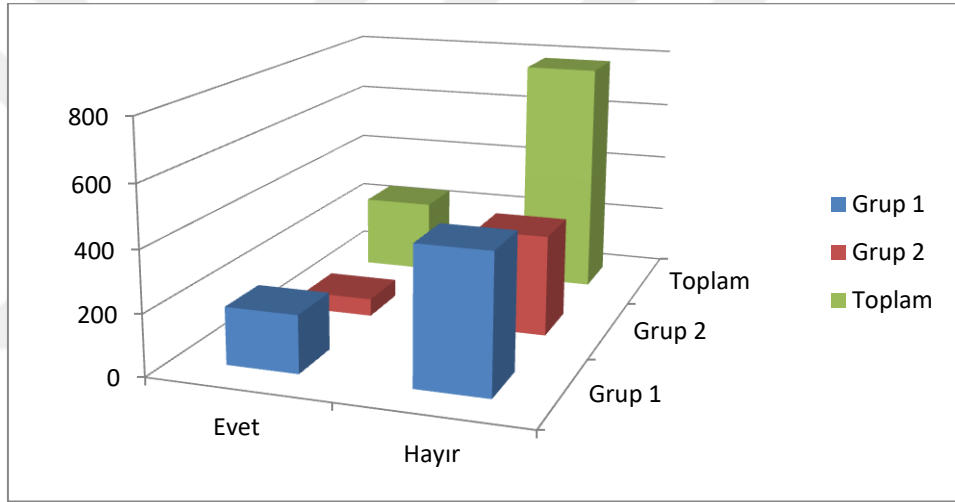

Şekil 2.12. Hanede Yaşayan Kişi Sayısı

Hanede yaşayan kişi sayısında 7 ve üzeri kişi olarak yaşayanların oranı %51,61'dir. Yapılan anketlerde evleri yıkılan veya yanan bazı ailelerin diğer akraba ve tanıdıklarının evlerine geçerek birarada yaşadıkları da gözlenmiştir. Hanede 1-2 kişi olarak yaşayanların oranı oldukça düşüktür.

Tablo 2.22. Evlendiği Halde Evde Yaşamaya Devam Eden Çocuk Varlığı

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
Evet	188	58	246	18,32%	5,65%	23,98%	29,61%	14,83%
Hayır	447	333	780	43,57%	32,46%	76,02%	70,39%	85,17%
Toplam	635	391	1026	61,89%	38,11%	100,00%	100,00%	100,00%

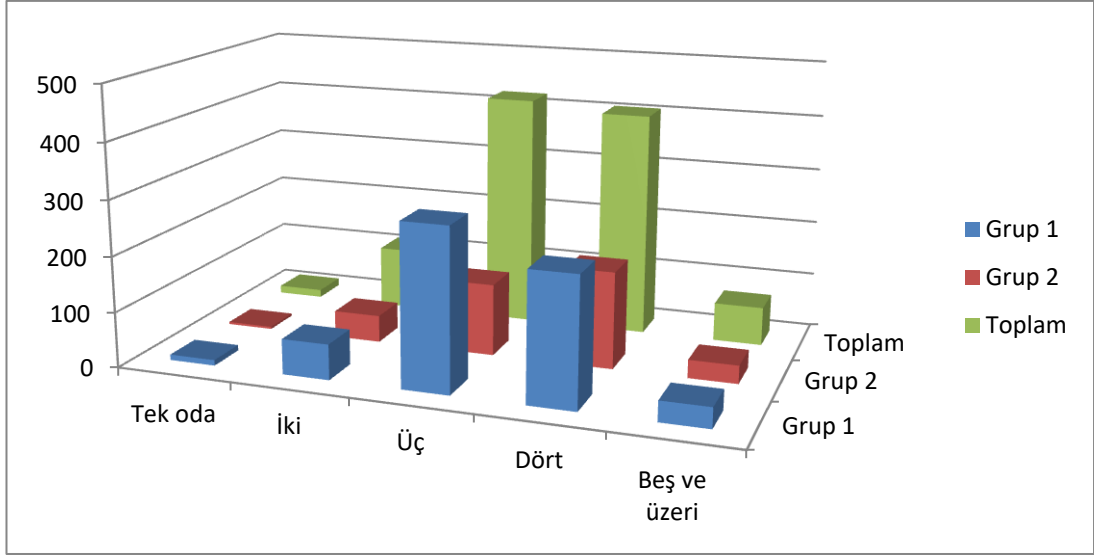

Şekil 2.13. Evlendiği Halde Evde Yaşamaya Devam Eden Çocuk

Evlendiği halde ailesiyle yaşadığı evden ayrılmayan bireylerin oranı düşüktür (%23,98).

Tablo 2.23. Evde Kaç Oda Olduğu

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
Tek oda	10	4	14	0,97%	0,39%	1,36%	1,57%	1,02%
İki	64	49	113	6,24%	4,78%	11,01%	10,08%	12,53%
Üç	292	130	422	28,46%	12,67%	41,13%	45,98%	33,25%
Dört	232	175	407	22,61%	17,06%	39,67%	36,54%	44,76%
Beş ve üzeri	37	33	70	3,61%	3,22%	6,82%	5,83%	8,44%
Toplam	635	391	1026	61,89%	38,11%	100,00%	100,00%	100,00%

Şekil 2.14. Evde Kaç Oda Olduğu

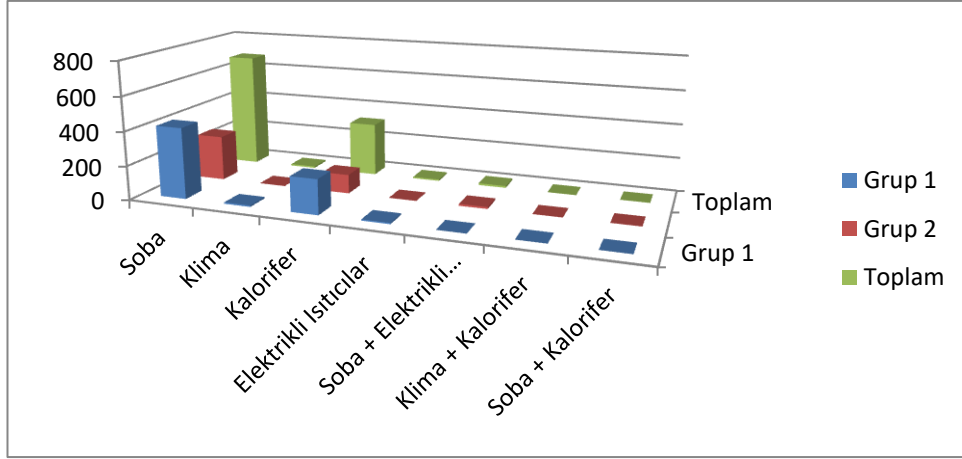
Tablo 2.23.'e göre aileler çok odalı evlerde yaşamaktadırlar. Tek odalı ve iki odalı evlerde yaşayanların oranı düşüktür. Bu durum hanede yaşayan kişi sayısının fazla olmasına bağlanabilir.

Tablo 2.24. Evi Isıtma Yöntemi

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
A	416	265	681	40,55%	25,83%	66,37%	65,51%	67,77%
B	8	1	9	0,78%	0,10%	0,88%	1,26%	0,26%
C	204	111	315	19,88%	10,82%	30,70%	32,13%	28,39%
D	7	1	8	0,68%	0,10%	0,78%	1,10%	0,26%
E	0	11	11	0,00%	1,07%	1,07%	0,00%	2,81%
F	0	1	1	0,00%	0,10%	0,10%	0,00%	0,26%
G	0	1	1	0,00%	0,10%	0,10%	0,00%	0,26%
Toplam	635	391	1026	61,89%	38,11%	100,00%	100,00%	100,00%

Not: A: Soba, B: Klima, C: Kalorifer, D: Elektrikli Isıtıcılar, E: Soba + Elektrikli Isıtıcılar, F: Klima + Kalorifer, G: Soba + Kalorifer

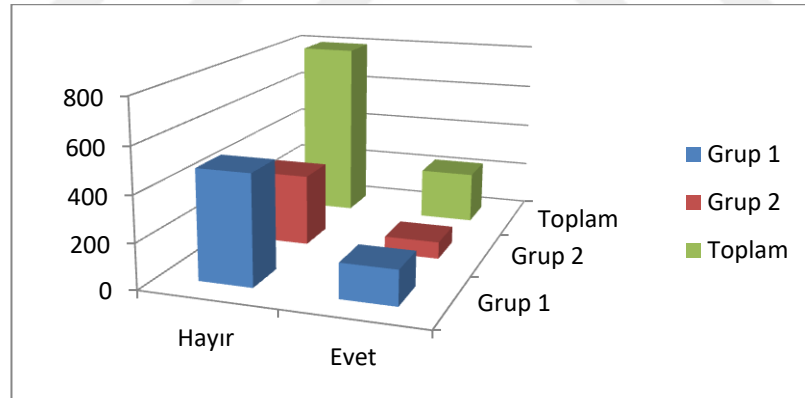
Tablo 2.24.'e göre anket uyguladığımız aileler evlerini ısıtırken %66,37 oranında soba ve % 30,70 oranında da kalorifer kullanmaktadırlar.

Şekil 2.15. Evi Isıtma Yöntemi

Tablo 2.25. Okul Çağında Olmasına Rağmen Okula Gitmeyen Çocuk Varlığı

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %	
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2
Hayır	483	316	799	47,03%	30,77%
Evet	153	75	228	14,90%	7,30%
Toplam	636	391	1027	61,93%	38,07%

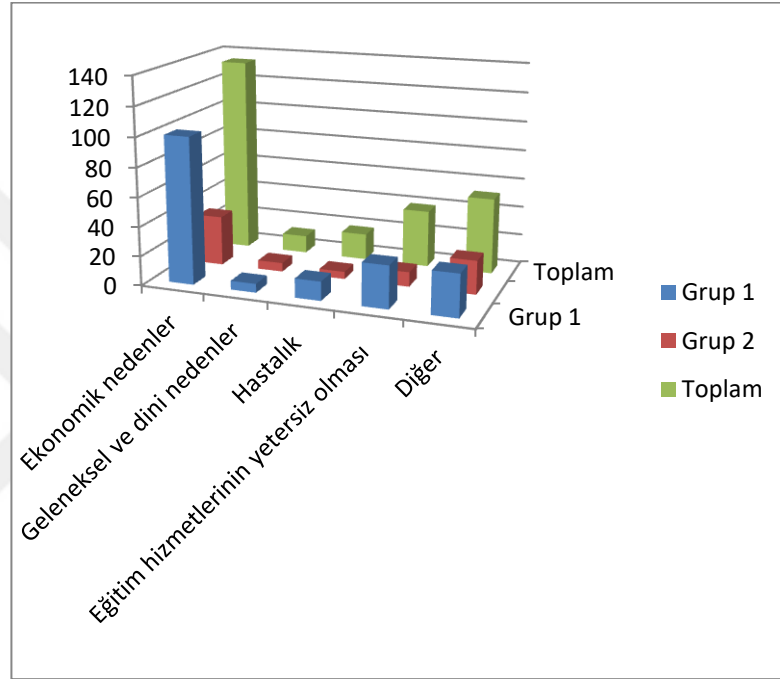

Şekil 2.16. Okul Çağında Olmasına Rağmen Okula Gitmeyen Çocuk Varlığı

Tablo 2.25.'te gösterildiği gibi okula gitmeyen çocukların oranı %22,20 ile önemli düzeydedir. Tablo 2.26.'da okula gitmeme nedenlerinin en önemlisi olarak katılımcılar ekonomik sorunları belirtirken eğitim hizmetlerinin yetersiz olduğunu söyleyenlerin oranı %15,29 oranındadır. %20,39 oranında seçeneklerde olmayan faktörleri (çocukların kendi isteği, toplumsal olaylar...vb.) belirtenlerin oranı da önemlidir.

Tablo 2.26. Okula Devam Etmeme Nedenleri

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %	
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2
Ekonomik Nedenler	100	34	134	39.22%	13.33%
Geleneksel ve Dini Nedenler	6	6	12	2.35%	2.35%
Hastalık	13	5	18	5.10%	1.96%
Eğitim Hizmetleri Yetersiz	29	10	39	11.37%	3.92%
Diğer	29	23	52	11.37%	9.02%
Toplam	177	78	255	69.41%	30.59%

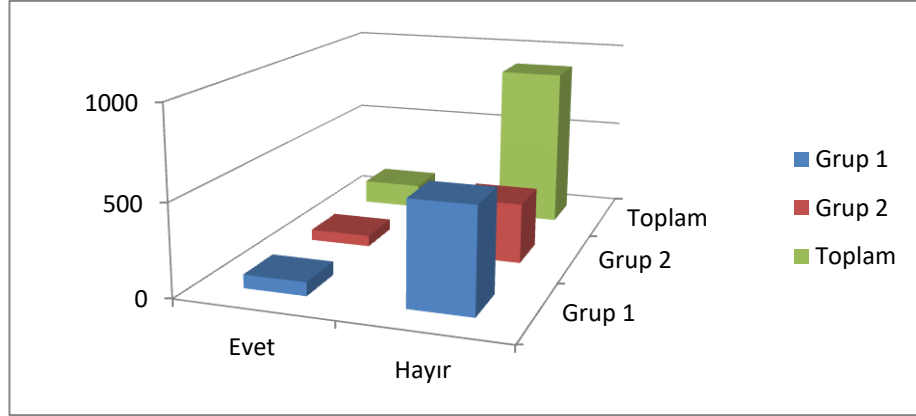

Şekil 2.17. Okula Devam Etmeme Nedenleri

Tablo 2.27. Okul Çağındaki Çalışan Çocuk Varlığı

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %	
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2
Evet	74	61	135	7,21%	5,94%
Hayır	562	330	892	54,72%	32,13%
Toplam	636	391	1027	61,93%	38,07%

Hakkari’de çalışan çocuk sayısı diğer illere göre daha düşük düzeydedir. Bu durumun nedeni çocukların çalışabileceği alanların olmamasıdır (Aker, 2006:243). Tablo 2.27.’de gösterildiği gibi bu durum Yüksekova için de geçerlidir.

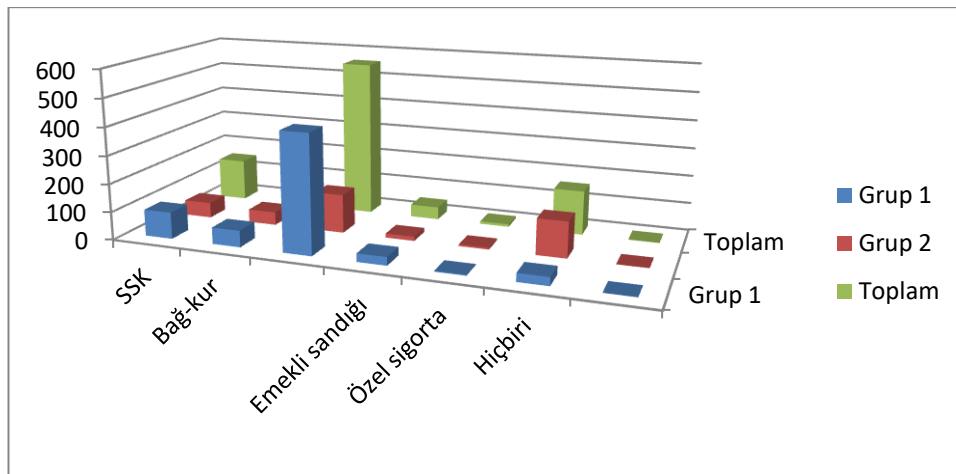

Şekil 2.18. Okul Çağındaki Çalışan Çocuk Varlığı

Tablo 2.28. Sosyal Güvence

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2
A	95	55	150	9.25%	5.36%	14.61%	14.91%	14.10%
B	59	47	106	5.74%	4.58%	10.32%	9.26%	12.05%
C	420	138	558	40.90%	13.44%	54.33%	65.93%	35.38%
D	30	15	45	2.92%	1.46%	4.38%	4.71%	3.85%
E	3	6	9	0.29%	0.58%	0.88%	0.47%	1.54%
F	30	128	158	2.92%	12.46%	15.38%	4.71%	32.82%
G	0	1	1	0.00%	0.10%	0.10%	0.00%	0.26%
Toplam	637	390	1027	62.03%	37.97%	100.00%	100.00%	100.00%

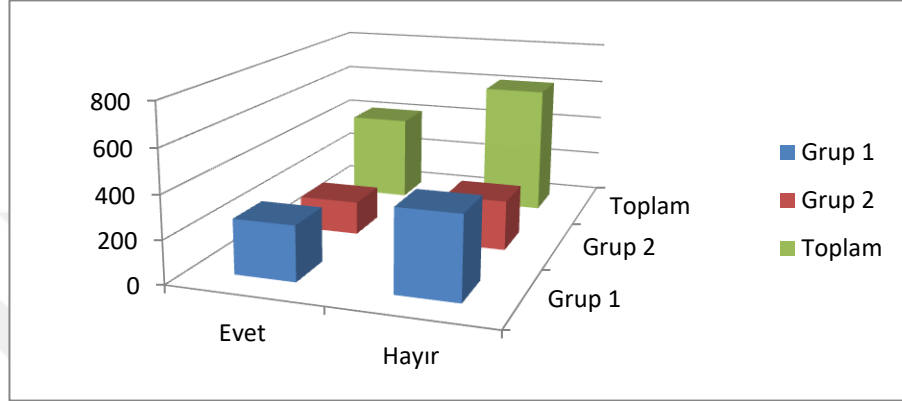
Not: A: SSK, B: Bağ-kur, C: Genel Sağlık Sigortası (Yeşil kart), D: Emekli sandığı, E: Özel sigorta, F: Hiçbiri, G: SSK ve Genel Sağlık Sigortası (Yeşil kart)

Şekil 2.18. Sosyal Güvence

Tablo 2.29. Hanede Kronik Hastanın Olup Olmadığı

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
Evet	255	157	412	24,81%	15,27%	40,08%	40,03%	40,15%
Hayır	382	234	616	37,16%	22,76%	59,92%	59,97%	59,85%
Toplam	637	391	1028	61,96%	38,04%	100,00%	100,00%	100,00%

Şekil 2.19. Hanede Kronik Hastanın Olup Olmadığı

Hanede kronik hastanın olduğunu belirtenlerin oranı %40,08 oranıyla oldukça yüksektir.

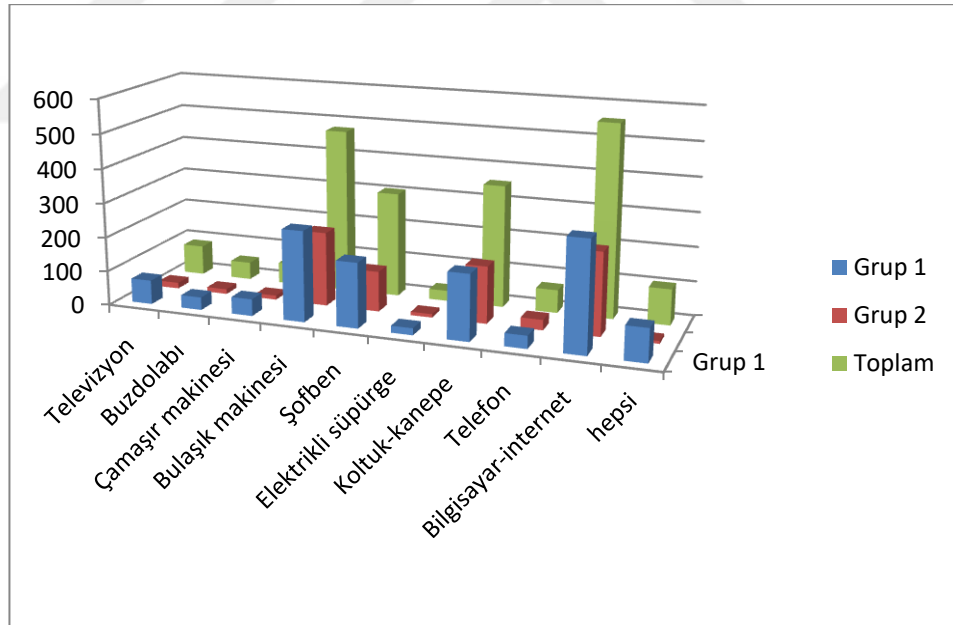
Tablo 2.30. Evde Olmayan Ya da Yetersiz Olan Eşyalar

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
Televizyon	70	17	87	3,29%	0,80%	4,09%	5,40%	2,05%
Buzdolabı	37	14	51	1,74%	0,66%	2,40%	2,85%	1,69%
Çamaşır Makinesi	49	12	61	2,31%	0,56%	2,87%	3,78%	1,45%
Bulaşık Makinesi	262	215	477	12,33%	10,12%	22,45%	20,20%	25,97%
Şofben	188	117	305	8,85%	5,51%	14,35%	14,49%	14,13%
Elektrikli Süpürge	20	10	30	0,94%	0,47%	1,41%	1,54%	1,21%
Koltuk-Kanepe	190	165	355	8,94%	7,76%	16,71%	14,65%	19,93%
Telefon	37	30	67	1,74%	1,41%	3,15%	2,85%	3,62%
Bilgisayar-İnternet	317	239	556	14,92%	11,25%	26,16%	24,44%	28,86%
Hepsi	96	8	104	4,52%	0,38%	4,89%	7,40%	0,97%
Diğer	1	0	1	0,05%	0,00%	0,05%	0,08%	0,00%
Neredeyse Hepsi	30	1	31	1,41%	0,05%	1,46%	2,31%	0,12%
Toplam	1297	828	2125	61,04%	38,96%	100,00%	100,00%	100,00%

Tablo 2.31. Evde Olmayan Ya da Yetersiz Olan Eşyalar (Diğer)

Diğer	Grup 1	Grup 2	Toplam
bazı eşyalarım zaten yoktu, olanlar da yandı	1	0	1
bazıları yoktu, olanlar da zarar gördü	1	0	1
Bütün eşyalarım kırıldı	1	0	1
bütün eşyalarım yandı	6	0	6
bütün eşyalarım yıkıntuların altında çalındı, hasar gördü	1	0	1
eşyalarımın bir kısmı yoktu bir kısmı da zarar gördü	9	1	10
eşyalarımız yandı	2	0	2
hasarlı	3	0	3
hasarlı, kırıldı	1	0	1
kırıldı	6	0	6
kırıldı, çalındı, yandı	1	0	1
kırılmış ve çalınmış	1	0	1
olanlar yandı, kırıldı vs.	2	0	2
olaylarda kırıldı	1	0	1
olaylarda zarar gördü	16	0	16
yandı	71	2	73
yandı ve çalındı	1	0	1
Toplam	125	3	128

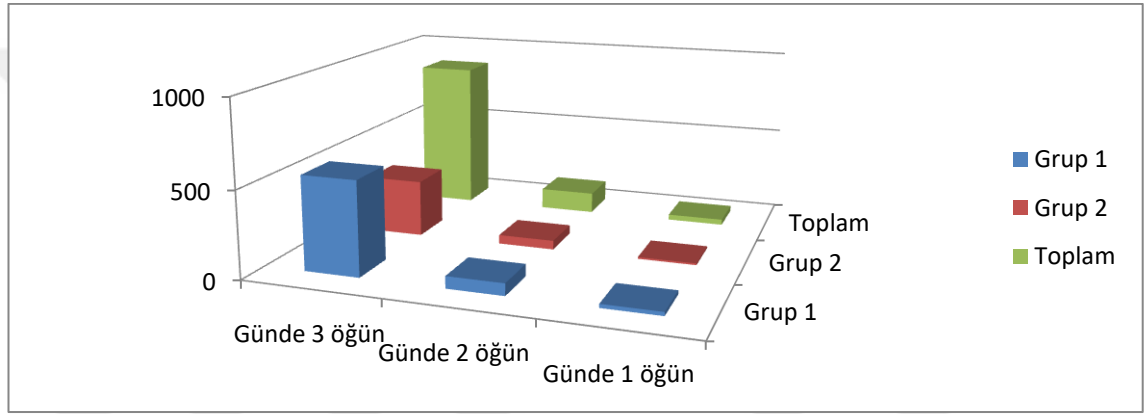
Şekil 2.20. Evde Olmayan Ya da Yetersiz Olan Eşyalar

Tablo 2.30. ile gösterildiği gibi evde olmayan ya da yetersiz olan eşyalarda sırasıyla; bilgisayar-internet, bulaşık makinesi, koltuk-kanepe ve şofben önemli düzeydedir. Ayrıca seçeneklerde verilen eşyaların hepsinin olmadığı ya da tamamına

yakının olmadığını belirten önemli bir kesim vardır. Tablo 2.31.'de bu kesimin yaşanan olaylarda eşyaları hasar gören aileler olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 2.32. Yemek Yeme Düzeni

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
Günde 3 öğün	545	329	874	53,02%	32,00%	85,02%	85,56%	84,14%
Günde 2 öğün	70	52	122	6,81%	5,06%	11,87%	10,99%	13,30%
Günde 1 öğün	22	10	32	2,14%	0,97%	3,11%	3,45%	2,56%
Toplam	637	391	1028	61,96%	38,04%	100,00%	100,00%	100,00%

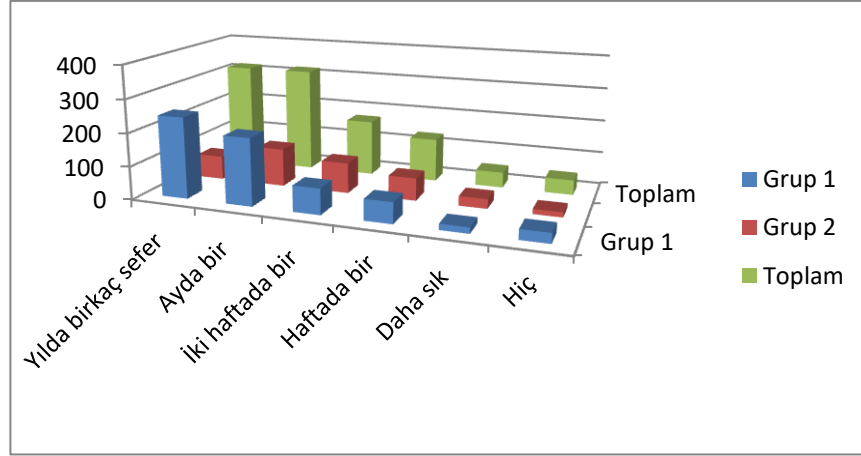

Şekil 2.21. Yemek Yeme Düzeni.

Genellikle katılımcılar (%85,02) 3 öğün yemek yediklerini belirtmişlerdir.

Tablo 2.33. Kırmızı Et Tüketme Sıklığı

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
Yılda Birkaç Sefer	245	72	317	23,83%	7,00%	30,84%	38,46%	18,41%
Ayda Bir	203	115	318	19,75%	11,19%	30,93%	31,87%	29,41%
İki Haftada Bir	78	92	170	7,59%	8,95%	16,54%	12,24%	23,53%
Haftada Bir	63	68	131	6,13%	6,61%	12,74%	9,89%	17,39%
Daha Sık	18	29	47	1,75%	2,82%	4,57%	2,83%	7,42%
Hiç	30	15	45	2,92%	1,46%	4,38%	4,71%	3,84%
Toplam	637	391	1028	61,96%	38,04%	100,00%	100,00%	100,00%

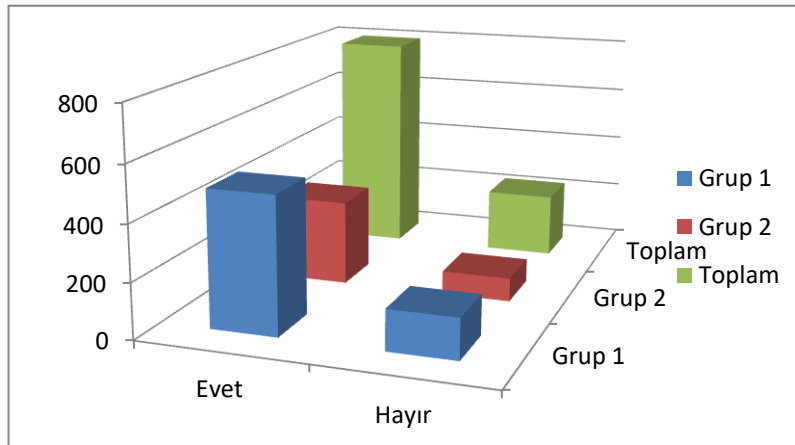

Şekil 2.23. Kırmızı Et Tüketme Sıklığı

Tablo 2.32.'de katılımcıların büyük bir kısmı günde 3 öğün yemek yediklerini belirtse bile Tablo 2.33.'te gösterildiği gibi kırmızı et tüketme sıklığının az olması beslenme konusunda yetersiz olduklarını ortaya koymaktadır.

Tablo 2.34. Zengin Olma İsteği

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
Evet	491	306	797	47,76%	29,77%	77,53%	77,08%	78,26%
Hayır	146	85	231	14,20%	8,27%	22,47%	22,92%	21,74%
Toplam	637	391	1028	61,96%	38,04%	100,00%	100,00%	100,00%

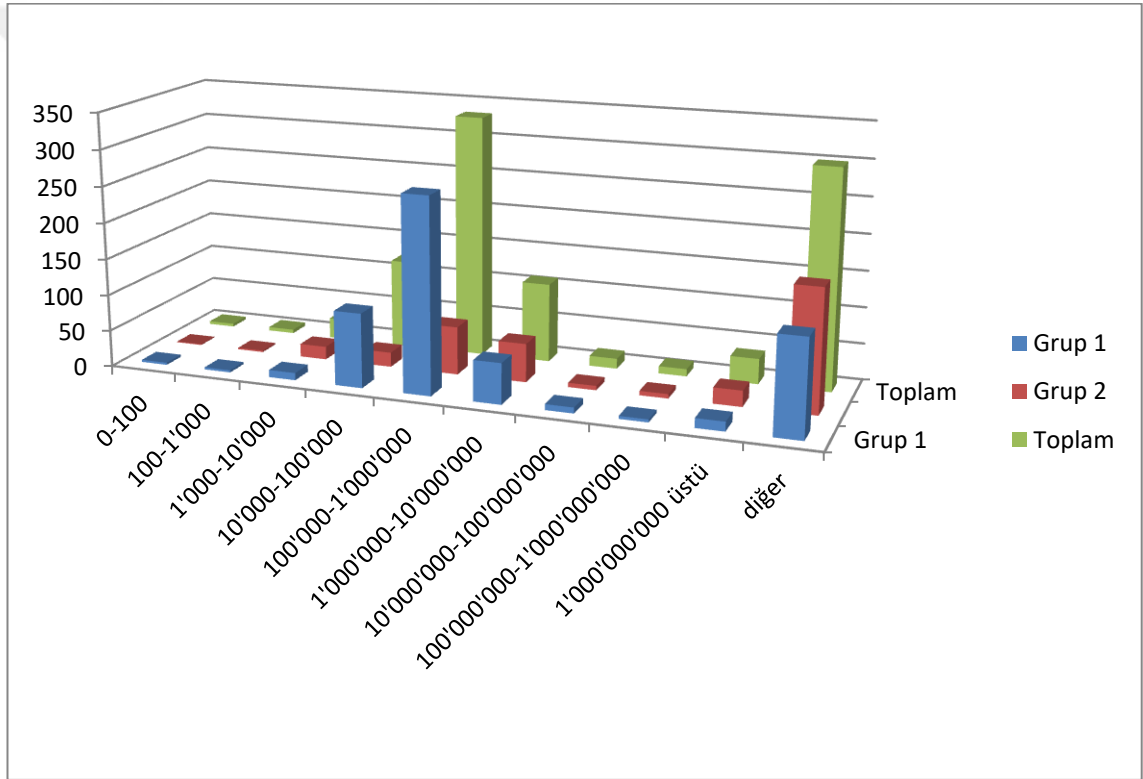
Şekil 2.22. Zengin Olma İsteği

Katılımcılara “zengin olmak ister misiniz?” sorusu sorulduğunda katılımcıların %22,47’si zengin olmak istemediklerini belirtmiştir. Zengin olmak istediklerini belirtenlerin oranı ise %77,53’tür.

Tablo 2.35. Ne Kadar Parayla Zengin Hissedileceği

TL				Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %	
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2
hiç	15	0	15	1,54%	0,00%	1,54%	2,45%	0,00%
0-100	3	1	4	0,31%	0,10%	0,41%	0,49%	0,28%
100-1'000	3	2	5	0,31%	0,21%	0,51%	0,49%	0,55%
1'000-10'000	10	18	28	1,03%	1,85%	2,87%	1,63%	4,97%
10'000-100'000	102	20	122	10,46%	2,05%	12,51%	16,64%	5,52%
100'000-1M	267	66	333	27,38%	6,77%	34,15%	43,56%	18,23%
1M-10M	56	53	109	5,74%	5,44%	11,18%	9,14%	14,64%
10M-100M	8	6	14	0,82%	0,62%	1,44%	1,31%	1,66%
100M-1'000M	4	6	10	0,41%	0,62%	1,03%	0,65%	1,66%
1'000M üstü	13	22	35	1,33%	2,26%	3,59%	2,12%	6,08%
diğer	132	168	300	13,54%	17,23%	30,77%	21,53%	46,41%
Toplam	613	362	975	62,87%	37,13%	100,00%	100,00%	100,00%

Not: M: Milyon

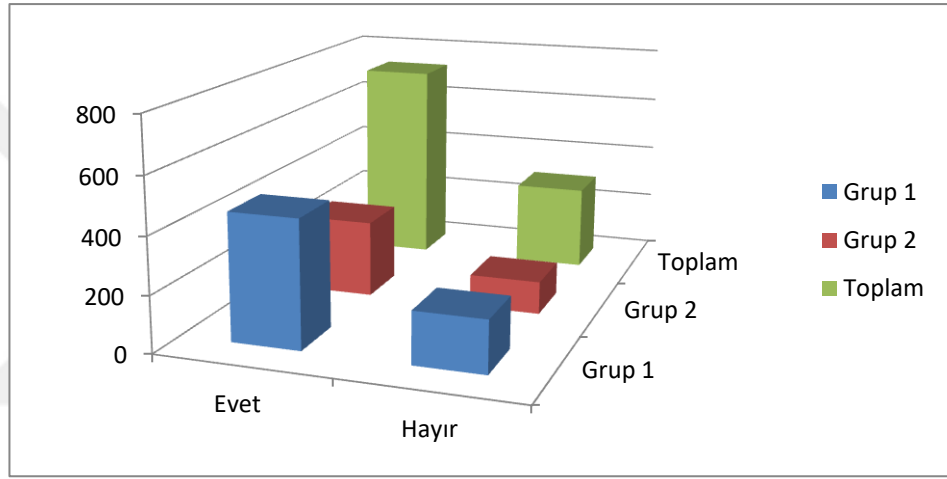
Şekil 2.25. Ne Kadar Parayla Zengin Hissedileceği

Ne kadar parayla zengin hissedileceği sorusuna katılımcıların %34,15'i 100.000-1.000.000 TL arasında parayla zengin olacaklarını belirtirken %30,77 oranında seçeneklerde olmayan ve katılımcıların belirttiği “diğer” grubuna giren; kimseye muhtaç olmayacak kadar, huzurlu bir hayata sahip olacağım kadar, çocuklarıma iyi bir gelecek hazırlayabilecek kadar...vb. parayla ölçülemeyen yanıtlar verilmiştir.

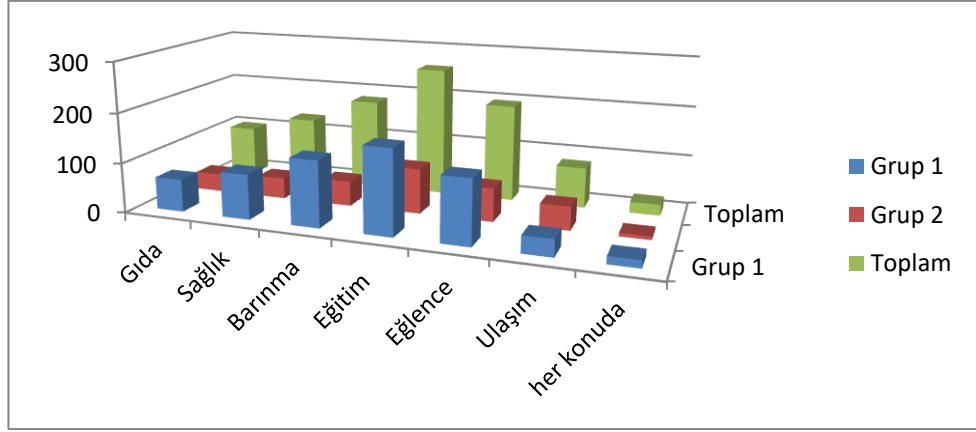
Tablo 2.36. Kendini Yoksul Hissetme

Kendinizi Yoksul Hissediyor musunuz?	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
Evet	452	274	726	43,97%	26,65%	70,62%	70,96%	70,08%
Hayır	185	117	302	18,00%	11,38%	29,38%	29,04%	29,92%
Toplam	637	391	1028	61,96%	38,04%	100,00%	100,00%	100,00%

Tablo 2.36.'da gösterildiği gibi katılımcıların %70,96'sı kendilerini yoksul hissettiklerini belirtirken Tablo 2.37'den yola çıkarak en çok yoksul hissedilen konular büyüklüğüne göre sırasıyla; eğitim, eğlence, barınma, sağlık, gıda ve ulaşım.

Şekil 2.26. Kendini Yoksul Hissetme**Tablo 2.37. En Çok Hangi Konuda Yoksul Hissedildiği**

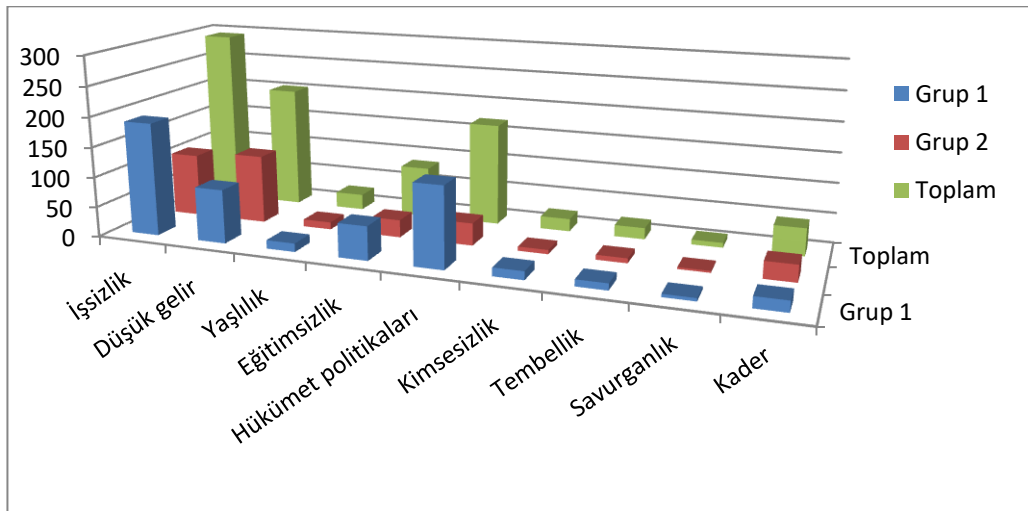
	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
Gıda	65	36	101	6,69%	3,70%	10,39%	10,27%	10,62%
Sağlık	90	42	132	9,26%	4,32%	13,58%	14,22%	12,39%
Barınma	132	50	182	13,58%	5,14%	18,72%	20,85%	14,75%
Eğitim	169	90	259	17,39%	9,26%	26,65%	26,70%	26,55%
Eğlence	128	67	195	13,17%	6,89%	20,06%	20,22%	19,76%
Ulaşım	34	47	81	3,50%	4,84%	8,33%	5,37%	13,86%
Her Konuda	15	7	22	1,54%	0,72%	2,26%	2,37%	2,06%
Toplam	633	339	972	65,12%	34,88%	100,00%	100,00%	100,00%

Şekil 2.27. En Çok Hangi Konuda Yoksul Hissedildiği

Tablo 2.38. Katılımcılara Göre Yoksulluğun Temel Nedeni

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
İşsizlik	188	105	293	21,58%	12,06%	33,64%	35,61%	30,61%
Düşük gelir	89	114	203	10,22%	13,09%	23,31%	16,86%	33,24%
Yaşlılık	14	12	26	1,61%	1,38%	2,99%	2,65%	3,50%
Eğitimsizlik	56	29	85	6,43%	3,33%	9,76%	10,61%	8,45%
Hükümet politikaları	133	37	170	15,27%	4,25%	19,52%	25,19%	10,79%
Kimsesizlik	14	7	21	1,61%	0,80%	2,41%	2,65%	2,04%
Tembellik	11	8	19	1,26%	0,92%	2,18%	2,08%	2,33%
Savurganlık	5	3	8	0,57%	0,34%	0,92%	0,95%	0,87%
Kader	18	28	46	2,07%	3,21%	5,28%	3,41%	8,16%
Toplam	528	343	871	60,62%	39,38%	100,00%	100,00%	100,00%

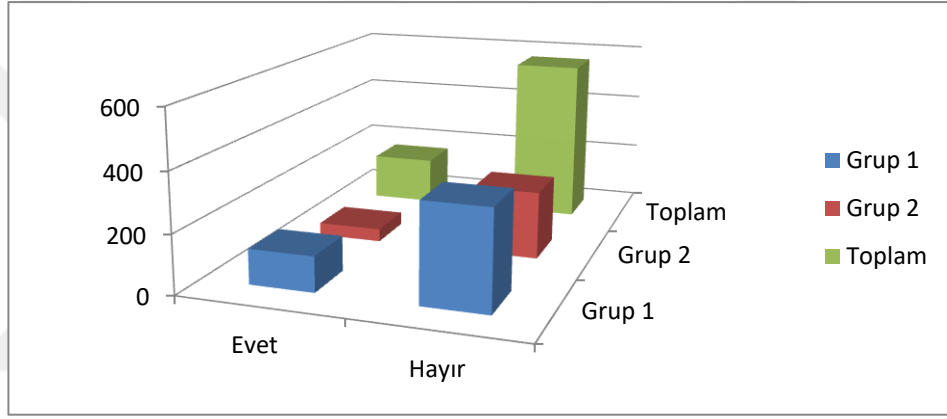

Şekil 2.28. Katılımcılara Göre Yoksulluğun Temel Nedeni

Katılımcılara yoksullukların temel nedeni sorulduğunda verilen yanıtlar arasında işsizlik %33,64 oranındadır. İşsizlikten sonra diğer önemli neden olarak düşük gelir (%23,31) belirtilmiştir. Düşük gelirin de işsizlikten kaynaklandığı düşünülürse yoksulluğun temel nedeni olarak yapısal sorunlar ağırlıktadır.

Tablo 2.39. Yoksul Olduğu İçin Dışlanma

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
Evet	120	44	164	16,44%	6,03%	22,47%	26,37%	16,00%
Hayır	335	231	566	45,89%	31,64%	77,53%	73,63%	84,00%
Toplam	455	275	730	62,33%	37,67%	100,00%	100,00%	100,00%

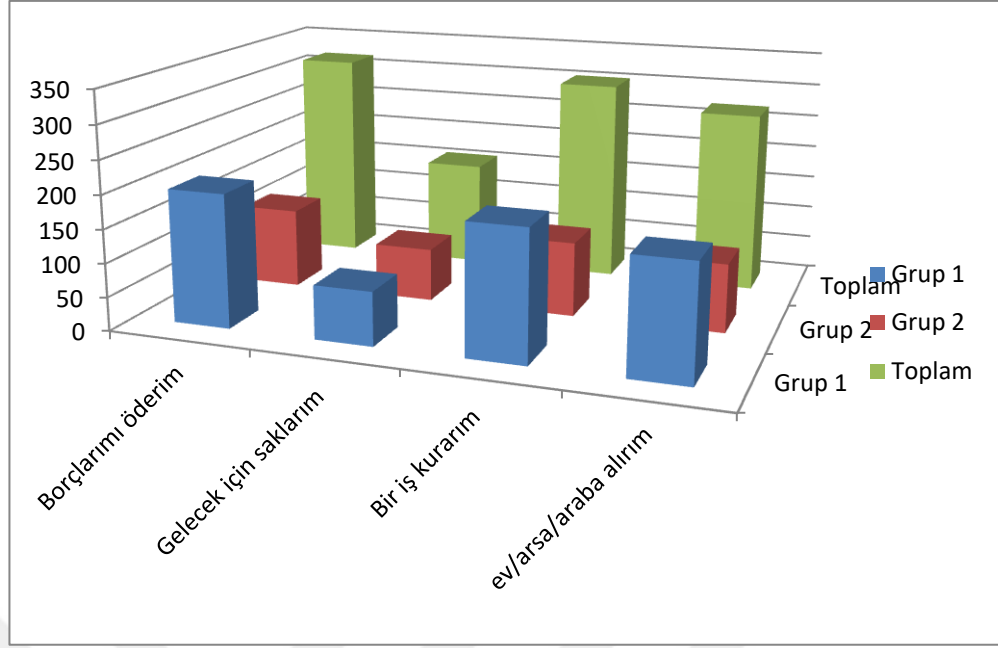

Şekil 2.29. Yoksul Olduğu İçin Dışlanma

Katılımcıların %22,47'si yoksul olduğu için dışlandıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 2.40. Elinize Para Geçse Bu Parayla Ne Yaparsınız?

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
Borçlarımı Öderim	199	119	318	18,65%	11,15%	29,80%	30,34%	28,95%
Gelecek İçin Saklarım	80	79	159	7,50%	7,40%	14,90%	12,20%	19,22%
Bir İş Kurarım	193	111	304	18,09%	10,40%	28,49%	29,42%	27,01%
Ev/Arsa/Araba Alırım	170	102	272	15,93%	9,56%	25,49%	25,91%	24,82%
Diğer	14	0	14	1,31%	0,00%	1,31%	2,13%	0,00%
Toplam	656	411	1067	61,48%	38,52%	100,00%	100,00%	100,00%

Şekil 2.30. Elinize Para Geçse Bu Parayla Ne Yaparsınız

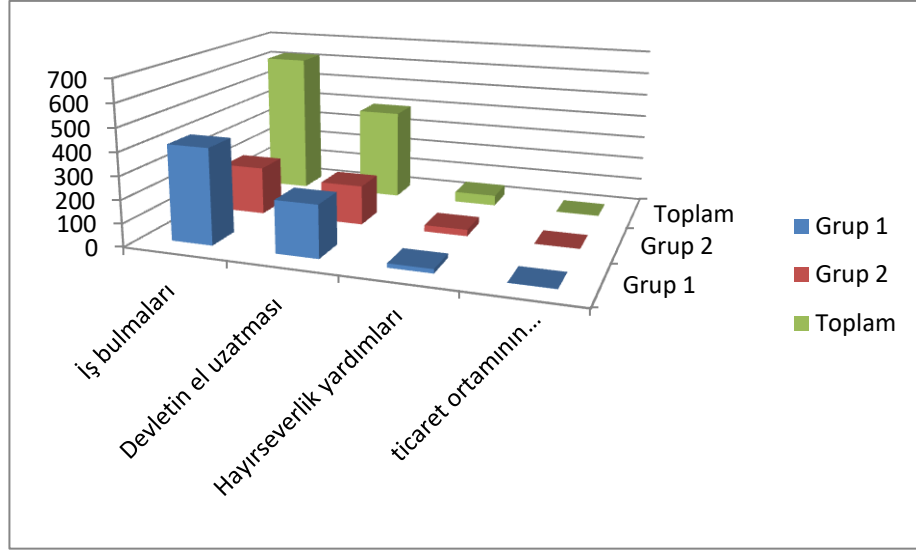
“Elinize para geçse bu parayla ne yaparsınız ?” sorusuna verilen yanıtlarda; borçlarımı öderim, bir iş kurarım ve ev-arsa-araba alırım diyenlerin oranları birbirine oldukça yakındır. Bunların dışında “gelecek için saklarım” yanıtını verenlerin oranları %14,90 oranındadır.

Tablo 2.41. Katılımcılara Göre Yoksulların Yoksulluktan Kurtulma Yolu

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
İş bulmaları	413	209	622	38.78%	19.62%	58.40%	62.96%	51.10%
Devletin el uzatması	225	172	397	21.13%	16.15%	37.28%	34.30%	42.05%
Hayırseverlik yardımları	18	28	46	1.69%	2.63%	4.32%	2.74%	6.85%
A	1	0	1	0.09%	0.00%	0.09%	0.15%	0.00%
Toplam	656	409	1065	61.60%	38.40%	100.00%	100.00%	100.00%

Not: A: Katılımcının eklediği seçenek: ticaret ortamının sağlanması

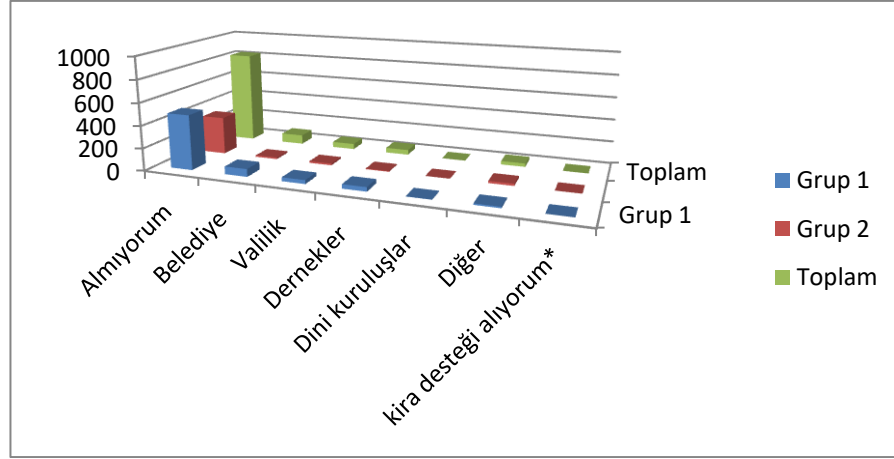
Şekil 2.31. Katılımcılara Göre Yoksulların Yoksulluktan Kurtulma Yolu

Katılımcılara “Yoksulların yoksulluktan kurtulma yolu ne olabilir?” diye sorulduğunda %58.40 oranında “iş bulmaları” ve %37.28 oranında “devletin el uzatması” verilen en önemli iki cevaptır. Ancak anket yapılırken “devletin el uzatması” şeklinde görüş belirtenler bunun iş imkânlarının yaratılması olarak gerçekleşmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Tablo 2.42. Herhangi Bir Kuruluştan Yardım Alınıp Alınmadığı

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
Almıyorum	489	337	826	47.25%	32.56%	79.81%	76.05%	85.97%
Belediye	69	14	83	6.67%	1.35%	8.02%	10.73%	3.57%
Valilik	34	15	49	3.29%	1.45%	4.73%	5.29%	3.83%
Dernekler	38	6	44	3.67%	0.58%	4.25%	5.91%	1.53%
Dini kuruluşlar	1	0	1	0.10%	0.00%	0.10%	0.16%	0.00%
Diğer	12	19	31	1.16%	1.84%	3.00%	1.87%	4.85%
A	0	1	1	0.00%	0.10%	0.10%	0.00%	0.26%
Toplam	643	392	1035	62.13%	37.87%	100.00%	100.00%	100.00%

Not: A: Katılımcının eklediği seçenek: kira desteği alıyorum

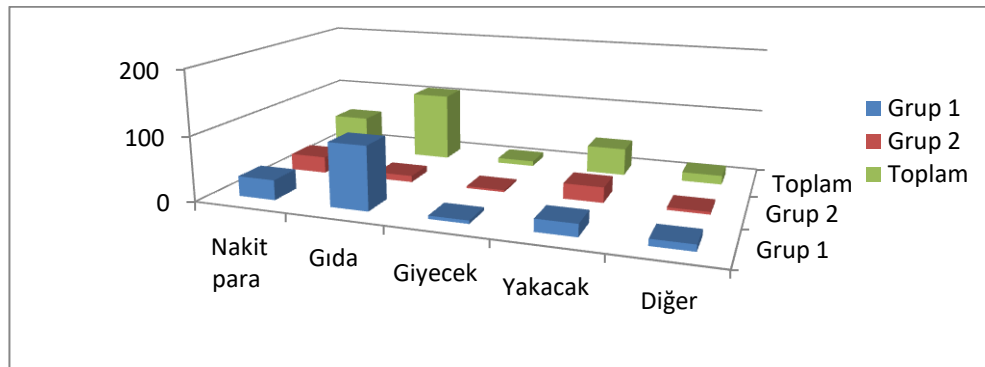

Şekil 2.32. Herhangi Bir Kuruluştan Yardım Alınıp Alınmadığı

Şanlıurfa, Diyarbakır, Hakkari ve Şırnak illerinde sosyal yardım kuruluşlarından yararlananların oranı düşükkken kırsal göç oranı yüksektir (Gürbüz ve Karabulut, 2008:49). Yapmış olduğumuz anket sonuçları Gürbüz ve Karabulut'un çalışmasıyla uyumludur. Tablo 2.42.'ye göre katılımcıların %79.81'i herhangi bir kuruluştan yardım almıyor.

Tablo 2.43. Alınan Yardımın Niteliği

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %	
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2
Nakit para	31	26	57	13,48%	11,30%
Gıda	98	10	108	42,61%	4,35%
Gıyecek	5	3	8	2,17%	1,30%
Yakacak	19	24	43	8,26%	10,43%
Diğer	10	4	14	4,35%	1,74%
Toplam	163	67	230	70,87%	29,13%

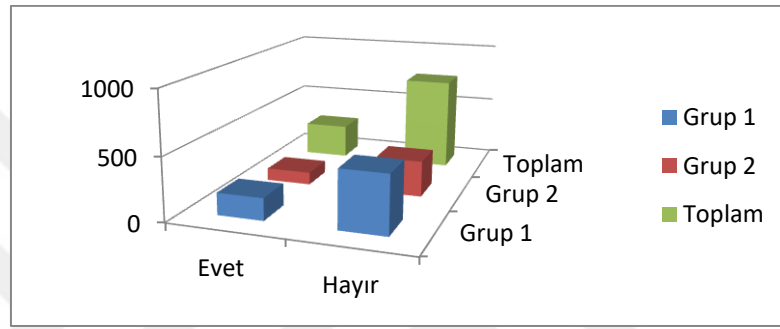

Şekil 2.33. Alınan Yardımın Niteliği

Tablo 2.43.'te yardım aldığını belirtenlerin aldığı yardımlarda; %46,96 ile gıda, %24,78 ile nakit para ve %18,70 ile yakacak ön plandadır.

Tablo 2.44. Araba Varlığı

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
Evet	176	101	277	17,14%	9,83%	26,97%	27,63%	25,90%
Hayır	461	289	750	44,89%	28,14%	73,03%	72,37%	74,10%
Toplam	637	390	1027	62,03%	37,97%	100,00%	100,00%	100,00%

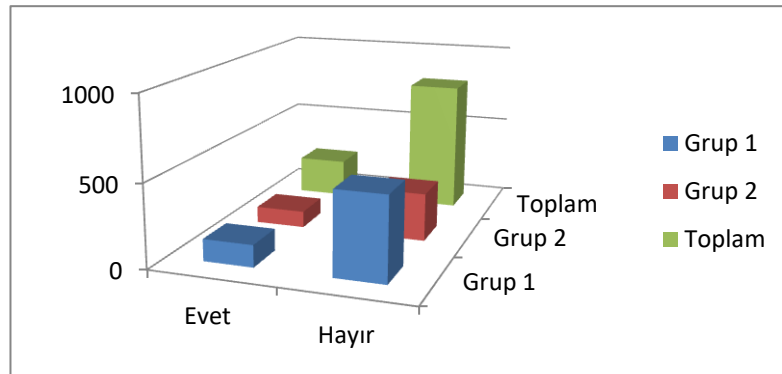

Şekil 2.34. Araba Varlığı

Tablo 2.44.'e göre araba sahibi katılımcı oranı %26,97'dir.

Tablo 2.45. Daha Önce Tatile Gidilip Gidilmediği

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
Evet	133	100	233	12,94%	9,73%	22,67%	20,88%	25,58%
Hayır	504	291	795	49,03%	28,31%	77,33%	79,12%	74,42%
Toplam	637	391	1028	61,96%	38,04%	100,00%	100,00%	100,00%

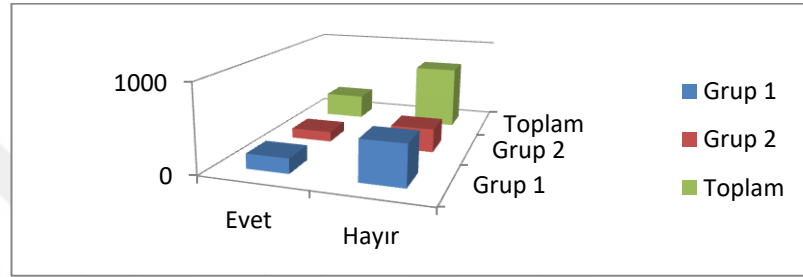

Şekil 2.35. Daha Önce Tatile Gidilip Gidilmediği

Tablo 2.45.'e göre daha önce tatile hiç gitmediğini belirtenlerin oranı %77,33'tür.

Tablo 2.46. Kredi Kartı Kullanılıp Kullanılmadığı

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
Evet	171	118	289	16,63%	11,48%	28,11%	26,84%	30,18%
Hayır	466	273	739	45,33%	26,56%	71,89%	73,16%	69,82%
Toplam	637	391	1028	61,96%	38,04%	100,00%	100,00%	100,00%

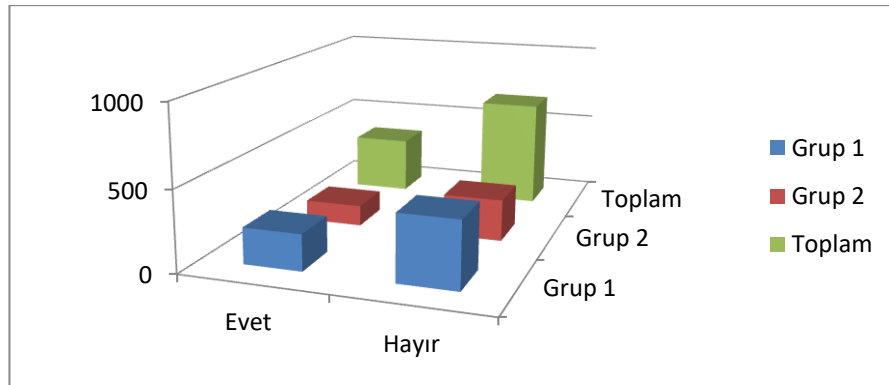

Şekil 2.36. Kredi Kartı Kullanılıp Kullanılmadığı

Tablo 2.46.'ya göre katılımcıların %28,11'i kredi kartı kullanmaktadır.

Tablo 2.47. Herhangi Bir Nedenle Kredi Çekilip Çekilmediği

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
Evet	225	130	355	21,89%	12,65%	34,53%	35,32%	33,25%
Hayır	412	261	673	40,08%	25,39%	65,47%	64,68%	66,75%
Toplam	637	391	1028	61,96%	38,04%	100,00%	100,00%	100,00%

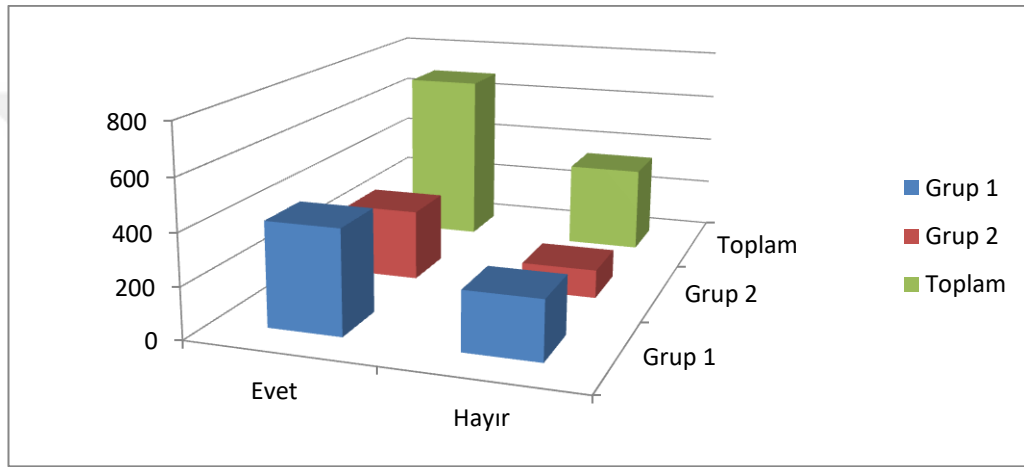
Şekil 2.37. Herhangi Bir Nedenle Kredi Çekilip Çekilmediği

Tablo 2.47.'de bankadan kredi çekenlerin oranı %34,53'tür.

Tablo 2.48. Katılımcıların Borç Durumu

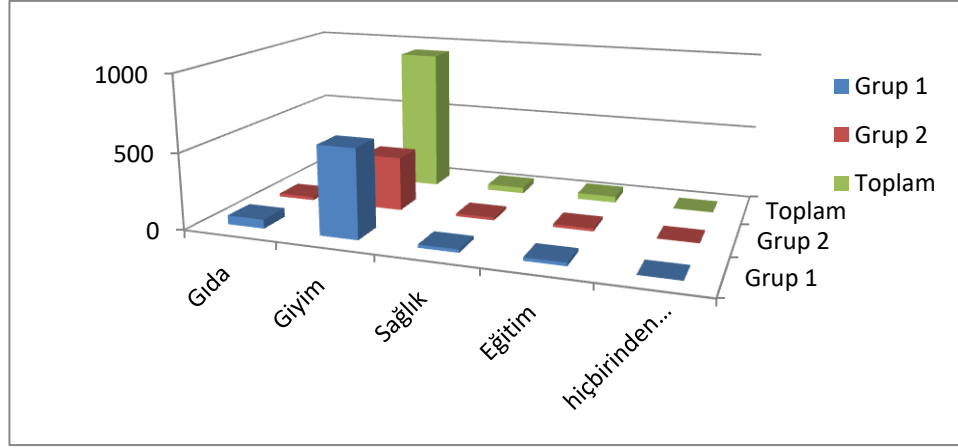
	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
Evet	407	279	686	39,59%	27,14%	66,73%	63,89%	71,36%
Hayır	230	112	342	22,37%	10,89%	33,27%	36,11%	28,64%
Toplam	637	391	1028	61,96%	38,04%	100,00%	100,00%	100,00%

Tablo 2.48.'de gösterildiği gibi katılımcıların %66,73'ü esnafa veya akrabalara borçlu olduklarını belirtmişlerdir.

Şekil 2.38. Katılımcıların Borç Durumu**Tablo 2.49. Gelirin Yetmemesi Durumunda Neyden Vazgeçileceği**

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
Gıda	59	22	81	5,36%	2,00%	7,36%	8,64%	5,26%
Giyim	581	357	938	52,77%	32,43%	85,20%	85,07%	85,41%
Sağlık	21	18	39	1,91%	1,63%	3,54%	3,07%	4,31%
Eğitim	22	19	41	2,00%	1,73%	3,72%	3,22%	4,55%
A	0	2	2	0,00%	0,18%	0,18%	0,00%	0,48%
Toplam	683	418	1101	62,03%	37,97%	100,00%	100,00%	100,00%

Not: A: Katılımcının eklediği seçenek: Hiçbirinden Vazgeçmem

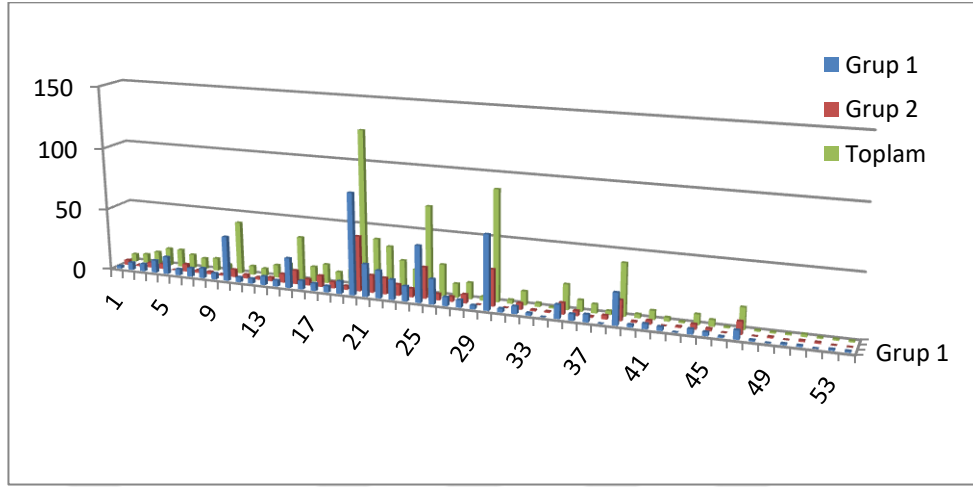
Şekil 2.39. Gelirin Yetmemesi Durumunda Neyden Vazgeçileceği.

Gelirin yetmemesi durumunda hangi harcama kalemlerinden vazgeçersiniz diye sorulduğunda katılımcıların %85,07'si gibi büyük bir kesim giyimden vazgeçeceğini belirtmiştir. Giyimden sonra büyüklük derecesine göre verilen cevaplar; gıda, eğitim ve sağlıktır.

Tablo 2.50. Kentte Bulunma Süreleri

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
1 yıldan az	3	2	5	0.35%	0.23%	0.59%	0.54%	0.67%
1-5	24	13	37	2.81%	1.52%	4.33%	4.32%	4.35%
5-10	39	11	50	4.57%	1.29%	5.85%	7.03%	3.68%
10-15	56	21	77	6.56%	2.46%	9.02%	10.09%	7.02%
15-20	52	33	85	6.09%	3.86%	9.95%	9.37%	11.04%
20-25	157	87	244	18.38%	10.19%	28.57%	28.29%	29.10%
25-30	81	41	122	9.48%	4.80%	14.29%	14.59%	13.71%
30-35	70	36	106	8.20%	4.22%	12.41%	12.61%	12.04%
35-40	22	17	39	2.58%	1.99%	4.57%	3.96%	5.69%
40-45	34	21	55	3.98%	2.46%	6.44%	6.13%	7.02%
45-50	8	6	14	0.94%	0.70%	1.64%	1.44%	2.01%
50-55	8	10	18	0.94%	1.17%	2.11%	1.44%	3.34%
55-60	1	1	2	0.12%	0.12%	0.23%	0.18%	0.33%
60-65	1	1	2	0.12%	0.12%	0.23%	0.18%	0.33%
65-70	0	1	1	0.00%	0.12%	0.12%	0.00%	0.33%
70-75	1	0	1	0.12%	0.00%	0.12%	0.18%	0.00%
75-80	1	0	1	0.12%	0.00%	0.12%	0.18%	0.00%
Toplam	555	299	854	64.99%	35.01%	100.00%	100.00%	100.00%

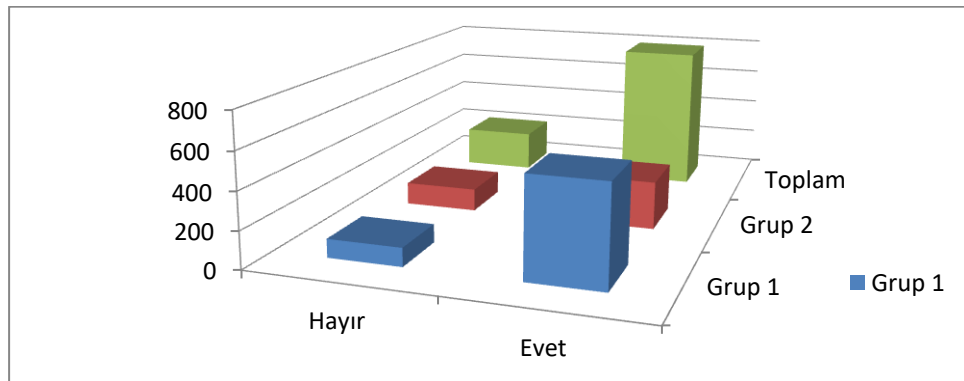
Tablo 2.50.'ye bakarak katılımcıların kentte bulunma süreleri incelendiğinde 20-30 yıl boyunca kentte bulunanların sayısı yoğunluktadır.

Şekil 2.40. Kentte Bulunma Süreleri

Tablo 2.51. Kente Göç Sonucu Gelinip Gelinmediği

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
Hayır	100	123	223	9,81%	12,07%	21,88%	15,75%	32,03%
Evet	535	261	796	52,50%	25,61%	78,12%	84,25%	67,97%
Toplam	635	384	1019	62,32%	37,68%	100,00%	100,00%	100,00%

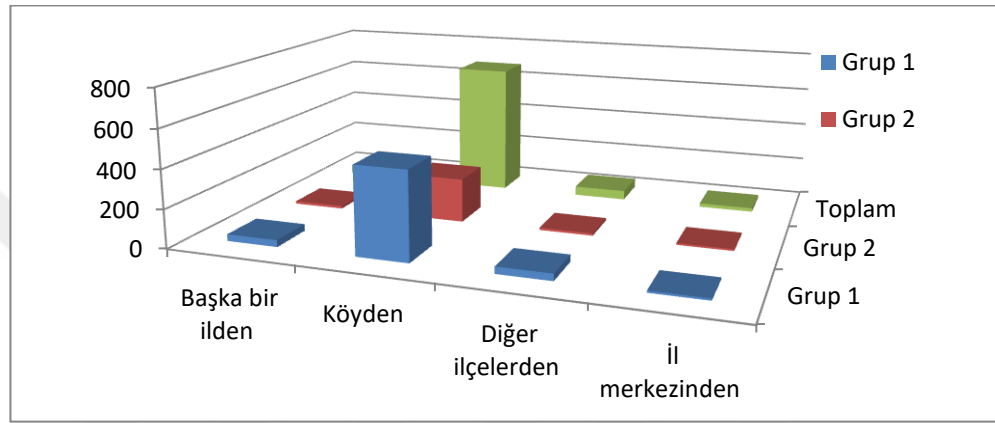

Şekil 2.41. Kente Göç Sonucu Gelinip Gelinmediği

Tablo 2.51'e göre ankete katılanların %78,12'si göçmenlerden, %21,88'i yerleşiklerden oluşmaktadır.

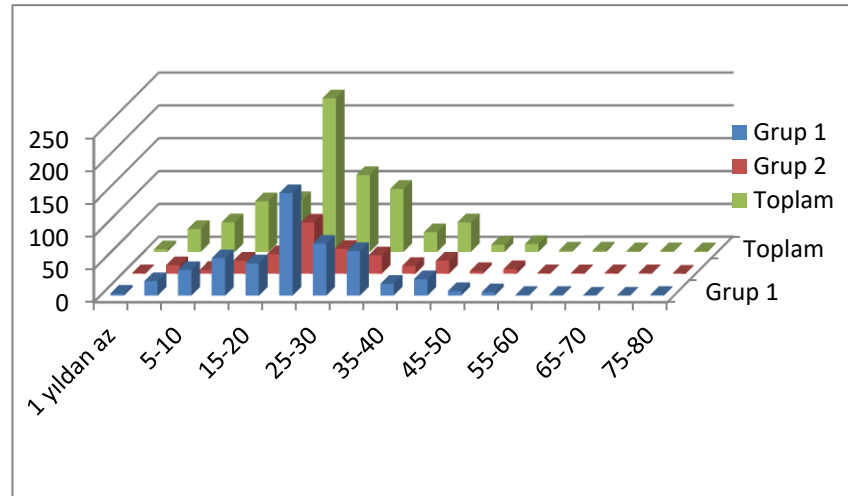
Tablo 2.52. Kente Nereden Geldikleri

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
Başka bir ilden	35	14	49	4,38%	1,75%	6,13%	6,53%	5,32%
Köyden	455	228	683	56,95%	28,54%	85,48%	84,89%	86,69%
Diğer ilçelerden	36	12	48	4,51%	1,50%	6,01%	6,72%	4,56%
İl merkezinden	10	9	19	1,25%	1,13%	2,38%	1,87%	3,42%
Toplam	536	263	799	67,08%	32,92%	100,00%	100,00%	100,00%

Şekil 2.42. Kente Nereden Geldikleri

Göçmenlere nereden geldikleri sorulduğunda çok büyük bir kesimin (85,48) köyden göç ettiği Tablo 2.52.'de görülmektedir. Anketler yapılırken diğer ilçelerden göç edenler de köylerini boşaltmak zorunda kaldıkları için Yüksekova kent merkezine göç ettiklerini belirtmişlerdir.

Şekil 2.43. Kaç Yıl Önce Göç Edildiği.

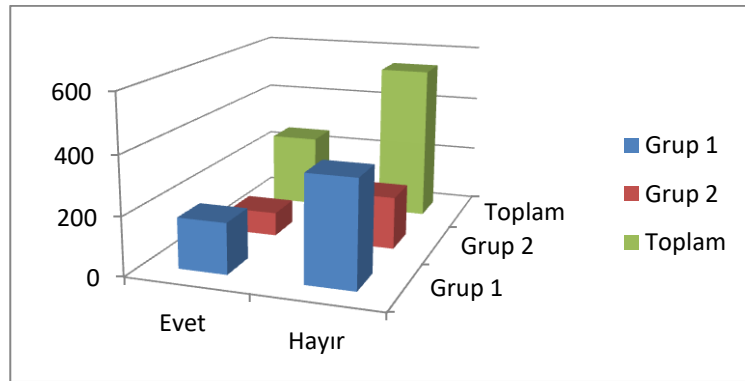
Tablo 2.53. Kaç Yıl Önce Göç Edildiği

				Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %	
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2
1 yıldan az	3	1	4	0.38%	0.13%	0.51%	0.57%	0.38%
1-5	22	13	35	2.79%	1.65%	4.44%	4.17%	5.00%
5-10	39	6	45	4.95%	0.76%	5.71%	7.39%	2.31%
10-15	57	20	77	7.23%	2.54%	9.77%	10.80%	7.69%
15-20	49	30	79	6.22%	3.81%	10.03%	9.28%	11.54%
20-25	156	78	234	19.80%	9.90%	29.70%	29.55%	30.00%
25-30	79	38	117	10.03%	4.82%	14.85%	14.96%	14.62%
30-35	68	28	96	8.63%	3.55%	12.18%	12.88%	10.77%
35-40	18	12	30	2.28%	1.52%	3.81%	3.41%	4.62%
40-45	25	20	45	3.17%	2.54%	5.71%	4.73%	7.69%
45-50	7	4	11	0.89%	0.51%	1.40%	1.33%	1.54%
50-55	5	7	12	0.63%	0.89%	1.52%	0.95%	2.69%
55-60	1	1	2	0.13%	0.13%	0.25%	0.19%	0.38%
60-65	1	1	2	0.13%	0.13%	0.25%	0.19%	0.38%
65-70	0	1	1	0.00%	0.13%	0.13%	0.00%	0.38%
70-75	0	1	1	0.00%	0.13%	0.13%	0.00%	0.38%
75-80	1	0	1	0.13%	0.00%	0.13%	0.19%	0.00%
Toplam	528	260	788	67.01%	32.99%	100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 2.50’de olduğu gibi Tablo 2.53.’te de kentte bulunma süreleri 20-30 yıl arasında yoğunluktadır.

Tablo 2.54. Göçün Gerçekleşme Şekli (Gönüllü-Zorunlu)

				Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %	
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2
Evet	174	82	256	21,78%	10,26%	32,04%	32,46%	31,18%
Hayır	362	181	543	45,31%	22,65%	67,96%	67,54%	68,82%
Toplam	536	263	799	67,08%	32,92%	100,00%	100,00%	100,00%

Şekil 2.44. Kendi İsteğinizle mi Göç Ettiniz

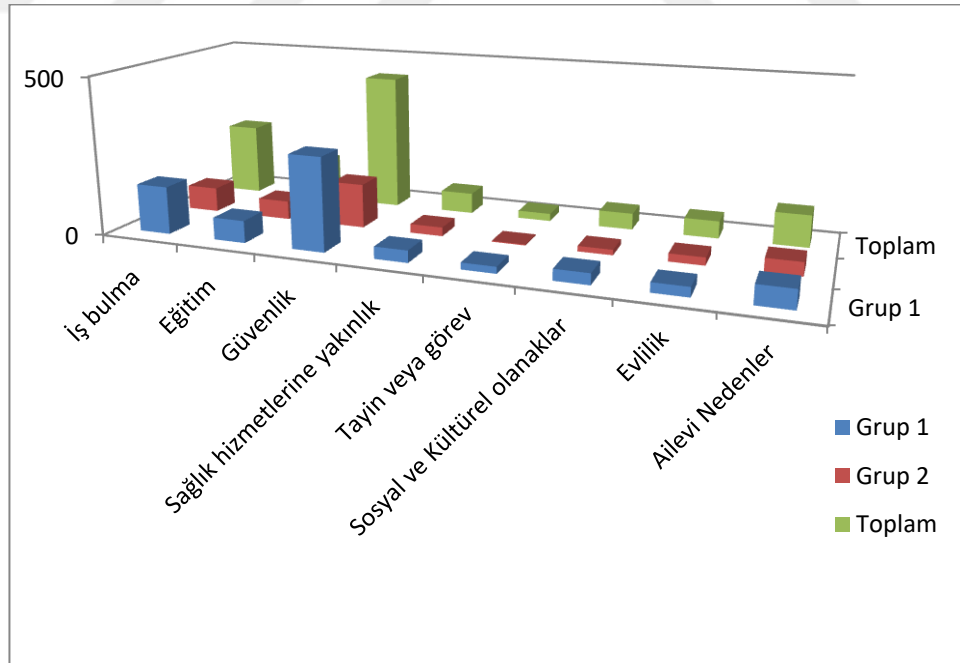
Tablo 2.54.'e göre kente zorunlu olarak göç ettiğini belirten göçmenlerin oranı %67,96'dır.

Tablo 2.55.'e göre göç etme nedenleri arasında güvenlik (%39,72) önemli bir yere sahipken güvenlik dışındaki diğer önemli etmenler, iş bulma (%21,01) ve eğitimidir (%11,83).

Tablo 2.55. Göç Etme Nedeni

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
A	151	78	229	13,85%	7,16%	21,01%	21,66%	19,85%
B	70	59	129	6,42%	5,41%	11,83%	10,04%	15,01%
C	293	140	433	26,88%	12,84%	39,72%	42,04%	35,62%
D	38	28	66	3,49%	2,57%	6,06%	5,45%	7,12%
E	21	3	24	1,93%	0,28%	2,20%	3,01%	0,76%
F	35	17	52	3,21%	1,56%	4,77%	5,02%	4,33%
G	30	25	55	2,75%	2,29%	5,05%	4,30%	6,36%
H	59	43	102	5,41%	3,94%	9,36%	8,46%	10,94%
Toplam	697	393	1090	63,94%	36,06%	100,00%	100,00%	100,00%

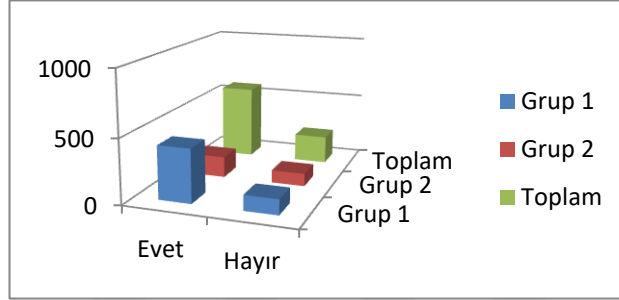
Not: A: İş Bulma, B: Eğitim, C: Güvenlik, D: Sağlık Hizmetlerine Yakınlık, E: Tayin veya Görev, F: Sosyal ve Kültürel Olanaklar, G: Evlilik, H: Ailevi Nedenler

Şekil 2.45. Göç Etme Nedeni

Tablo 2.56. Göç Etmeden Önce Evin Mülkiyet Durumu

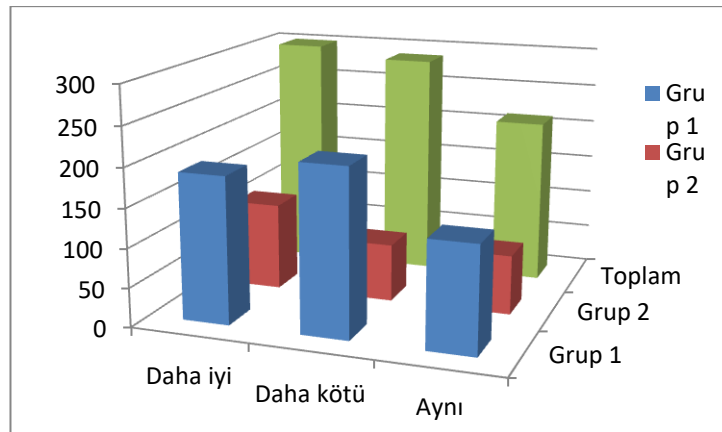
	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
Evet	416	163	579	52,20%	20,45%	72,65%	77,76%	62,21%
Hayır	119	99	218	14,93%	12,42%	27,35%	22,24%	37,79%
Toplam	535	262	797	67,13%	32,87%	100,00%	100,00%	100,00%

Şekil 2.46. Göç Etmeden Önce Evin Mülkiyet Durumu

Tablo 2.56.'ya göre göçmenlerin %72,65'i göç etmeden önce kendi evlerine sahiptiler.

Tablo 2.57. Göçmenlere Göre Göçten Sonra Evin Durumu

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
Daha iyi	188	112	300	23,53%	14,02%	37,55%	35,01%	42,75%
Daha kötü	213	74	287	26,66%	9,26%	35,92%	39,66%	28,24%
Aynı	136	76	212	17,02%	9,51%	26,53%	25,33%	29,01%
Toplam	537	262	799	67,21%	32,79%	100,00%	100,00%	100,00%

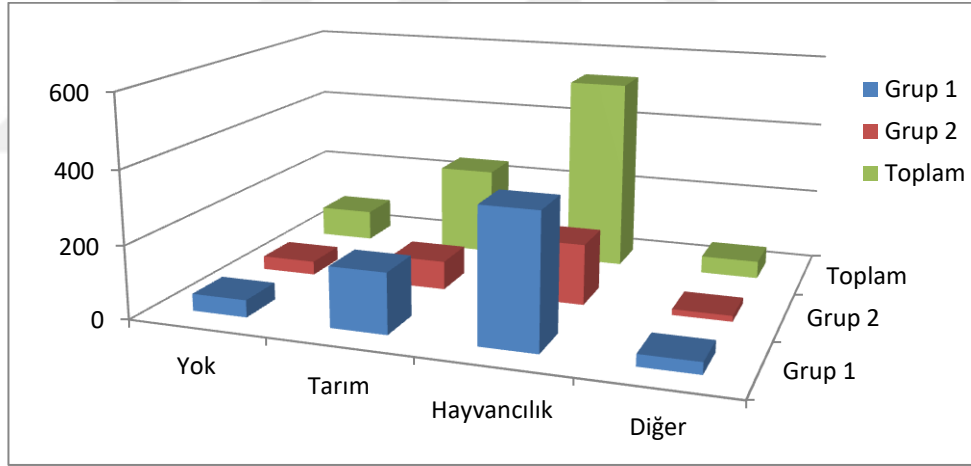
Şekil 2.47. Göçmenlere Göre Göçten Sonra Evin Durumu

Tablo 2.57.'de göçten sonra evlerinin durumunu daha iyi değerlendirenler (%37,55) ile evlerinin durumunun daha kötü olduğunu ifade edenlerin (%35,92) oranı birbirine çok yakındır. Evlerinin durumunun aynı olduğunu belirtenlerin oranı ise %26,53'tür.

Tablo 2.58. Göçten Önceki Geçim Kaynağı

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
Yok	47	38	85	5,19%	4,19%	9,38%	7,76%	12,67%
Tarım	165	79	244	18,21%	8,72%	26,93%	27,23%	26,33%
Hayvancılık	362	167	529	39,96%	18,43%	58,39%	59,74%	55,67%
Diğer	32	16	48	3,53%	1,77%	5,30%	5,28%	5,33%
Toplam	606	300	906	66,89%	33,11%	100,00%	100,00%	100,00%

Göçlerin % 85,48'i kırsal kökenli olduğu için (Tablo 2.52.), göçten önceki geçim kaynağı da kırsal alanlara uygun işlerdir (Tablo 2.58.).

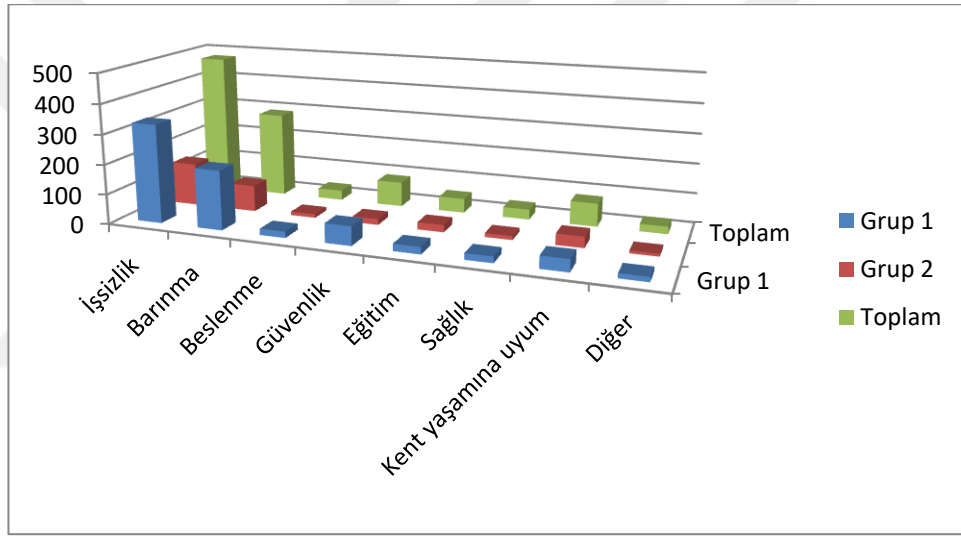

Şekil 2.48. Göçten Önceki Geçim Kaynağı.

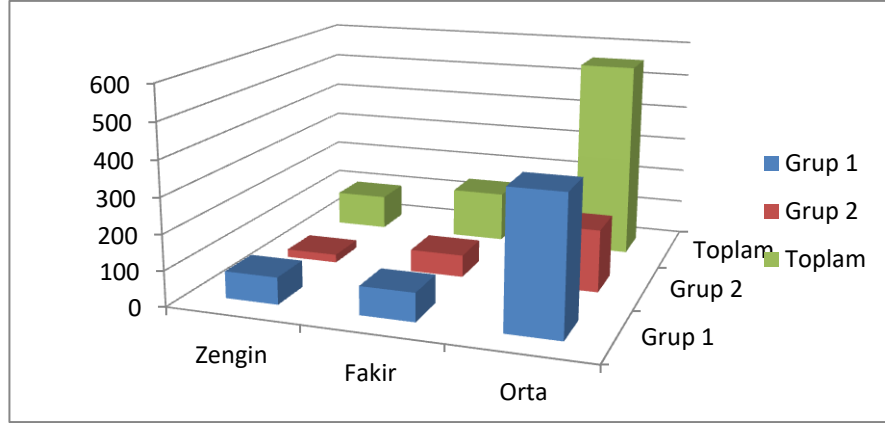
Daha önce köyde tarım ve hayvancılıkla uğraşan kesimin göç ettikten sonra kentte karşılaştıkları en büyük sorun işsizlik olmuştur. Göçle birlikte ortaya çıkan en büyük sorunlardan biri işsizliktir. Göçlerin hareket noktası genel olarak kırsal alanlar olduğu için bu alanlarda tarım ve hayvancılığa uygun işlerde çalışanlar, kentlerde bu vasıflarda iş bulamadıkları için işsiz kalarak yoksulluğu yaşamaktadırlar (Taş ve Özcan, 2013:297). Tablo 2.59. yapmış olduğumuz anketlerde göçmenlerin göç ettikten sonra yaşadıkları en büyük sorunun işsizlik olduğunu göstermektedir. Tabloya göre ikinci en önemli sorun ise barınmadır.

Tablo 2.59. Göç Ettikten Sonra En Çok Hangi Konularda Sıkıntı Çekildiği

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
İşsizlik	331	144	475	31,11%	13,53%	44,64%	46,16%	41,50%
Barınma	199	88	287	18,70%	8,27%	26,97%	27,75%	25,36%
Beslenme	21	12	33	1,97%	1,13%	3,10%	2,93%	3,46%
Güvenlik	64	20	84	6,02%	1,88%	7,89%	8,93%	5,76%
Eğitim	24	24	48	2,26%	2,26%	4,51%	3,35%	6,92%
Sağlık	21	13	34	1,97%	1,22%	3,20%	2,93%	3,75%
Kent yaşamına uyum	41	37	78	3,85%	3,48%	7,33%	5,72%	10,66%
Diğer	16	9	25	1,50%	0,85%	2,35%	2,23%	2,59%
Toplam	717	347	1064	67,39%	32,61%	100,00%	100,00%	100,00%

Şekil 2.49. Göç Ettikten Sonra En Çok Hangi Konularda Sıkıntı Çekildiği**Tablo 2.60. Göçmenlerin Göç Etmeden Önce Kendilerini Nasıl Tanımladıkları**

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
Zengin	76	23	99	9,51%	2,88%	12,39%	14,15%	8,78%
Fakir	80	63	143	10,01%	7,88%	17,90%	14,90%	24,05%
Orta	381	176	557	47,68%	22,03%	69,71%	70,95%	67,18%
Toplam	537	262	799	67,21%	32,79%	100,00%	100,00%	100,00%

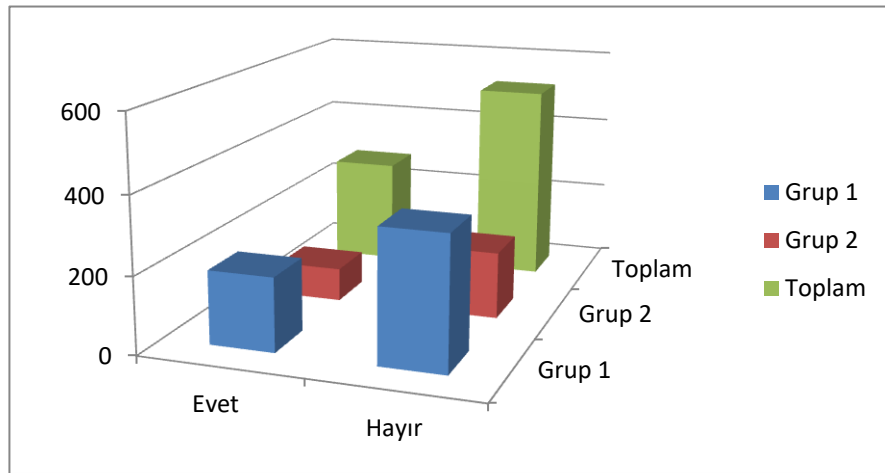

Şekil 2.50. Göçmenlerin Göç Etmeden Önce Kendilerini Nasıl Tanımladıkları

Tablo 2.60.'a göre göçmenlerin %69,71'i göç etmeden önce durumlarını orta, %17,90'ı fakir ve %12,39'u zengin olarak değerlendirmiştir.

Tablo 2.61. Daha Önce Yaşanan Yere Geri Dönme İsteği

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
Evet	192	87	279	24,06%	10,90%	34,96%	35,82%	33,21%
Hayır	344	175	519	43,11%	21,93%	65,04%	64,18%	66,79%
Toplam	536	262	798	67,17%	32,83%	100,00%	100,00%	100,00%

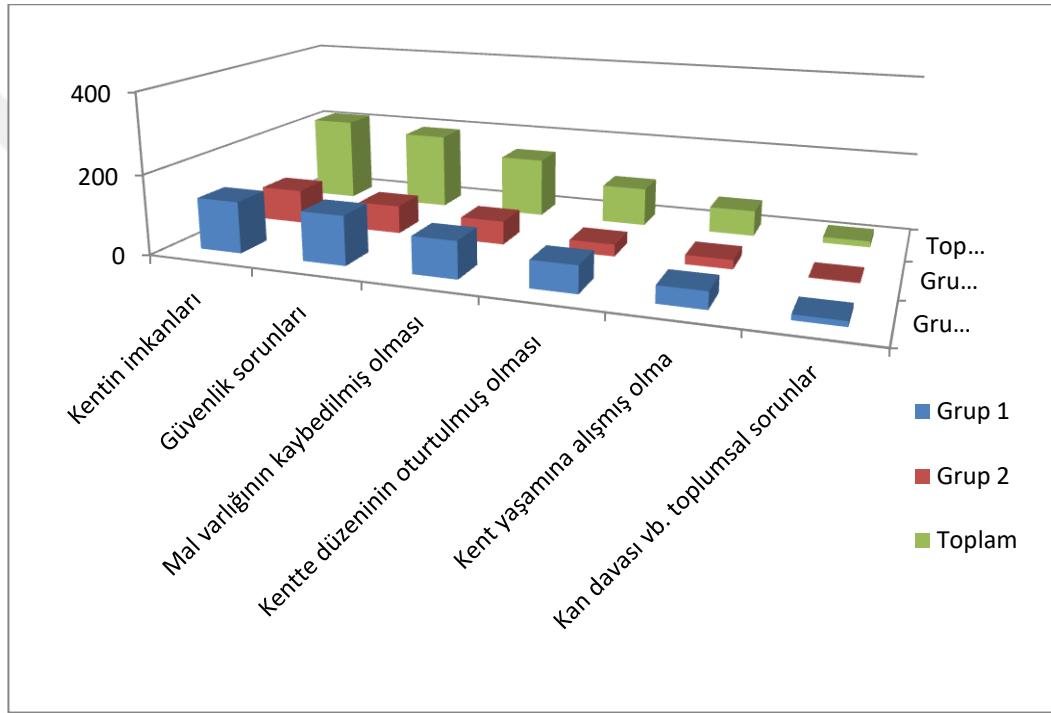
Şekil 2.51. Daha Önce Yaşanan Yere Geri Dönme İsteği

Göçmenlerin %65,04'ü daha önce yaşadıkları yere geri dönmek istemediklerini belirtmişlerdir (Tablo 2.61.). Geri dönmek istememe nedenleri arasında kentin imkânları %29,17, güvenlik sorunları %26,32 ve daha önce yaşanan yerdeki mal varlığının kaybedilmiş olması %20,49 ile en önemli nedenler arasındadır (Tablo 2.62.).

Tablo 2.62. Geri Dönmek İstememe Nedeni

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
Kentin imkânları	129	86	215	17,50%	11,67%	29,17%	27,68%	31,73%
Güvenlik sorunları	123	71	194	16,69%	9,63%	26,32%	26,39%	26,20%
Mal varlığının kaybedilmesi	92	59	151	12,48%	8,01%	20,49%	19,74%	21,77%
Kentte düzeninin oturtulması	67	30	97	9,09%	4,07%	13,16%	14,38%	11,07%
Kent yaşamına alışmış olma	42	23	65	5,70%	3,12%	8,82%	9,01%	8,49%
A	13	2	15	1,76%	0,27%	2,04%	2,79%	0,74%
Toplam	466	271	737	63,23%	36,77%	100,00%	100,00%	100,00%

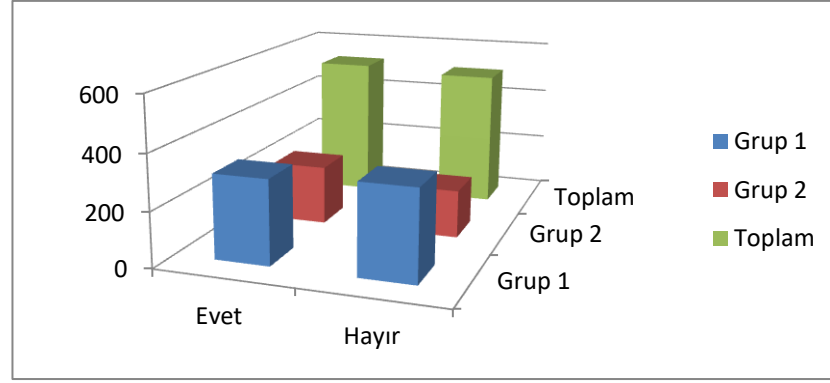
Not: A: Kan davası vb. toplumsal sorunlar,

Şekil 2.52. Geri Dönmek İstememe Nedeni

Tablo 2.63. Maddi İmkânın Olması Durumunda Başka Yere Göç Edilip Edilmeyeceği

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
Evet	307	216	523	29,89%	21,03%	50,93%	48,27%	55,24%
Hayır	329	175	504	32,04%	17,04%	49,07%	51,73%	44,76%
Toplam	636	391	1027	61,93%	38,07%	100,00%	100,00%	100,00%

Şekil 2.53. Maddi İmkânın Olması Durumunda Başka Yere Göç Edilip Edilmeyeceği

Katılımcıların %50,93'ü maddi imkânı olsa başka yere göç etme eğilimindedirler. Başka yere göç etmek isteyenler ile göç etmek istemeyenlerin oranı birbirine çok yakındır (Tablo 2.63).

Tablo 2.64. Katılımcılara Göre Kentin En Önemli Sorunu

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
İşsizlik	277	145	422	20.97%	10.98%	31.95%	31.69%	32.44%
Güvenlik	225	72	297	17.03%	5.45%	22.48%	25.74%	16.11%
Huzursuzluk	104	19	123	7.87%	1.44%	9.31%	11.90%	4.25%
Alt yapı	63	58	121	4.77%	4.39%	9.16%	7.21%	12.98%
Savaş	62	31	93	4.69%	2.35%	7.04%	7.09%	6.94%
Eğitim	38	27	65	2.88%	2.04%	4.92%	4.35%	6.04%
Elektrik	2	3	5	0.15%	0.23%	0.38%	0.23%	0.67%
Ekonomik sorunlar	25	25	50	1.89%	1.89%	3.79%	2.86%	5.59%
Sağlık	30	11	41	2.27%	0.83%	3.10%	3.43%	2.46%
Su yok	19	3	22	1.44%	0.23%	1.67%	2.17%	0.67%
Ulaşım	6	25	31	0.45%	1.89%	2.35%	0.69%	5.59%
Diğer	0	0	0	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%
Yollar	10	0	10	0.76%	0.00%	0.76%	1.14%	0.00%
Yıkılmış olması	4	10	14	0.30%	0.76%	1.06%	0.46%	2.24%
Yoksulluk	9	18	27	0.68%	1.36%	2.04%	1.03%	4.03%
Toplam	874	447	1321	66.16%	33.84%	100.00%	100.00%	100.00%

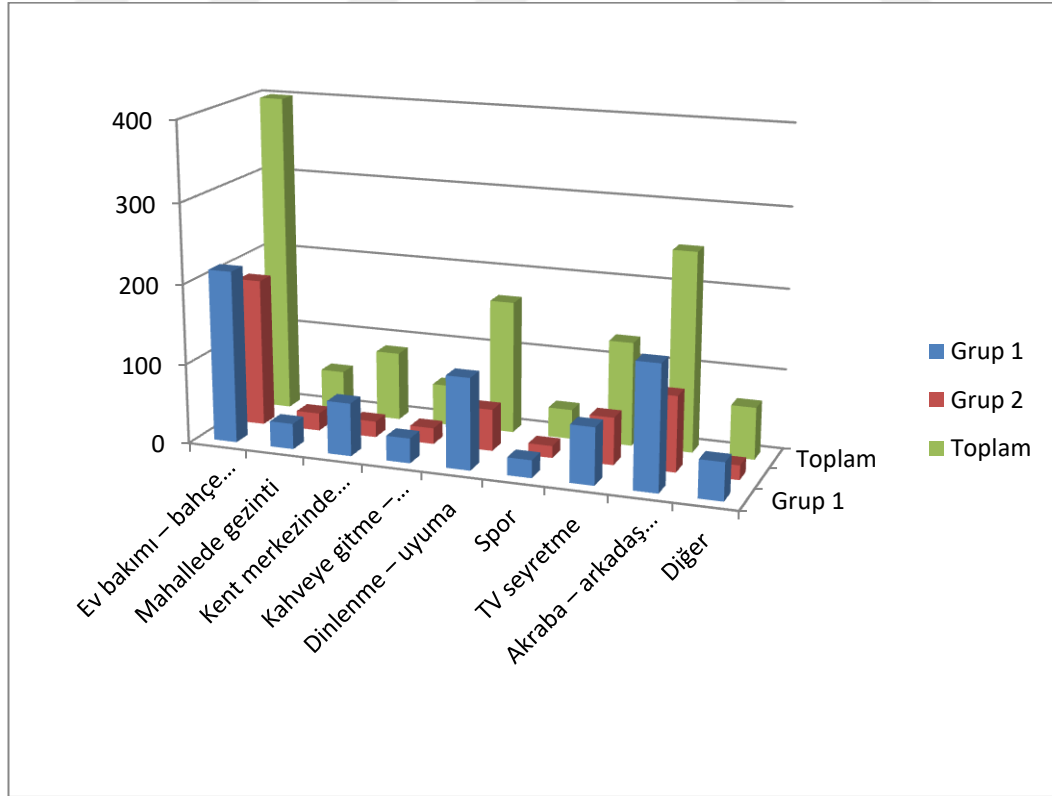
Anketimizin 54. sorusu olan “Kentin en önemli sorunu nedir?” sorusu, seçenekli olmadığından katılımcıların vermiş olduğu tüm cevaplar değerlendirilmiştir. Verilen cevaplar Tablo 2.64.’teki gibidir. Ancak kentin en önemli sorunları olarak verilen bazı

cevaplar benzerlik nedeniyle kategorize edildiğinde ve buna göre değerlendirildiğinde; güvenlik, huzursuzluk, savaş %38.83 ile en önemli sorun olmakta, %31.69 ile işsizlik ikinci en önemli sorun olmakta ve altyapı, su, elektrik, ulaşım, yollar şeklinde cevap verenlerin oranları toplanırsa altyapı sorunu %14.32 ile üçüncü en önemli sorun olmaktadır.

Tablo 2.65. Boş Zamanların Değerlendirilme Şekli

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
Ev bakımı – bahçe işleri	215	185	400	17,37%	14,94%	32,31%	28,55%	38,14%
Mahallede gezinti	32	22	54	2,58%	1,78%	4,36%	4,25%	4,54%
Kent merkezinde gezinti	66	20	86	5,33%	1,62%	6,95%	8,76%	4,12%
Kahveye gitme – oyun	31	20	51	2,50%	1,62%	4,12%	4,12%	4,12%
Dinlenme – uyuma	114	52	166	9,21%	4,20%	13,41%	15,14%	10,72%
Spor	22	15	37	1,78%	1,21%	2,99%	2,92%	3,09%
TV seyretme	71	59	130	5,74%	4,77%	10,50%	9,43%	12,16%
Akraba – arkadaş ziyareti	155	94	249	12,52%	7,59%	20,11%	20,58%	19,38%
Diğer	47	18	65	3,80%	1,45%	5,25%	6,24%	3,71%
Toplam	753	485	1238	60,82%	39,18%	100,00%	100,00%	100,00%

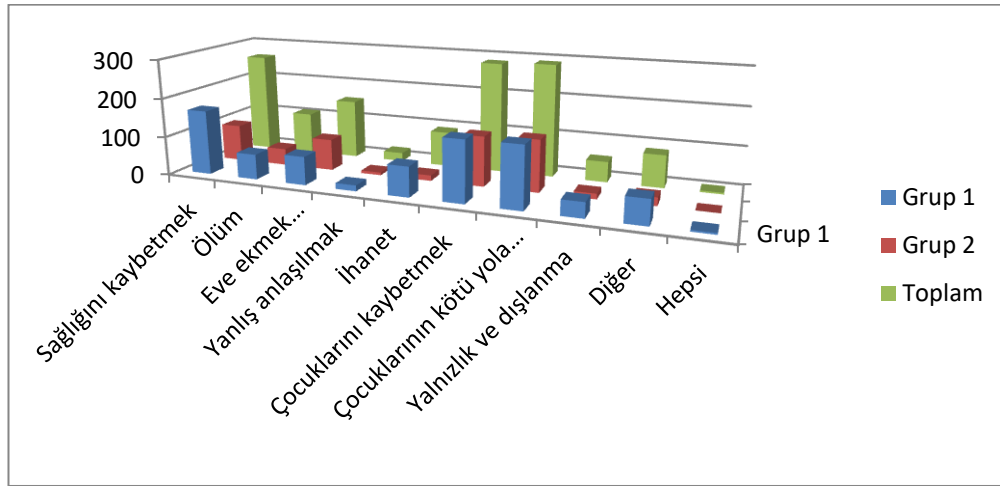

Şekil 2.54. Boş Zamanların Değerlendirilme Şekli

Tablo 2.65. insanların boş zamanları değerlendirme durumunu göstermektedir. Genel olarak yoksul olan bireyler boş zamanlarını ev ve bahçe bakımıyla ilgilenerek, akraba ve arkadaşları ziyaret ederek, dinlenerek, televizyon izleyerek geçirmektedirler. Bu durum ekonomik olarak kötü durumda olan bireylerin çok fazla seçeneklerinin olmadığını göstermektedir.

Tablo 2.66. Başınıza Gelmekten En Çok Korktuğunuz Şey Nedir?

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
Sağlığını kaybetmek	166	95	261	12,32%	7,05%	19,38%	20,47%	17,72%
Ölüm	65	43	108	4,83%	3,19%	8,02%	8,01%	8,02%
Eve ekme götürmemek	73	81	154	5,42%	6,01%	11,43%	9,00%	15,11%
Yanlış anlaşılma	15	7	22	1,11%	0,52%	1,63%	1,85%	1,31%
İhanet	77	14	91	5,72%	1,04%	6,76%	9,49%	2,61%
Çocuklarını kaybetmek	156	128	284	11,58%	9,50%	21,08%	19,24%	23,88%
Çocuklarının kötü yola düşmesi	157	133	290	11,66%	9,87%	21,53%	19,36%	24,81%
Yalnızlık ve dışlanma	39	14	53	2,90%	1,04%	3,93%	4,81%	2,61%
Diğer	63	21	84	4,68%	1,56%	6,24%	7,77%	3,92%
Hepsi	4	0	4	0,30%	0,00%	0,30%	0,49%	0,00%
Toplam	811	536	1347	60,21%	39,79%	100,00%	100,00%	100,00%

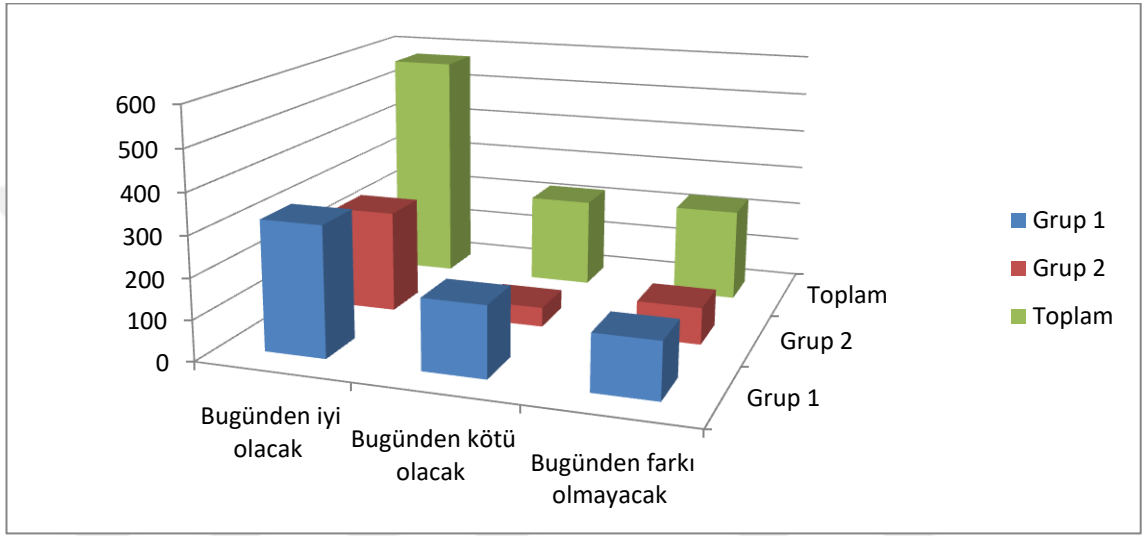

Şekil 2.55. Başınıza Gelmekten En Çok Korktuğunuz Şey Nedir?

Tablo 2.66.'yı incelersek katılımcıların en korktuğu durumlar; sağlığını kaybetmek, ölüm ve aile ile ilgili konular olmaktadır.

Tablo 2.67. Gelecekle İlgili Beklentiniz Nedir

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
Bugünden iyi olacak	320	252	572	31,28%	24,63%	55,91%	50,63%	64,45%
Bugünden kötü olacak	174	48	222	17,01%	4,69%	21,70%	27,53%	12,28%
Bugünden farkı olmayacak	138	91	229	13,49%	8,90%	22,39%	21,84%	23,27%
Toplam	632	391	1023	61,78%	38,22%	100,00%	100,00%	100,00%

Şekil 2.56. Gelecekle İlgili Beklentiniz Nedir

“Gelecekle ilgili beklentiniz nedir” sorusuna verilen yanıtlarla katılımcıların %55,91’inin umutlu olduklarını söyleyebiliriz. Karamsar olan %21,70 ve “bugünden farkı olmayacak” şeklinde cevap verenlerin oranları birbirine yakındır. Ancak anketlerin yapıldığı dönem, Yüksekova’da oldukça sıkıntılı günlerin yaşandığı döneme denk gelmiştir. Bu nedenle “Bugünden farkı olmayacak” yanıtını verenlerin de aslında umutsuz oldukları sonucunu çıkarabiliriz.

2.2.3. χ^2 Bağımsızlık Analizi

χ^2 testi dağılımı olmayan ve parametrik olmayan bir istatistiktir. Aşağıdaki koşullardan herhangi biri veriyle ilgili olduğunda, parametrik olmayan testler kullanılmalıdır (McHugh, 2013):

- Tüm değişkenler nominal veya sıralı değişkenlerdir.

- χ^2 için gruplar eşit boyutta veya eşit olmayan boyutta olabilirken, bazı parametrik testler eşit veya yaklaşık olarak eşit boyutta gruplar gerektirir.
- Orijinal veriler bir aralık veya oran seviyesinde ölçülmüş, fakat dağılım ciddi anlamda basıklık veya çarpıklığa sahipse, eş-varyans (homoscedastic) varsayımı sağlanmıyorsa veya belirli bir sebeple veri küçük sayıda kategorilere indirgenmişse.

χ^2 varsayımları şunlardır (McHugh, 2013; Kent, 2017):

- Veri rassal seçimle oluşturulmuştur.
- Değişkenler bağımsız ve aynı dağılımdan olmalıdır.
- Tablodaki değerler frekans olmalı, yüzde değerler veya verinin transformasyona uğramış değerleri kullanılmamalıdır.
- Değişkenlerin kategori değerleri birbirleri hariç tutmalıdır. Her gözlem veya değişkenin bir değeri sadece bir kategoriye atanabilmelidir.
- Zaman süreci içinde aynı kişilerden (deneklerden) gözlem toplanıyorsa χ^2 kullanılamayabilir.
- Çalışma grupları birbirinden bağımsız olmalı. Kategorik değişkenler hiçbir şekilde bağlantılı olmamalı. İki grup ilişkiliyse farklı bir test kullanılmalıdır.
- Hücrenin beklenen değeri, hücrelerin en az % 80'inde 5 veya daha fazla olmalı ve hiçbir hücre birden düşük beklenen değere sahip olmamalıdır (Bewick, Cheek ve Ball, 2004; Yates, Moore ve McCabe, 1999:734). Örnek büyüklüğü hücre sayısının 5 katı olması durumunda, bu varsayımın karşılanma olasılığı yüksektir. χ^2 hücrelerin sayısını sınırlama konusunda herhangi bir kural taşımasa da, çok fazla sayıda hücre (20'den fazla) olması durumunda bu varsayımlar karşılanmakta zorlanabilir.

χ^2 bağımsızlık analizinde çapraz tabloda yer alan frekanslar ile alttaki önsav sınanabilir:

H_0 : İki kategorik değişken bağımsızdır. veya H_0 : İki kategorik değişken birbiri ile ilişkili değildir.

H_1 : İki kategorik değişken bağımlıdır. H_1 : İki kategorik değişken birbiri ile ilişkilidir.

2.2.4. Grupların Uyum

Farklı zamanlarda yapılması sebebi ile anketlerin tutarlı olup olmadıklarını incelemek için anketler iki grup olarak incelenmiştir. Birinci grup Haziran 2016 yılında yapılmış 637 anketten oluşmaktadır ve 6 ay sonra yapılan ikinci grup 391 anketten oluşmaktadır.

Tablo 2.68. Uyum sonuçları $\alpha = \%5$ anlamlılık düzeyinde.

Soru	p -değeri	H_0	Hüküm	Tablo	Soru	p -değeri	H_0	Hüküm	Tablo
Soru 1	,671	kabul	bağımsız	Ek 1	Soru 29	,001	red	bağımlı	Ek 27
Soru 3	,000	red	bağımlı	Ek 2	Soru 30	,001	red	bağımlı	Ek 28
Soru 4	,422	kabul	bağımsız	Ek 3	Soru 31	,000*	red	bağımlı	Ek 29
Soru 5	,084	kabul	bağımsız	Ek 4	Soru 32	,000*	red	bağımlı	Ek 30
Soru 6	,011	red	bağımsız	Ek 5	Soru 33	,000	red	bağımlı	Ek 31
Soru 7	,227*	kabul	bağımsız	Ek 6	Soru 34	,544	kabul	bağımsız	Ek 32
Soru 8	,024	red	bağımlı	Ek 7	Soru 35	,081	kabul	bağımsız	Ek 33
Soru 9	,007	red	bağımlı	Ek 8	Soru 36	,248	kabul	bağımsız	Ek 34
Soru 10	,000	red	bağımlı	Ek 9	Soru 37	,497	kabul	bağımsız	Ek 35
Soru 11	,167	kabul	bağımsız	Ek 10	Soru 38	,014	red	bağımlı	Ek 36
Soru 12	,000	red	bağımlı	Ek 11	Soru 39	,042*	red	bağımlı	Ek 37
Soru 13	,000	red	bağımlı	Ek 12	Soru 41	,000	red	bağımlı	Ek 38
Soru 14	,001	red	bağımlı	Ek 13	Soru 42	,302	kabul	bağımsız	Ek 39
Soru 15	,000*	red	bağımlı	Ek 14	Soru 44	,715	kabul	bağımsız	Ek 40
Soru 16	,068	kabul	bağımsız	Ek 15	Soru 45	,008	red	bağımlı	Ek 41
Soru 17	,063	kabul	bağımsız	Ek 16	Soru 46	,000	red	bağımlı	Ek 42
Soru 18	,068	kabul	bağımsız	Ek 17	Soru 47	,006	red	bağımlı	Ek 43
Soru 19	,000**	red	bağımlı	Ek 18	Soru 48	,122	kabul	bağımsız	Ek 44
Soru 20	,969	kabul	bağımsız	Ek 20	Soru 49	,006	red	bağımlı	Ek 45
Soru 21	,000**	red	bağımlı	Ek 22	Soru 50	,002	red	bağımlı	Ek 46
Soru 22	,412	kabul	bağımsız	Ek 21	Soru 51	,467	kabul	bağımsız	Ek 47
Soru 23	,000	red	bağımlı	Ek 22	Soru 52	,275	kabul	bağımsız	Ek 48
Soru 24	,660	kabul	bağımsız	Ek 23	Soru 53	,030	red	bağımlı	Ek 49
Soru 26	,763	kabul	bağımsız	Ek 24	Soru 55	,001	red	bağımlı	Ek 50
Soru 27	,000	red	bağımlı	Ek 25	Soru 56	,000	red	bağımlı	Ek 51
Soru 28	,000	red	bağımlı	Ek 26	Soru 57	,000	red	bağımlı	Ek 52

* Fisher's exact testi uygulanmıştır.

** Bilgisayar hafıza yetersizliği sebebi ile Monte Karlo yapılmıştır

Bu amaçla daha önce frekansları sunulan çapraz tablolar χ^2 bağımsızlık analizine tabi tutulacaktır. Anket sorularından seçenek içermeyen soru 2, 25, 40, 43 ve 54 dışındaki bütün sorular bağımsızlık analizine tabii tutulmuştur. Elde edilen sonuçlara göre bağımlılık ve bağımsızlık bütün sorular için incelenmiş ve sebepleri tespit edilmeye çalışılmıştır. χ^2 bağımsızlık analizinin istatistikleri ekler kısmında her soru için ayrı bir biçimde yer almaktadır.

2.2.4.1. Yorumlar

Grupların bağımsız olması için beklenti grupların farklı yerlerden göç etmiş kimseler olması sebebi ile bağımsız çıkmasıdır. Grupların bağımlı olması için beklenti aynı yerde bir süredir birlikte yaşıyor olmalarıdır. Bu sebeple iki durum da aynı anda devrede olması sebebi ile bazı sorularda bağımlı bazı sorularda bağımsız ilişki çıkmıştır. Bu durum anket sonuçları için iyidir çünkü elde edilen gözlemlerin çeşitliliğini artırmakta ve farklı bilgiler vermektedirler.

2.2.5. Yüksekova'daki Göçmenler ve Yerleşiklerin Karşılaştırılması

Hakari ili Yüksekova ilçesinde göçmenlerin yoğun yaşadığı mahallere kaynak kısıtı sebebi ile ancak 1028 tane anket yapılmıştır. Yapılmış anketlerde ankete katılan 798 göçmen hane ve 229 yerleşik hane tespit edilmiştir. Bu iki grubun bağımsız olup olmadıkları önsavı ile karşılaştırılması göçmenlerin yerli halktan farklarını gösterdiği gibi yerli halkın istatistiklerini sunmaktadır. Burada kısıtlayıcı en önemli faktör Yüksekova'da bulunan tahmini $112826/6.6=17095$ hanehalkından tam olarak ne kadarının yerleşik olduğu bilinmemesi ve göçmenlerin yoğun yaşadığı mahallelerden 229 yerleşik hanenin anket sonucunun elde edilmesidir.

Tablo 2.69. Cinsiyetler

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik			
Kadın	162	44	206	15.77%	4.28%	20.06%	20.30%	19.21%
Erkek	636	185	821	61.93%	18.01%	79.94%	79.70%	80.79%
Toplam	798	229	1027	77.70%	22.30%	100.00%	100.00%	100.00%

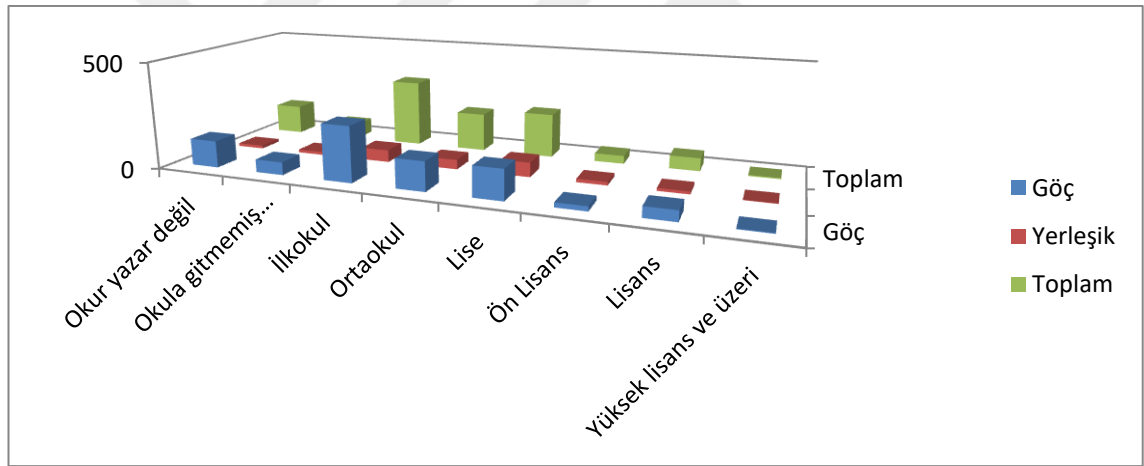
Tablo 2.69. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.717 > 0.05, H_0 kabul, Ek 53) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin çoğu erkek katılımcıdır, fakat grup yüzdeleri birbirine yakın çıkmasına rağmen istatistiksel olarak birbirleri ile ilişkili değildirler. Bunun sebebi göç ve yerleşik değişkenlerinin bu konuda bağımsız olmaması olabilir.

Tablo 2.70. ve Şekil 2.57. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.000 < 0.05, H_0 red, Ek 54) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin eğitim durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Göçmenler ve yerleşikler benzer eğitim

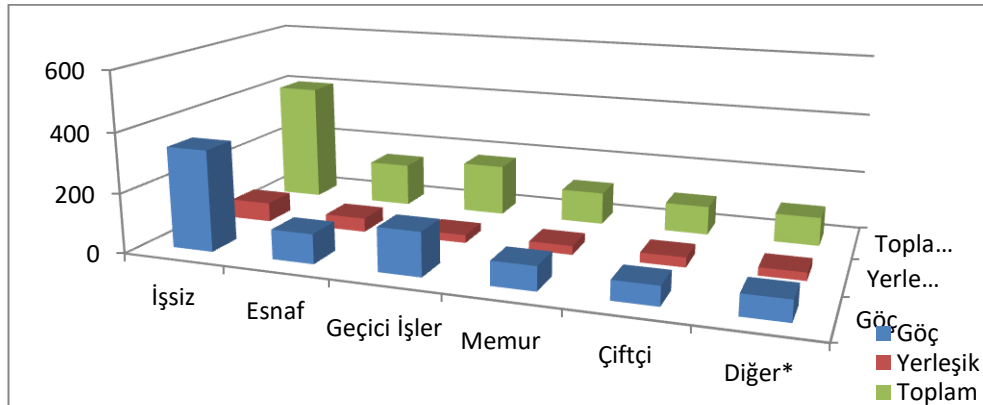
durumuna sahiptirler. Okuryazar olmayanların oranının %13.63 olması, lisans ve üstü eğitimin azlığı üzücüdür.

Tablo 2.70. Eğitim Durumları

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %		
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik	Toplam
Okuryazar değil	126	14	140	12.27%	1.36%	13.63%
Okula gitmemiş okuryazar	60	14	74	5.84%	1.36%	7.21%
İlkokul	260	57	317	25.32%	5.55%	30.87%
Ortaokul	137	45	182	13.34%	4.38%	17.72%
Lise	141	68	209	13.73%	6.62%	20.35%
Ön Lisans	22	16	38	2.14%	1.56%	3.70%
Lisans	49	13	62	4.77%	1.27%	6.04%
Yüksek lisans ve üzeri	3	2	5	0.29%	0.19%	0.49%
Toplam	798	229	1027	77.70%	22.30%	100.00%

Şekil 2.57. Eğitim Durumları

Şekil 2.58. Meslekler

Tablo 2.71. Meslekler

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik
İşsiz	339	65	404	33.04%	6.34%	39.38%	42.53%	28.38%
Esnaf	99	47	146	9.65%	4.58%	14.23%	12.42%	20.52%
Geçici İşler	146	27	173	14.23%	2.63%	16.86%	18.32%	11.79%
Memur	80	30	110	7.80%	2.92%	10.72%	10.04%	13.10%
Çiftçi	64	33	97	6.24%	3.22%	9.45%	8.03%	14.41%
Diğer*	69	27	96	6.73%	2.63%	9.36%	8.66%	11.79%
Toplam	797	229	1026	77.68%	22.32%	100.00%	100.00%	100.00%

* Ev hanımları işsiz olarak alınmıştır

Tablo 2.71. ve Şekil 2. 58. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.000 < 0.05, H_0 red, 55) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin meslek durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Göçmenler ve yerleşikler benzer meslek yapısına sahiptirler. İşsizliğin fazlalığı üzücüdür.

Tablo 2.72. Hane Reisi

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik
Evet	634	174	808	61.79%	16.96%	78.75%	79.45%	76.32%
Hayır	164	54	218	15.98%	5.26%	21.25%	20.55%	23.68%
Toplam	798	228	1026	77.78%	22.22%	100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 2. 72. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.308 > 0.05, H_0 kabul, Ek 56) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin çoğu hane reisi katılımcıdır, fakat grup yüzdeleri birbirine yakın çıkmasına rağmen istatistiksel olarak birbirleri ile ilişkili değildirler. Grup yüzdeleri birbirine yakın çıkmasına rağmen istatistiksel olarak birbirleri ile ilişkili çıkmamıştır, bunun sebebi göç ve yerleşik değişkenlerinin bu konuda bağımsız olmaması olabilir.

Tablo 2.73. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.232 > 0.05, H_0 kabul, Ek 57) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin meslek durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile ilişkisiz olduğu görülmektedir. Göçmenler ve yerleşikler hane reisinin işsizliği konusunda farklı sebeplere sahiptirler. İş olmamasının her grup için fazlalığı üzücüdür.

Tablo 2.73. Hane Reisi İşsizse Nedeni

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik			
İş olmaması	334	64	398	59.86%	11.47%	71.33%	72.29%	66.67%
Hastalık	33	7	40	5.91%	1.25%	7.17%	7.14%	7.29%
Yaşlılık	51	9	60	9.14%	1.61%	10.75%	11.04%	9.38%
Eğitim Yetersizliği	20	10	30	3.58%	1.79%	5.38%	4.33%	10.42%
Çalışmak istemiyor	8	3	11	1.43%	0.54%	1.97%	1.73%	3.13%
Diğer	16	3	19	2.87%	0.54%	3.41%	3.46%	3.13%
Toplam	462	96	558	82.80%	17.20%	100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 2.74. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.107 > 0.05, H_0 kabul, Ek 58) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin hane reisi dışında çalışan durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile ilişkisiz olduğu görülmektedir. Göçmenler ve yerleşiklerde en çok oğullar çalışmaktadır.

Tablo 2.74. Hane Reisi Dışında Çalışan

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik			
Eşi	16	9	25	1.56%	0.88%	2.43%	2.01%	3.93%
Oğlu	192	38	230	18.70%	3.70%	22.40%	24.06%	16.59%
Kızı	18	8	26	1.75%	0.78%	2.53%	2.26%	3.49%
Kardeş / Ağabey	51	15	66	4.97%	1.46%	6.43%	6.39%	6.55%
Gelini	0	0	0	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%
Damadı	0	0	0	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%
Babası	3	0	3	0.29%	0.00%	0.29%	0.38%	0.00%
Annesi	1	0	1	0.10%	0.00%	0.10%	0.13%	0.00%
Yok	517	159	676	50.34%	15.48%	65.82%	64.79%	69.43%
Toplam	798	229	1027	77.70%	22.30%	100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 2.75. Düzenli Gelir

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik			
Evet	264	121	385	25.73%	11.79%	37.52%	33.12%	52.84%
Hayır	533	108	641	51.95%	10.53%	62.48%	66.88%	47.16%
Toplam	797	229	1026	77.68%	22.32%	100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 2.75. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.000 < 0.05, H_0 red, Ek 59) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin düzenli geliri durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile

ilişkili olduğu görülmektedir. Göçmenlerin daha büyük oranı düzensiz gelire sahipken yerleşiklerde düzenli gelir oranı daha yüksektir.

Tablo 2.76. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.006 < 0.05, H_0 red, Ek 60) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin ortalama aylık hane halkı geliri durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Göçmenlerin daha büyük oranı düşük gelire sahipken ve yerleşiklerde bu oran daha yüksek gelir gruplarındadır.

Tablo 2.76. Ortalama Aylık Hane Halkı Geliri

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik			
(0-500)	318	68	386	31.42%	6.72%	38.14%	40.36%	30.36%
(501-1000)	230	60	290	22.73%	5.93%	28.66%	29.19%	26.79%
(1001-1407)	114	45	159	11.26%	4.45%	15.71%	14.47%	20.09%
(1408-4584)	94	34	128	9.29%	3.36%	12.65%	11.93%	15.18%
4584'ten fazla	32	17	49	3.16%	1.68%	4.84%	4.06%	7.59%
Toplam	788	224	1012	77.87%	22.13%	100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 2.77. Evin Mülkiyeti

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik			
Kira	275	51	326	26.80%	4.97%	31.77%	34.50%	22.27%
Kendimin	447	162	609	43.57%	15.79%	59.36%	56.09%	70.74%
Diğer	75	16	91	7.31%	1.56%	8.87%	9.41%	6.99%
Toplam	797	229	1026	77.68%	22.32%	100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 2.77. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.000 < 0.05, H_0 red, Ek 61) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Yerleşikler daha büyük oranda kendi evlerine sahiptirler, göçmenler ise maddi kısıt sebebi ile daha çok kiradadırlar.

Tablo 2.78. Evin Niteliği

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik			
Toprak müstakil	195	56	251	19.01%	5.46%	24.46%	24.47%	24.45%
Betonarme Müstakil	428	108	536	41.72%	10.53%	52.24%	53.70%	47.16%
Apartman Dairesi	167	64	231	16.28%	6.24%	22.51%	20.95%	27.95%
Baraka	7	1	8	0.68%	0.10%	0.78%	0.88%	0.44%
Toplam	797	229	1026	77.68%	22.32%	100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 2.78. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.124 > 0.05, H_0 kabul, Ek 62) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile ilişkisiz olduğu görülmektedir. Grup yüzdeleri birbirine yakın çıkmasına rağmen istatistiksel olarak birbirleri ile ilişkili çıkmamıştır, bunun sebebi göç ve yerleşik değişkenlerinin bu konuda bağımsız olmaması olabilir.

Tablo 2.79. Hanede Kaç Kişi Oldukları

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik			
1-2 kişi	17	4	21	1.66%	0.39%	2.05%	2.13%	1.75%
3-4	117	36	153	11.40%	3.51%	14.91%	14.68%	15.72%
5-6	230	92	322	22.42%	8.97%	31.38%	28.86%	40.17%
7 ve üzeri	433	97	530	42.20%	9.45%	51.66%	54.33%	42.36%
Toplam	797	229	1026	77.68%	22.32%	100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 2.79. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.006 < 0.05, H_0 red, Ek 63) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Yerleşiklerde hanede (1-2 kişi hariç) daha az insan yaşarken, göçmenlerde ise daha fazla insan yaşamaktadır.

Tablo 2.80. Evlendiği Halde Bu Hanede Yaşamaya Devam Eden Çocuk

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik			
Evet	209	37	246	20.39%	3.61%	24.00%	26.22%	16.23%
Hayır	588	191	779	57.37%	18.63%	76.00%	73.78%	83.77%
Toplam	797	228	1025	77.76%	22.24%	100.00%	100.00%	100.00%

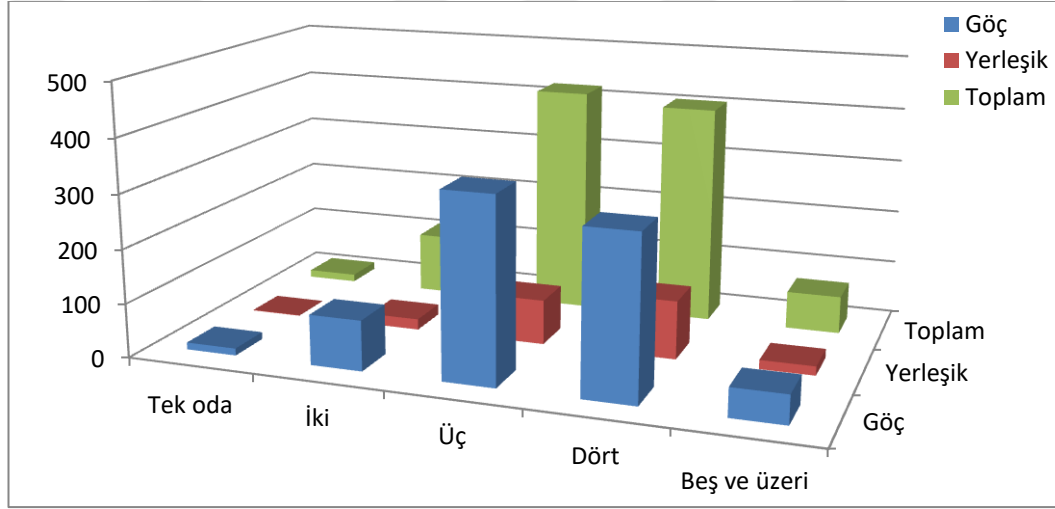
Tablo 2.80. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.002 < 0.05, H_0 red, Ek 64) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Göçmenlerin daha çok çocukları evlendikleri halde hala hanede yaşamaya devam etmektedir.

Tablo 2.81. ve Şekil 2.59. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.052 > 0.05, H_0 kabul, Ek 65) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile ilişkisiz olduğu görülmektedir. Tablodan göçmenlerin daha az odalı evlerde kaldıkları

belli olmaktadır, bu durum da göçmenlerin daha yoksul oldukları için bir delil teşkil etmektedir.

Tablo 2.81. Ev Kaç Odalıdır

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik			
Tek oda	13	1	14	1.27%	0.10%	1.37%	1.63%	0.44%
İki	93	20	113	9.07%	1.95%	11.02%	11.68%	8.73%
Üç	339	83	422	33.07%	8.10%	41.17%	42.59%	36.24%
Dört	298	108	406	29.07%	10.54%	39.61%	37.44%	47.16%
Beş ve üzeri	53	17	70	5.17%	1.66%	6.83%	6.66%	7.42%
Toplam	796	229	1025	77.66%	22.34%	100.00%	100.00%	100.00%

Şekil 2.59. Ev Kaç Odalıdır

Tablo 2.82. Evi Isıtma Yöntemi

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik			
Soba	551	130	681	53.76%	12.68%	66.44%	69.22%	56.77%
Klima	8	1	9	0.78%	0.10%	0.88%	1.01%	0.44%
Kalorifer	223	91	314	21.76%	8.88%	30.63%	28.02%	39.74%
Elektrikli Isıtıcılar	6	2	8	0.59%	0.20%	0.78%	0.75%	0.87%
Soba + Elektrikli Is.	7	4	11	0.68%	0.39%	1.07%	0.88%	1.75%
Klima + Kalorifer	1	0	1	0.10%	0.00%	0.10%	0.13%	0.00%
Soba + Kalorifer	0	1	1	0.00%	0.10%	0.10%	0.00%	0.44%
Toplam	796	229	1025	77.66%	22.34%	100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 2.82. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.003 < 0.05, H_0 red, Ek 66) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Göçmenler oransal olarak daha çok soba kullanırken yerleşikler kaloriferli evleri tercih etmektedirler.

Tablo 2.83. Okul Çağında Olmasına Rağmen Okula Gitmeyen Çocuk

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik			
Hayır	597	201	798	58.19%	19.59%	77.78%	74.91%	87.77%
Evet	200	28	228	19.49%	2.73%	22.22%	25.09%	12.23%
Toplam	797	229	1026	77.68%	22.32%	100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 2.83. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.000 < 0.05, H_0 red, Ek 67) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Göçmenlerde oransal olarak daha çok çocuk okula gitmemektedir.

Tablo 2.84. Çocukların Okula Devam Etmeme Nedeni/Nedenleri?

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik			
Ekonomik nedenler	122	12	134	51.91%	5.11%	57.02%	58.10%	48.00%
Geleneksel ve dini nedenler	6	2	8	2.55%	0.85%	3.40%	2.86%	8.00%
Hastalık	13	3	16	5.53%	1.28%	6.81%	6.19%	12.00%
Eğitim hizmetlerinin yetersiz olması	30	3	33	12.77%	1.28%	14.04%	14.29%	12.00%
Diğer	39	5	44	16.60%	2.13%	18.72%	18.57%	20.00%
Toplam	210	25	235	89.36%	10.64%	100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 2.84. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.368 > 0.05, H_0 kabul, Ek 68) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile ilişkisiz olduğu görülmektedir. Her iki grup için çocukların okula devam etmeme nedeni olarak ekonomik sebepler çıkmaktadır, fakat göçmenlerde bu oran daha fazladır.

Tablo 2.85. Okuma Çağında Olup da Çalışan Çocuk

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik			
Evet	115	20	135	11.21%	1.95%	13.16%	14.43%	8.73%
Hayır	682	209	891	66.47%	20.37%	86.84%	85.57%	91.27%
Toplam	797	229	1026	77.68%	22.32%	100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 2.85. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.025 < 0.05, H_0 red, Ek 69) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile ilişkili olduğu görülmektedir. İki grupta da çalışan çocuk sayısı az yüzdededir.

Tablo 2.86. Sosyal Güvence

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik			
A	106	44	150	10.33%	4.29%	14.62%	13.30%	19.21%
B	68	38	106	6.63%	3.70%	10.33%	8.53%	16.59%
C	472	86	558	46.00%	8.38%	54.39%	59.22%	37.55%
D	29	16	45	2.83%	1.56%	4.39%	3.64%	6.99%
E	8	1	9	0.78%	0.10%	0.88%	1.00%	0.44%
F	113	44	157	11.01%	4.29%	15.30%	14.18%	19.21%
G	1	0	1	0.10%	0.00%	0.10%	0.13%	0.00%
Toplam	797	229	1026	77.68%	22.32%	100.00%	100.00%	100.00%

Not: A: SSK, B: Bağ-kur, C: Genel Sağlık Sigortası (Yeşil kart), D: Emekli sandığı, E: Özel sigorta, F: Hiçbiri, G: SSK ve Genel Sağlık Sigortası (Yeşil kart)

Tablo 2.86. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.000 < 0.05, H_0 red, Ek 70) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile ilişkili olduğu görülmektedir. İlginç istatistik yerleşiklerin %19 kadarının hiçbir sosyal güvencesi yokken bu oranın göçmenlerde % 14 olmasıdır. Maddi yetersizlikler burada da görülmektedir. Göçmenler çoğunlukla Genel Sağlık Sigortası (Yeşil kart) ile güvence altına alınmışken yerleşikler diğer güvencelerde daha fazla orandadır.

Tablo 2.87. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.000 < 0.05, H_0 red, Ek 71) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Göçmenlerin kronik hasta oranı daha yüksek çıkmıştır.

Tablo 2.87. Hanede Kronik (Devamlı) Hasta Varlığı

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik			
Evet	343	69	412	33.40%	6.72%	40.12%	42.98%	30.13%
Hayır	455	160	615	44.30%	15.58%	59.88%	57.02%	69.87%
Toplam	798	229	1027	77.70%	22.30%	100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 2.88. Evde Olmayan Ya da Yetersiz Olan Eşyalar

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik			
Televizyon	79	8	87	3.72%	0.38%	4.09%	4.41%	2.40%
Buzdolabı	47	4	51	2.21%	0.19%	2.40%	2.62%	1.20%
Çamaşır makinesi	56	5	61	2.64%	0.24%	2.87%	3.13%	1.50%
Bulaşık makinesi	403	74	477	18.96%	3.48%	22.45%	22.49%	22.22%
Şofben	255	50	305	12.00%	2.35%	14.35%	14.23%	15.02%
Elektrikli süpürge	27	3	30	1.27%	0.14%	1.41%	1.51%	0.90%
Koltuk-kanepe	303	52	355	14.26%	2.45%	16.71%	16.91%	15.62%
Telefon	58	9	67	2.73%	0.42%	3.15%	3.24%	2.70%
Bilgisayar-internet	444	112	556	20.89%	5.27%	26.16%	24.78%	33.63%
hepsi	92	12	104	4.33%	0.56%	4.89%	5.13%	3.60%
diğer	1	0	1	0.05%	0.00%	0.05%	0.06%	0.00%
neredeyse hepsi	27	4	31	1.27%	0.19%	1.46%	1.51%	1.20%
Toplam	1792	333	2125	84.33%	15.67%	100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 2.88. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.064 > 0.05, H_0 kabul, Ek 72) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile ilişkisiz olduğu görülmektedir. Göçmenlerin eksik eşyaları yüzde olarak daha fazla olmaktadır.

Tablo 2.89. Yemek Yeme Düzeni

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik			
Günde 3 öğün	679	194	873	66.11%	18.89%	85.00%	85.09%	84.72%
Günde 2 öğün	101	21	122	9.83%	2.04%	11.88%	12.66%	9.17%
Günde 1 öğün	18	14	32	1.75%	1.36%	3.12%	2.26%	6.11%
Toplam	798	229	1027	77.70%	22.30%	100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 2.89. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.006 < 0.05, H_0 red, Ek 73) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Günde üç öğün yiyen kişilerin oranı hem göçmen hem de yerleşikler için %85 oranına çok yakındır. Günde az öğün yiyenlerin azlığı sevindirici, fakat yetersizdir.

Tablo 2.90. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.000 < 0.05, H_0 red, Ek 74) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Göçmenlerin maddi imkansızlıkları burada daha belirgindir, çünkü kırmızı et tüketimini sağlama olanağı göçmenler için daha nadir görülmektedir.

Tablo 2.90. Kırmızı Et Tüketme Sıklığı

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik			
Yılda birkaç sefer	285	32	317	27.75%	3.12%	30.87%	35.71%	13.97%
Ayda bir	251	67	318	24.44%	6.52%	30.96%	31.45%	29.26%
İki haftada bir	113	57	170	11.00%	5.55%	16.55%	14.16%	24.89%
Haftada bir	85	45	130	8.28%	4.38%	12.66%	10.65%	19.65%
Daha sık	24	23	47	2.34%	2.24%	4.58%	3.01%	10.04%
Hiç	40	5	45	3.89%	0.49%	4.38%	5.01%	2.18%
Toplam	798	229	1027	77.70%	22.30%	100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 2.91. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.165 > 0.05, H_0 kabul, Ek 75) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile ilişkisiz olduğu görülmektedir. Daha önce görülen yoksulluk koşullarına rağmen iki grup içinde zengin olma isteği olmayan %21 ve %26lık bir kesim vardır. İlişkisiz olmaları sebebi ile yerleşiklerin daha çok zengin olmak istedikleri söylenebilir.

Tablo 2.91. Zengin Olmak İsteği

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik			
Evet	627	170	797	61.05%	16.55%	77.60%	78.57%	74.24%
Hayır	171	59	230	16.65%	5.74%	22.40%	21.43%	25.76%
Toplam	798	229	1027	77.70%	22.30%	100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 2.92. Kendini Yoksul Hissetme Durumu

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik			
Evet	597	129	726	58.13%	12.56%	70.69%	74.81%	56.33%
Hayır	201	100	301	19.57%	9.74%	29.31%	25.19%	43.67%
Toplam	798	229	1027	77.70%	22.30%	100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 2.92. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.000 < 0.05, H_0 red, Ek 76) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Göçmenlerin görece olarak kendilerini daha yoksul hissettikleri görülebilir.

Tablo 2.93. En Çok Hangi Konuda Yoksul Hissedildiği

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik			
Gıda	91	10	101	9.36%	1.03%	10.39%	11.39%	5.78%
Sağlık	107	25	132	11.01%	2.57%	13.58%	13.39%	14.45%
Barınma	158	24	182	16.26%	2.47%	18.72%	19.77%	13.87%
Eğitim	207	52	259	21.30%	5.35%	26.65%	25.91%	30.06%
Eğlence	155	40	195	15.95%	4.12%	20.06%	19.40%	23.12%
Ulaşım	64	17	81	6.58%	1.75%	8.33%	8.01%	9.83%
her konuda	17	5	22	1.75%	0.51%	2.26%	2.13%	2.89%
Toplam	799	173	972	82.20%	17.80%	100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 2.93. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.129 > 0.05, H_0 kabul, Ek 77) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile ilişkisiz olduğu görülmektedir. Daha önce gösterildiği gibi göçmenlerin maddi imkânsızlıkları sebebi ile en çok eğitim ve barınma eksikliği hissedilen konu olmaktadır, yerleşikler için eğitim ve eğlence olmaktadır.

Tablo 2.94. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.015 < 0.05, H_0 red, Ek 78) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile ilişkili olduğu görülmektedir. İki grup için de işsizlik ve düşük gelir önemli değişken olarak çıkmaktadır.

Tablo 2.94. Yoksulluğunuzun Temel Nedeni

	Bütün gözlemler içinde %			Grup gözlemler %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik			
İşsizlik	254	39	293	29.16%	4.48%	33.64%	35.77%	24.22%
Düşük gelir	162	41	203	18.60%	4.71%	23.31%	22.82%	25.47%
Yaşlılık	24	2	26	2.76%	0.23%	2.99%	3.38%	1.24%
Eğitimsizlik	58	27	85	6.66%	3.10%	9.76%	8.17%	16.77%
Hükümet politikaları	134	36	170	15.38%	4.13%	19.52%	18.87%	22.36%
Kimsesizlik	18	3	21	2.07%	0.34%	2.41%	2.54%	1.86%
Tembellik	16	3	19	1.84%	0.34%	2.18%	2.25%	1.86%
Savurganlık	7	1	8	0.80%	0.11%	0.92%	0.99%	0.62%
Kader	37	9	46	4.25%	1.03%	5.28%	5.21%	5.59%
Toplam	710	161	871	81.52%	18.48%	100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 2.95. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.150 > 0.05, H_0 kabul, Ek 79) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile ilişkisiz olduğu görülmektedir. Göçmenler yüzde olarak daha çok dışlandıklarını belirtmektedirler.

Tablo 2.95. Yoksul Olduğu İçin Dışlanma

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik
Evet	141	23	164	19.32%	3.15%	22.47%	23.50%	17.69%
Hayır	459	107	566	62.88%	14.66%	77.53%	76.50%	82.31%
Toplam	600	130	730	82.19%	17.81%	100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 2.96. Elinize Para Geçse Bu Parayla Ne Yaparsınız?

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik
Borçlarımı öderim	262	56	318	24.58%	5.25%	29.83%	31.68%	23.43%
Gelecek için saklarım	109	50	159	10.23%	4.69%	14.92%	13.18%	20.92%
Bir iş kurarım	244	60	304	22.89%	5.63%	28.52%	29.50%	25.10%
ev/arsa/araba alırım	200	71	271	18.76%	6.66%	25.42%	24.18%	29.71%
diğer	12	2	14	1.13%	0.19%	1.31%	1.45%	0.84%
Toplam	827	239	1066	77.58%	22.42%	100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 2.96. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.004 < 0.05, H_0 red, Ek 80) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile ilişkili olduğu görülmektedir. İki grup için de işsizlik ve düşük gelir önemli değişken olarak çıkmaktadır. Tabloda göç edenlerin maddi imkânsızlıklarına uygun davranış gösterdiği görülmektedir.

Tablo 2.97. Yoksulların Yoksulluktan Kurtulma Yolu

	Bütün gözlemler içinde %			Grup gözlemler %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik
İş bulmaları	490	131	621	47.76%	12.77%	60.53%	61.48%	57.21%
Devletin el uzatması	287	88	375	27.97%	8.58%	36.55%	36.01%	38.43%
Hayırseverlik yardımları	20	10	30	1.95%	0.97%	2.92%	2.51%	4.37%
ticaret ortamının sağlanması*	1	0	1	0.10%	0.00%	0.10%	0.13%	0.00%
Toplam	797	229	1026	77.68%	22.32%	100.00%	100.00%	100.00%

Not: * Katılımcının eklediği seçenek

Tablo 2.97. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.350 > 0.05, H_0 kabul, Ek 81) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile ilişkisiz olduğu görülmektedir. İki grubun da sonuçları yakın çıkmıştır.

Tablo 2.98. Herhangi Bir Kuruluştan Yardım Almıyor mu, Alınıyorsa Bu Yardımın Kaynağı

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik			
Almıyorum	630	195	825	60.93%	18.86%	79.79%	78.26%	85.15%
Belediye	65	18	83	6.29%	1.74%	8.03%	8.07%	7.86%
Valilik	42	7	49	4.06%	0.68%	4.74%	5.22%	3.06%
Dernekler	41	3	44	3.97%	0.29%	4.26%	5.09%	1.31%
Dini kuruluşlar	1	0	1	0.10%	0.00%	0.10%	0.12%	0.00%
Diğer	25	6	31	2.42%	0.58%	3.00%	3.11%	2.62%
kira desteği alıyorum*	1	0	1	0.10%	0.00%	0.10%	0.12%	0.00%
Toplam	805	229	1034	77.85%	22.15%	100.00%	100.00%	100.00%

Not: * Katılımcının eklediği seçenek

Tablo 2.98. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.090 > 0.05, H_0 kabul, Ek 82) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile ilişkisiz olduğu görülmektedir. İki grubun da sonuçları yakın çıkmıştır, fakat büyük çoğunluk iki gruptan da yardım almamaktadır.

Tablo 2.99. Alınan Yardımın Niteliği

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik			
Nakit para	50	7	57	21.74%	3.04%	24.78%	25.64%	20.00%
Gıda	94	14	108	40.87%	6.09%	46.96%	48.21%	40.00%
Giyecek	7	1	8	3.04%	0.43%	3.48%	3.59%	2.86%
Yakacak	30	13	43	13.04%	5.65%	18.70%	15.38%	37.14%
Diğer	14	0	14	6.09%	0.00%	6.09%	7.18%	0.00%
Toplam	195	35	230	84.78%	15.22%	100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 2.99. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.037 < 0.05, H_0 red, Ek 83) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Göçmenler daha çok gıda ve nakit para alırken, yerleşikler gıda ve yakacak yardımı almaktadır.

Tablo 2.100. Araba Varlığı

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik			
Evet	200	77	277	19.49%	7.50%	27.00%	25.09%	33.62%
Hayır	597	152	749	58.19%	14.81%	73.00%	74.91%	66.38%
Toplam	797	229	1026	77.68%	22.32%	100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 2.100. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.010 < 0.05, H_0 red, Ek 84) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Yerleşiklerin daha yüksek oranda arabaları olduğu görülmektedir. Grup yüzdeleri birbirine yakın çıkmasına rağmen istatistiksel olarak birbirleri ile ilişkili çıkmamıştır, bunun sebebi göç ve yerleşik değişkenlerinin bu konuda bağımsız olmaması olabilir.

Tablo 2.101. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.000 < 0.05, H_0 red, Ek 85) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Yerleşiklerin daha yüksek oranda tatil yaptığı görülmektedir.

Tablo 2.101. Daha Önce Tatile Gitme Durumu

Daha önce hiç tatile gittiniz mi?	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik			
Evet	149	84	233	14.51%	8.18%	22.69%	18.67%	36.68%
Hayır	649	145	794	63.19%	14.12%	77.31%	81.33%	63.32%
Toplam	798	229	1027	77.70%	22.30%	100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 2.102. Kredi Kartı Kullanımı

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik			
Evet	194	94	288	18.89%	9.15%	28.04%	24.31%	41.05%
Hayır	604	135	739	58.81%	13.15%	71.96%	75.69%	58.95%
Toplam	798	229	1027	77.70%	22.30%	100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 2.102. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.000 < 0.05, H_0 red, Ek 86) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Yerleşiklerin daha yüksek oranda kredi kartı kullandığı görülmektedir.

Tablo 2.103. Daha Önce Bankadan Kredi Çekme Durumu

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik
Evet	259	96	355	25.22%	9.35%	34.57%	32.46%	41.92%
Hayır	539	133	672	52.48%	12.95%	65.43%	67.54%	58.08%
Toplam	798	229	1027	77.70%	22.30%	100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 2.103. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.008 < 0.05, H_0 red, Ek 87) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Yerleşiklerin daha yüksek oranda kredi çektiği görülmektedir.

Tablo 2.104. Esnafa veya Akrabalara Borçlu Olma Durumu

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik
Evet	552	133	685	53.75%	12.95%	66.70%	69.17%	58.08%
Hayır	246	96	342	23.95%	9.35%	33.30%	30.83%	41.92%
Toplam	798	229	1027	77.70%	22.30%	100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 2.104. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.002 < 0.05, H_0 red, Ek 88) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Göçmenleri daha yüksek oranda borçlu olduğu görülmektedir.

Tablo 2.105. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.640 > 0.05, H_0 kabul, Ek 89) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile ilişkisiz olduğu görülmektedir. İki grupta da giyimden vazgeçilmektedir. Grup yüzdeleri birbirine yakın çıkmasına rağmen istatistiksel olarak birbirleri ile ilişkili çıkmamıştır, bunun sebebi göç ve yerleşik değişkenlerinin bu konuda bağımsız olmaması olabilir.

Tablo 2.105. Gelirin Yetmemesi Durumunda Neyden Vazgeçileceği

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik
Gıda	63	17	80	5.73%	1.55%	7.27%	7.40%	6.83%
Giyim	729	209	938	66.27%	19.00%	85.27%	85.66%	83.94%
Sağlık	27	12	39	2.45%	1.09%	3.55%	3.17%	4.82%
Eğitim	30	11	41	2.73%	1.00%	3.73%	3.53%	4.42%
hiçbirinden vazgeçemem*	2	0	2	0.18%	0.00%	0.18%	0.24%	0.00%
Toplam	851	249	1100	77.36%	22.64%	100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 2.106. Maddi İmkânın Olması Halinde Göç Etme Durumu

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik
Evet	411	112	523	40.06%	10.92%	50.97%	51.57%	48.91%
Hayır	386	117	503	37.62%	11.40%	49.03%	48.43%	51.09%
Toplam	797	229	1026	77.68%	22.32%	100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 2.106. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.478 > 0.05, H_0 kabul, Ek 90) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile ilişkisiz olduğu görülmektedir. İki grupta da gurubun yarısı göç etmek istemektedir.

Tablo 2.107. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.164 > 0.05, H_0 kabul, Ek 91) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile ilişkisiz olduğu görülmektedir. İki grup da benzer davranış göstermektedir. Grup yüzdeleri birbirine yakın çıkmasına rağmen istatistiksel olarak birbirleri ile ilişkili çıkmamıştır, bunun sebebi göç ve yerleşik değişkenlerinin bu konuda bağımsız olmaması olabilir.

Tablo 2.107. Boş Zamanların Değerlendirilme Şekli

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik
Ev bakımı – bahçe işleri	308	92	400	24.90%	7.44%	32.34%	32.29%	32.51%
Mahallede gezinti	45	9	54	3.64%	0.73%	4.37%	4.72%	3.18%
Kent merkezinde gezinti	67	18	85	5.42%	1.46%	6.87%	7.02%	6.36%
Kahveye gitme – oyun	44	7	51	3.56%	0.57%	4.12%	4.61%	2.47%
Dinlenme – uyuma	124	42	166	10.02%	3.40%	13.42%	13.00%	14.84%
Spor	22	15	37	1.78%	1.21%	2.99%	2.31%	5.30%
TV seyretme	97	33	130	7.84%	2.67%	10.51%	10.17%	11.66%
Akraba – arkadaş ziyareti	196	53	249	15.84%	4.28%	20.13%	20.55%	18.73%
Diğer	51	14	65	4.12%	1.13%	5.25%	5.35%	4.95%
Toplam	954	283	1237	77.12%	22.88%	100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 2.108. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.820 > 0.05, H_0 kabul, Ek 92) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile ilişkisiz olduğu görülmektedir. İki grup da benzer davranış göstermektedir. Grup yüzdeleri birbirine yakın çıkmasına rağmen istatistiksel olarak birbirleri ile ilişkili çıkmamıştır, bunun sebebi göç ve yerleşik değişkenlerinin bu konuda bağımsız olmaması olabilir.

Tablo 2.108. Başınıza gelmesinden en çok korktuğunuz şey nedir?

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik			
Sağlığını kaybetmek	203	58	261	15.08%	4.31%	19.39%	19.28%	19.80%
Ölüm	90	18	108	6.69%	1.34%	8.02%	8.55%	6.14%
Eve ekmek götürmemek	120	34	154	8.92%	2.53%	11.44%	11.40%	11.60%
Yanlış anlaşılma	16	6	22	1.19%	0.45%	1.63%	1.52%	2.05%
İhanet	72	19	91	5.35%	1.41%	6.76%	6.84%	6.48%
Çocuklarını kaybetmek	223	60	283	16.57%	4.46%	21.03%	21.18%	20.48%
Çocuklarının kötü yola düşmesi	221	69	290	16.42%	5.13%	21.55%	20.99%	23.55%
Yalnızlık ve dışlanma	41	12	53	3.05%	0.89%	3.94%	3.89%	4.10%
Diğer	67	17	84	4.98%	1.26%	6.24%	6.36%	5.80%
Hepsi	2	2	4	0.15%	0.15%	0.30%	0.19%	0.68%
Toplam	1053	293	1346	78.23%	21.77%	100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 2.109. Gelecekle İlgili Beklenti

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik			
Bugünden iyi olacak	431	140	571	42.17%	13.70%	55.87%	54.21%	61.67%
Bugünden kötü olacak	179	43	222	17.51%	4.21%	21.72%	22.52%	18.94%
Bugünden farkı olmayacak	185	44	229	18.10%	4.31%	22.41%	23.27%	19.38%
Toplam	795	227	1022	77.79%	22.21%	100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 2.109. ile gösterildiği gibi (p -değeri=0.136 > 0.05, H_0 kabul, Ek 93) ankete katılan yerleşik ve göçmenlerin durumlarının istatistiksel olarak birbiri ile ilişkisiz olduğu görülmektedir. İki grup da benzer davranış göstermektedir. Yerleşikler daha umutlu görünmektedir. Grup yüzdeleri birbirine yakın çıkmasına rağmen istatistiksel olarak birbirleri ile ilişkili çıkmamıştır, bunun sebebi göç ve yerleşik değişkenlerinin bu konuda bağımsız olmaması olabilir.

Göçmenlerin verdiği diğer cevaplar şöyledir:

Tablo 2.110. Bulduğunuz kente nerden geldiniz?

	Frekans	Yüzdesi
Başka bir ilden	48	6.05%
Köyden	679	85.62%
Diğer ilçelerden	47	5.93%
İl merkezinden	19	2.40%
Toplam	793	100.00%

Tablo 2.111. Kendi isteğinizle mi gc ettiniz?

	Frekans	Yüzdesi
Evet	249	31.44%
Hayır	543	68.56%
Toplam	792	100.00%

Tablo 2.112. Gc etme nedeni nedir?

	Frekans	Yüzdesi
İş bulma	229	21.13%
Eğitim	128	11.81%
Güvenlik	433	39.94%
Sağlık hizmetlerine yakınlık	66	6.09%
Tayin veya görev	24	2.21%
Sosyal ve Kültürel olanaklar	51	4.70%
Evlilik	54	4.98%
Ailevi Nedenler	99	9.13%
Toplam	1084	100.00%

Tablo 2.113. Gc etmeden önce evinizin mülkiyeti size mi aitti?

	Frekans	Yüzdesi
Evet	573	72.53%
Hayır	217	27.47%
Toplam	790	100.00%

Tablo 2.114. Gçten sonra evinizin durumunu nasıl değerlendirirsiniz?

	Frekans	Yüzdesi
Daha iyi	295	37.2475
Daha kötü	286	36.1111
Aynı	211	26.6414
Toplam	792	100

Tablo 2.115. Gçten önce geçim kaynağımız neydi?

	Frekans	Yüzdesi
Yok	83	9.23%
Tarım	242	26.92%
Hayvancılık	528	58.73%
Diğer	46	5.12%
Toplam	899	100.00%

Tablo 2.116. Göç ettikten sonra en çok hangi konuda zorlandınız?

	Göç	Yüzdesi
İşsizlik	473	44.96%
Barınma	283	26.90%
Beslenme	33	3.14%
Güvenlik	81	7.70%
Eğitim	47	4.47%
Sağlık	33	3.14%
Kent yaşamına uyum	78	7.41%
Diğer	24	2.28%
Toplam	1052	100.00%

Tablo 2.117. Göç etmeden önce kendinizi nasıl tanımlarsınız?

	Göç	Yüzdesi
Zengin	97	12.26%
Fakir	142	17.95%
Orta	552	69.79%
Toplam	791	100.00%

Tablo 2.118. Daha önce yaşadığınız yere dönmek istiyor musunuz?

	Göç	Yüzdesi
Evet	274	34.64%
Hayır	517	65.36%
Toplam	791	100.00%

Tablo 2.119. Geri dönmek istememe nedeniniz nedir?

	Göç	Yüzde
Kentin imkanları	213	29.26%
Güvenlik sorunları	190	26.10%
Mal varlığının kaybedilmiş olması	150	20.60%
Kentte düzeninin oturtulmuş olması	96	13.19%
Kent yaşamına alışmış olma	64	8.79%
Kan davası vb. toplumsal sorunlar	15	2.06%
Toplam	728	100.00%

2.2.6. Analizlerle İlgili Önemli Not

χ^2 bağımsızlık analizi değişkenlerin birbirinden bağımsız ve aynı dağılımdan olmalıdır koşulunu içermektedir. Gruplar arası karşılaştırmalarda gruplar farklı

mahallerden olması sebebi ile birbirinden bağımsız olması beklenmiş, göçmenler ve yerleşikler karşılaştırıldığında ise göçmenler farklı yerlerden geldikleri için bağımsız davranışa sahip olacakları beklenmiştir. Merkez Limit Theoremi sebebi ile dağılımlarını Normal Dağılım olması varsayılmıştır. Elde edilen beklenmeyen sonuçlar göstermiştir ki bağımsızlık varsayımı bir çok incelemede belirtildiği gibi sağlanamayabilmektedir. Bunun sebebi Yüksekövalılar veya göçmenlerin bir çok değişken açısından birbirlerine çok benzemeleri olabilir.

2.2.7. Yoksulluk Verilerinin İncelenmesi

Tez konusunun başlığı olması açısından ilk yapılacak inceleme Yüksekova ve oraya göç eden insanların yoksul olup olmadığı ile ilgilidir. Anket sorularının hazırlandığı Şubat 2016 ayında TÜRK-İŞ araştırmasının sonucuna göre dört kişilik ailenin açlık sınırı 1.407 TL ve yoksulluk sınırı 4.584 TL çıkmıştır (TÜRK-İŞ, 2017a) ve anketlerde bu rakamlar kullanılmıştır. Bu rakamlar Mart 2017 ayında büyük bir değişiklik göstermeyerek dört kişilik ailenin açlık sınırı 1.481 TL ve yoksulluk sınırı 4.823 TL olmuştur (TÜRK-İŞ, 2017b).

Tablo 2.120. Gruplar için Yoksulluk Sınırı Değerleri

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
4584'ten az	627	385	1012	61.05%	37.49%	98.54%	98.58%	98.47%
4584'ten fazla	9	6	15	0.88%	0.58%	1.46%	1.42%	1.53%
Toplam	636	391	1027	61.93%	38.07%	100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 2.121. Göçmen ve Yerleşikler için Yoksulluk Sınırı Değerleri

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik			
4584'ten az	756	207	963	74.70%	20.45%	95.16%	95.94%	92.41%
4584'ten fazla	32	17	49	3.16%	1.68%	4.84%	4.06%	7.59%
Toplam	788	224	1012	77.87%	22.13%	100.00%	100.00%	100.00%

Daha önce verilen Tablo 2.18. yukardaki Tablo 2.120. gibi özetlenebilir. Bu tablodan görülebileceği gibi Yüksekova'da anket yapılan toplam, grup 1 ve grup 2 insanlar için sırasıyla %1.46, % 1.42 ve %1.53 kadarlık kısmı yoksulluk gelirinin üstünde bir gelire sahiptir.

Bu sebeple %5 anlamlılık düzeyinde Yüksekova'daki yapılan anket grupları, göçmenler ve yerleşiklerin yoksul insanlar olduğu söylenebilir. Ailelerin çoğunun 4 kişiden fazla olduğu düşünülecek olursa bu önsav daha da kuvvetlenecektir.

Aynı şey açlık sınırı için söylenemez. Tablo 2.18'den türetilen Tablo 2.122. ve Tablo 2.123.'den de görülebileceği gibi istatistiksel olarak kesin konuşacak kadar büyük bir çoğunluk açlık sınırının altında değildir, fakat yine büyük çoğunluk açlık sınırının altında aylık gelire sahiptir.

Tablo 2.122. Grupların Açlık Sınırı Önsav Değerleri

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Grup 1	Grup 2	Toplam	Grup 1	Grup 2			
1407'ten az	507	328	835	49.37%	31.94%	81.30%	79.72%	83.89%
1407'ten fazla	129	63	192	12.56%	6.13%	18.70%	20.28%	16.11%
Toplam	636	391	1027	61.93%	38.07%	100.00%	100.00%	100.00%

Tablo 2.123. Göçmen ve Yerleşikler Açlık Sınırı Önsav Değerleri

	Bütün gözlemler içinde %			Grup içinde %				
	Göç	Yerleşik	Toplam	Göç	Yerleşik			
1407'ten az	662	173	835	65.42%	17.09%	82.51%	84.01%	77.23%
1407'ten fazla	126	51	177	12.45%	5.04%	17.49%	15.99%	22.77%
Toplam	788	224	1012	77.87%	22.13%	100.00%	100.00%	100.00%

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu tez ile bilim dünyasına takip eden katkılar sağlanmıştır. Bütün bu tespitler şu şekilde sıralanmıştır:

İnsanların sosyo-ekonomik durumlarını tespit etmek:

Anket sonuçları ve bu anket sonuçlarından türetilmiş bütün veriler Yüksekova’da yaşayan insanlar ve göçmenlerin hem ekonomik hem de sosyal göstergeler açısından yoksul olduğunu göstermektedir. Ekonomik yoksulluk göstergeleri Bölüm 2.2.7.’de gösterilmiştir.

1. İnsanların göç etmeden önce sosyo-ekonomik durumlarını tespit etmek ve göç edenlerin meslek yapısını incelemek:

Göçmenlerin üçte ikisi kendi isteği ile göç etmemiş bulunmaktadır (Tablo 2.111). Göçten önce geçim kaynakları hayvancılık (%58.73) ve tarım (%26.92) iken (Tablo 2.115) göçten sonra şehirde bu kaynakları kaybetmiş bulunmaktadırlar. Göçten önce göçmenlerin %72.53 (Tablo 2.113) kendi evinde otururken göçten sonra bu oran %56.09’a (Tablo 2.77) düşmüştür. Göçten sonra göçmenlerin %36.11 oranı durumlarının daha kötü olduğunu belirtmişlerdir (Tablo 2.114). Bu istatistiklerden göçmenlerin göçten önce daha az yoksul oldukları çıkarılabilir.

Yüksekova’da kültürel, ekonomik ve toplumsal değişimin sebeplerinden biri köyden kente göçlerdir. Köydeki büyük bir nüfusun kente doğru kayması beraberinde birçok sorunu getirmiştir. Kentin altyapısının bu nüfus hareketliliğini kaldıramaması köylerin önemini ortaya koymaktadır.

Kent merkezi ile birlikte köylerin de ekonomik, sosyal ve kültürel tüm ihtiyaçlarına karşılık verilerek kalkınma aşamasına kırsal alanlar da dâhil edilmelidir.

2. Hakkari ili Yüksekova ilçesinde göç ve yoksulluğun nasıl mekanizmalara sahip olduğunu ortaya çıkarmak, yoksulluğun sebeplerini tespit etmek, bölgede yaşanan göçlerin ve geri dönüşlerin sıklığını ve hacmini belirlemek, göç ve sosyo-ekonomik değişkenler arasındaki ilişkiyi tespit etmek:

İncelememiz sonucu Hakkari ili Yüksekova ilçesinde göç ve yoksulluğun nasıl mekanizmalara sahip olduğunu özetlenecek olursa şu gözlemler yapılmıştır: Göçmenlerin büyük çoğunluğunun lise ve altı eğitim durumları (Tablo 2.70) yüksek

gelirli iş imkânları sağlayamamaktadır. Vasıflı eğitime sahip göçmenlerin Yüksekova'dan ayrılıp başka yerlere göç etmiş olması ihtimal dâhilindedir, fakat bu kimselere anketler ile ulaşılamamıştır.

Araştırma sonucunda Yüksekova'da yaşayan insanların doğup büyüdüğü kentten ayrılmak istemelerinde güvenlik başta olmak üzere sosyal ve ekonomik birçok faktör etkilidir. Katılımcıların kendilerini yoksul hissettikleri en önemli konu eğitim olurken katılımcılara göre yoksulluğun temel nedenlerinden biri de eğitimsizliktir. Bu durum insanların yoksulluğunun sadece maddi boyutlu olmadığını ortaya koymaktadır. Aynı şekilde göç etme nedenlerinden biri olarak eğitimin önemli olması yoksulluk, göç ve eğitim arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır.

Kente göç etmenin tek sebebi güvenlik koşulları değildir. İş bulma, eğitim ve sağlık hizmetlerine yakınlık göç etme nedenleri arasındadır. Genel olarak aileler kendileri için iş bulma amacıyla göç ederken çocukları için eğitim amacıyla göç etmektedirler. Göç etmek için birden çok faktör etkili olabilmektedir. Güvenlik ve işsizlik gerekçesiyle yapılmayan göçlerin ise daha iyi bir yaşam sürebilmek, daha iyi eğitim alabilmek ve sağlık hizmetlerinden daha fazla yararlanabilmek için yapıldığı ortaya çıkmıştır.

Tablo 2.110 incelenecek olursa göçmenlerin büyük çoğunluğu köyden gelmiş bulunmakta ve Tablo 2.111 üçte ikisi kendi isteği ile göç etmemiş bulunmaktadır. Tablo 2.112 göç etme nedenleri incelendiğinde en önemli etmen güvenlik, iş bulma ve eğitim çıkmıştır. Fakat güvenlik sorunları sebebi ile hayvancılık ve tarım ile uğraşan halkın bir kısmının işsiz kalması sebebi ile güvenlik sorunları işsizlik göçüne de sebep olmuştur. Bu sebeple güvenlik sorunları nedeniyle göç edenlerin sayısı en fazla %60,73 olabilmektedir. Tablo 2.8 ile görülebileceği gibi göçmenlerin %34,68'i daha önce yaşadıkları yere geri dönmek istemektedirler. Aynı biçimde Tablo 2.119 incelendiğinde güvenlik sorunları (%26,10) ve insanların mal varlığını kaybetmiş olması (%20,60, ekonomik sorun) geri dönüşü engellemekte ve kente yeni göçmen çekmektedir. Geri dönüş, güvenlik sorunları çözülmesi durumunda gerçekleşebilir ve geçmişte büyük ihtimalle köye geri dönüp güvenlik sebebi ile şehre bir kez daha göç etmiş insanlar mevcuttur fakat anket sonuçları ile bunlar tespit edilememektedir. Elde edilen verilerden yoksulluk ve göç sebep sonuç ilişkisi Şekil 60 ile özetlenebilir.

3. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yaşanan göç hareketlerinin sebeplerini ve ana etkenleri ortaya çıkarmak:

Yüksekova ilçesi Doğu Anadolu Bölgesinde yer almakta ve Güneydoğu Anadolu bölgesine komşu olmaktadır. Bu sebeple bir önceki paragrafta yer alan gözlemler aynı yapıya sahip bu bölgelerdeki başka yerleşim yerlerinde de görülebilecektir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yaşanan göç hareketlerinin sebeplerini ve ana etkenlerinden bazıları bu çalışma ile ortaya çıkmış olmaktadır.

Şekil 60. Yoksulluk ve Göç Sebep Sonuç İlişkisi

4. Anket ile sağlanacak geri bildirimler ile halkın çözüm önerilerini tespit etmek:

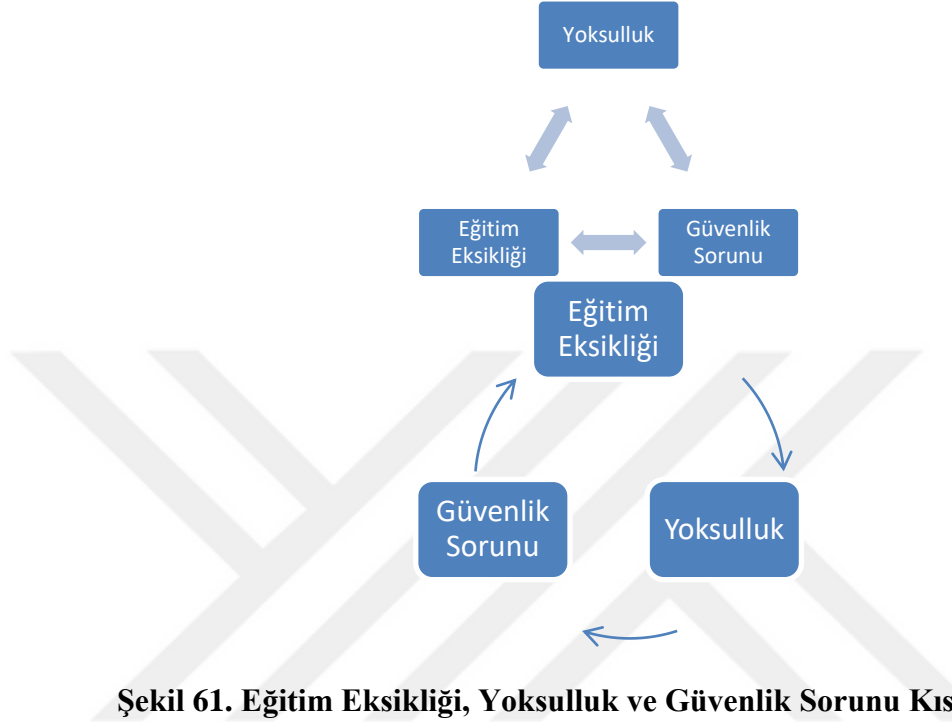
Tablo 2.93. ile insanların hangi konuda kendilerini yoksul hissettikleri, Tablo 2.94. ile yoksulluğun temel nedenleri ve Tablo 2.97. ile yoksullukların yoksulluktan kurtulma yolları özetlenmiştir.

5. Dünya yazının dışında sebeplerin olup olmadığını tespit etmek:

Yapılan araştırmada göç üzerinde ana etmenin güvenlik sorunları, eğitim eksikliği ve yoksulluk olduğu tespit edilmiştir. Dünyanın başka yerlerinden farklı bir etmen tespit edilememiştir.

6. Hangi gelir seviyeleri ne oranda göç yapmakta tespit etmek ve ilin gelir seviyesinin hangi seviyeye çıkarılması durumunda göçün sona ereceğini tahmin etmek:

Tez çalışması sonucu eğitim eksikliği, yoksulluk ve güvenlik sorunu arasında bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu ilişki Şekil 61 ile gösterilebilir. İyi eğitim iyi gelire, iyi gelir iyi eğitime ve dolayısıyla güvenlik sorununun ve göçün ortadan kalkmasına sebep olacaktır.

Şekil 61. Eğitim Eksikliği, Yoksulluk ve Güvenlik Sorunu Kısır Döngüsü

Yüksekova’da yoksulluk ve buna bağlı eğitim ve güvenlik sorununu çözecek gelir seviyesi Tablo 124 kullanılarak hesaplanabilir. Elde edilen TÜİK (2017z) verileri ile Hakkari ilinin kişi başı GsYH değeri 5331 \$ seviyesindedir. Net göç oranının sıfıra yakın olduğu iller incelendiğinde Isparta (9591 \$), Elazığ (7749 \$), Uşak (10021 \$) ve Konya (9594 \$) seviyesindedir. Buradan Hakkari ili ya da Yüksekova ilçesi için en az kişi başı GsYH değeri 7749 \$ olması gerektiği ya da Doğu Anadolu Bölgesi dışında bir bölge için en az en az kişi başı GsYH değeri 9591\$ olması gerektiği sonucu çıkarılabilir.

Yoksulluğu azaltmak için en iyi yöntemlerden birinin istihdam politikaları ile kişilerin iş imkânına sahip olması sayesinde gelirlerinin artması olabilir.

Yoksullukla mücadele için sürdürülebilir büyümenin sağlanması gerekmektedir. Ancak bu aşama makroekonomik dengeyle gerçekleşmelidir. Ekonomik büyüme sağlanırken gelir dağılımı eşitsizliğinin giderilmesi ve yoksulluğun azaltılması gibi durumlar ikinci plana atılmamalı, büyümenin zaten yoksulluğu azaltacağı beklentisine

girilmemelidir. Ekonomik büyümenin her zaman yoksulluğu azaltmadığı hatta bazen gelir dağılımını adaletsizliğini artırdığı unutulmamalıdır.

Tablo 124. Kişi Başına GSYH ve Net Göç Oranları

2014	Kişi başına GSYH (\$)	Net göç %	2014	Kişi başına GSYH (\$)	Net göç %	2014	Kişi başına GSYH (\$)	Net göç %
Tekirdağ	15208	22.1	Isparta	9591	0.9	Hakkari	5331.481817	-17.0
Karabük	9632	19.0	Elazığ	7749	0.8	Siirt	5593.34814	-17.5
Gümüşhane	8394	18.0	Uşak	10021	0.1	Çankırı	8703.149707	-18.9
Kocaeli	19900	17.1	Konya	9594	-0.1	Bitlis	5517.075841	-20.0
Antalya	13577	12.3	Gaziantep	8591	-1.3	Ardahan	6359.910551	-21.6
Yalova	13040	10.1	Osmaniye	7260	-1.4	Şırnak	5572.139191	-24.3
Ankara	16772	9.7	Samsun	8790	-2.3	Bayburt	7249.35388	-26.8
Kastamonu	9107	9.5	Karaman	11181	-2.8	Muş	5365.68505	-26.8
Eskişehir	13180	9.4	Nevşehir	8678	-2.8	Yozgat	7173.706141	-27.9
Bolu	14025	7.9	Amasya	8649	-3.5	Ağrı	3880.183217	-28.1
Sakarya	11139	7.8	Ordu	6665	-3.8	Kars	5685.310868	-28.6
Bursa	13693	7.0	Afyon	8331	-4.6			
Kırklareli	12744	6.6	Balıkesir	10150	-4.7			
Denizli	11327	5.3	Kahramanmaraş	7208	-4.9			
Bilecik	14908	5.1	Kütahya	9053	-5.0			
İzmir	14257	5.0	Aksaray	8335	-5.1			
Muğla	12374	4.9	Adana	8862	-5.3			
Aydın	8743	4.8	Şanlıurfa	4469	-5.5			
Çanakkale	12179	4.1	Hatay	7637	-5.6			
Bartın	7899	4.0	Malatya	6954	-5.7			
Düzce	10989	3.7	Sinop	7835	-5.9			
İstanbul	19957	3.5	Niğde	7998	-6.0			
Edirne	10675	3.3	Trabzon	10093	-6.7			
Manisa	11112	2.0	Batman	5393	-7.6			
Kırşehir	8057	1.7	Adıyaman	6196	-9.2			
Kilis	6241	1.4	Kırıkkale	8959	-9.6			
Kayseri	10576	1.3	Rize	10210	-10.3			
Burdur	10673	1.1	Tokat	6444	-10.4			

Kaynak: TÜİK (2017a) ve TÜİK (2017b) kullanılarak türetilmiştir.

7. Halk gözünde kentin en önemli sorunlarını tespit etmek:

Tablo 2.59., Tablo 2.116. ve Tablo 2.64. halkın göç ettikten sonra en çok hangi konularda zorlandığını göstermektedir. Buna ilaveten, Barut (2002), çalışmasında yerinden olmuş nüfusun %38'inin yayla yasağından dolayı mağdur olduklarını, hayvanları zarar görenlerin bu nüfusun %63.5'i olduğunu ve %74.5'inin ise bağ ve

bahçelerinin tahrip edildiğini belirtmiştir. Ayrıca Şırnak, Hakkari, Van ve Ağrı'da Irak ve İran ile sınır ticaretinin gerçekleştiği sınır kapılarının kapatılması var olan sorunları artırmıştır (Aktaran: Yüceşahin ve Özgür, 2006:22-23).

Oldukça karmaşık bir hale gelen zorunlu göçün ardından yerinden olmuş kişiler, göç öncesi ve sonrasında temel vatandaşlık haklarından yeterince yararlanamadıkları gibi bu göçmenlerin en önemli sorunları da işsizlikle bağlantılı olarak yoksulluk ve barınmadır. Tüm bu sorunlar sağlık ve eğitim sorunlarını da artırmıştır (Yüceşahin ve Özgür, 2006:32).

Ayrıca, Tablo 2.5 Yüksekova ilçesinin bağlı olduğu Hakkari ilinde yaşayanların adli hizmetler memnuniyeti dışındaki kamu hizmetlerinden en memnuniyetsiz il olduğunu göstermektedir.

8. Gelecekle ilgili beklentileri tespit etmek:

Tablo 2.67. ve Tablo 2.109. bu beklentileri özetlemektedir.

9. İnsanların boş zamanları değerlendirme durumunu tespit etmek:

Tablo 2.65. insanların boş zamanları değerlendirme durumunu göstermektedir. Genel olarak yoksul olan bireyler boş zamanlarını ev ve bahçe bakımıyla ilgilenerik, akraba ve arkadaşları ziyaret ederek, dinlenerek, televizyon izleyerek geçirmektedirler. Bu durum ekonomik olarak kötü durumda olan bireylerin çok fazla seçeneklerinin olmadığını göstermektedir.

10. Giden göç ve gelen göç rakamlarını ve değişkenlerini analiz etmek:

Bölüm 2.2.1.1. kısmında bu inceleme yapılmıştır.

11. İnsanların yoksulluğa bakış açısını tespit etmek:

Katılımcılara kendilerini yoksul hissetmeseler bile genel olarak yoksulların yoksulluktan kurtulmaları için yapılması gerekenler sorularak katılımcıların görüşleri ele alınmıştır. Katılımcıların yoksullukla mücadele için en önemli önerileri iş imkânlarının yaratılmasıdır. İkinci en önemli öneri olarak devletin el uzatması gerektiğini söyleyen kişiler, devletin iş imkânları yaratarak müdahale etmesi gerektiğini vurgulamışlardır (Tablo 2.41., Tablo 2.94. ve Tablo 2.97).

12. Yüksekova'da ihtiyaç sahiplerini pasif alıcı konuma iten karşılıksız ve sadece günlük ihtiyacı karşılayabilen yardım biçimlerinin varlığını tespit etmek:

Şanlıurfa, Diyarbakır, Hakkari ve Şırnak illerinde sosyal yardım kuruluşlarından yararlananların oranı düşüken kırsal göç oranı yüksektir (Gürbüz ve Karabulut, 2008:49). Yapmış olduğumuz anket sonuçları Gürbüz ve Karabulut'un çalışmasıyla uyumludur. Tablo 2.42.'ye göre katılımcıların %79.81'i herhangi bir kuruluştan yardım almıyor.

Yoksulluk ve göç sorunları için kalıcı çözümlere yer verilmeli, sorunlar büyüyüp geliştikten sonra çözümün zorlaştığı unutulmamalıdır. Yoksulluğu kişilerin başarısızlıklarına veya tembelliklerine bağlayan görüşler için, yapısal bir sorun olarak göç olgusu ele alındığında ve Yüksekova'da zorunlu göçü yaşamış insanların varlığı incelendiğinde farklı sonuçlar elde edilebilir. Bireylerin kendi faaliyetleriyle yapısal sorunları değiştiremeyeceğini kabul etmek ve 'hayır işleri' biçiminde gerçekleşen yoksullukla mücadeleyi daha sistemli bir şekilde ele almak gerekebilir.

Yoksullukla mücadelenin 'hayır işleri' kapsamında yapılması yapılan yardımların sadece belli bir kesim için ve geçici olmasına neden olacaktır.

13. Altyapı hizmetlerinin yetersiz olduğu merkezlerde köyleri yaşanabilir duruma getirmek için halkın çözüm önerilerini belirlemek:

Göçmenlerin %67,96'sı (Tablo 2.54) kendi isteğiyle göç etmemesine rağmen göç edenlerin %65,04'ü (Tablo 2.61) daha önce yaşadığı yere geri dönmek istemediğini belirtmiştir. Bu durum göçü gerçekleştirmek kadar geri dönmenin de zor olduğunu ortaya koymuştur. Kente göç eden insanlar birçok nedenle geri dönmek istememektedirler. Daha önce yaşadıkları yere geri dönmek isteyenlerin oranının %34,96 (Tablo 2.61) olduğu düşünüldüğünde ve geri dönmek istemeyenlerin %29,17'sinin de geri dönmek istememe nedeni olarak kentin imkânlarını dile getirmeleri (Tablo 2.62) göç edilen yerlerdeki yaşam koşullarının iyileştirilmesi durumunda bu kesimlerin yaşadıkları yerlere geri dönebileceği sonucunu çıkarabiliriz. Yoksulluk yaşamalarına rağmen daha önce yaşadığı yere dönmek istemeyen göçmenlerin kent yoksulluğunu kır yoksulluğuna tercih ettikleri sonucuna varılabilir.

Yüksekova'da insanların güvenli bir yaşam alanı bulabilmek, eğitim ve sağlık gibi kamu hizmetlerinden yararlanmak, sosyal ve kültürel olanaklardan yararlanmak amacı ile göç ettikleri tespit edilmiştir.

Göçmenlerin göç öncesi ve sonrası sorunlarının çok fazla değişmediği görülmektedir. Güvenlik gerekçesiyle göç edenlerin bir kısmı kent merkezinde de güvenlikle ilgili sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir (Tablo 2.55, Tablo 2.59, Tablo 2.62, Tablo 2.112, Tablo 2.116 Tablo 2.119).

Bu tezin en önemli tespiti yoksulluğun bir kısır döngüye sebep olduğudur. Yoksulluk, güvenlik ve göç kısır döngüsü söz konusudur. Bir başka önemli bulgu Yüksekova'nın hemen hemen tüm halkının yoksul olduğu ve dörtte beşinin açlık sınırının altında yaşadığıdır (bölüm 2.2.7).

Bu tezin bir başka katkısı χ^2 bağımsızlık analizi ile göçmenler ve yerleşikler arasındaki ilişkinin irdelenmiş olmasıdır. Yüksekova'da göçmenler ve yerleşikler arasında büyük bir ekonomik fark çıkmamakla birlikte göçmenlerin daha zor koşullarda yaşadıkları anketlerden elde edilmiş sonuçlardandır (bölüm 2.2.5).

Girişimci sayısının çok az olduğu ve yatırım yapma konusunda çekincelerin olduğu kentin önemsendiğine dair yatırımların yapılması gerekmektedir. Eğitimin kalitesinin artırılması için acil olarak önlemlerin alınması gerekmektedir. Öğretmenlerin uzun yıllar kalabilmeleri için uygun ortam ve şartların sağlanması gerekmektedir. Sağlık alanında ciddi sorunların yaşandığı yapılan mülakatlar sonucunda belirlenmiştir. Uzman doktor sayısı artırılmalıdır.

Belediyeler altyapı konusuna daha fazla önem vermelidir. Zira, anketlerde ve mülakatlarda katılımcıların belirttiği sorunlardan biri de altyapı yetersizliğidir. Elektrik kesintilerinin neredeyse her gün yaşandığı, sokaklarının hiçbir şekilde aydınlatılmadığı, doğru düzgün kaldırımların bile olmadığı kent; kışın kar ve soğukla, ilkbaharda su taşkınlarıyla ve yazın ise tozdan kaybolmaktadır.

Yoksulluk sadece bir gelir-tüketim yoksulluğu şeklinde değil, insani gelişmeyi de içine alarak daha kapsamlı bir şekilde ele alınmalıdır (Güneş, 2012:178).

Köylerde tarım ve hayvancılık faaliyetleri canlandırılmalıdır. Okul çağında olan çocukların tümünün eğitim alması sağlanmalıdır. Kira, yakacak, gıda ve giyim yardımlarının dışında yapılması gerekenlerin olduğu unutulmamalıdır.

Göçleri tamamen durdurabilmenin mümkün olmadığını belirten Koçak ve Terzi (2012:181) zorunlu göçlerin durdurulmasının mümkün olabildiğini ancak gönüllü göçleri durdurmanın mümkün olmadığını belirterek göçlerin azaltılabilmesi için;

- İşsizliğin düşürülmesi,
- Bölgelerarası yatırım eşitliğinin sağlanması,
- Kentlerdeki eğitim, sağlık, altyapı gibi hizmetlerin kırsal alanlarda da verilmesi,
- Tarıma dayalı sanayi kollarının ve ahır hayvancılığının geliştirilmesi,
- Beyin göçünü engelleyecek tedbirlerin alınması ve metropol kentlerdeki imkânların diğer kentlere de sunulması,
- Kırsal bölgelerdeki üniversitelerin imkânlarının artırılması ve doğal şartlara uygun yatırımların yapılması gibi çözüm önerileri sunmuşlardır (Koçak ve Terzi, 2012).

Doğu ve Güneydoğu'da zor olan hayat şartları ve sosyoekonomik sorunlar nedeni ile gerçekleşen emek göçüne bir de zorunlu göç eklenmiştir. Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi kısmi olarak başarılı olsa bile Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu'sunun sosyoekonomik olarak kalkınmadığı unutulmamalıdır. Bu şartlar altında öyle ya da böyle bir kez göç etmek zorunda kalan insanları tekrar köylerine döndürmek kolay değildir. Söz konusu bölgelerin olanaklarının artırılması, gelişmiş batı bölgeleriyle bütünleşmenin sağlanması ve bu bölgeler için cazibelerin yaratılması oldukça önemlidir (Yüceşahin ve Özgür, 2006:31).

Zorunlu göçten önce Hakkari'de önemli bir ihracat kaynağı olan küçükbaş hayvancılığın bugün yok olmak üzere olması, tarım için elverişli iklimin ve doğal ortamın bulunmaması Yüksekova'da da geri dönüşler için en büyük engellerden biridir.

Yoksullukla mücadelede etkili programlar oluşturmak için ülkelerin ve bölgelerin özel durumlarının dikkate alınmasıyla yoksulluğun yapısal kaynaklarına odaklanmak gerekir. Yoksullukla etkili bir biçimde mücadele etmek yoksulluğun ortaya çıkardığı birçok sorunun çözümü için de gereklidir (Açıkgöz ve Yusufoğlu, 2012:112).

Aker'in de belirttiği gibi diğer illerdeki göçmenlerin kendilerini geliştirebilecekleri imkânları mevcutken Hakkari'de bunu sağlamak oldukça güçtür. İl çok zor durumda olan göçmenlerin tercih ettiği bir mekân olmaktadır. Yani, hiçbir

avantaja sahip olmayan göçmenlerin sığındığı bir ildir. İşsizlik, güvensizlik ortamının olması, ekonomik sorunlar ve toplumsal hayatın sorunları her türlü olumlu girişimi engellemiştir. Doğu ve Güneydoğu'da yapılması planlanan projeler için bölgedeki tüm illeri benzer olarak düşünmemek, özellikle Hakkari için özgün çalışmaların yapılması gerekmektedir (Aker, 2006:248). Aynı durum Yüksekova için de geçerlidir.

Araştırmamızın bulgularından biri potansiyel bir göçmen kitlesinin varlığıdır. Katılımcıların %50,93'si maddi imkânı olsa Yüksekova'dan göç etmeyi düşündüklerini söylemişlerdir (Tablo 2.63). Göç veren yerler kadar göç alan yerleri de etkileyecek olan bu olası göç hareketlerini engellemek için kentin sorunları dikkate alınarak bölgelerarası eşitsizliğin azaltılması, yatırımların yapılması ve büyük şehirlerin sahip olduğu imkânların bölgedeki kentlere de tanınması gerekir. Böylece potansiyel göçün önemli bir kısmı azaltılarak insanların göç ettikleri yerlerde kültürel çatışma yaşamaları da engellenecektir. Yüksekova'da aktif hale gelememiş bu göçmen kitlesinin Yüksekova'da sorunların ve itici faktörlerin devam etmesi halinde göç etmeleri kaçınılmazdır. İnsanların doğup büyüdüğü mekânlardan ayrılmalarına neden olan sorunların çözülmesi elzemdir.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, N. (2002). *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus Ötesi Yurttaşlığa*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Açıkgöz, R. (2013). “Yoksulluğu Aşmanın İmkanı”. Ö. Aytaç, & S. İlhan (Ed.), *Kentsel Yoksulluğu Yeniden Düşünmek* (ss. 377-408) içinde. Ankara: Birleşik Yayınevi.
- Açıkgöz, R. ve Yusufoglu, Ö. Ş. (2012). “Türkiye’de Yoksulluk Olgusu ve Toplumsal Yansımaları”. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 76-117. <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1462402906.PDF>
- Adaman, F. ve Keyder, Ç. (2006). *Türkiye’de Büyük Kentlerin Gecekondu ve Çöküntü Mahallelerinde Yaşanan Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma* http://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/docs/2006/study_turkey_tr.pdf
- Akbaş, E. (2012). “Göçmenler Arasındaki Dayanışmacı Ağların Dönüşümü: Göçmen Sivil Toplum Örgütlerinin Yeni Misyonu”. S. G. Ihlamur-Öner, & N. A. Ş. Öner, (der.), *Küreselleşme Çağında Göç:- Kavramlar, Tartışmalar* – (ss. 335-351) içinde. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aker, A. T. (2006), “Hakkâri İli Alan Araştırması Değerlendirmesi: Yerinden Edilmenin Nedenleri, Ruhsal ve Toplumsal Sonuçları ve Geri Dönüş Süreci”. Derya Demirler, Mert Kayhan, Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (Ed.), *Zorunlu Göç İle Yüzleşmek: Türkiye’de Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası*, İstanbul: TESEV Yayınları.
- Akis, Y. (2012). “Uluslararası Zorunlu Göç Literatüründe Toplumsal Cinsiyet: Başlıca Yaklaşımlar ve Eleştiriler”. S. G. Öner, & N. A. Ş. Öner, (der.), *Küreselleşme Çağında Göç:- Kavramlar, Tartışmalar* – (ss. 379-398) içinde. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Akkaya, Y. (2002). “Göç, Yoksulluk ve Kentsel Şiddet”. Yasemin Özdek (Ed.), *Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları* (ss. 203-215) içinde. Ankara: TODAİE.
- Akkayan, T. (1979). *Göç ve Değişme*. İstanbul: İÜ Edebiyat Fakültesi Yayını.

- Aktan, C.C. (2002), “Yoksulluk Sorununun Nedenleri ve Yoksullukla Mücadele Stratejileri”. Coşkun Can Aktan (Ed.), *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*. Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayını.
- Aktan, C.C. ve Vural, İ.Y. (2002), “Yoksulluk: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri”. Coşkun Can Aktan (Ed.), *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*. Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayını.
- Alaeddinoğlu, F. (2015). “Hakkari’de Nüfus ve Yerleşme”. *Hakkari içinde*, Hakkari Valiliği, Yayın No:6.
- Arpacıoğlu, Ö. ve Yıldırım, M. (2011). “Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluğun Analizi”. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İİBF Dergisi*, 4 (2), 60-76. <http://iibfdergi.nigde.edu.tr/article/view/5000066566/5000061990>
- Avcı, Y. E., Koçoğlu, E. ve Ekici, E. (2013) “Göçün Eğitim ve Eğitim Yönetimine Etkisine İlişkin Okul Yöneticilerinin Görüşleri (Diyarbakır İli Örneği)”. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6 (2), 91-105. http://www.jasstudies.com/Makaleler/302768558_07avc%C4%B1yunusemre_T-91-105.pdf
- Aytaç, Ö. (2013). “Modern Kentlerde Yoksulluk, Sınıfaltı ve Dışlanma”. Ö. Aytaç&S. İlhan (Ed.), *Kentsel Yoksulluğu Yeniden Düşünmek* (ss. 63-125) içinde. Ankara: Birleşik Yayınevi.
- Bal, E. (2011). *Türkiye’de 2000 Sonrası Neoliberal Politikalar Çerçevesinde İmar Mevzuatındaki Değişimler ve Yeni Kentleşme Pratikleri: İstanbul Örneği*. (Doktora Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Bal, H., Aygül, H.H., Oğuz, Z.N., ve Uysal, M.T. (2012). “Göçle Gelenlerin Toplumsal Sorunları (Isparta Örneği)”. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27, 191-210. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/117830>
- Balcıoğlu, İ. (2007). *Sosyal ve Psikolojik Açından Göç*. İstanbul: Elit Kültür Yayınları.
- Barkın, E. (2014). “1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi”. *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı 2014/1, 333-360. <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2014-1/12.pdf>

- Barut, M. (2002). “Zorunlu Göç Araştırması”. *Göç Edenler Sosyal Yardımlaşma ve Kültür Derneği*,
- Başar, Y. (2015). *Türkiye’de İller Bazında İç Göçü Belirleyen Faktörlerin Ekonometrik Analizi: 2008-2013* (Yüksek Lisans Tezi). Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Bauman, Z. (1999). *Çalışma, Tüketim ve Yeni Yoksullar*. İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Bewick, V., Cheek, L. ve Ball, J. (2004). “Statistics Review 8: Qualitative Data - Tests of Association”. *Critical Care*, 8, 46–53. <http://dx.doi.org/10.1186/cc2428>
- Bıçkılı, D. (2005). “Kentsel Yoksulluğun Yapısal Faktörlerle Analizi: Ekonomik ve Politik Yapının Yeniden Örgütlenmesi; Karşılaştırmalı Bir Analiz”. “*İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*”, 7 (1), 104-138. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/235609>
- Bilgin, R. (2009). “Diyarbakır’da Sokakta Çalışan Çocuklar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (27), 232-244. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/esosder/article/view/5000068219/5000063282>
- Bircan, İ. (2002). “Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları”. Yasemin Özdek (Ed.). *Türkiye’de Yoksulluk ve Kadınlar* (ss. 119-127) içinde. Ankara: TODAİE.
- Boratav, K. (1991). *1980’li Yıllarda Türkiye’de Sosyal Sınıflar ve Bölüşüm*. Gerçek Yayınevi.
- Bozan, İ. ve Kaştan, Y. (2016). “Yöneticiler Açısından Göçün Eğitim Üzerindeki Etkisi: Bir Durum Çalışması”. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3 (5), 105-129. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ijoses/article/view/5000190015/5000167167>
- Buğra, A. (2008). *Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bülbül, S. ve Köse, A. (2010). “Türkiye’de Bölgelerarası İç Göç Hareketlerinin Çok Boyutlu Ölçekleme Yöntemi İle İncelenmesi”. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 39 (1), 75-94. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/98174>

- Castles S. ve Miller M.J., (2008). *Göçler Çağı-Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri-*. (Çev.: Bülent Uğur Bal, İbrahim Akbulut). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Cochran, W. G. (1954). “Some Methods Of Strengthening The Common Chi-Square Tests”. *Biometrics*, 10, 417-451.
- Corbett, J. (2005), “Ernest George Ravenstein: The Laws of Migration, 1885”. <http://www.csiss.org/classics/content/90>
- Coşkun, M. N. (2005). “Türkiye’de Yoksulluk: Bölgesel Farklılıklar ve Yoksulluğun Profili”[Bildiri]. *Bölgesel Gelişme Stratejileri ve Akdeniz Ekonomisi Sempozyumu Bildirileri*, (ss. 181-198), Ankara: İmaj Yayınevi.
- Coşkun, S. ve Tireli M. (2010). “Dünya Bankası ve UNDP’nin Küreselleşme - Yoksulluk İlişisine Yönelik Yaklaşımları”. *Yardım ve Dayanışma Dergisi*, 1, 41-55. <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423938564.pdf>
- Çağlayan, S. (2006). “Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi”. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, 17, 67-91. <http://www.sobbiad.mu.edu.tr/index.php/asd/article/view/186/188>
- Çağlayan, S. (2008). “Göç ve Yoksulluk: Mutlak ve Doğrusal Olmayan Bir İlişki”. Nurgün Oktik (Ed.), *Türkiye’de Yoksulluk Çalışmaları* (ss. 301-326) içinde. İzmir: Yakın Kitabevi Yayınları.
- Çelik, F. (2002). “İç Göçlerin Seçkinlik Yaklaşımı İle Analizi”. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13, 275-296. http://sbedergi.erciyes.edu.tr/sayi_13/14_Celik.pdf
- Çelik, F. (2005). “İç Göçler: Teorik Bir Analiz”. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 (2), 167-184. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/50231>
- Çelik, F. (2006). “İç Göçlerin İtici ve Çekici Güçler Yaklaşımı İle Analizi”. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 27, 149-170. <http://iibf.erciyes.edu.tr/dergi/sayi27/fcelik.pdf>
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2014). *Hakkâri İl Çevre Durum Raporu 2013*. Hakkari: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı.

- Çuhadar, A. ve Sarı, M. (2007). “Göç Yollarında Eğitim: İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Okula İlişkin Algılarının Göç Bağlamında Değerlendirilmesi” [Bildiri]. *III. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi Bildirileri*, 18-20 Haziran 2007, (ss. 184-200), Adana: Çukurova Üniversitesi.
- Dağdemir, Ö. (2002), “Türkiye Ekonomisinde Yoksulluk Sorunu ve Yoksulluğun Analizi : 1987 – 1994”. Coşkun Can Aktan (Ed.), *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*. Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayını.
- DAKA. (2014). *Hakkari İşgem Modeli*, Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı.
- Dara, Z. (12 Mayıs 2010). Önal: Üreticiler Desteklenmeli. <http://www.yuksekovahaber.com.tr/haber/onal-ureticiler-desteklenmeli-30602.htm> (Erişim tarihi, 06.04.2017).
- Deniz, O. ve Etlan, E. (2009). “Kırdan Kente Göç ve Göçmenlerin Uyum Süreci Üzerine Bir Çalışma: Van Örneği”. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6 (2), 472-498. <https://www.j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/viewFile/881/433>
- Deniz, O. ve Doğu, A.F. (2011). “Türkiye-İran Sınırı: Sınırın Coğrafi Durumu ve Sınır Köylerimizin Sosyo-Ekonomik Yapıları”. *Doğu Coğrafya Dergisi* 19, 6 (2), 49-72. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/26600>
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2005). *Orta Vadeli Program 2006-2008*, Ankara. [http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/OrtaVadeliProgramlar/Attachments/8/Orta_Vadeli_Program\(2006-2008\).pdf](http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/OrtaVadeliProgramlar/Attachments/8/Orta_Vadeli_Program(2006-2008).pdf)
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2001). *Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu (Rapor No: DPT:2599)*. Ankara: DPT.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2007). *Gelir Dağılımının ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu (Rapor No: DPT:2742)*. Ankara: DPT.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1997). *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)*, Ankara: DPT Yayınları. <http://www3.kalkinma.gov.tr/DocObjects/View/13742/plan7.pdf>

- Dinçer, M. (1997). “Göç-Doğal Kaynaklar İlişkisine Çevre Güvenliği Açısından Bir Bakış”[Bildiri]. *Toplum ve Göç Bildiriler Kitabı*, Ankara: DİE Yayınları.
- Easterly, W. (2001). “The Effect of IMF and World Bank Programmes on Poverty”[IMF ve Dünya Bankası Programlarının Yoksulluğa Etkisi]. UNU/WIDER, *Discussion Paper*, (102). 1-18.
- Engels, F. (2013). *İngiltere’de Emekçi Sınıfların Durumu*. (Çev.: Oktay Emre). İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (1845).
- Erkan, R. ve Bağlı, M. (2005). “Göç ve Yoksulluk Alanlarında Kentle Bütünleşme Eğilimi: Diyarbakır Örneği”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 22 (1), 105-124. <http://www.edebiyatdergisi.hacettepe.edu.tr/index.php/EFD/article/view/124/88>
- Ersungur, M. Ş. (2016). *İktisadi Planlama*. Ankara: İmaj Yayınları.
- Erzurum (1870). *Erzurum Vilayet Salnamesi 1287*.
- Es, M. ve Ateş, H. (2004). “Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri”. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 48, 205-248. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/9112>
- Geçikli, R. M. (2016). “Bulgaristan Türkleri’nin Göçü (1950-1951) ve ABD Yardım Programına Yansıması”. *Atatürk Dergisi*, 5 (1), 1-38. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/224130>
- GÖÇ (2017). <http://www.goc.gov.tr/>. (Erişim tarihi, 06.04.2017).
- Gökburun, İ. (2014). “Yüksekova İlçesinde Nüfus Hareketleri (1980-2013 Döneminde Yaşanan Göçün Nedenleri Ve Sonuçları)” *Coğrafya Dergisi*, 29, 99-119. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/231257>
- Güder, G. ve Kurtipek R. (2011). “Yoksullukla Mücadelede Beşeri Sermayenin Artırılması ve Bölgesel Sosyal Kalkınmanın Sağlanması: Sosyal Destek Programı (SODES) Örneği” [Bildiri]. M. Kardeş, N. F. Kunduracı, O. Bilge, E. Kaya & S. İncedal (Ed.), *Uluslararası Yoksullukla Mücadele Stratejileri Sempozyumu Deneyimler ve Yeni Fikirler Sempozyumu Bildirileri, 13 - 15 Ekim 2010* (ss. 57-68), İstanbul.

- Güler, N., Tel, H. ve Özkan-Tuncay, F., (2005). “Kadının Aile İçinde Yaşanan Şiddete Bakışı”. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 27 (2), 51-56. <http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/1104.pdf>
- Güllüpınar, F. (2012). “Göç Olgusunun Ekonomi-Politigi ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme”. *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 53-85. <http://yusbed.yalova.edu.tr/article/view/5000001702/5000002390>
- Günder, E. E. ve Tatlıdil, E. (2013). “Küreselleşen Değerlerin Eğitim Kurumları Üzerine Etkisi”. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11 (26), 259-277. <http://ded.dem.org.tr/gorsel/pdf/ded-26-makale-8.pdf>
- Güneş, M. (2012). “Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımların Bir Kamu Yönetimi Politikası Olarak Sürdürülebilirliği”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 24, 149-184. <http://sead.selcuk.edu.tr/sead/article/view/26/25>
- Güneş, F. (t.y). “Göç, Yoksulluk ve Sosyal Politika” <http://www.iav.org.tr/yonetim/dosya/seminer/adanagoc3.pdf> (Erişim tarihi, 06.04.2017).
- Gürbüz, M. ve Karabulut, M. (2008). “Kırsal Göçler İle Sosyo-Ekonomik Özellikler Arasındaki İlişkilerin Analizi”. *Türk Coğrafya Dergisi*, 50, 37-60. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/tcd/article/view/1074000111/1074000104>
- Güreşçi, E. (2010). “Türkiye’de Kentten - Köye Göç Olgusu”. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 11 (1), 77-86. <http://oaji.net/articles/2016/670-1469540321.pdf>
- Güreşçi, E. (2012). “Türkiye’nin Köyden Kente Göç Sorunu”. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, 6, 41-55. http://sbedergi.gumushane.edu.tr/Makaleler/361902166_sayi6-7ErtugrulGuresci6.pdf
- Güreşçi, E. ve Yurttaş, Z. (2008). “Kırsal Göçün Nedenleri ve Tarıma Etkileri Üzerine Bir Araştırma: Erzurum İli İspir İlçesi Kırık Bucağı Örneği”. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 14 (2), 47-54. http://journal.tarekoder.org/archive/2008/2008_02_01.pdf

- Gürses, D. (2007). “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikaları”. *Balikesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17 (1), 59-74.
<http://sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c10s17/makale/c10s17m4.pdf>
- Haberler.com. (8 Mayıs 2013). “Çözüm Süreciyle Birlikte Hayvancılık da Canlanıyor”
http://www.haberler.com/ozel-haber-cozum-sureciyle-birlikte-hayvancilik-da-4609755-haberi/?t=1&v=2&utm_exp=66367911.KPo414UBTAisqzPtHeMPHw.1&utm_referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com.tr%2F (Erişim tarihi, 06.04.2017).
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2006). *Türkiye Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması (TGYONA)*, Ankara, İsmat Matbaacılık Yayıncılık.
http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tgyona/TGYONA_rapor.pdf
- Hakkari Valiliği. (2015). *Hakkari*, Yayın No:6
- Hakkari İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü (2014). *Faaliyet Raporu*, T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı.
- Han, T. (2010). *Göç Eden Ailelerin Çocuklarının Eğitim ve Öğretimde Karşılaştıkları Uyum Sorunları* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Henderson, J.V. (1986). “Urbanisation in a Developing Country: City Size and Population Composition” [Gelişmekte Olan Bir Ülkedeki Kentleşme: Kent Boyutu ve Nüfusun Kompozisyonu]. *Journal of Development Economics*, 22,269-293.
- Hız, G. ve Hız, K. (2011). “Yoksulluk ve Yoksunluk Penceresinden Tüketimi, Lüks Tüketimi ve Tüketim Toplumunu İzleme” [Bildiri]. M. Kardaş, N. F. Kunduracı, O. Bilge, E. Kaya & S. İncedal (Ed.), *Uluslararası Yoksullukla Mücadele Stratejileri Sempozyumu Deneyimler ve Yeni Fikirler Sempozyum Bildirileri, 13 - 15 Ekim 2010*, (ss. 145-158). İstanbul.
- İçduygu, A. ve Biehl, K. (2012). “Türkiye’ye Yönelik Göçün Değişen Yörüngesi”. Ahmet İçduygu (der.), *Kentler ve Göç Türkiye, İtalya, İspanya* (ss. 9-73) içinde. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- İçduygu, A. ve Sirkeci, İ. (1999). *Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Göç Hareketleri*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları. <https://works.bepress.com/sirkeci/17/>
- Ihlamur-Öner, S.G. (2012). “Ulus-Ötesi Göç Sürecinde Dini Ağlar ve Örgütler” S. G. Ihlamur-Öner, & N. A. Ş. Öner (der.), *Küreselleşme Çağında Göç:- Kavramlar, Tartışmalar* – (ss. 309-334) içinde. İstanbul: İletişim Yayınları.
- İlhan, S. (2013). “Kentsel Yoksulluğun Anlam Dünyası”. Ö. Aytaç, & S. İlhan (Ed.), *Kentsel Yoksulluğu Yeniden Düşünmek* (ss. 169-220) içinde. Ankara: Birleşik Yayınevi.
- Ingham, B. (1995). *Economics and Development*, Cambridge: McGraw-Hill.
- Işık, O. ve Pınarcıoğlu, M.M. (2008). *Nöbetleşe Yoksulluk-Sultanbeyli Örneği-*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Işık, N., Baysal, D. ve Ceylan, O. (2010). “Bölgesel Kalkınma Farklılıklarının Giderilmesinde Bir Politika Aracı Olarak Kalkınma Ajansları”. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3 (2), 1-18. <http://iibfdergi.nigde.edu.tr/article/view/5000066545/5000061969>
- Işık, Ş. (2009). “Türkiye’de Eğitim Amaçlı Göçler”. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 7 (1), 27-37. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/33/956/11828.pdf>
- Kabaş, T. (2014). *Türkiye’de Yoksulluk ve Gelir Dağılımı*. Ankara: Akademisyen Yayınları.
- Kabaş, T. (2009). *Gelişmekte Olan Ülkelerde Yoksulluğun Nedenleri ve Yoksullukla Mücadele Yolları*. (Doktora Tezi). Adana: Çukurova Üniversitesi.
- Kalaycıoğlu, S. ve Tılıç, H.S. (2002). “Yapısal Uyum Programlarıyla Ortaya Çıkan Yoksullukla Başetme Stratejileri” [Bildiri]. A. Alpay Dikmen (Ed.). *Kentleşme Göç ve Yoksulluk, 21-23 Kasım 2001*, (ss. 197-241), Ankara: İmaj Yayıncılık.
- Kaplan, Y. (2015). “Hakkari Tarihi”. *Hakkari* içinde, Hakkari Valiliği, Yayın No:6.
- Kara, D.Ö.C. (2015). *Göç Bağlamında Uluslararası İş Birliği ve Türkiye'nin Politikaları* (Doktora Tezi). Çanakkale

- Karadağ, Ö. ve Altıntaş, K.H. (2010). “Mülteciler ve Sağlık”. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 9 (1), 55-62. http://www.ejmanager.com/mnstemp/1/khb_009_01-55.pdf
- Karakuş, E. (2006). *Göç Olgusu ve Eğitime Olumsuz Etkileri (Sultanbeyli Örneği)* (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kartal, N. ve Demirhan, Y. (2011). “Kırsal Yoksulluktan Kentsel Yoksulluğa” [Bildiri]. M. Kardaş, N. F. Kunduracı, O. Bilge, E. Kaya & S. İncedal (Ed.), *Uluslararası Yoksullukla Mücadele Stratejileri Sempozyumu Deneyimler ve Yeni Fikirler Sempozyumu Bildirileri, 13 - 15 Ekim 2010* (ss. 567-578), İstanbul.
- Kaya, E. (2009). *Yoksullukla Mücadelede Avrupa'nın ve Türkiye'nin Sosyal Yardım Modeli* (Uzmanlık Tezi). T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.
- Kaya, F. (2015). “Hakkâri İli'nin İdari Coğrafya Analizi”. *International Journal of Social Science*, 41, 79-99.
- Kaygalak, S. (2001). “Yeni Kentsel Yoksulluk, Göç ve Yoksulluğun Mekansal Yoğunlaşması: Mersin/Demirtaş Mahallesi Örneği”. *Praksis*, (2), 124-172. <http://www.praksis.org/wp-content/uploads/2011/07/002-Kaygalak.pdf> (Erişim tarihi, 06.04.2017).
- Kaypak, Ş. ve Bimay, M. (2016). “Suriye Savaşı Nedeniyle Yaşanan Göçün Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri: Batman Örneği”. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 6 (1), 84-110. <http://www.yasambilimleridergisi.com/makale/pdf/1450366818.pdf>
- Keçe, M., Meray, Z. ve Topsakal, C. (2013). “Göçle Gelen Ailelerin Çocuklarının Eğitim-Öğrenim Hakkı ve Sorunları Üzerine Nitel Bir Çalışma”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6 (27), 546-560. http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt6/cilt6sayi27_pdf/topsakal_cem_zihnimerey.pdf
- Keleş, R. (t.y.). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kent (2017). ”SPSS Tutorials: Chi-Square Test of Independence” [SPSS Kılavuzları: Ki-Kare Bağımsızlık Testi]. <http://libguides.library.kent.edu/SPSS/ChiSquare> (Erişim tarihi, 06.04.2017).

- Kesgin, B. (2012). “Kentsel Yoksulluğa Yönelik Yerinden ve Yerel Müdahale: Sosyal Belediyecilik”. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26, 169-180. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/117848>
- Kiracı, A. ve Canan, S. (2016). “Yoksulluk ve Göç İlişkisi: Hakkari (Yüksekova) Örneği” [Bildiri]. N. Kahraman, Ç. Dürüst & T. Yılmaz (Ed.), *Göç ve Kültür Sempozyum Bildirileri Kitabı II.Cilt. 01-03 Aralık 2016*, (ss. 407-422), Amasya: Amasya Üniversitesi.
- Kirişçi, K. (t.y.). “Türkiye’ye Yönelik Göç Hareketlerinin Değerlendirilmesi”. http://www.ata.boun.edu.tr/htr/Kaynakca/312/Kemal_kirisci_%20turkiyeye%20yonelik%20goc%20hareketlerinin%20degerlendirilmesi_bilanco.pdf (Erişim tarihi, 06.04.2017).
- Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). “Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri”. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3 (3), 163-84. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/117848>
- Koray, M. (2010). “Büyüyen Yoksulluk -Yoksunluk Sorunu ve Sosyal Hakların Sınırları”. *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 42, 1-31.
- Koray, M. (2001), ”Gerçeklerin Stilize Edildiği Dünyada Ötekileşen Yoksulluk”, *Toplum ve Bilim*, 89, 218-241.
- Kurtulmuş, N. (1992). “Gelişmekte Olan Ülkeler Açısından Stratejik İnsan Sermayesi Kaybı: Beyin Göçü”. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/9622> (Erişim tarihi, 06.04.2017).
- Lee, E. (1966) “A Theory of Migration” [Bir Göç Teorisi], *Demography*, 3 (1).
- Mbonda, E.M. (2004). “Poverty as a Violation of Human Rights: Towards a Right to Non-Poverty”[İnsan Haklarının İhlali Olarak Yoksulluk: Yoksul Olmamak Hakkına Doğru]. *International Social Science Journal*, 56 (180), 277–288. DOI: 10.1111/j.0020-8701.2004.00490.x
- Mc Cormick, B.-Wahba, J. (1997), “Public Sector Jobs and Migration in Egypt” [Kamu Sektöründe İstihdam ve Mısır’da Göç], University of Southampton, Working Paper.

- Memiş, M., Kara, M., ve Tayfur, L. (2010). “Yoksulluk, Yapısal Uyum Programları ve Sahra Altı Afrika Ülkeleri”. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (14), 325-346. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/183299>
- Metin, B. (2014). “Yoksullukla Mücadeleye İnsan Hakları Açısından Bakmak: Amartya Sen’in Kapasite (Capability) Yaklaşımı Temelinde Bir Değerlendirme”. *Journal of Yasar University*, 9 (36), 6315-6327. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/jyasar/article/view/5000090812/5000084228>
- Mingione, E. (2013). “Kentsel Yoksulluğu Anlamak-İleri Endüstriyel Dünyada Kent Yoksulluğu: Kavramlar, Analizler ve Tartışmalar”. Ö. Aytaç, & S. İlhan (Ed.), *Kentsel Yoksulluğu Yeniden Düşünmek* (ss. 1-63) içinde. Ankara: Birleşik Yayınevi.
- Nar, B. (2008). *Göçün Eğitime ve Eğitim Yönetimine Etkileri (Dilovası Örneği)* (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Onat, Ü. (1993). “Gecekondu Kadınının Kente Özgü Düşünce ve Davranışlar Geliştirme Süreci”. Ankara: T.C. Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları. http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/54293dab369dc32358ee2b0f/kutuphan e_12gecekondu_kadininin_kente_ozgu_dusunce_ve_davranis_gelistirme_sureci.pdf (Erişim tarihi, 06.04.2017).
- Orçan, M. (2007). “Yoksullukla Mücadelede Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) Kampanyaları”. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 9 (2), 27-37. http://www.iibfdergi.aku.edu.tr/pdf/9_2/2.pdf
- Ombudsman (2017). [http:// www.ombudsman.gov.tr](http://www.ombudsman.gov.tr). (Erişim tarihi, 06.04.2017).
- Öner, N.A.Ş. (2012). “Göç Çalışmalarında Temel Kavramlar” S. G. Ihlamur-Öner, & N. A. Ş. Öner (der.), *Küreselleşme Çağında Göç:- Kavramlar, Tartışmalar* – . (ss. 13-28) içinde. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özdek, Y. (2002). “Küresel Yoksulluk ve Küresel Şiddet Kıskaçında İnsan Hakları”. Yasemin Özdek (Ed.). *Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları*. (ss. 1-44) içinde. Ankara: TODAİE.

- Özdemir, M. (2008). *Türkiye’de İçgöç Olgusu, Nedenleri ve Çorlu Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özer, İ. (2004). *Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme*, Bursa: Ekin Kitabevi.
- Öztürk, M. (2006). *Türkiye’deki İç Göçlerin Sosyal Politika Açısından İncelenmesi: İstanbul Semt Pazarıcıları Örneği* (Doktora Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Öztürk, M. ve Çetin, B. I. (2009). “Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluk ve Kadınlar”. *Journal of Yaşar University*, 3 (11), 2661-2698. <http://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2012/08/09-OZTURK-CETIN.pdf>
- Öztürk, Ş. (2008). “Kırsal Yoksulluk ve Neo-Liberal Ekonomi Politikaları”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1 (5), 605-634. http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt1/sayi5/sayi5pdf/ozturk_sinasi.pdf
- Özyakışır, D. (2013). *Göç Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Pazarlıoğlu, V. (2007). “İzmir Örneğinde İç Göçün Ekonometrik Analizi”. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 14 (1), 121-135. <http://www2.bayar.edu.tr/yonetimekonomi/dergi/pdf/C14S12007/MVP.pdf>
- Peker, M. (1999). “Türkiye’de İçgöçün Değişen Yapısı”, *75.Yılda Köylerden Şehirlere*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Petersen, W. (1958), “A General Typology of Migration”, *Amerikan Sociological Review*, 23.
- Rowntree, S. B. (1901). *Poverty a Study of Town Life*. London: Macmillan.
- Sabah (7 Ocak 2015). Hakkari’de Hava Kirliliği. Sabah <http://www.sabah.com.tr/yesilekran/2015/01/07/hakkaride-hava-kirliligi> (Erişim tarihi, 2015, Aralık 22)
- Sağlam, S. (2006). “Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Kentleşme,” *Türkiyat Araştırmaları*, 5, 34-44. http://turkoloji.cu.edu.tr/GENEL/serdar_saglam_turkiyede_ic_goc_olgusu_kentlesme.pdf
- Sakız, H. (2016). “Göçmen Çocuklar ve Okul Kültürleri: Bir Bütünleştirme Önerisi”. *Göç Dergisi*, 3 (1), 65-81. <http://tplondon.com/dergi/index.php/gd/article/view/79/33>

- Sallan-Gül, S. (2002). “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadelenin Sosyolojik Boyutları: Göreliden Mutlak Yoksulluğa”. Yasemin Özdek (Ed.). Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları (ss. 107-118) içinde. Ankara: TODAİE.
- Semerci, P. U. (2011). “Ayrımcılık Bağlamında Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma”. <http://secbir.org/images/haber/2011/01/16-pinar-uyan-semerci.pdf>
- Sen, A. (2004). *Özgürlükle Kalkınma*. (Çev.: Yavuz Alogan). İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (1996).
- Sevim, Y. (2001). “Terör Nedeniyle Elazığ’a Göç Eden Ailelerin Çocuklarının Eğitim Durumu”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (2), 259-268. <http://web.firat.edu.tr/sosyalbil/dergi/arsiv/cilt11/sayi2/259-268.pdf>
- Sönmez, İ.Ö. (2002). “Yoksulluğu Sürekli Kılan Faktörler Üzerine Gözlemler-İzmir Kent Merkezi Tarihi Konut Alanı Örneği- ” [Bildiri]. A. Alpay Dikmen (Ed.). *Kentleşme Göç ve Yoksulluk-7. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi, 21-23 Kasım 2001*, (ss. 247-268), Ankara: İmaj Yayıncılık.
- Sunata, U. (2012). “Diasporik Kimliğiniz, Lütfen!: ABD’deki Çin Diasporası” S. G. İhlamur-Öner, & N. A. Ş. Öner (der.), *Küreselleşme Çağında Göç:- Kavramlar, Tartışmalar* – (ss. 459-482) içinde. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şahin, C. (2002). *Türkiye Fiziki Coğrafyası*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık,
- Şatıroğlu, A. (2003). “Kent Merkezinde Yoksullaşan Bir Bölge Tomtom Mahallesi”. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*. 3 (7), 97-122. <http://tjs.istanbul.edu.tr/wp-content/uploads/2015/12/13286-29866-1-SM.pdf>
- Şenses, F. (2006). *Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şensoy, S. E. (2005). *Kent ve Göç Van İline Çevre İl ve İlçelerden Göç Edenlerin Sorunlarına Sosyolojik Bir Yaklaşım* (Yüksek Lisans Tezi). Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şentürk, M. (2012). “Göç, Kentleşme ve Aidiyet Ekseninde Esenler’i Anlamak”. Murat Şentürk (Ed.). *İstanbul’da Göç, Yoksulluk ve Kentsel Dönüşüm* (ss. 133-154) içinde. İstanbul: Esenler Belediyesi Şehir Düşünce Merkezi Şehir Yayınları.

- Taş, H.Y. ve Özcan, S. (2013). “Türkiye’de İç Göçün Yoksulluğa ve İstihdama Etkileri”. [http://avekon.org/papers/609.pdf]
- TDK (t.y.). Sözlük. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gt_s&guid=TDK.GTS.587a297947e879.38426300 (Erişim tarihi, 14.01.2017)
- Tekeli, İ. (2015). *Göç ve Ötesi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- TESEV (2008). *Zorunlu Göç İle Yüzleşmek: Türkiye’de Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası*. TESEV Yayınları: İstanbul http://spm.ku.edu.tr/wp-content/uploads/2011/12/ZorunluGoc_TESEV_2008.pdf
- Tezcan, M. (1974). “Ülkemizde Göç ve Eğitim Sorunları”. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 27 (1), 62-191. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/495/5826.pdf>
- Todaro, M. P. (2000). *Economic Development*. Seventh Edition, Addison Wesley, Massachusetts.
- Tok, N. (2010). *Göç Alan Okullarda İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Rehber Öğretmen ve Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Öğrenme Güçlüklerinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tomar, G. Y. (2007). *Göç Alan Semtlerde Yaşayan Ailelerin Çocuklarının Eğitimine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Townsend, P. (1979). *Poverty in the United Kingdom. a Survey of Households Resources and Standard of Living*. London: Penguin.
- TÜİK (2017a). TÜİK, İl Bazında Gayrisafi Yurtiçi Hasıla, 2004-2014. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24920> (Erişim tarihi, 06.04.2017).
- TÜİK (2017b). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçları, 2008-2016. http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=163 (Erişim tarihi, 06.04.2017).

- TÜİK (2016a). “Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2015”. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21584> (Erişim tarihi, 06.04.2017).
- TÜİK (2016b). Yoksullukla İlgili Tanımlar. http://www.tuik.gov.tr/MicroVeri/GYKA_2011/turkce/metaveri/tanim/yoksullukla-ilgili-taniimler/index.html 30.10.2016.
- TÜİK (2015a). Yıllara Göre İl Nüfusları. http://tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1590 30.10.2016.
- TÜİK (2015b). İllere Göre Nüfus ve Yıllık Ortalama Artış Hızları. http://tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1634 30.10.2016.
- TÜİK (2015c). İllerin Aldığı, Verdiği Göç, Net Göç ve Net Göç Hızı, Genel Nüfus Sayımları - ADNKS. http://tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1595 30.10.2016.
- TÜİK (2015d). MEDAS. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/> 30.10.2016.
- TÜİK (2014a). *Seçilmiş Göstergelerle Hakkari 2013*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası. <http://www.tuik.gov.tr/ilGostergeleri/iller/HAKKARI.pdf> (Erişim tarihi, 06.04.2017).
- TÜİK (2014b). TÜİK-Haber Bulteni / İstatistiklerle Aile—2014. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> (Erişim tarihi, 2017, Nisan 10).
- TÜİK (2013a). İl Bazında Temel İşgücü Göstergeleri (2013). http://tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=2278 30.10.2016.
- TÜİK (2013b). İllere Göre Kamu Hizmetlerinden Memnuniyet Düzeyi. http://tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=2240 30.10.2016.
- TÜİK (2013c). İllere Göre Mutluluk Kaynağı. http://tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=2238 30.10.2016.
- TÜİK (2013d). Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni. “İl Düzeyinde Yaşam Memnuniyeti, 2013”. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18507> 18.01.2016

- TÜİK (2011). “2009 Yoksulluk Çalışması Sonuçları”. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=6365> (Erişim tarihi, 06.04.2017).
- TÜİK (2008). *Tüketim Harcamaları, Yoksulluk ve Gelir Dağılımı -Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi – 6-*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası. www.tuik.gov.tr/IcerikGetir.do?istab_id=156 (Erişim tarihi, 06.04.2017).
- Tümtaş, S., ve Ergun, C. (2016). “Küreselleşme ve Kentlere Etkileri”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 37, 135-150. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/159340>
- TÜRK-İŞ (2017a). Şubat 2016 Açlık ve Yoksulluk Sınırı. <http://www.turkis.org.tr/SUBAT-2016-ACLİK-ve-YOKSULLUK-SINIRI-d1012> (Erişim tarihi, 2017, Nisan 10).
- TÜRK-İŞ (2017b). Mart 2017 Açlık ve Yoksulluk Sınırı. <http://www.turkis.org.tr/MART-2017-ACLİK-ve-YOKSULLUK-SINIRI-d1446> (Erişim tarihi, 2017, Nisan 10).
- TÜSİAD (1999). *Türkiye'nin Fırsat Penceresi: Demografik Dönüşüm ve İzduşümler* İstanbul: 1999 (Yayın No. TÜSİAD-T/99-1-251). <http://TUSIAD.org/tr/yayinlar/raporlar/item/1851-turkiyenin-firsat-penceresi---demografik-donusum-ve-izdusumlari> (Erişim tarihi, 06.04.2017).
- Uluocak, G. P. (2009). “İç Göç Yaşamış ve Yaşamamış Çocukların Okulda Uyumu”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2009 (26), 35-44. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/235042>
- Uşaklı, H. (2005). *İzmir İlinde Göç Alan Bölgelerdeki İlköğretim Okullarında (II) Türkçe Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri* (Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Uzun, A. M. (2003). “Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası”. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4 (2), 155-173. <http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/194.pdf>
- Üçdoğruk, Ş. (2002). “İzmir’deki İç Göç Hareketlerinin Çok Durumlu Logit Teknikle İncelenmesi” *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17

- (1),157-183. https://iibfdergi.deu.edu.tr/index.php/cilt1-sayi1/article/view/130/pdf_116
- Üzümcü, A. ve Korkat, M. (2014), “Türkiye’de Gelir Dağılımı Adaletsizliği ve Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımların Gelişimi”, *Kafkas Üniversitesi İİBF Dergisi*, 5 (8), 135-166. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/kauibf/article/view/5000108668/5000101143>
- Wikipedia (2017). Yüksekova. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Y%C3%BCksekova> (Erişim tarihi, 01.03.2016).
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yamak, R. ve Yamak, N. (1999). “Türkiye’de Gelir Dağılımı ve İç Göç”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 16-28. <http://www.sbe.deu.edu.tr/Dergi/cilt1.say%C4%B11/yamak%20yamak%201.1.pdf>
- Yarnold, J. K. (1970). “The Minimum Expectation in χ^2 Goodness of Fit Tests and the Accuracy of Approximations for the Null Distribution”. *Journal of the American Statistical Association*, 65 (330), 864-886.
- Yenidüzen (2015). Dünya Göç Raporu Yayınlandı. <http://www.yeniduzen.com/Haberler/dunya/2015-dunya-goc-raporu-yayimlandi/57565> (Erişim tarihi, 01.03.2016).
- Yıldırım, A. (2004). *Kentleşme ve Kentleşme Sürecinde Göçün Suç Olgusu Üzerindeki Etkileri* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldız, M. (2010). *Göç Eden Ailelerin Çocuklarının Okul Öncesi Eğitim Alan ve Almayanlarının İlkokuma-Yazma Becerilerinin Gelişimine Yönelik İlköğretim I. Sınıf Öğretmen Görüşleri: Mersin Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldız, M. Z. (2014). “XIX. Yüzyılda Hakkari’nin İdari Yapısı” [Bildiri]. Y. Kaplan, M. Adıyaman & M. X. Sadini (Eds.), *Uluslararası Tarihte Hakkari Sempozyumu Bildirileri, 14-16 Kasım 2014*, (ss. 183-204), Hakkari: Hakkari Üniversitesi.

- Yıldız, M. Z. ve F. Alaeddinoğlu (2011). “Göç ve Yoksulluk: Hakkâri Örneği”. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (1), 437-462.
<http://sbe.gantep.edu.tr/~sbd/index.php/sbd/article/viewFile/264/236>
- Yunus, M. (2003). *Yoksulluğun Bulunmadığı Bir Dünyaya Doğru*, (Çev.: Gülşen Şen). New York: Public Affairs.
- Yunus, M. (2007). *Creating a World Without Poverty-Social Business and the Future of Capitalism*, New York: Public Affairs.
- Yüceşahin, M. M. ve Özgür, E. M. (2006). “Türkiye’nin Güneydoğusunda Nüfusun Zorunlu Yerinden Oluşu: Süreçler ve Mekânsal Örüntü”. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 4 (2), 15-35. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/33/829/10690.pdf>
- Yükseker, D. (2012). “Kürtlerin Yerinden Edilmesi ve Sosyal Dışlanma: 1990’lardaki Zorla Göçün Sonuçları”. İhlamur-Öner, S. G. & Öner, N. A. Ş. (der.), *Küreselleşme Çağında Göç:- Kavramlar, Tartışmalar* – (ss. 233-262) içinde. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yüksekova Haber. (01 Mart 2016). Van'da Kiraların Arttırılmasına Ticaret Odası'ndan Sert Tepki <http://www.yuksekovahaber.com.tr/haber/vanda-kiralarin-arttirilmasina-ticaret-odasindan-sert-tepki-176907.htm> (Erişim tarihi, 06.04.2016).
- Zaim, S. (1997). *Çalışma Ekonomisi*. İstanbul: Filiz Kitabevi.

EKLER**Ek 1. Soru 1 Bağımsızlık testi sonuçları****Case Processing Summary**

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 1-R * Soru 1-C	1028	100,0%	0	,0%	1028	100,0%

Soru 1-R * Soru 1-C Crosstabulation

			Soru 1-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 1-R	Erkek	Count	512	310	822
		Expected Count	509,4	312,6	822,0
	Kadın	Count	125	81	206
		Expected Count	127,6	78,4	206,0
Total		Count	637	391	1028
		Expected Count	637,0	391,0	1028,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,181 ^a	1	,671		
Continuity Correction ^b	,119	1	,730		
Likelihood Ratio	,180	1	,671		
Fisher's Exact Test				,689	,364
N of Valid Cases	1028				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 78.35.

b. Computed only for a 2x2 table

Ek 2. Soru 3 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 3-R * Soru 3-C	1028	100,0%	0	,0%	1028	100,0%

Soru 3-R * Soru 3-C Crosstabulation

			Soru 3-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 3-R	İlkokul	Count	179	139	318
		Expected Count	197,0	121,0	318,0
	Lisans	Count	47	15	62
		Expected Count	38,4	23,6	62,0
	Lise	Count	139	70	209
		Expected Count	129,5	79,5	209,0
	Okula gitmemiş okuryazar	Count	42	32	74
		Expected Count	45,9	28,1	74,0
	Okuryazar değil	Count	107	33	140
		Expected Count	86,8	53,2	140,0
	Ortaokul	Count	98	84	182
		Expected Count	112,8	69,2	182,0
	Ön Lisans	Count	24	14	38
		Expected Count	23,5	14,5	38,0
	Yüksek lisans ve üzeri	Count	1	4	5
		Expected Count	3,1	1,9	5,0
Total		Count	637	391	1028
		Expected Count	637,0	391,0	1028,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	33,343 ^a	7	,000
Likelihood Ratio	34,356	7	,000
N of Valid Cases	1028		

a. 2 cells (12.5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1.90.

Ek 3. Soru 4 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 4-R * Soru 4-C	1027	100,0%	0	,0%	1027	100,0%

Soru 4-R * Soru 4-C Crosstabulation

			Soru 4-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 4-R	Çiftçi	Count	59	38	97
		Expected Count	60,1	36,9	97,0
	Diğer*	Count	124	78	202
		Expected Count	125,1	76,9	202,0
	Esnaf	Count	101	45	146
		Expected Count	90,4	55,6	146,0
	Geçici İşler	Count	101	72	173
		Expected Count	107,1	65,9	173,0
	İşsiz	Count	180	119	299
		Expected Count	185,2	113,8	299,0
	Memur	Count	71	39	110
		Expected Count	68,1	41,9	110,0
Total		Count	636	391	1027
		Expected Count	636,0	391,0	1027,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,951 ^a	5	,422
Likelihood Ratio	5,038	5	,411
N of Valid Cases	1027		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 36.93.

Ek 4 Soru 5 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 5-R * Soru 5-C	1027	100,0%	0	,0%	1027	100,0%

Soru 5-R * Soru 5-C Crosstabulation

			Soru 5-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 5-R	Evet	Count	512	297	809
		Expected Count	501,0	308,0	809,0
	Hayır	Count	124	94	218
		Expected Count	135,0	83,0	218,0
Total		Count	636	391	1027
		Expected Count	636,0	391,0	1027,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	2,990 ^a	1	,084		
Continuity Correction ^b	2,725	1	,099		
Likelihood Ratio	2,958	1	,085		
Fisher's Exact Test				,085	,050
N of Valid Cases	1027				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 83.00.

b. Computed only for a 2x2 table

Ek 5 Soru 6 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 6-R * Soru 6-C	581	100,0%	0	,0%	581	100,0%

Soru 6-R * Soru 6-C Crosstabulation

			Soru 6-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 6-R	Çalışmak istemiyor	Count	9	3	12
		Expected Count	7,6	4,4	12,0
	Diğer	Count	17	4	21
		Expected Count	13,2	7,8	21,0
	Eğitim Yetersizliği	Count	20	17	37
		Expected Count	23,3	13,7	37,0
	Hastalık	Count	19	27	46
		Expected Count	29,0	17,0	46,0
	İş olmaması	Count	259	139	398
		Expected Count	250,7	147,3	398,0
	Yaşlılık	Count	42	25	67
		Expected Count	42,2	24,8	67,0
Total		Count	366	215	581
		Expected Count	366,0	215,0	581,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	14,941 ^a	5	,011
Likelihood Ratio	14,856	5	,011
N of Valid Cases	581		

a. 1 cells (8.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4.44.

Ek 6 Soru 7 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 7-R * Soru 7-C	1105	100,0%	0	,0%	1105	100,0%

Soru 7-R * Soru 7-C Crosstabulation

			Soru 7-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 7-R	Annesi	Count	1	0	1
		Expected Count	,6	,4	1,0
	Babası	Count	6	1	7
		Expected Count	4,4	2,6	7,0
	Damadı	Count	2	1	3
		Expected Count	1,9	1,1	3,0
	Eşi	Count	17	8	25
		Expected Count	15,8	9,2	25,0
	Gelini	Count	3	2	5
		Expected Count	3,2	1,8	5,0
	Kardeş / Ağabey	Count	56	28	84
		Expected Count	53,0	31,0	84,0
	Kızı	Count	49	18	67
		Expected Count	42,3	24,7	67,0
	Oğlu	Count	157	78	235
		Expected Count	148,2	86,8	235,0
	Yok	Count	406	272	678
		Expected Count	427,7	250,3	678,0
Total		Count	697	408	1105
		Expected Count	697,0	408,0	1105,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,174 ^a	8	,253
Likelihood Ratio	10,893	8	,208
N of Valid Cases	1105		

a. 8 cells (44.4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .37.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,174 ^a	8	,253	,240
Likelihood Ratio	10,893	8	,208	,274
Fisher's Exact Test	10,053			,227
N of Valid Cases	1105			

a. 8 cells (44.4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .37.

Ek 7 Soru 8 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 8-R * Soru 8-C	1027	100,0%	0	,0%	1027	100,0%

Soru 8-R * Soru 8-C Crosstabulation

			Soru 8-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 8-R	Evet	Count	222	164	386
		Expected Count	239,0	147,0	386,0
	Hayır	Count	414	227	641
		Expected Count	397,0	244,0	641,0
Total		Count	636	391	1027
		Expected Count	636,0	391,0	1027,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	5,113 ^a	1	,024		
Continuity Correction ^b	4,817	1	,028		
Likelihood Ratio	5,089	1	,024		
Fisher's Exact Test				,024	,014
N of Valid Cases	1027				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 146.96.

b. Computed only for a 2x2 table

Ek 8 Soru 9 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 9-R * Soru 9-C	1027	100,0%	0	,0%	1027	100,0%

Soru 9-R * Soru 9-C Crosstabulation

			Soru 9-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 9-R (0-500)	Count		251	135	386
	Expected Count		239,0	147,0	386,0
(1001-1407)	Count		102	57	159
	Expected Count		98,5	60,5	159,0
(1408-4584)	Count		120	57	177
	Expected Count		109,6	67,4	177,0
(501-1000)	Count		154	136	290
	Expected Count		179,6	110,4	290,0
4584'ten fazla	Count		9	6	15
	Expected Count		9,3	5,7	15,0
Total	Count		636	391	1027
	Expected Count		636,0	391,0	1027,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	14,092 ^a	4	,007
Likelihood Ratio	13,947	4	,007
N of Valid Cases	1027		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5.71.

Ek 9 Soru 10 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 10-R * Soru 10-C	1027	100,0%	0	,0%	1027	100,0%

Soru 10-R * Soru 10-C Crosstabulation

			Soru 10-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 10-R	Diğer	Count	70	21	91
		Expected Count	56,4	34,6	91,0
	Kendimin	Count	341	268	609
		Expected Count	377,1	231,9	609,0
	Kira	Count	225	102	327
		Expected Count	202,5	124,5	327,0
Total		Count	636	391	1027
		Expected Count	636,0	391,0	1027,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	24,339 ^a	2	,000
Likelihood Ratio	25,017	2	,000
N of Valid Cases	1027		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 34.65.

Ek 10 Soru 11 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 11-R * Soru 11-C	1027	100,0%	0	,0%	1027	100,0%

Soru 11-R * Soru 11-C Crosstabulation

			Soru 11-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 11-R	Apartman Dairesi	Count	148	84	232
		Expected Count	143,7	88,3	232,0
	Baraka	Count	7	1	8
		Expected Count	5,0	3,0	8,0
	Betonarme Müstakil	Count	318	218	536
		Expected Count	331,9	204,1	536,0
	Toprak müstakil	Count	163	88	251
		Expected Count	155,4	95,6	251,0
Total		Count	636	391	1027
		Expected Count	636,0	391,0	1027,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	5,063 ^a	3	,167
Likelihood Ratio	5,457	3	,141
N of Valid Cases	1027		

a. 2 cells (25.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3.05.

Ek 11 Soru 12 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 12-R * Soru 12-C	1027	100,0%	0	,0%	1027	100,0%

Soru 12-R * Soru 12-C Crosstabulation

			Soru 12-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 12-R	[1-2] kişi	Count	21	0	21
		Expected Count	13,0	8,0	21,0
	[3-4]	Count	125	28	153
		Expected Count	94,7	58,3	153,0
	[5-6]	Count	197	126	323
		Expected Count	200,0	123,0	323,0
	7 ve üzeri	Count	293	237	530
		Expected Count	328,2	201,8	530,0
Total		Count	636	391	1027
		Expected Count	636,0	391,0	1027,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	48,324 ^a	3	,000
Likelihood Ratio	58,232	3	,000
N of Valid Cases	1027		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 8.00.

Ek 12 Soru 13 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 13-R * Soru 13-C	1026	100,0%	0	,0%	1026	100,0%

Soru 13-R * Soru 13-C Crosstabulation

			Soru 13-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 13-R Evet	Count	188	58	246	
	Expected Count	152,3	93,7	246,0	
Hayır	Count	447	333	780	
	Expected Count	482,7	297,3	780,0	
Total	Count	635	391	1026	
	Expected Count	635,0	391,0	1026,0	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	28,972 ^a	1	,000		
Continuity Correction ^b	28,167	1	,000		
Likelihood Ratio	30,453	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
N of Valid Cases	1026				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 93.75.

b. Computed only for a 2x2 table

Ek 13 Soru 14 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 14-R * Soru 14-C	1026	100,0%	0	,0%	1026	100,0%

Soru 14-R * Soru 14-C Crosstabulation

			Soru 14-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 14-R	Beş ve üzeri	Count	37	33	70
		Expected Count	43,3	26,7	70,0
	Dört	Count	232	175	407
		Expected Count	251,9	155,1	407,0
	İki	Count	64	49	113
		Expected Count	69,9	43,1	113,0
	Tek oda	Count	10	4	14
		Expected Count	8,7	5,3	14,0
	Üç	Count	292	130	422
		Expected Count	261,2	160,8	422,0
Total		Count	635	391	1026
		Expected Count	635,0	391,0	1026,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	17,952 ^a	4	,001
Likelihood Ratio	18,119	4	,001
N of Valid Cases	1026		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5.34.

Ek 14 Soru 15 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 15-R * Soru 15-C	1026	100,0%	0	,0%	1026	100,0%

Soru 15-R * Soru 15-C Crosstabulation

			Soru 15-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 15-R	Elektrikli Istıtcılar	Count	7	1	8
		Expected Count	5,0	3,0	8,0
	Kalorifer	Count	204	111	315
		Expected Count	195,0	120,0	315,0
	Klima	Count	8	1	9
		Expected Count	5,6	3,4	9,0
	Klima + Kalorifer	Count	0	1	1
		Expected Count	,6	,4	1,0
	Soba	Count	416	265	681
		Expected Count	421,5	259,5	681,0
	Soba + Elektrikli Istıtcılar	Count	0	11	11
		Expected Count	6,8	4,2	11,0
	Soba + Kalorifer	Count	0	1	1
		Expected Count	,6	,4	1,0
Total		Count	635	391	1026
		Expected Count	635,0	391,0	1026,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	27,406 ^a	6	,000
Likelihood Ratio	32,327	6	,000
N of Valid Cases	1026		

a. 8 cells (57.1%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .38.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	27,406 ^a	6	,000	,000
Likelihood Ratio	32,327	6	,000	,000
Fisher's Exact Test	27,416			,000
N of Valid Cases	1026			

a. 8 cells (57.1%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .38.

Ek 15 Soru 16 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 16-R * Soru 16-C	1027	100,0%	0	,0%	1027	100,0%

Soru 16-R * Soru 16-C Crosstabulation

			Soru 16-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 16-R	Evet	Count	153	75	228
		Expected Count	141,2	86,8	228,0
	Hayır	Count	483	316	799
		Expected Count	494,8	304,2	799,0
Total		Count	636	391	1027
		Expected Count	636,0	391,0	1027,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	3,332 ^a	1	,068		
Continuity Correction ^b	3,055	1	,080		
Likelihood Ratio	3,380	1	,066		
Fisher's Exact Test				,075	,040
N of Valid Cases	1027				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 86.80.

b. Computed only for a 2x2 table

Ek 16 Soru 17 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 17-R * Soru 17-C	255	100,0%	0	,0%	255	100,0%

Soru 17-R * Soru 17-C Crosstabulation

			Soru 17-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 17-R	Diğer	Count	29	23	52
		Expected Count	36,1	15,9	52,0
	Eğitim hizmetlerinin yetersiz olması	Count	29	10	39
		Expected Count	27,1	11,9	39,0
	Ekonomik nedenler	Count	100	34	134
		Expected Count	93,0	41,0	134,0
	Geleneksel ve dini nedenler	Count	6	6	12
		Expected Count	8,3	3,7	12,0
	Hastalık	Count	13	5	18
		Expected Count	12,5	5,5	18,0
Total		Count	177	78	255
		Expected Count	177,0	78,0	255,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	8,921 ^a	4	,063
Likelihood Ratio	8,544	4	,074
N of Valid Cases	255		

a. 1 cells (10.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3.67.

Ek 17 Soru 18 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 18-R * Soru 18-C	1027	100,0%	0	,0%	1027	100,0%

Soru 18-R * Soru 18-C Crosstabulation

			Soru 18-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 18-R	Evet	Count	74	61	135
		Expected Count	83,6	51,4	135,0
	Hayır	Count	562	330	892
		Expected Count	552,4	339,6	892,0
Total		Count	636	391	1027
		Expected Count	636,0	391,0	1027,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	3,336 ^a	1	,068		
Continuity Correction ^b	2,997	1	,083		
Likelihood Ratio	3,280	1	,070		
Fisher's Exact Test				,071	,043
N of Valid Cases	1027				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 51.40.

b. Computed only for a 2x2 table

Ek 18 Soru 19 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 19-R * Soru 19-C	1027	100,0%	0	,0%	1027	100,0%

Soru 19-R * Soru 19-C Crosstabulation

			Soru 19-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 19-R	Bağ-kur	Count	59	47	106
		Expected Count	65,7	40,3	106,0
	Emekli sandığı	Count	30	15	45
		Expected Count	27,9	17,1	45,0
	Genel Sağlık Sigortası (Yeşil kart)	Count	420	138	558
		Expected Count	346,1	211,9	558,0
	Hiçbiri	Count	30	128	158
		Expected Count	98,0	60,0	158,0
	Özel sigorta	Count	3	6	9
		Expected Count	5,6	3,4	9,0
	SSK	Count	95	55	150
		Expected Count	93,0	57,0	150,0
	SSK ve Genel Sağlık Sigortası (Yeşil kart)	Count	0	1	1
		Expected Count	,6	,4	1,0
Total		Count	637	390	1027
		Expected Count	637,0	390,0	1027,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	172,923 ^a	6	,000
Likelihood Ratio	174,419	6	,000
N of Valid Cases	1027		

a. 3 cells (21.4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,38.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	172,923 ^a	6	,000	^b
Likelihood Ratio	174,419	6	,000	^b
Fisher's Exact Test	^b			^b
N of Valid Cases	1027			

a. 3 cells (21.4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,38.

b. Cannot be computed because there is insufficient memory.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)
				Sig. 99% Confidence Interval

					Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	172,923 ^a	6	,000	,000 ^b	,000	,000
Likelihood Ratio	174,419	6	,000	,000 ^b	,000	,000
Fisher's Exact Test	173,374			,000 ^b	,000	,000
N of Valid Cases	1027					

a. 3 cells (21.4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .38.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 2000000.

Ek 19 Soru 20 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 20-R * Soru 20-C	1028	100,0%	0	,0%	1028	100,0%

Soru 20-R * Soru 20-C Crosstabulation

			Soru 20-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 20-R	Evet	Count	255	157	412
		Expected Count	255,3	156,7	412,0
	Hayır	Count	382	234	616
		Expected Count	381,7	234,3	616,0
Total		Count	637	391	1028
		Expected Count	637,0	391,0	1028,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,002 ^a	1	,969		
Continuity Correction ^b	,000	1	1,000		
Likelihood Ratio	,002	1	,969		
Fisher's Exact Test				1,000	,510
N of Valid Cases	1028				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 156.70.

b. Computed only for a 2x2 table

Ek 20 Soru 21 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 21-R * Soru 21-C	2125	100,0%	0	,0%	2125	100,0%

Soru 21-R * Soru 21-C Crosstabulation

			Soru 21-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 21-R	Bilgisayar-internet	Count	317	239	556
		Expected Count	339,4	216,6	556,0
	Bulaşık makinesi	Count	262	215	477
		Expected Count	291,1	185,9	477,0
	Buzdolabı	Count	37	14	51
		Expected Count	31,1	19,9	51,0
	Çamaşır makinesi	Count	49	12	61
		Expected Count	37,2	23,8	61,0
	Elektrikli süpürge	Count	20	10	30
		Expected Count	18,3	11,7	30,0
	Koltuk-kanepe	Count	190	165	355
		Expected Count	216,7	138,3	355,0
	Şofben	Count	188	117	305
		Expected Count	186,2	118,8	305,0
	Telefon	Count	37	30	67
		Expected Count	40,9	26,1	67,0
	Televizyon	Count	70	17	87
		Expected Count	53,1	33,9	87,0
	diğer	Count	1	0	1
		Expected Count	,6	,4	1,0
	hepsi	Count	96	8	104
		Expected Count	63,5	40,5	104,0
	neredeysse hepsi	Count	30	1	31
		Expected Count	18,9	12,1	31,0
Total		Count	1297	828	2125
		Expected Count	1297,0	828,0	2125,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	107,337 ^a	11	,000
Likelihood Ratio	126,603	11	,000
N of Valid Cases	2125		

a. 2 cells (8.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .39.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)

Pearson Chi-Square	107,337 ^a	11	,000	b
Likelihood Ratio	126,603	11	,000	b
Fisher's Exact Test	b			b
N of Valid Cases	2125			

a. 2 cells (8.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .39.

b. Cannot be computed because there is insufficient memory.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)		
				Sig.	99% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	107,337 ^a	11	,000	,000 ^b	,000	,000
Likelihood Ratio	126,603	11	,000	,000 ^b	,000	,000
Fisher's Exact Test	122,296			,000 ^b	,000	,000
N of Valid Cases	2125					

a. 2 cells (8.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .39.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 1314643744.

Ek 21 Soru 22 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 22-R * Soru 22-C	1028	100,0%	0	,0%	1028	100,0%

Soru 22-R * Soru 22-C Crosstabulation

			Soru 22-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 22-R	Günde 1 öğün	Count	22	10	32
		Expected Count	19,8	12,2	32,0
	Günde 2 öğün	Count	70	52	122
		Expected Count	75,6	46,4	122,0
	Günde 3 öğün	Count	545	329	874
		Expected Count	541,6	332,4	874,0
Total		Count	637	391	1028
		Expected Count	637,0	391,0	1028,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	1,772 ^a	2	,412
Likelihood Ratio	1,774	2	,412
N of Valid Cases	1028		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 12.17.

Ek 22 Soru 23 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 23-R * Soru 23-C	1028	100,0%	0	,0%	1028	100,0%

Soru 23-R * Soru 23-C Crosstabulation

			Soru 23-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 23-R	Ayda bir	Count	203	115	318
		Expected Count	197,0	121,0	318,0
	Daha sık	Count	18	29	47
		Expected Count	29,1	17,9	47,0
	Haftada bir	Count	63	68	131
		Expected Count	81,2	49,8	131,0
	Hiç	Count	30	15	45
		Expected Count	27,9	17,1	45,0
	İki haftada bir	Count	78	92	170
		Expected Count	105,3	64,7	170,0
	Yılda birkaç sefer	Count	245	72	317
		Expected Count	196,4	120,6	317,0
Total		Count	637	391	1028
		Expected Count	637,0	391,0	1028,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	72,996 ^a	5	,000
Likelihood Ratio	74,039	5	,000
N of Valid Cases	1028		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 17.12.

Ek 23 Soru 24 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 24-R * Soru 24-C	1028	100,0%	0	,0%	1028	100,0%

Soru 24-R * Soru 24-C Crosstabulation

			Soru 24-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 24-R	Evet	Count	491	306	797
		Expected Count	493,9	303,1	797,0
	Hayır	Count	146	85	231
		Expected Count	143,1	87,9	231,0
Total		Count	637	391	1028
		Expected Count	637,0	391,0	1028,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,194 ^a	1	,660		
Continuity Correction ^b	,132	1	,716		
Likelihood Ratio	,195	1	,659		
Fisher's Exact Test				,701	,359
N of Valid Cases	1028				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 87.86.

b. Computed only for a 2x2 table

Ek 24 Soru 26 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 26-R * Soru 26-C	1028	100,0%	0	,0%	1028	100,0%

Soru 26-R * Soru 26-C Crosstabulation

			Soru 26-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 26-R	Evet	Count	452	274	726
		Expected Count	449,9	276,1	726,0
	Hayır	Count	185	117	302
		Expected Count	187,1	114,9	302,0
Total		Count	637	391	1028
		Expected Count	637,0	391,0	1028,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,091 ^a	1	,763		
Continuity Correction ^b	,053	1	,818		
Likelihood Ratio	,090	1	,764		
Fisher's Exact Test				,778	,408
N of Valid Cases	1028				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 114.87.

b. Computed only for a 2x2 table

Ek 25 Soru 27 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 27-R * Soru 27-C	972	100,0%	0	,0%	972	100,0%

Soru 27-R * Soru 27-C Crosstabulation

			Soru 27-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 27-R	Barınma	Count	132	50	182
		Expected Count	118,5	63,5	182,0
	Eğitim	Count	169	90	259
		Expected Count	168,7	90,3	259,0
	Eğlence	Count	128	67	195
		Expected Count	127,0	68,0	195,0
	Gıda	Count	65	36	101
		Expected Count	65,8	35,2	101,0
	her konuda	Count	15	7	22
		Expected Count	14,3	7,7	22,0
	Sağlık	Count	90	42	132
		Expected Count	86,0	46,0	132,0
	Ulaşım	Count	34	47	81
		Expected Count	52,8	28,3	81,0
Total		Count	633	339	972
		Expected Count	633,0	339,0	972,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	24,187 ^a	6	,000
Likelihood Ratio	23,245	6	,001
N of Valid Cases	972		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 7.67.

Ek 26 Soru 28 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 28-R * Soru 28-C	871	100,0%	0	,0%	871	100,0%

Soru 28-R * Soru 28-C Crosstabulation

			Soru 28-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 28-R	Düşük gelir	Count	89	114	203
		Expected Count	123,1	79,9	203,0
	Eğitimsizlik	Count	56	29	85
		Expected Count	51,5	33,5	85,0
	Hükümet politikaları	Count	133	37	170
		Expected Count	103,1	66,9	170,0
	İşsizlik	Count	188	105	293
		Expected Count	177,6	115,4	293,0
	Kader	Count	18	28	46
		Expected Count	27,9	18,1	46,0
	Kimsesizlik	Count	14	7	21
		Expected Count	12,7	8,3	21,0
	Savurganlık	Count	5	3	8
		Expected Count	4,8	3,2	8,0
	Tembellik	Count	11	8	19
		Expected Count	11,5	7,5	19,0
	Yaşlılık	Count	14	12	26
		Expected Count	15,8	10,2	26,0
Total		Count	528	343	871
		Expected Count	528,0	343,0	871,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	58,352 ^a	8	,000
Likelihood Ratio	59,300	8	,000
N of Valid Cases	871		

a. 2 cells (11.1%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3.15.

Ek 27 Soru 29 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 29-R * Soru 29-C	730	100,0%	0	,0%	730	100,0%

Soru 29-R * Soru 29-C Crosstabulation

			Soru 29-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 29-R	Evet	Count	120	44	164
		Expected Count	102,2	61,8	164,0
	Hayır	Count	335	231	566
		Expected Count	352,8	213,2	566,0
Total		Count	455	275	730
		Expected Count	455,0	275,0	730,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	10,589 ^a	1	,001		
Continuity Correction ^b	10,002	1	,002		
Likelihood Ratio	10,977	1	,001		
Fisher's Exact Test				,001	,001
N of Valid Cases	730				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 61.78.

b. Computed only for a 2x2 table

Ek 28 Soru 30 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 30-R * Soru 30-C	1067	100,0%	0	,0%	1067	100,0%

Soru 30-R * Soru 30-C Crosstabulation

			Soru 30-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 30-R	Bir iş kurarım	Count	193	111	304
		Expected Count	186,9	117,1	304,0
	Borçlarımı öderim	Count	199	119	318
		Expected Count	195,5	122,5	318,0
	diğer	Count	14	0	14
		Expected Count	8,6	5,4	14,0
	ev/arsa/araba alırım	Count	170	102	272
		Expected Count	167,2	104,8	272,0
	Gelecek için saklarım	Count	80	79	159
		Expected Count	97,8	61,2	159,0
Total		Count	656	411	1067
		Expected Count	656,0	411,0	1067,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	17,941 ^a	4	,001
Likelihood Ratio	22,574	4	,000
N of Valid Cases	1067		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5.39.

Ek 29 Soru 31 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 31-R * Soru 31-C	1066	100,0%	0	,0%	1066	100,0%

Soru 31-R * Soru 31-C Crosstabulation

			Soru 31-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 31-R	Devletin el uzatması	Count	225	172	397
		Expected Count	244,7	152,3	397,0
	Hayırseverlik yardımları	Count	18	28	46
		Expected Count	28,4	17,6	46,0
	İş bulmaları	Count	413	209	622
		Expected Count	383,4	238,6	622,0
	ticaret ortamının sağlanması*	Count	1	0	1
		Expected Count	,6	,4	1,0
Total		Count	657	409	1066
		Expected Count	657,0	409,0	1066,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	20,574 ^a	3	,000
Likelihood Ratio	20,607	3	,000
N of Valid Cases	1066		

a. 2 cells (25.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .38.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	20,574 ^a	3	,000	,000
Likelihood Ratio	20,607	3	,000	,000
Fisher's Exact Test	20,211			,000
N of Valid Cases	1066			

a. 2 cells (25.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .38.

Ek 30 Soru 32 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 32-R * Soru 32-C	1035	100,0%	0	,0%	1035	100,0%

Soru 32-R * Soru 32-C Crosstabulation

			Soru 32-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 32-R	Almıyorum	Count	489	337	826
		Expected Count	513,2	312,8	826,0
	Belediye	Count	69	14	83
		Expected Count	51,6	31,4	83,0
	Dernekler	Count	38	6	44
		Expected Count	27,3	16,7	44,0
	Diğer	Count	12	19	31
		Expected Count	19,3	11,7	31,0
	Dini kuruluşlar	Count	1	0	1
		Expected Count	,6	,4	1,0
	Valilik	Count	34	15	49
		Expected Count	30,4	18,6	49,0
	kira desteği alıyorum*	Count	0	1	1
		Expected Count	,6	,4	1,0
Total		Count	643	392	1035
		Expected Count	643,0	392,0	1035,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	40,127 ^a	6	,000
Likelihood Ratio	44,261	6	,000
N of Valid Cases	1035		

a. 4 cells (28.6%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .38.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	40,127 ^a	6	,000	,000
Likelihood Ratio	44,261	6	,000	,000
Fisher's Exact Test	42,273			,000
N of Valid Cases	1035			

a. 4 cells (28.6%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .38.

Ek 31 Soru 33 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 33-R * Soru 33-C	230	100,0%	0	,0%	230	100,0%

Soru 33-R * Soru 33-C Crosstabulation

			Soru 33-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 33-R	Diğer	Count	10	4	14
		Expected Count	9,9	4,1	14,0
	Gıda	Count	98	10	108
		Expected Count	76,5	31,5	108,0
	Giyecek	Count	5	3	8
		Expected Count	5,7	2,3	8,0
	Nakit para	Count	31	26	57
		Expected Count	40,4	16,6	57,0
	Yakacak	Count	19	24	43
		Expected Count	30,5	12,5	43,0
Total		Count	163	67	230
		Expected Count	163,0	67,0	230,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	43,263 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	45,946	4	,000
N of Valid Cases	230		

a. 2 cells (20.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2.33.

Ek 32 Soru 34 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 34-R * Soru 34-C	1027	100,0%	0	,0%	1027	100,0%

Soru 34-R * Soru 34-C Crosstabulation

			Soru 34-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 34-R	Evet	Count	176	101	277
		Expected Count	171,8	105,2	277,0
	Hayır	Count	461	289	750
		Expected Count	465,2	284,8	750,0
Total		Count	637	390	1027
		Expected Count	637,0	390,0	1027,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,368 ^a	1	,544		
Continuity Correction ^b	,286	1	,593		
Likelihood Ratio	,370	1	,543		
Fisher's Exact Test				,563	,297
N of Valid Cases	1027				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 105.19.

b. Computed only for a 2x2 table

Ek 33 Soru 35 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 35-R * Soru 35-C	1028	100,0%	0	,0%	1028	100,0%

Soru 35-R * Soru 35-C Crosstabulation

			Soru 35-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 35-R Evet	Count		133	100	233
	Expected Count		144,4	88,6	233,0
Hayır	Count		504	291	795
	Expected Count		492,6	302,4	795,0
Total	Count		637	391	1028
	Expected Count		637,0	391,0	1028,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	3,049 ^a	1	,081		
Continuity Correction ^b	2,787	1	,095		
Likelihood Ratio	3,018	1	,082		
Fisher's Exact Test				,091	,048
N of Valid Cases	1028				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 88.62.

b. Computed only for a 2x2 table

Ek 34 Soru 36 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 36-R * Soru 36-C	1028	100,0%	0	,0%	1028	100,0%

Soru 36-R * Soru 36-C Crosstabulation

			Soru 36-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 36-R	Evet	Count	171	118	289
		Expected Count	179,1	109,9	289,0
	Hayır	Count	466	273	739
		Expected Count	457,9	281,1	739,0
Total		Count	637	391	1028
		Expected Count	637,0	391,0	1028,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	1,333 ^a	1	,248		
Continuity Correction ^b	1,173	1	,279		
Likelihood Ratio	1,326	1	,250		
Fisher's Exact Test				,254	,139
N of Valid Cases	1028				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 109.92.

b. Computed only for a 2x2 table

Ek 35 Soru 37 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 37-R * Soru 37-C	1028	100,0%	0	,0%	1028	100,0%

Soru 37-R * Soru 37-C Crosstabulation

			Soru 37-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 37-R Evet	Count		225	130	355
	Expected Count		220,0	135,0	355,0
Hayır	Count		412	261	673
	Expected Count		417,0	256,0	673,0
Total	Count		637	391	1028
	Expected Count		637,0	391,0	1028,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,461 ^a	1	,497		
Continuity Correction ^b	,374	1	,541		
Likelihood Ratio	,462	1	,497		
Fisher's Exact Test				,543	,271
N of Valid Cases	1028				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 135.02.

b. Computed only for a 2x2 table

Ek 36 Soru 38 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 38-R * Soru 38-C	1028	100,0%	0	,0%	1028	100,0%

Soru 38-R * Soru 38-C Crosstabulation

			Soru 38-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 38-R Evet	Count	407	279	686	
	Expected Count	425,1	260,9	686,0	
Hayır	Count	230	112	342	
	Expected Count	211,9	130,1	342,0	
Total	Count	637	391	1028	
	Expected Count	637,0	391,0	1028,0	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	6,077 ^a	1	,014		
Continuity Correction ^b	5,746	1	,017		
Likelihood Ratio	6,143	1	,013		
Fisher's Exact Test				,014	,008
N of Valid Cases	1028				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 130.08.

b. Computed only for a 2x2 table

Ek 37 Soru 39 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 39-R * Soru 39-C	1101	100,0%	0	,0%	1101	100,0%

Soru 39-R * Soru 39-C Crosstabulation

			Soru 39-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 39-R	Gıda	Count	59	22	81
		Expected Count	50,2	30,8	81,0
	Giyim	Count	581	357	938
		Expected Count	581,9	356,1	938,0
	Sağlık	Count	21	18	39
		Expected Count	24,2	14,8	39,0
	Eğitim	Count	22	19	41
		Expected Count	25,4	15,6	41,0
	hiçbirinden vazgeçemem*	Count	0	2	2
		Expected Count	1,2	,8	2,0
Total		Count	683	418	1101
		Expected Count	683,0	418,0	1101,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	9,618 ^a	4	,047
Likelihood Ratio	10,367	4	,035
N of Valid Cases	1101		

a. 2 cells (20.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .76.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	9,618 ^a	4	,047	,039
Likelihood Ratio	10,367	4	,035	,037
Fisher's Exact Test	9,250			,042
N of Valid Cases	1101			

a. 2 cells (20.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .76.

Ek 38 Soru 41 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 41-R * Soru 41-C	1019	100,0%	0	,0%	1019	100,0%

Soru 41-R * Soru 41-C Crosstabulation

			Soru 41-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 41-R	Evet	Count	535	261	796
		Expected Count	496,0	300,0	796,0
	Hayır	Count	100	123	223
		Expected Count	139,0	84,0	223,0
Total		Count	635	384	1019
		Expected Count	635,0	384,0	1019,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	37,114 ^a	1	,000		
Continuity Correction ^b	36,168	1	,000		
Likelihood Ratio	36,183	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
N of Valid Cases	1019				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 84.04.

b. Computed only for a 2x2 table

Ek 39 Soru 42 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 42-R * Soru 42-C	799	100,0%	0	,0%	799	100,0%

Soru 42-R * Soru 42-C Crosstabulation

			Soru 42-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 42-R	Başka bir ilden	Count	35	14	49
		Expected Count	32,9	16,1	49,0
	Diğer ilçelerden	Count	36	12	48
		Expected Count	32,2	15,8	48,0
	İl merkezinden	Count	10	9	19
		Expected Count	12,7	6,3	19,0
	Köyden	Count	455	228	683
		Expected Count	458,2	224,8	683,0
Total		Count	536	263	799
		Expected Count	536,0	263,0	799,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,645 ^a	3	,302
Likelihood Ratio	3,625	3	,305
N of Valid Cases	799		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 6.25.

Ek 40 Soru 44 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 44-R * Soru 44-C	799	100,0%	0	,0%	799	100,0%

Soru 44-R * Soru 44-C Crosstabulation

			Soru 44-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 44-R Evet	Count		174	82	256
	Expected Count		171,7	84,3	256,0
Hayır	Count		362	181	543
	Expected Count		364,3	178,7	543,0
Total	Count		536	263	799
	Expected Count		536,0	263,0	799,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,134 ^a	1	,715		
Continuity Correction ^b	,081	1	,776		
Likelihood Ratio	,134	1	,714		
Fisher's Exact Test				,747	,389
N of Valid Cases	799				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 84.27.

b. Computed only for a 2x2 table

Ek 41 Soru 45 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 45-R * Soru 45-C	1090	100,0%	0	,0%	1090	100,0%

Soru 45-R * Soru 45-C Crosstabulation

			Soru 45-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 45-R	Ailevi Nedenler	Count	59	43	102
		Expected Count	65,2	36,8	102,0
	Eğitim	Count	70	59	129
		Expected Count	82,5	46,5	129,0
	Evlilik	Count	30	25	55
		Expected Count	35,2	19,8	55,0
	Güvenlik	Count	293	140	433
		Expected Count	276,9	156,1	433,0
	İş bulma	Count	151	78	229
		Expected Count	146,4	82,6	229,0
	Sağlık hizmetlerine yakınlık	Count	38	28	66
		Expected Count	42,2	23,8	66,0
	Sosyal ve Kültürel olanaklar	Count	35	17	52
		Expected Count	33,3	18,7	52,0
	Tayin veya görev	Count	21	3	24
		Expected Count	15,3	8,7	24,0
Total		Count	697	393	1090
		Expected Count	697,0	393,0	1090,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	19,189 ^a	7	,008
Likelihood Ratio	19,992	7	,006
N of Valid Cases	1090		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 8.65.

Ek 42 Soru 46 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 46-R * Soru 46-C	797	100,0%	0	,0%	797	100,0%

Soru 46-R * Soru 46-C Crosstabulation

			Soru 46-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 46-R Evet	Count	416	163	579	
	Expected Count	388,7	190,3	579,0	
Hayır	Count	119	99	218	
	Expected Count	146,3	71,7	218,0	
Total	Count	535	262	797	
	Expected Count	535,0	262,0	797,0	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	21,383 ^a	1	,000		
Continuity Correction ^b	20,608	1	,000		
Likelihood Ratio	20,774	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
N of Valid Cases	797				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 71.66.

b. Computed only for a 2x2 table

Ek 43 Soru 47 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 47-R * Soru 47-C	799	100,0%	0	,0%	799	100,0%

Soru 47-R * Soru 47-C Crosstabulation

			Soru 47-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 47-R Aynı	Count		136	76	212
	Expected Count		142,5	69,5	212,0
Daha iyi	Count		188	112	300
	Expected Count		201,6	98,4	300,0
Daha kötü	Count		213	74	287
	Expected Count		192,9	94,1	287,0
Total	Count		537	262	799
	Expected Count		537,0	262,0	799,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,102 ^a	2	,006
Likelihood Ratio	10,303	2	,006
N of Valid Cases	799		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 69.52.

Ek 44 Soru 48 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 48-R * Soru 48-C	906	100,0%	0	,0%	906	100,0%

Soru 48-R * Soru 48-C Crosstabulation

			Soru 48-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 48-R	Diğer	Count	32	16	48
		Expected Count	32,1	15,9	48,0
	Hayvancılık	Count	362	167	529
		Expected Count	353,8	175,2	529,0
	Tarım	Count	165	79	244
		Expected Count	163,2	80,8	244,0
	Yok	Count	47	38	85
		Expected Count	56,9	28,1	85,0
Total		Count	606	300	906
		Expected Count	606,0	300,0	906,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	5,788 ^a	3	,122
Likelihood Ratio	5,557	3	,135
N of Valid Cases	906		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 15.89.

Ek 45 Soru 49 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 49-R * Soru 49-C	1064	100,0%	0	,0%	1064	100,0%

Soru 49-R * Soru 49-C Crosstabulation

			Soru 49-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 49-R	Barınma	Count	199	88	287
		Expected Count	193,4	93,6	287,0
	Beslenme	Count	21	12	33
		Expected Count	22,2	10,8	33,0
	Eğitim	Count	24	24	48
		Expected Count	32,3	15,7	48,0
	Güvenlik	Count	64	20	84
		Expected Count	56,6	27,4	84,0
	İşsizlik	Count	331	144	475
		Expected Count	320,1	154,9	475,0
	Kent yaşamına uyum	Count	41	37	78
		Expected Count	52,6	25,4	78,0
	Sağlık	Count	21	13	34
		Expected Count	22,9	11,1	34,0
	Diğer	Count	16	9	25
		Expected Count	16,8	8,2	25,0
Total		Count	717	347	1064
		Expected Count	717,0	347,0	1064,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	19,832 ^a	7	,006
Likelihood Ratio	19,142	7	,008
N of Valid Cases	1064		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 8.15.

Ek 46 Soru 50 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 50-R * Soru 50-C	799	100,0%	0	,0%	799	100,0%

Soru 50-R * Soru 50-C Crosstabulation

			Soru 50-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 50-R	Fakir	Count	80	63	143
		Expected Count	96,1	46,9	143,0
	Orta	Count	381	176	557
		Expected Count	374,4	182,6	557,0
	Zengin	Count	76	23	99
		Expected Count	66,5	32,5	99,0
Total		Count	537	262	799
		Expected Count	537,0	262,0	799,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	12,698 ^a	2	,002
Likelihood Ratio	12,578	2	,002
N of Valid Cases	799		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 32.46.

Ek 47 Soru 51 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 51-R * Soru 51-C	798	100,0%	0	,0%	798	100,0%

Soru 51-R * Soru 51-C Crosstabulation

			Soru 51-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 51-R	Evet	Count	192	87	279
		Expected Count	187,4	91,6	279,0
	Hayır	Count	344	175	519
		Expected Count	348,6	170,4	519,0
Total		Count	536	262	798
		Expected Count	536,0	262,0	798,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,529 ^a	1	,467		
Continuity Correction ^b	,420	1	,517		
Likelihood Ratio	,531	1	,466		
Fisher's Exact Test				,478	,259
N of Valid Cases	798				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 91.60.

b. Computed only for a 2x2 table

Ek 48 Soru 52 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 52-R * Soru 52-C	737	100,0%	0	,0%	737	100,0%

Soru 52-R * Soru 52-C Crosstabulation

			Soru 52-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 52-R	Güvenlik sorunları	Count	123	71	194
		Expected Count	122,7	71,3	194,0
	Kan davası vb. toplumsal sorunlar	Count	13	2	15
		Expected Count	9,5	5,5	15,0
	Kentin imkanları	Count	129	86	215
		Expected Count	135,9	79,1	215,0
	Kentte düzeninin oturtulmuş olması	Count	67	30	97
		Expected Count	61,3	35,7	97,0
	Mal varlığının kaybedilmiş olması	Count	92	59	151
		Expected Count	95,5	55,5	151,0
	Kent yaşamına alışmış olma	Count	42	23	65
		Expected Count	41,1	23,9	65,0
Total		Count	466	271	737
		Expected Count	466,0	271,0	737,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,333 ^a	5	,275
Likelihood Ratio	6,952	5	,224
N of Valid Cases	737		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5.52.

Ek 49 Soru 53 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 53-R * Soru 53-C	1027	100,0%	0	,0%	1027	100,0%

Soru 53-R * Soru 53-C Crosstabulation

			Soru 53-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 53-R Evet	Count		307	216	523
	Expected Count		323,9	199,1	523,0
Hayır	Count		329	175	504
	Expected Count		312,1	191,9	504,0
Total	Count		636	391	1027
	Expected Count		636,0	391,0	1027,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	4,710 ^a	1	,030		
Continuity Correction ^b	4,435	1	,035		
Likelihood Ratio	4,717	1	,030		
Fisher's Exact Test				,034	,018
N of Valid Cases	1027				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 191.88.

b. Computed only for a 2x2 table

Ek 50 Soru 55 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 55-R * Soru 55-C	1238	100,0%	0	,0%	1238	100,0%

Soru 55-R * Soru 55-C Crosstabulation

			Soru 55-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 55-R	Dinlenme – uyuma	Count	114	52	166
		Expected Count	101,0	65,0	166,0
	Ev bakımı – bahçe işleri	Count	215	185	400
		Expected Count	243,3	156,7	400,0
	Kahveye gitme – oyun	Count	31	20	51
		Expected Count	31,0	20,0	51,0
	Kent merkezinde gezinti	Count	66	20	86
		Expected Count	52,3	33,7	86,0
	Mahallede gezinti	Count	32	22	54
		Expected Count	32,8	21,2	54,0
	Spor	Count	22	15	37
		Expected Count	22,5	14,5	37,0
	TV seyretme	Count	71	59	130
		Expected Count	79,1	50,9	130,0
	Akraba – arkadaş ziyareti	Count	155	94	249
		Expected Count	151,5	97,5	249,0
	Diğer	Count	47	18	65
		Expected Count	39,5	25,5	65,0
Total		Count	753	485	1238
		Expected Count	753,0	485,0	1238,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	27,838 ^a	8	,001
Likelihood Ratio	28,637	8	,000
N of Valid Cases	1238		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 14.50.

Ek 51 Soru 56 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 56-R * Soru 56-C	1351	100,0%	0	,0%	1351	100,0%

Soru 56-R * Soru 56-C Crosstabulation

			Soru 56-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 56-R	Çocuklarını kaybetmek	Count	156	128	284
		Expected Count	171,3	112,7	284,0
	Çocuklarının kötü yola düşmesi	Count	157	133	290
		Expected Count	174,9	115,1	290,0
	Diğer	Count	63	21	84
		Expected Count	50,7	33,3	84,0
	Eve ekmek götürmemek	Count	73	81	154
		Expected Count	92,9	61,1	154,0
	İhanet	Count	77	14	91
		Expected Count	54,9	36,1	91,0
	Ölüm	Count	65	43	108
		Expected Count	65,2	42,8	108,0
	Sağlığını kaybetmek	Count	166	95	261
		Expected Count	157,5	103,5	261,0
	Yalnızlık ve dışlanma	Count	39	14	53
		Expected Count	32,0	21,0	53,0
	Yanlış anlaşılmak	Count	15	7	22
		Expected Count	13,3	8,7	22,0
	Hepsi	Count	4	0	4
		Expected Count	2,4	1,6	4,0
Total		Count	815	536	1351
		Expected Count	815,0	536,0	1351,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	57,092 ^a	9	,000
Likelihood Ratio	61,997	9	,000
N of Valid Cases	1351		

a. 2 cells (10.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1.59.

Ek 52 Soru 57 Bağımsızlık testi sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 57-R * Soru 57-C	1023	100,0%	0	,0%	1023	100,0%

Soru 57-R * Soru 57-C Crosstabulation

			Soru 57-C		Total
			Grup 1	Grup 2	
Soru 57-R	Bugünden farkı olmayacak	Count	138	91	229
		Expected Count	141,5	87,5	229,0
	Bugünden iyi olacak	Count	320	252	572
		Expected Count	353,4	218,6	572,0
	Bugünden kötü olacak	Count	174	48	222
		Expected Count	137,1	84,9	222,0
Total		Count	632	391	1023
		Expected Count	632,0	391,0	1023,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	34,376 ^a	2	,000
Likelihood Ratio	36,461	2	,000
N of Valid Cases	1023		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 84.85.

Ek 53 Soru 1 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 1-R * Soru 1-C	1027	100,0%	0	,0%	1027	100,0%

Soru 1-R * Soru 1-C Crosstabulation

			Soru 1-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 1-R	Erkek	Count	162	44	206
		Expected Count	160,1	45,9	206,0
	Kadın	Count	636	185	821
		Expected Count	637,9	183,1	821,0
Total		Count	798	229	1027
		Expected Count	798,0	229,0	1027,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,131 ^a	1	,717		
Continuity Correction ^b	,072	1	,788		
Likelihood Ratio	,132	1	,716		
Fisher's Exact Test				,779	,398
N of Valid Cases	1027				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 45.93.

b. Computed only for a 2x2 table

Ek 54 Soru 3 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 3-R * Soru 3-C	1027	100,0%	0	,0%	1027	100,0%

Soru 3-R * Soru 3-C Crosstabulation

			Soru 3-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 3-R	İlkokul	Count	260	57	317
		Expected Count	246,3	70,7	317,0
	Lisans	Count	49	13	62
		Expected Count	48,2	13,8	62,0
	Lise	Count	141	68	209
		Expected Count	162,4	46,6	209,0
	Okula gitmemiş okuryazar	Count	60	14	74
		Expected Count	57,5	16,5	74,0
	Okuryazar değil	Count	126	14	140
		Expected Count	108,8	31,2	140,0
	Ortaokul	Count	137	45	182
		Expected Count	141,4	40,6	182,0
	Ön Lisans	Count	22	16	38
		Expected Count	29,5	8,5	38,0
	Yüksek lisans ve üzeri	Count	3	2	5
		Expected Count	3,9	1,1	5,0
Total		Count	798	229	1027
		Expected Count	798,0	229,0	1027,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	38,953 ^a	7	,000
Likelihood Ratio	39,059	7	,000
N of Valid Cases	1027		

a. 2 cells (12.5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1.11.

Ek 55 Soru 4 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 4-R * Soru 4-C	1026	100,0%	0	,0%	1026	100,0%

Soru 4-R * Soru 4-C Crosstabulation

			Soru 4-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 4-R	Çiftçi	Count	64	33	97
		Expected Count	75,3	21,7	97,0
	Diğer*	Count	69	27	96
		Expected Count	74,6	21,4	96,0
	Esnaf	Count	99	47	146
		Expected Count	113,4	32,6	146,0
	Geçici İşler	Count	146	27	173
		Expected Count	134,4	38,6	173,0
	İşsiz	Count	339	65	404
		Expected Count	313,8	90,2	404,0
	Memur	Count	80	30	110
		Expected Count	85,4	24,6	110,0
Total		Count	797	229	1026
		Expected Count	797,0	229,0	1026,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	32,831 ^a	5	,000
Likelihood Ratio	32,326	5	,000
N of Valid Cases	1026		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 21.43.

Ek 56 Soru 5 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 5-R * Soru 5-C	1026	100,0%	0	,0%	1026	100,0%

Soru 5-R * Soru 5-C Crosstabulation

			Soru 5-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 5-R	Evet	Count	634	174	808
		Expected Count	628,4	179,6	808,0
	Hayır	Count	164	54	218
		Expected Count	169,6	48,4	218,0
Total		Count	798	228	1026
		Expected Count	798,0	228,0	1026,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	1,040 ^a	1	,308		
Continuity Correction ^b	,861	1	,353		
Likelihood Ratio	1,021	1	,312		
Fisher's Exact Test				,313	,176
N of Valid Cases	1026				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 48.44.

b. Computed only for a 2x2 table

Ek 57 Soru 6 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 6-R * Soru 6-C	558	100,0%	0	,0%	558	100,0%

Soru 6-R * Soru 6-C Crosstabulation

			Soru 6-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 6-R	Çalışmak istemiyor	Count	8	3	11
		Expected Count	9,1	1,9	11,0
	Diğer	Count	16	3	19
		Expected Count	15,7	3,3	19,0
	Eğitim Yetersizliği	Count	20	10	30
		Expected Count	24,8	5,2	30,0
	Hastalık	Count	33	7	40
		Expected Count	33,1	6,9	40,0
	İş olmaması	Count	334	64	398
		Expected Count	329,5	68,5	398,0
	Yaşlılık	Count	51	9	60
		Expected Count	49,7	10,3	60,0
Total		Count	462	96	558
		Expected Count	462,0	96,0	558,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,848 ^a	5	,232
Likelihood Ratio	5,852	5	,321
N of Valid Cases	558		

a. 2 cells (16.7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1.89.

Ek 58 Soru 7 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 7-R * Soru 7-C	1027	100,0%	0	,0%	1027	100,0%

Soru 7-R * Soru 7-C Crosstabulation

			Soru 7-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 7-R	Annesi	Count	1	0	1
		Expected Count	,8	,2	1,0
	Babası	Count	3	0	3
		Expected Count	2,3	,7	3,0
	Eşi	Count	16	9	25
		Expected Count	19,4	5,6	25,0
	Kardeş / Ağabey	Count	51	15	66
		Expected Count	51,3	14,7	66,0
	Kızı	Count	18	8	26
		Expected Count	20,2	5,8	26,0
	Oğlu	Count	192	38	230
		Expected Count	178,7	51,3	230,0
	Yok	Count	517	159	676
		Expected Count	525,3	150,7	676,0
Total		Count	798	229	1027
		Expected Count	798,0	229,0	1027,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	9,953 ^a	6	,127
Likelihood Ratio	10,761	6	,096
N of Valid Cases	1027		

a. 4 cells (28.6%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .22.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	9,953 ^a	6	,127	,121
Likelihood Ratio	10,761	6	,096	,099
Fisher's Exact Test	9,870			,107
N of Valid Cases	1027			

a. 4 cells (28.6%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .22.

Ek 59 Soru 8 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 8-R * Soru 8-C	1026	100,0%	0	,0%	1026	100,0%

Soru 8-R * Soru 8-C Crosstabulation

			Soru 8-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 8-R	Evet	Count	264	121	385
		Expected Count	299,1	85,9	385,0
	Hayır	Count	533	108	641
		Expected Count	497,9	143,1	641,0
Total		Count	797	229	1026
		Expected Count	797,0	229,0	1026,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	29,490 ^a	1	,000		
Continuity Correction ^b	28,656	1	,000		
Likelihood Ratio	28,783	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
N of Valid Cases	1026				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 85.93.

b. Computed only for a 2x2 table

Ek 60 Soru 9 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 9-R * Soru 9-C	1012	100,0%	0	,0%	1012	100,0%

Soru 9-R * Soru 9-C Crosstabulation

			Soru 9-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 9-R (0-500)	Count		318	68	386
	Expected Count		300,6	85,4	386,0
(1001-1407)	Count		114	45	159
	Expected Count		123,8	35,2	159,0
(1408-4584)	Count		94	34	128
	Expected Count		99,7	28,3	128,0
(501-1000)	Count		230	60	290
	Expected Count		225,8	64,2	290,0
4584'ten fazla	Count		32	17	49
	Expected Count		38,2	10,8	49,0
Total	Count		788	224	1012
	Expected Count		788,0	224,0	1012,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	14,372 ^a	4	,006
Likelihood Ratio	13,903	4	,008
N of Valid Cases	1012		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 10.85.

Ek 61 Soru 10 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 10-R * Soru 10-C	1026	100,0%	0	,0%	1026	100,0%

Soru 10-R * Soru 10-C Crosstabulation

			Soru 10-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 10-R	Diğer	Count	75	16	91
		Expected Count	70,7	20,3	91,0
	Kendimin	Count	447	162	609
		Expected Count	473,1	135,9	609,0
	Kira	Count	275	51	326
		Expected Count	253,2	72,8	326,0
Total		Count	797	229	1026
		Expected Count	797,0	229,0	1026,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	15,995 ^a	2	,000
Likelihood Ratio	16,514	2	,000
N of Valid Cases	1026		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 20.31.

Ek 62 Soru 11 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 11-R * Soru 11-C	1026	100,0%	0	,0%	1026	100,0%

Soru 11-R * Soru 11-C Crosstabulation

			Soru 11-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 11-R	Apartman Dairesi	Count	167	64	231
		Expected Count	179,4	51,6	231,0
	Baraka	Count	7	1	8
		Expected Count	6,2	1,8	8,0
	Betonarme Müstakil	Count	428	108	536
		Expected Count	416,4	119,6	536,0
	Toprak müstakil	Count	195	56	251
		Expected Count	195,0	56,0	251,0
Total		Count	797	229	1026
		Expected Count	797,0	229,0	1026,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	5,766 ^a	3	,124
Likelihood Ratio	5,668	3	,129
N of Valid Cases	1026		

a. 1 cells (12.5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1.79.

Ek 63 Soru 12 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 12-R * Soru 12-C	1026	100,0%	0	,0%	1026	100,0%

Soru 12-R * Soru 12-C Crosstabulation

			Soru 12-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 12-R	[1-2] kişi	Count	17	4	21
		Expected Count	16,3	4,7	21,0
	[3-4]	Count	117	36	153
		Expected Count	118,9	34,1	153,0
	[5-6]	Count	230	92	322
		Expected Count	250,1	71,9	322,0
	7 ve üzeri	Count	433	97	530
		Expected Count	411,7	118,3	530,0
Total		Count	797	229	1026
		Expected Count	797,0	229,0	1026,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	12,452 ^a	3	,006
Likelihood Ratio	12,272	3	,007
N of Valid Cases	1026		

a. 1 cells (12.5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4.69.

Ek 64 Soru 13 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 13-R * Soru 13-C	1025	100,0%	0	,0%	1025	100,0%

Soru 13-R * Soru 13-C Crosstabulation

			Soru 13-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 13-R	Evet	Count	209	37	246
		Expected Count	191,3	54,7	246,0
	Hayır	Count	588	191	779
		Expected Count	605,7	173,3	779,0
Total		Count	797	228	1025
		Expected Count	797,0	228,0	1025,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	9,710 ^a	1	,002		
Continuity Correction ^b	9,170	1	,002		
Likelihood Ratio	10,353	1	,001		
Fisher's Exact Test				,002	,001
N of Valid Cases	1025				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 54.72.

b. Computed only for a 2x2 table

Ek 65 Soru 14 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 14-R * Soru 14-C	1025	100,0%	0	,0%	1025	100,0%

Soru 14-R * Soru 14-C Crosstabulation

			Soru 14-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 14-R	Beş ve üzeri	Count	53	17	70
		Expected Count	54,4	15,6	70,0
	Dört	Count	298	108	406
		Expected Count	315,3	90,7	406,0
	İki	Count	93	20	113
		Expected Count	87,8	25,2	113,0
	Tek oda	Count	13	1	14
		Expected Count	10,9	3,1	14,0
	Üç	Count	339	83	422
		Expected Count	327,7	94,3	422,0
Total		Count	796	229	1025
		Expected Count	796,0	229,0	1025,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	9,404 ^a	4	,052
Likelihood Ratio	9,861	4	,043
N of Valid Cases	1025		

a. 1 cells (10.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3.13.

Ek 66 Soru 15 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 15-R * Soru 15-C	1025	100,0%	0	,0%	1025	100,0%

Soru 15-R * Soru 15-C Crosstabulation

			Soru 15-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 15-R	Elektrikli Isıtıcılar	Count	6	2	8
		Expected Count	6,2	1,8	8,0
	Kalorifer	Count	223	91	314
		Expected Count	243,8	70,2	314,0
	Klima	Count	8	1	9
		Expected Count	7,0	2,0	9,0
	Klima + Kalorifer	Count	1	0	1
		Expected Count	,8	,2	1,0
	Soba	Count	551	130	681
		Expected Count	528,9	152,1	681,0
	Soba + Elektrikli Isıtıcılar	Count	7	4	11
		Expected Count	8,5	2,5	11,0
	Soba + Kalorifer	Count	0	1	1
		Expected Count	,8	,2	1,0
Total		Count	796	229	1025
		Expected Count	796,0	229,0	1025,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	17,826 ^a	6	,007
Likelihood Ratio	17,210	6	,009
N of Valid Cases	1025		

a. 7 cells (50.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .22.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	17,826 ^a	6	,007	,006
Likelihood Ratio	17,210	6	,009	,007
Fisher's Exact Test	17,201			,003
N of Valid Cases	1025			

a. 7 cells (50.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .22.

Ek 67. Soru 16 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 16-R * Soru 16-C	1026	100,0%	0	,0%	1026	100,0%

Soru 16-R * Soru 16-C Crosstabulation

			Soru 16-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 16-R	Evet	Count	200	28	228
		Expected Count	177,1	50,9	228,0
	Hayır	Count	597	201	798
		Expected Count	619,9	178,1	798,0
Total		Count	797	229	1026
		Expected Count	797,0	229,0	1026,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	17,040 ^a	1	,000		
Continuity Correction ^b	16,303	1	,000		
Likelihood Ratio	18,838	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
N of Valid Cases	1026				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 50.89.

b. Computed only for a 2x2 table

Ek 68 Soru 17 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 17-R * Soru 17-C	235	100,0%	0	,0%	235	100,0%

Soru 17-R * Soru 17-C Crosstabulation

			Soru 17-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 17-R	Diğer	Count	39	5	44
		Expected Count	39,3	4,7	44,0
Eğitim hizmetlerinin yetersiz olması	Eğitim hizmetlerinin yetersiz olması	Count	30	3	33
		Expected Count	29,5	3,5	33,0
Ekonomik nedenler	Ekonomik nedenler	Count	122	12	134
		Expected Count	119,7	14,3	134,0
Geleneksel ve dini nedenler	Geleneksel ve dini nedenler	Count	6	2	8
		Expected Count	7,1	,9	8,0
Hastalık	Hastalık	Count	13	3	16
		Expected Count	14,3	1,7	16,0
Total		Count	210	25	235
		Expected Count	210,0	25,0	235,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,350 ^a	4	,501
Likelihood Ratio	2,772	4	,597
N of Valid Cases	235		

a. 4 cells (40.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .85.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,350 ^a	4	,501	,498
Likelihood Ratio	2,772	4	,597	,686
Fisher's Exact Test	3,931			,368
N of Valid Cases	235			

a. 4 cells (40.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .85.

Ek 69 Soru 18 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 18-R * Soru 18-C	1026	100,0%	0	,0%	1026	100,0%

Soru 18-R * Soru 18-C Crosstabulation

			Soru 18-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 18-R	Evet	Count	115	20	135
		Expected Count	104,9	30,1	135,0
	Hayır	Count	682	209	891
		Expected Count	692,1	198,9	891,0
Total		Count	797	229	1026
		Expected Count	797,0	229,0	1026,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	5,050 ^a	1	,025		
Continuity Correction ^b	4,564	1	,033		
Likelihood Ratio	5,475	1	,019		
Fisher's Exact Test				,026	,014
N of Valid Cases	1026				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 30.13.

b. Computed only for a 2x2 table

Ek 70 Soru 19 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 19-R * Soru 19-C	1026	100,0%	0	,0%	1026	100,0%

Soru 19-R * Soru 19-C Crosstabulation

			Soru 19-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 19-R	Bağ-kur	Count	68	38	106
		Expected Count	82,3	23,7	106,0
	Emekli sandığı	Count	29	16	45
		Expected Count	35,0	10,0	45,0
	Genel Sağlık Sigortası (Yeşil kart)	Count	472	86	558
		Expected Count	433,5	124,5	558,0
	Hiçbiri	Count	113	44	157
		Expected Count	122,0	35,0	157,0
	Özel sigorta	Count	8	1	9
		Expected Count	7,0	2,0	9,0
	SSK	Count	106	44	150
		Expected Count	116,5	33,5	150,0
	SSK ve Genel Sağlık Sigortası (Yeşil kart)	Count	1	0	1
		Expected Count	,8	,2	1,0
Total		Count	797	229	1026
		Expected Count	797,0	229,0	1026,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	39,237 ^a	6	,000
Likelihood Ratio	38,821	6	,000
N of Valid Cases	1026		

a. 3 cells (21.4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .22.

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	39,237 ^a	6	,000	,000
Likelihood Ratio	38,821	6	,000	^b
Fisher's Exact Test	^b			^b
N of Valid Cases	1026			

a. 3 cells (21.4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .22.

b. Cannot be computed because there is insufficient memory.

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	39,237 ^a	6	,000	,000 ^b
Likelihood Ratio	38,821	6	,000	,000 ^b
Fisher's Exact Test	38,970			,000 ^b
N of Valid Cases	1026			

a. 3 cells (21.4%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .22.

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 112562564.

Ek 71 Soru 20 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 20-R * Soru 20-C	1027	100,0%	0	,0%	1027	100,0%

Soru 20-R * Soru 20-C Crosstabulation

			Soru 20-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 20-R	Evet	Count	343	69	412
		Expected Count	320,1	91,9	412,0
	Hayır	Count	455	160	615
		Expected Count	477,9	137,1	615,0
Total		Count	798	229	1027
		Expected Count	798,0	229,0	1027,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	12,233 ^a	1	,000		
Continuity Correction ^b	11,704	1	,001		
Likelihood Ratio	12,559	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
N of Valid Cases	1027				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 91.87.

b. Computed only for a 2x2 table

Ek 72 Soru 21 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 21-R * Soru 21-C	2125	100,0%	0	,0%	2125	100,0%

			Soru 21-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 21-R	Bilgisayar-internet	Count	444	112	556
		Expected Count	468,9	87,1	556,0
	Bulaşık makinesi	Count	403	74	477
		Expected Count	402,3	74,7	477,0
	Buzdolabı	Count	47	4	51
		Expected Count	43,0	8,0	51,0
	Çamaşır makinesi	Count	56	5	61
		Expected Count	51,4	9,6	61,0
	diğer	Count	1	0	1
		Expected Count	,8	,2	1,0
	Elektrikli süpürge	Count	27	3	30
		Expected Count	25,3	4,7	30,0
	hepsi	Count	92	12	104
		Expected Count	87,7	16,3	104,0
	Koltuk-kanepe	Count	303	52	355
		Expected Count	299,4	55,6	355,0
	neredeys hepsi	Count	27	4	31
		Expected Count	26,1	4,9	31,0
	Şofben	Count	255	50	305
		Expected Count	257,2	47,8	305,0
	Telefon	Count	58	9	67
		Expected Count	56,5	10,5	67,0
	Televizyon	Count	79	8	87
		Expected Count	73,4	13,6	87,0
Total		Count	1792	333	2125
		Expected Count	1792,0	333,0	2125,0

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	19,226 ^a	11	,057
N of Valid Cases	2125		

a. 4 cells (16.7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .16.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Monte Carlo Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	19,226 ^a	11	,057	,064 ^b
Fisher's Exact Test	18,365			,071 ^b
N of Valid Cases	2125			

a. 4 cells (16.7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .16.

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent

b. Based on 10000 sampled tables with starting seed 1502173562.

Ek 73 Soru 22 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 22-R * Soru 22-C	1027	100,0%	0	,0%	1027	100,0%

Soru 22-R * Soru 22-C Crosstabulation

			Soru 22-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 22-R	Günde 1 öğün	Count	18	14	32
		Expected Count	24,9	7,1	32,0
	Günde 2 öğün	Count	101	21	122
		Expected Count	94,8	27,2	122,0
	Günde 3 öğün	Count	679	194	873
		Expected Count	678,3	194,7	873,0
Total		Count	798	229	1027
		Expected Count	798,0	229,0	1027,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,323 ^a	2	,006
Likelihood Ratio	9,178	2	,010
N of Valid Cases	1027		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 7.14.

Ek 74. Soru 23 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 23-R * Soru 23-C	1027	100,0%	0	,0%	1027	100,0%

Soru 23-R * Soru 23-C Crosstabulation

			Soru 23-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 23-R	Ayda bir	Count	251	67	318
		Expected Count	247,1	70,9	318,0
	Daha sık	Count	24	23	47
		Expected Count	36,5	10,5	47,0
	Haftada bir	Count	85	45	130
		Expected Count	101,0	29,0	130,0
	Hiç	Count	40	5	45
		Expected Count	35,0	10,0	45,0
	İki haftada bir	Count	113	57	170
		Expected Count	132,1	37,9	170,0
	Yılda birkaç sefer	Count	285	32	317
		Expected Count	246,3	70,7	317,0
Total		Count	798	229	1027
		Expected Count	798,0	229,0	1027,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	73,785 ^a	5	,000
Likelihood Ratio	73,974	5	,000
N of Valid Cases	1027		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 10.03.

Ek 75. Soru 24 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 24-R * Soru 24-C	1027	100,0%	0	,0%	1027	100,0%

Soru 24-R * Soru 24-C Crosstabulation

			Soru 24-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 24-R	Evet	Count	627	170	797
		Expected Count	619,3	177,7	797,0
	Hayır	Count	171	59	230
		Expected Count	178,7	51,3	230,0
Total		Count	798	229	1027
		Expected Count	798,0	229,0	1027,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	1,925 ^a	1	,165		
Continuity Correction ^b	1,683	1	,195		
Likelihood Ratio	1,880	1	,170		
Fisher's Exact Test				,178	,098
N of Valid Cases	1027				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 51.29.

b. Computed only for a 2x2 table

Ek 76. Soru 26 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 26-R * Soru 26-C	1027	100,0%	0	,0%	1027	100,0%

Soru 26-R * Soru 26-C Crosstabulation

			Soru 26-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 26-R	Evet	Count	597	129	726
		Expected Count	564,1	161,9	726,0
	Hayır	Count	201	100	301
		Expected Count	233,9	67,1	301,0
Total		Count	798	229	1027
		Expected Count	798,0	229,0	1027,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	29,330 ^a	1	,000		
Continuity Correction ^b	28,445	1	,000		
Likelihood Ratio	27,902	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
N of Valid Cases	1027				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 67.12.

b. Computed only for a 2x2 table

Ek 77 Soru 27 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 27-R * Soru 27-C	972	100,0%	0	,0%	972	100,0%

Soru 27-R * Soru 27-C Crosstabulation

			Soru 27-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 27-R	Barınma	Count	158	24	182
		Expected Count	149,6	32,4	182,0
	Eğitim	Count	207	52	259
		Expected Count	212,9	46,1	259,0
	Eğlence	Count	155	40	195
		Expected Count	160,3	34,7	195,0
	Gıda	Count	91	10	101
		Expected Count	83,0	18,0	101,0
	her konuda	Count	17	5	22
		Expected Count	18,1	3,9	22,0
	Sağlık	Count	107	25	132
		Expected Count	108,5	23,5	132,0
	Ulaşım	Count	64	17	81
		Expected Count	66,6	14,4	81,0
Total		Count	799	173	972
		Expected Count	799,0	173,0	972,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	9,898 ^a	6	,129
Likelihood Ratio	10,653	6	,100
N of Valid Cases	972		

a. 1 cells (7.1%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3.92.

Ek 78 Soru 28 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 28-R * Soru 28-C	871	100,0%	0	,0%	871	100,0%

Soru 28-R * Soru 28-C Crosstabulation

			Soru 28-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 28-R	Düşük gelir	Count	162	41	203
		Expected Count	165,5	37,5	203,0
	Eğitimsizlik	Count	58	27	85
		Expected Count	69,3	15,7	85,0
	Hükümet politikaları	Count	134	36	170
		Expected Count	138,6	31,4	170,0
	İşsizlik	Count	254	39	293
		Expected Count	238,8	54,2	293,0
	Kader	Count	37	9	46
		Expected Count	37,5	8,5	46,0
	Kimsesizlik	Count	18	3	21
		Expected Count	17,1	3,9	21,0
	Savurganlık	Count	7	1	8
		Expected Count	6,5	1,5	8,0
	Tembellik	Count	16	3	19
		Expected Count	15,5	3,5	19,0
	Yaşlılık	Count	24	2	26
		Expected Count	21,2	4,8	26,0
Total		Count	710	161	871
		Expected Count	710,0	161,0	871,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	18,940 ^a	8	,015
Likelihood Ratio	18,495	8	,018
N of Valid Cases	871		

a. 4 cells (22.2%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1.48.

Ek 79 Soru 29 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 29-R * Soru 29-C	730	100,0%	0	,0%	730	100,0%

Soru 29-R * Soru 29-C Crosstabulation

			Soru 29-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 29-R	Evet	Count	141	23	164
		Expected Count	134,8	29,2	164,0
	Hayır	Count	459	107	566
		Expected Count	465,2	100,8	566,0
Total		Count	600	130	730
		Expected Count	600,0	130,0	730,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	2,069 ^a	1	,150		
Continuity Correction ^b	1,749	1	,186		
Likelihood Ratio	2,162	1	,141		
Fisher's Exact Test				,165	,091
N of Valid Cases	730				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 29.21.

b. Computed only for a 2x2 table

Ek 80 Soru 30 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 30-R * Soru 30-C	1066	100,0%	0	,0%	1066	100,0%

Soru 30-R * Soru 30-C Crosstabulation

			Soru 30-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 30-R	Bir iş kurarım	Count	244	60	304
		Expected Count	235,8	68,2	304,0
	Borçlarımı öderim	Count	262	56	318
		Expected Count	246,7	71,3	318,0
	diğer	Count	12	2	14
		Expected Count	10,9	3,1	14,0
	ev/arsa/araba alırım	Count	200	71	271
		Expected Count	210,2	60,8	271,0
	Gelecek için saklarım	Count	109	50	159
		Expected Count	123,4	35,6	159,0
Total		Count	827	239	1066
		Expected Count	827,0	239,0	1066,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	15,694 ^a	4	,003
Likelihood Ratio	15,373	4	,004
N of Valid Cases	1066		

a. 1 cells (10.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3.14.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	15,694 ^a	4	,003	,004
Likelihood Ratio	15,373	4	,004	,004
Fisher's Exact Test	15,164			,004
N of Valid Cases	1066			

a. 1 cells (10.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3.14.

Ek 81 Soru 31 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 31-R * Soru 31-C	1027	100,0%	0	,0%	1027	100,0%

Soru 31-R * Soru 31-C Crosstabulation

			Soru 31-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 31-R	Devletin el uzatması	Count	287	88	375
		Expected Count	291,4	83,6	375,0
	Hayırseverlik yardımları	Count	20	10	30
		Expected Count	23,3	6,7	30,0
	İş bulmaları	Count	490	131	621
		Expected Count	482,5	138,5	621,0
	ticaret ortamının sağlanması*	Count	1	0	1
		Expected Count	,8	,2	1,0
Total		Count	798	229	1027
		Expected Count	798,0	229,0	1027,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,210 ^a	3	,360
Likelihood Ratio	3,236	3	,357
N of Valid Cases	1027		

a. 2 cells (25.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .22.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,210 ^a	3	,360	,398
Likelihood Ratio	3,236	3	,357	,401
Fisher's Exact Test	3,418			,350
N of Valid Cases	1027			

a. 2 cells (25.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .22.

Ek 82 Soru 32 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 32-R * Soru 32-C	1034	100,0%	0	,0%	1034	100,0%

Soru 32-R * Soru 32-C Crosstabulation

			Soru 32-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 32-R	Almıyorum	Count	630	195	825
		Expected Count	642,3	182,7	825,0
	Belediye	Count	65	18	83
		Expected Count	64,6	18,4	83,0
	Dernekler	Count	41	3	44
		Expected Count	34,3	9,7	44,0
	Diğer	Count	25	6	31
		Expected Count	24,1	6,9	31,0
	Dini kuruluşlar	Count	1	0	1
		Expected Count	,8	,2	1,0
	kira desteği alıyorum*	Count	1	0	1
		Expected Count	,8	,2	1,0
	Valilik	Count	42	7	49
		Expected Count	38,1	10,9	49,0
Total		Count	805	229	1034
		Expected Count	805,0	229,0	1034,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	9,533 ^a	6	,146
Likelihood Ratio	11,813	6	,066
N of Valid Cases	1034		

a. 4 cells (28.6%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .22.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	9,533 ^a	6	,146	,144
Likelihood Ratio	11,813	6	,066	,060
Fisher's Exact Test	10,362			,090
N of Valid Cases	1034			

a. 4 cells (28.6%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .22.

Ek 83 Soru 33 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 33-R * Soru 33-C	230	100,0%	0	,0%	230	100,0%

Soru 33-R * Soru 33-C Crosstabulation

			Soru 33-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 33-R	Diğer	Count	14	0	14
		Expected Count	11,9	2,1	14,0
	Gıda	Count	94	14	108
		Expected Count	91,6	16,4	108,0
	Giyecek	Count	7	1	8
		Expected Count	6,8	1,2	8,0
	Nakit para	Count	50	7	57
		Expected Count	48,3	8,7	57,0
	Yakacak	Count	30	13	43
		Expected Count	36,5	6,5	43,0
Total		Count	195	35	230
		Expected Count	195,0	35,0	230,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,879 ^a	4	,028
Likelihood Ratio	11,671	4	,020
N of Valid Cases	230		

a. 2 cells (20.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1.22.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,879 ^a	4	,028	,028
Likelihood Ratio	11,671	4	,020	,023
Fisher's Exact Test	9,465			,037
N of Valid Cases	230			

a. 2 cells (20.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1.22.

Ek 84 Soru 34 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 34-R * Soru 34-C	1026	100,0%	0	,0%	1026	100,0%

Soru 34-R * Soru 34-C Crosstabulation

			Soru 34-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 34-R	Evet	Count	200	77	277
		Expected Count	215,2	61,8	277,0
	Hayır	Count	597	152	749
		Expected Count	581,8	167,2	749,0
Total		Count	797	229	1026
		Expected Count	797,0	229,0	1026,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)		
Pearson Chi-Square	6,568 ^a	1	,010		
Continuity Correction ^b	6,142	1	,013		
Likelihood Ratio	6,362	1	,012		
Fisher's Exact Test					
N of Valid Cases	1026				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 61.83.

b. Computed only for a 2x2 table

Ek 85 Soru 35 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 35-R * Soru 35-C	1027	100,0%	0	,0%	1027	100,0%

Soru 35-R * Soru 35-C Crosstabulation

			Soru 35-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 35-R	Evet	Count	149	84	233
		Expected Count	181,0	52,0	233,0
	Hayır	Count	649	145	794
		Expected Count	617,0	177,0	794,0
Total		Count	798	229	1027
		Expected Count	798,0	229,0	1027,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)		
Pearson Chi-Square	32,903 ^a	1	,000		
Continuity Correction ^b	31,884	1	,000		
Likelihood Ratio	30,487	1	,000		
Fisher's Exact Test					
N of Valid Cases	1027				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 51.95.

b. Computed only for a 2x2 table

Ek 86 Soru 36 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 36-R * Soru 36-C	1027	100,0%	0	,0%	1027	100,0%

Soru 36-R * Soru 36-C Crosstabulation

			Soru 36-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 36-R	Evet	Count	194	94	288
		Expected Count	223,8	64,2	288,0
	Hayır	Count	604	135	739
		Expected Count	574,2	164,8	739,0
Total		Count	798	229	1027
		Expected Count	798,0	229,0	1027,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)		
Pearson Chi-Square	24,702 ^a	1	,000		
Continuity Correction ^b	23,880	1	,000		
Likelihood Ratio	23,477	1	,000		
Fisher's Exact Test					
N of Valid Cases	1027				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 64.22.

b. Computed only for a 2x2 table

Ek 87 Soru 37 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 37-R * Soru 37-C	1027	100,0%	0	,0%	1027	100,0%

Soru 37-R * Soru 37-C Crosstabulation

			Soru 37-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 37-R	Evet	Count	259	96	355
		Expected Count	275,8	79,2	355,0
	Hayır	Count	539	133	672
		Expected Count	522,2	149,8	672,0
Total		Count	798	229	1027
		Expected Count	798,0	229,0	1027,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)		
Pearson Chi-Square	7,048 ^a	1	,008		
Continuity Correction ^b	6,636	1	,010		
Likelihood Ratio	6,909	1	,009		
Fisher's Exact Test					
N of Valid Cases	1027				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 79.16.

b. Computed only for a 2x2 table

Ek 88 Soru 38 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 38-R * Soru 38-C	1027	100,0%	0	,0%	1027	100,0%

Soru 38-R * Soru 38-C Crosstabulation

			Soru 38-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 38-R	Evet	Count	552	133	685
		Expected Count	532,3	152,7	685,0
	Hayır	Count	246	96	342
		Expected Count	265,7	76,3	342,0
Total		Count	798	229	1027
		Expected Count	798,0	229,0	1027,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)		
Pearson Chi-Square	9,860 ^a	1	,002		
Continuity Correction ^b	9,367	1	,002		
Likelihood Ratio	9,615	1	,002		
Fisher's Exact Test					
N of Valid Cases	1027				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 76.26.

b. Computed only for a 2x2 table

Ek 89 Soru 39 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 39-R * Soru 39-C	1100	100,0%	0	,0%	1100	100,0%

Soru 39-R * Soru 39-C Crosstabulation

			Soru 39-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 39-R	Eğitim	Count	30	11	41
		Expected Count	31,7	9,3	41,0
	Gıda	Count	63	17	80
		Expected Count	61,9	18,1	80,0
	Giyim	Count	729	209	938
		Expected Count	725,7	212,3	938,0
	hiçbirinden vazgeçemem*	Count	2	0	2
		Expected Count	1,5	,5	2,0
	Sağlık	Count	27	12	39
		Expected Count	30,2	8,8	39,0
Total		Count	851	249	1100
		Expected Count	851,0	249,0	1100,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2,625 ^a	4	,622
Likelihood Ratio	2,948	4	,567
N of Valid Cases	1100		

a. 2 cells (20.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .45.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2,625 ^a	4	,622	,609
Likelihood Ratio	2,948	4	,567	,591
Fisher's Exact Test	2,455			,640
N of Valid Cases	1100			

a. 2 cells (20.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .45.

Ek 90 Soru 53 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
soru53r * soru53c	1026	100,0%	0	,0%	1026	100,0%

soru53r * soru53c Crosstabulation

			soru53c		Total
			1,00	2,00	
soru53r	1,00	Count	411	112	523
		Expected Count	406,3	116,7	523,0
	2,00	Count	386	117	503
		Expected Count	390,7	112,3	503,0
Total		Count	797	229	1026
		Expected Count	797,0	229,0	1026,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	,504 ^a	1	,478		
Continuity Correction ^b	,403	1	,526		
Likelihood Ratio	,504	1	,478		
Fisher's Exact Test				,500	,263
Linear-by-Linear Association	,503	1	,478		
N of Valid Cases	1026				

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 112.27.

b. Computed only for a 2x2 table

Ek 91 Soru 55 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 55-R * Soru 55-C	1237	100,0%	0	,0%	1237	100,0%

Soru 55-R * Soru 55-C Crosstabulation

			Soru 55-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 55-R	Akraba – arkadaş ziyareti	Count	196	53	249
		Expected Count	192,0	57,0	249,0
	Diğer	Count	51	14	65
		Expected Count	50,1	14,9	65,0
	Dinlenme – uyuma	Count	124	42	166
		Expected Count	128,0	38,0	166,0
	Ev bakımı – bahçe işleri	Count	308	92	400
		Expected Count	308,5	91,5	400,0
	Kahveye gitme – oyun	Count	44	7	51
		Expected Count	39,3	11,7	51,0
	Kent merkezinde gezinti	Count	67	18	85
		Expected Count	65,6	19,4	85,0
	Mahallede gezinti	Count	45	9	54
		Expected Count	41,6	12,4	54,0
	Spor	Count	22	15	37
		Expected Count	28,5	8,5	37,0
	TV seyretme	Count	97	33	130
		Expected Count	100,3	29,7	130,0
Total		Count	954	283	1237
		Expected Count	954,0	283,0	1237,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,727 ^a	8	,164
Likelihood Ratio	11,273	8	,187
N of Valid Cases	1237		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 8.46.

Ek 92 Soru 56 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 56-R * Soru 56-C	1350	100,0%	0	,0%	1350	100,0%

Soru 56-R * Soru 56-C Crosstabulation

			Soru 56-C		Total
			Göç	Yerles	
Soru 56-R	Çocuklarını kaybetmek	Count	223	60	283
		Expected Count	221,2	61,8	283,0
Çocuklarının kötü yola düşmesi	Count	221	69	290	
	Expected Count	226,6	63,4	290,0	
Diğer	Count	67	17	84	
	Expected Count	65,6	18,4	84,0	
Eve ekmek götürememek	Count	120	34	154	
	Expected Count	120,3	33,7	154,0	
Hepsi	Count	2	2	4	
	Expected Count	3,1	,9	4,0	
İhanet	Count	72	19	91	
	Expected Count	71,1	19,9	91,0	
Ölüm	Count	90	18	108	
	Expected Count	84,4	23,6	108,0	
Sağlığını kaybetmek	Count	203	58	261	
	Expected Count	204,0	57,0	261,0	
Yalnızlık ve dışlanma	Count	41	12	53	
	Expected Count	41,4	11,6	53,0	
Yanlış anlaşılmak	Count	16	6	22	
	Expected Count	17,2	4,8	22,0	
Total	Count	1055	295	1350	
	Expected Count	1055,0	295,0	1350,0	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,868 ^a	9	,846
Likelihood Ratio	4,619	9	,866
N of Valid Cases	1350		

a. 3 cells (15.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .87.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,868 ^a	9	,846	^b
Likelihood Ratio	4,619	9	,866	^b
Fisher's Exact Test	^b			^b
N of Valid Cases	1350			

a. 3 cells (15.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .87.

b. Cannot be computed because there is insufficient memory.

Chi-Square Tests

	Monte Carlo Sig. (2-sided)	
	99% Confidence Interval	
	Lower Bound	Upper Bound
Pearson Chi-Square	,842	,860
Likelihood Ratio	,883	,899
Fisher's Exact Test	,810	,830
N of Valid Cases		

Ek 93 Soru 57 Analiz Sonuçları

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Soru 57-R * Soru 57-C	1022	100,0%	0	,0%	1022	100,0%

Soru 57-R * Soru 57-C Crosstabulation

			Soru 57-C		
			Göç	Yerles	Total
Soru 57-R	Bugünden farkı olmayacak	Count	185	44	229
		Expected Count	178,1	50,9	229,0
	Bugünden iyi olacak	Count	431	140	571
		Expected Count	444,2	126,8	571,0
	Bugünden kötü olacak	Count	179	43	222
		Expected Count	172,7	49,3	222,0
Total		Count	795	227	1022
		Expected Count	795,0	227,0	1022,0

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,987 ^a	2	,136
Likelihood Ratio	4,022	2	,134
N of Valid Cases	1022		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 49.31.

Ek 94 Anket Soruları

Değerli Katılımcılar;

Bu çalışma “Yoksulluk ve Göç İlişkisi: Hakkari Örneği” konuludur. Çalışma, Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bölgesel Kalkınma İktisadı Bilim Dalında yürütülmekte olan yüksek lisans tezi kapsamında kullanılmak üzere geliştirilmiştir. Elde edilecek bilgiler bilimsel amaçla kullanılacak ve 3. şahıslarla paylaşılmayacaktır. Vereceğiniz cevaplar kimlik bilgileriniz belli olmadan sadece akademik amaçlı kullanılacaktır. Vereceğiniz cevapların doğru olması çalışmanın sağlığı açısından önem taşımaktadır. İsim belirtmenize gerek yoktur.

Katılımınız için teşekkür ederim.

Doç. Dr. Arzdar Kiracı

Siirt Üniversitesi Öğretim Üyesi

Sibel CANAN

Siirt Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi

1. Cinsiyetiniz

Kadın Erkek

2. Kaç Yaşındasınız? .....

3. Öğrenim Durumunuz Nedir?

- 1) İlkokul 2) Ortaokul 3) Lise 4) Ön Lisans 5) Lisans
6) Yüksek lisans ve üzeri 7) Okula gitmedim ama okur yazarım 8) Okur yazar değilim

4. Mesleğiniz?

- 1) İşsiz 2)Esnaf 3) Geçici İşler 4) Memur 5) Çiftçi
6) Diğer belirtiniz (.....)

5. Hane reisi misiniz?

- 1) Evet 2) Hayır

6. Hane reisi işsizse nedeni nedir?

- 1) İş olmaması 2) Hastalık 3) Yaşlılık 4) Eğitim Yetersizliği 5) Çalışmak istemiyor

- 6) Diğer belirtiniz

(.....)

7. Hane reisi dışında çalışan var mıdır? (birden çok seçenek seçilebilir)

- 1) Eşi 2) Oğlu 3) Kızı 4) Kardeş / Ağabey
5) Gelini 6) Damadı
7) Babası 8) Annesi 9) Yok

8. Düzenli geliriniz var mıdır?

- 1) Evet 2) Hayır

9. Ortalama aylık hane halkı geliriniz ne kadardır?

- 1) (0-500) 2) (501-1000) 3) (1001-1407) 4) 1408-2000)
5) (3001-4584)
6) 4584'ten fazla

10. Oturduğunuz evin mülkiyeti kime aittir?

- 1) Kira 2) Kendimin 3) Diğer belirtiniz
(.....)

11. Oturduğunuz evin niteliği nedir?

- 1) Toprak müstakil 2) Betonarme Müstakil 3) Apartman Dairesi
4) Baraka

12. Hanede kaç kişi yaşıyorsunuz?

- 1) 1-2 kişi   2) 3-4   3) 5-6   4) 7 ve üzeri

13. Evlendiği halde bu hanede yaşamaya devam eden çocuk var mı?

- 1) Evet   2) Hayır

14. Eviniz kaç odalıdır? (mutfak, banyo hariç)

- 1) Tek oda   2) İki   3) Üç   4) Dört   5) Beş ve üzeri

15. Evinizi ısıtma yönteminiz nedir?

- 1) Soba   2) Klima   3) Kalorifer   4) Elektrikli Isıtıcılar

16. Okul çağında olmasına rağmen okula gitmeyen çocuğunuz var mı?

- 1) Hayır   2) Evet (Cevabınız evetse 17. soruya geçiniz)

17. Okula devam etmeme nedeni/nedenleri? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- 1) Ekonomik nedenler   2) Geleneksel ve dini nedenler
3) Hastalık

- 4) Eğitim hizmetlerinin yetersiz olması   5) Diğer belirtiniz

(.....)

18. Okuma çağında olup da çalışan çocuğunuz var mı?

- 1) Evet   2) Hayır

19. Sosyal güvenceniz nedir?

- 1) SSK   2) Bağ-kur   3) Genel Sağlık Sigortası (Yeşil kart)   4) Emekli sandığı

5) Özel sigorta 6) Hiçbiri

20. Hanede kronik (devamlı) hastalığı olan var mı?

1) Evet 2) Hayır

21. Evinizde olmayan ya da yetersiz olan eşyalar nelerdir?

(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

1) Televizyon 2) Buzdolabı 3) Çamaşır makinesi 4) Bulaşık makinesi 5) Şofben

6) Elektrikli süpürge 7) Koltuk-kanepe 8) Telefon 10) Bilgisayar-internet

22. Yemek yeme düzeniniz nasıldır?

1) Günde 3 öğün 2) Günde 2 öğün 3) Günde 1 öğün

23. Ne kadar sık kırmızı et tüketirsiniz?

1) Yılda birkaç sefer 2) Ayda bir 3) İki haftada bir 4) Haftada bir 5) Daha sık 6) Hiç

24. Zengin olmak istiyor musunuz?

1) Evet 2) Hayır

25. Ne kadar paranız olursa kendinizi zengin hissedersiniz?

.....

26. Kendinizi yoksul hissediyor musunuz? (Cevabınız evetse 27- 29 arası sorulara geçin)

- 1) Evet 2) Hayır

27. Kendinizi en çok hangi konuda yoksul hissediyorsunuz?

- 1) Gıda 2) Sağlık 3) Barınma 4) Eğitim 5) Eğlence 6) Ulaşım

28. Sizce yoksulluğunuzun temel nedeni nedir?

- 1) İşsizlik 2) Düşük gelir 3) Yaşlılık 4) Eğitimsizlik 5) Hükümet politikaları

- 6) Kimsesizlik 7) Tembellik 8) Savurganlık 9) Kader

29. Yoksul olduğunuz için akrabalarınız ya da arkadaşlarınız tarafından dışlanıyor musunuz?

- 1) Evet 2) Hayır

30. Elinize para geçse bu parayla ne yaparsınız?

- 1) Borçlarımı öderim 2) Gelecek için saklarım 3) Bir iş kurarım
4) ev/arsa/araba alırım

31. Sizce yoksulların yoksulluktan kurtulma yolu ne olabilir?

- 1) İş bulmaları 2) Devletin el uzatması 3) Hayırseverlik yardımları

32. Herhangi bir kuruluştan yardım alıyor musunuz, alıyorsanız bu yardımın kaynağı nedir?

- 1) Almıyorum 2) Belediye 3) Valilik 4) Dernekler 5) Dini kuruluşlar
6) Diğer

33. Yardım alıyorsanız bu yardımın niteliği nedir?

- 1) Nakit para 2) Gıda 3) Giyecek 4) Yakacak 5) Diğer

34. Arabanız var mı?

- 1) Evet 2) Hayır

35. Daha önce hiç tatile gittiniz mi?

- 1) Evet 2) Hayır

36. Kredi kartı kullanıyor musunuz?

- 1) Evet 2) Hayır

37. Herhangi bir nedenle bankadan kredi çektiniz mi?

- 1) Evet 2) Hayır

38. Esnafa veya akrabalara borcunuz var mı?

- 1) Evet 2) Hayır

39. Geliriniz yetmediği zaman hangi harcama kalemlerinden vazgeçersiniz?

- 1) Gıda 2) Giyim 3) Sağlık 4) Eğitim

40. Ne zamandır bulunduğunuz kenttesiniz?

.....

41. Bulduğunuz kente göç sonucu mu geldiniz?

- 1) Hayır 2) Evet (Cevabınız evetse 42-52 arası sorulara geçin)

42. Bulduğunuz kente nerden geldiniz?

- 1) Başka bir ilden   2) Köyden   3) Diğer ilçelerden   4) İl merkezinden

43. Kaç yıl önce geldiniz?

.....

44. Kendi isteğinizle mi göç ettiniz?

- 1) Evet   2) Hayır

45. Göç etme nedeniniz nedir? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- 1) İş bulma   2) Eğitim   3) Güvenlik   4) Sağlık hizmetlerine yakınlık
5) Tayin veya görev
6) Sosyal ve Kültürel olanaklar   7) Evlilik   8) Ailevi Nedenler

46. Göç etmeden önce evinizin mülkiyeti size mi aitti?

- 1) Evet   2) Hayır

47. Göçten sonra evinizin durumunu nasıl değerlendirirsiniz?

- 1) Daha iyi   2) Daha kötü   3) Aynı

48. Göçten önce geçim kaynağınız neydi?

- 1) Yok   2) Tarım   3) Hayvancılık
4) Diğer belirtiniz (.....)

49. Göç ettikten sonra en çok hangi konuda zorlandınız?

- 1) İşsizlik   2) Barınma   3) Beslenme   4) Güvenlik   5) Eğitim   6) Sağlık
7) Kent yaşamına uyum   8) Diğer belirtiniz
(.....)

50. Göç etmeden önce kendinizi nasıl tanımlardınız?

- 1) Zengin   2) Fakir   3) Orta

51. Daha önce yaşadığınız yere geri dönmek istiyor musunuz?

- 1) Evet   2) Hayır (Cevabınız hayırsa 52. soruya geçin)

52. Geri dönmek istememe nedeniniz nedir? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- 1) Kentin imkanları   2) Güvenlik sorunları   3) Mal varlığının kaybedilmiş olması
- 4) Kentte düzeninin oturtulmuş olması   5) Kent yaşamına alışmış olma
- 6) Kan davası vb. toplumsal sorunlar

53. Maddi imkanınız olsa başka bir yere göç eder misiniz?

- 1) Evet   2) Hayır

54. Bulduğunuz kentin en önemli sorunu nedir?

.....

55. Boş zamanları değerlendirme şekli nedir?

- 1) Ev bakımı – bahçe işleri   2) Mahallede gezinti   3) Kent merkezinde gezinti
- 4) Kahveye gitme – oyun   5) Dinlenme – uyuma   6) Spor
- 7) TV seyretme   8) Akraba – arkadaş ziyareti
- 9) Diğerleri

(.....)

56. Başınıza gelmesinden en çok korktuğunuz şey nedir?

- 1) Sağlığını kaybetmek   2) Ölüm   3) Eve ekmek götürememek
 4) Yanlış anlaşılmak   5) İhanet   6) Çocuklarını kaybetmek
 7) Çocuklarının kötü yola düşmesi   8) Yalnızlık ve dışlanma
 9) Diğerleri

(.....)

57. Gelecekle ilgili beklentiniz nedir?

- 1) Bugünden iyi olacak   2) Bugünden kötü olacak   3) Bugünden farkı olmayacak

Anket hazırlanmasında yararlanılan kaynaklar:

Doğan, B. B., Çelik, M. Y. (2012). “Diyarbakır’daki Kentsel Yoksulluğun Ana Bileşen Analizi Dahilinde Değerlendirilmesi”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(3), 129–162,

Kaygalak, S (2001). Yeni Kentsel Yoksulluk, Göç ve Yoksulluğun Mekansal Yoğunlaşması: Mersin/Demirtaş Mahallesi Örneği. *Praksis*, 2, 124-172.

Tümtaş, M. S ve Ergun, C. (2014). Göç ve Yoksulluk Kıskaçında Yıkılan Bir Kent: Van. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 2 (5), 1-23.

Yıldız, M. Z. ve F. Alaeddinoğlu (2011). Göç Ve Yoksulluk: Hakkâri Örneği. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 10 (1) ,437 - 462

Yusufoğlu, Ö. Ş., *Kadın Yoksulluğu Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Elazığ Örneği*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, 2010...

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Sibel CANAN
Doğum Yeri ve Tarihi	Yüksekova, 1986
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İktisat Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrenimi	Siirt Üniversitesi, Bölgesel Kalkınma İktisadı Bilim Dalı (Devam ediyor)
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	<ul style="list-style-type: none"> • Kiracı, A. ve S. Canan (2017). “Relationship Between Poverty and Migration: The Case of Hakkari (Yuksekoa)”, IARSP 2017 International Social Sciences and Humanities Berlin Conference 18-21 May 2017, Berlin • Canan, S. (2017). “Eğitimin Yarattığı Göç, Göçten Etkilenen Eğitim”, IV th International Eurasian Educational Research Congress, 11 - 14 Mayıs 2017, Pamukkale Üniversitesi/DENİZLİ. • Kiracı, A. ve S. Canan (2016). “Yoksulluk ve Göç İlişkisi: Hakkari (Yüksekova) Örneği”, I. Uluslararası Göç ve Kültür Sempozyumu, 01-03 Aralık 2016-Amasya/Türkiye. http://gockultur.amasya.edu.tr/img/kitap2/index.html I. ISBN: 978-605-4598-22-9.
İş Deneyimi	
Stajlar	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (Van Şubesi)
Projeler	Yoksulluk ve Göç İlişkisi: Yüksekova Örneği-Araştırmacı

	Derslerde Mini Sınav Yapmanın ve Derslerin Önkoşul Şartının Öğrenci Başarısındaki Etkisi: Siirt Üniversitesinde Bir İnceleme- Araştırmacı
Çalıştığı Kurumlar	Milli Eğitim Bakanlığı, Bitlis Eren Üniversitesi
İletişim	
E-Posta Adresi	sbl_canan@hotmail.com
Tarih	04.05.2017

